የፌዴራል የፍትህ አካላት ባለሙያዎች ስልጠና ማዕከል

ለቅድመ ስራ ስልጠና ሰልጣኞች የተዘጋጀ
የስልጠና ማኑዋል

የፍትሐ ብሔር ሥነሥርአት ሕግ

የተሻሻለ

በፍትህ አካላት ባለሙያዎች ስልጠና ማዕከል የተዘጋጀ

ጥር 2002

ማ□ ዉ□

□□

መፅ ቢ□ ----------3

ክፍል 1. የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ምንነትና ሕገ መንግስት እና የዳኝነት ----------5

1.1.የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ምንነትና ሕገ መንግስት----------5

1.2. ????? ? ??? ----------7

1.2.1. ?? ?? ????? ? ???----------8

1.2.2. ?? ? - ??? ? ???----------9

1.2.3. ???? ??? ? ???---------- 15

ክፍል 2. የክስ አመሰራረት፣ አቤቱታን ስለማሻሻል እና የተከራካሪዎች መጣመር ---------- 20

2.1.የክስ አመሰራረት ---------- 20

2.2. አቤቱታን ስለማሻሻል ---------- 22

2.3.የተከራካሪዎች መጣመር እና ጣልቃ ገብነት---------- 23

2.3.1. የከሳሾች እና የተከሳሾች መጣመር---------- 23

2.3.2. ጣልቃ ስለመግባት ---------- 24

2.3.2.1. በጣልቃ ገብ ጠያቂነት ጣልቃ ስለመግባት ---------- 24

2.3.2.2. ሦስተኛ ወገን ተከሳሾች ጣልቃ ስለሚገቡበት ሁኔ□ ---------- 25

2.3.2.3 በፍትሐ ብሔር ጉዳይ ዓቃቤ ሕግ ጣልቃ ስለሚገባበት ሁኔ□ ---------- 28

ክፍል 4. ስለ መጥሪያ፣ ተቃውሞና የተቃውሞ አቀራረብ እና ክስን ስለመስማት---------- 30

4.1. ስለ መዓ ሪ□ ---------- 30

4.1.1. የመጥሪያ አሰጠጥ ሥርአት---------- 30

4.1.2. መጥሪያን በአግባቡ አለመስጠት ስለሚያስከትለው ውጤት ---------- 31

4.2. ተቃውሞና የተቃውሞ አቀራረብ---------- 36

4.3. ክስን ስለመስማት ---------- 41

ክፍል 5. የተፋጠነ የፍርድ ሥነ ሥርአት ---------- 46

5.1. በአጭር ሥነ ሥርአት ስለሚታዩ ጉዳዮች ---------- 46

5.2 በተፋጠነ ሥነ ሥርአት የሚታዩ ጉዳዮች ---------- 48

ክፍል 6. ጊዚያዎ አገልግሎት ስለላቸው ትዕዛዞች---------- 51

6.1. ???? ??? ??? ?? ????? ???---------- 51

6.2. ???? ??? ????? ??? ????---------- 53

6.3. ከ□ቲ□ በ□ት ስለሚሰ? □ክ□□ ትክ□? ---------- 54

6.4. ???? ??? ?? ?? ???---------- 55

ከፍል 7. ስለይግባኝ ---------- 56

7.1. የይግባኝ አቀራረብ ---------- 56

7.2 ይግባኝ ስለሚሰማበት ሁኔ□ ---------- 60

7.3. በይግባኝ ደረጃ ስለሚቀርብ ማስረጃ ---------- 61

7.4. የይግባኝ ፍርድ አሰጣጥ ---------- 64

ክፍል 8. ???? ?????? ?????? ?????? ???? ???? ---------- 66

8.1. ??? ??? ??? ??? ---------- 67

8.2. ???? ????? ??? ???? ??? ???? ---------- 70

8.3. ??? ????? ???? ?????? ????? ??? ???? ---------- 73

8.4 ?????? ???? ?? ?? ???? ???? ??? ??? ---------- 74

8.5 ???? ??? ??? ??? ---------- 75

??? 9. ????? ???? ????? ???? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ---- 80

??? 10. ??? ??? ????? ---------- 85

10.1. ??? ????? ??? ---------- 86

10.2. ??? ???? ??? ???? ---------- 88

መፅቢ□

የኢ.ፌ.ዴ.ሪ መንግስት የሀገሪቱን የፍትህ ተቋማት ግልጽ፣ቀልጣፋና ውጤ□ማ ለማ□ረፅ □ተለ□□ እርምጃዎችን ሲወስድ ቆይቷል፤ አሁንም እየወሰደ ይገኛል፡፡ ከነዚህ እርምጃዎች አንዱ የፍትህ ተቋማቱን የሰው ሀይል አቅም በተለይም የባለሙያዎችን የሙያ ብቃት ለማዳበር እየተደረገ ያለው ጥረት ነው፡፡ በዚህ ረገድ መንግስት የፍትህ ባለሙያዎች ማሰልጠኛዎችን በፌድራል እና በክልል ደረጃ በማቋቋም ለጀማሪ ባለሞያዎች የረጅም ጊዜ የቅድመ ስራ ስልጠናዎችን በስራ ላይ ለሚገኙት የፍትህ አካላት ባለሙያዎች ደግሞ አጫጭር የስራ ላይ ስልጠናዎችን በተለያዩ ጊዜያት ሲሰጥ ቆይቷል፡፡

የረጅም ጊዜ የቅድመ ስራ ስልጠናን አስመልክቶ በአሁኑ ወቅት ቀድሞ የነበረው የቅድመ ስራ ስልጠና መርሀ ግብር ካሪኩለም ክለሳ የተደረገበት ስለሆነ በዚሁ አዲስ ካሪኩለም መሰረት ከዚህ ቀደም የነበሩትን የስልጠና ሞጁሎች ማሻሻል አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በዚሁ መሰረት የፍትሐብሔር ስነስርዓት ህግን አስመልክቶ ተዘጋጅተው የነበሩትን ሞጁሎችን በማሻሻል በአንድነት ሞጁል ስር እንዲጠቃለሉ በማድረግ አዘጋጅተናል፡፡

ጹህ ሞጁል የተዘጋጀው በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርአት ህግ ድንጋጌዎችና በአፈፃፀም ዙሪያ □ሚ□□ ክፍተቶችን በመዳሰስና የሥነ ሥርአት ህጉ ከህገ መንግስቱ ድንጋጌዎች ጋር ያለውን ተዛምዶ በመፈተሽ ሠልጣኞች በተወሰነ መልኩም ቢሆን በህግ ት/ቤቶች በንድፈ ሀሳብ ደረጃ ያገኙትን እውቀት በመጠኑም ቢሆን በተግባር እንዲዳስሱ ማድረግ ነው፡፡ ሥርአተ ትምህርቱ ሠልጣኞች ይህን ትምህርት ሲያጠናቅቁ በህገ መንግስቱና በፍትሐብሄር ስነ ሥርአት ህግ መካከል ያለውን ግንኙነት እንዲረዱ ማድረግን፣ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርአት ሕጉን የበለጠ ማሳወቅን፣ ሠልጣኞች ወደ ሥራ ሲሰማሩ የተፋጠነ ፍርድ የመስጠት ክህሎትን እንዲጨብጡ ማድረግን እና በሥነ ሥርአት ሕጉ ላይ ያላቸውን እውቀትና ክህሎት በተግባር ላይ በማዋል ፍትህ ፈላጊውን ህብረተሰብ የሚያረኩ እንዲሆኑ ማስቻልን የስልጠናው አጠቃላይ አላማ አድርጎ የተቀረጸ በመሆኑ ጽሑፉ በተቻለ መጠን ይህ ዓላማ ከግቡ እን□□ርስ ለማ□ረፅ እንዲረዳ ተደርጎ ተዘጋጅቷል፡፡

በዚህ ረገድም በተግባር የተዘጋጁ አቤቱታዎችን፣ ፍርዶችን፣ ወዘተ በመዳሰስ ሠልጣኞች ተግባሩና ህጉ ምን ያህል እንደሚዛመዱ አሊያም እንደሚለያዩ እንዲፈትሹ ለማድረግና ጉድለቱንና ጥንካሬውን በመለየት ወደ ፊት በስራ ላይ ሲሰማሩ እንዴት መስራት እንዳለባቸው በቂ ግንዛቤ እንዲወስዱ ለማድረግ ከሞላ ጎደል ጥረት ተደርጓል፡፡ ሆኖም ግን ጽሑፉ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርአት ህጉ የሚታዩትን የህግና የአፈፃፀም ክፍተቶችን በሙሉ ይዳስሳል ለማለት አያስደፍርም፡፡ ስለሆነም ሠልጣኞች በጽሑፉ ያልተዳሰሱ ክፍተቶችን ሲያገኙ በወይይቱ ሂደት አንስተው እንዲወያዩባቸው ከወዲሁ ለመጠቆም እንወዳለን፡፡

ስለዚህም ሰልጣኞች ይህ ክፍለ ትምህርት ሲጠናቀቅ፡

- የፍትሐብሔር ስነስርዓት ህግን የሚመለከቱ የህገመንግስቱን ድንጋጌዎች ይለያሉ
- የፍትሐብሔር ስነስርዓት ህግ ህገመንገግስታዊ ስርአቱን በማስከበርና የህግ የበላይነትን በማረጋገጥ በኩል ስላለው ሚና ይረዳሉ
- የፍትሐብሔር ስነስርዓት ህግን ተገባራዊ በማድረግ በተደጋጋሚ የሚያጋጥሙ የአፈፋፈምና የትርጉም ችግሮችን ይለያሉ፣ ችግሮቹን ለመፍታት የሚያስችል ወጥ፣ ተገማችና ተመራጭ የሆነ ትርጉም ተግባራዊ የማድረግ ብቃት ይኖራቸዋል
- አስቸጋሪ ጉዳዮችን በተመለከተ በቀላሉ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ክህሎት ያዳብራሉ፡፡

ክፍል 1. የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ምንነትና ሕገ መንግስት እና የዳኝነት ስልጣን

1.1 የፍትሐብሔር ሥነ ሥርአት ሕግ ምንነትና ሕገ መንግስት

የሥነ ሥርአት ህግ ማለት ሰዎች ለፍ/ቤት ወይም በህግ የመዳኘት መብት ለተሰጣቸው አካላት የሚያቀርቧቸው አቤቱ□ዎች የሚመሩበትና መብቶች፣ ጥቅሞችና ግዴታዎች የሚረጋገጡበትና የሚፈፀሙበት የአሠራር □ዴ ሲሆን የፍትሐብሔር ሥነ ሥርአት ህግ ደግሞ የፍትሐብሔር ሙግቶች □ሚ□ኙበትን □ዴ ለይቶ የሚወስን ህግ ነው፡፡

በኢ.ፌ.ዴ.ሪ. ሕገ መንግስት አንቀጽ 37 (ሀ) ላይ እንደተመለከተው ማንም ሰው በፍርድ ሊወሰን የሚችል ጉዳይን አስመልክቶ አቤቱታውን ለፍርድ ቤት ወይም በህግ የመዳኘት ሥልጣን ለተሰጠው አካል በማቅረብ ፍትህን የማግኘት መብት አለው፡፡ በዚህ ረገድ አቤቱታው የአባላቱን የጋራ ወይም የግል ጥቅም በመወከል በማህበር፣ ቡድንን ወይም ተመሳሳይ ጥቅም ያላቸውን ሰዎች በመወከል በግለሰብ ወይም በቡድን አባል ሊቀርብ እንደሚችል የኤ.ፌ.ዴ.ሪ. ህገ መንግስት አንቀጽ 37 (2) ይደነግጋል፡፡ ሆኖም ግን ሕገ መንግስቱ አቤቱታውን ማን ማቅረብ እንደሚችል በማመልከት አጠቃላይ ድንጋጌን ከመያዝ ባሻገር አቤቱታው መቼ፣ እንዴትና በምን መልኩ ሊቀርብ እንደሚችል የሚደነግግ ዝርዝር ድንጋጌ የለውም፡፡ ከህገ መንግስት ባህሪ አኳያም እነዚህና ሌሎች መሰል የሥነ ሥርአት ድንጋጌዎች በህገ መንግስቱ ውስጥ እንዲካተቱ አይጠበቅም፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ አቤቱታ የማቅረብ መብት ያለው ሰው አቤቱታውን እንደፈለገውና በመሰለው መንገድ እያዘጋጀ እንዲያቀርብ አይጠበቅም፡፡ የሙግት አካሄድና አመራር ልቅ ተደርጎ የሚተው ከሆነ በፍ/ቤት □ሚ□ረ□□ሙግት መቋጫ አይኖረውም፡፡ በፍ/ቤትም ሆነ በህግ የመዳኘት ሥልጣን በተሰጠው አካል ዘንድ የሚደረግ ማናቸውም ሙግት በተቻለ መጠን አግባብ ባለው፣ ሚዛናዊ በሆነ፣ ወጪ ቆጣቢና በተፋጠነ መንገድ ሊመራ ይገባል፡፡ የሚዳኘው አካልም ክርክሩን በህግ አግባብ መምራት ይጠበቅበ□ል፡፡ ለዚህ ደግሞ በደንብ የተደራጀ የሥነ ሥርአት ህግ መኖሩ ወሳኝነት ይኖረዋል፡፡ የተከራካሪ ወገኖች ክርክር ሥርአት ባለው መልኩ መሰማት ይኖርበታል፡፡ የፍ/ቤቱን ውሳኔ የሚሹ ጭብጦች ለፍ/ቤቱ በግልጽ እንዲቀርቡ የግድ ይላል፡፡ ፍ/ቤቱ የሚሰጠው ፍርድም ሆነ ውሳኔ መፈጸም አለበት፡፡ ተከራካሪ ወገኖች የተለያዩበት ትክክለኛው ምክንያት ምን እንደሆነ ግልጽ እንዲሆን ይጠበቃል፡፡ ተከራካሪዎቹም ሙፅታቸውን በሚለያዩበት ትክክለኛው ምክንያት ላይ እንዲያተኩሩ ሊ□ረፅ ጁ□ገል፡፡ እንዲሁም አንዱ ተከራካሪ ወገን በሙግት መድረክ ላይ ከሌላኛ□ □ተሻለ ክ□ል እንዳያገኝ ተገቢው ጥረት መደረግ ይኖርበታል፡፡ አለበለዚያ ፍትሐዊነት ይጎድላል፡፡ ስለሆነም የስነ ሥርአት ሕግ መኖር አስፈላጊነት አጠያያቂ አይደለም፡፡

ይሁን እንጂ የሥነ ሥርአት ህጉ ከግብ ላይ የሚያደርሰን መንገድ እንጂ በራሱ ግብ አይደለም፡፡ የሥነ ሥርአት ህጉ ውጤት የሚያስገኝ□ □/ቤቱ በ□□ ለ□□□ ጉዳይ ፍትሐዊና ትክክለኛ ውሳኔ እንዲሰጥ ያስቻለ እንደሆነ ነው፡፡ በመሆኑም የሥነ ሥርአት ህጉን ጉዳዮችን ከተገቢው በላይ በሚያጓትት ወይም ተሟጋቾች በመሰረታዊ ሕጎች ያገኙትን መብት በሚያሳጣ መልኩ የምንተረጉመው ከሆነ ህጉ ዓላማውን እያስፈጸመ አይደለም ማለት ነው፡፡ የሥነ ሥርአት ህግ ያስፈለገበት ዋናው ዓላማ በመሠረታዊ ህጎች የተረጋገጡትን የዜጎች መብቶች፣ ጥቅሞችና ግዴታዎችን ለመተግበር መሆኑ ሁሌም ቢሆን ሊዘነጋ አይገባም፡፡ ስለሆነም ከሥነ ሥርአት ህግ ጋር የተያያዙ ጉዳዮችን በምንመረምርበት ወቅት ከላይ በስፋት

□ተ□ረ□ሩትን የሥነ ስርአት ህግ ዓላማዎችንም ሆነ በህገ መንግስቱ የተደነገገውን ፍትህን የማግኘት መብት ሁሌም ታሳቢ ማድረግ ይጠበቅብናል፡፡

<u>የመወያያ ጥያቄዎች</u>

1. አሁን በሥራ ላይ ባለው የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌዎች መሠረት አንድ ተከራካሪ ወገን የፍትሐ ብሔር ክርክርን ራሱ ሊመራ ወይም በተወካይ እንዲመራ ሊያደርግ ይችላል፡፡ □ር□ሩ የሚመራው በተወካይ አማካይነት የሆነ እንደሆነ ውክልናው በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 58-63፣ 67፣ 34 ወይም 38 መሠረት የተሰጠ መሆን አለበት፡፡ በመሆኑም በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 34 መሠረት ችሎታ የሌለውን ተከራካሪ በመወከል፣ ወይም በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 58 - 63 በተመለከተው መሠረት በተሰጠ የሥልጣን ውክልና መሠረት ካልሆነ በቀር በቁጥር 38 እና 67 መሠረት ተከራካሪ ወገንን ለመወከል የሚቀርብ ሰው ራሱ በጉዳዩ ላይ ጥቅም ያለው መሆን ይኖርበ□ል፡፡ ስለሆነም ተወካዩና ወካዩ በጉዳዩ ላይ የጋራ ጥቅም ከሌላቸው በቀር አንድ ሰው በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 38 እና 67 መሠረት ሌላ ሰውን ሊወክል አይችልም፡፡

   በሌላ በኩል ደግሞ አንድ ማህበር የአባላቱን የጋራም ሆነ የግል ጥቅም ለማስጠበቅ አባላቱን በመወከል የዳኝነት ሥልጣን በተሰጣቸው አካላት ዘንድ ቀርቦ ለመከራከር እንደሚችል የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 37(2) ይደነግጋል፡፡ □ርስ- □ኛ በሆኑበት ችሎት አንድ ማህበር የአባሉን ጥቅም ለማስጠበቅ አባሉን ወክሎ ለመከራከር ቢቀርብ ይፈቅዳሉ ወይስ አይፈቅዱም? ለምን?

2. አንድ መንግሥታዊ ያልሆነ ሲቪክ ማህበር የሁሉንም ሰው ጥቅም የሚነካ ተግባር መፈፀሙን ጠቅሶ ከማንም ሰው የተሰጠ ውክልና ሳይኖረው ነገር ግን የራሱ መተዳደሪያ ደንብ ይህን ክስ እንዲመሠርት እንደሚፈቅድለት ገልጾ ክስ ቢመሠርት ክሱ ተቀባይነት ይኖረዋል? ለምሳሌ የህብረተሰቡ ጥቅም በተነካ ጊዜ ይህንን ለመከላከል በሚል ዓላማ የተቋቋመ «ጥንቃቄ ለሁሉም» የተባለ መንግስታዊ ያልሆነ ድርጅት «ብልሹ» ከተባለ ኢንዱስትሪ የሚወጣ ፍሳሽ የአካባቢው ህብረተሰብ የሚጠቀምበትን ወንዝ መበከሉን ገልጾ በኢንዱስትሪው ላይ ክስ ቢመሠርት ክሱ ተቀባይነት ይኖረዋል?

3. ክርክርን በአግባቡ ለመምራት የፍትህ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌዎች መከበር ይኖርባቸዋል፡፡ ነገር ግን የሥነ ሥርዓት ሕጉን ድንጋጌዎች ለማስከበር ሲባል የሚወሰደው □ርምጽ ለተከራካሪ ወገኖች መሠረ□ዊ□ ሕፅ (substantive law) ያጎናጸፋቸውን መብት የሚያሳጣቸው ቢሆን ችግሩን እንዴት መፍታት ይቻላል?

1.2 የዳኝነት ስልጣን

?? ? ? ? ? ? ? ???? ????? ???? ??/??? ?? ?? ?? ? ??? ? ???? ???? 79(?) ? ?????? ?? ? ? ? ??? ??? ??? ? ??? ????? 37 ?? ? ???? ?? ? ?/??? ?? ??? ? ??? ??? ??? ??? ???? ????? ? ? ?? ?? ?? ??? ?? ?? ???? ? ?/??? ???? ??? ?????

?? ?? ? ?? ? ?? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ??? ??? ?? ? ? ?? ?? ??? (justiciable matter) ? ? ?? ?? ? ? ?? ?? ??

??? ? ? ??? ? ??? ?? ? ?? ? 1 “? ??? ? ?? ??? ? ? ?? ?? ??? ? ??? ??? ? ? ?? ??? ??? ??? ????? ? ? ? ? ????? ? ? ? ? ??? ? ?? ??? ??? ?? ??? ? ?? ??? ??” ?? ? ?? ?????? “...? ? ? ??? ??? ??? ????? ? ? ? ? ????? ??? ....” ?? ?? ? ??? ? ? ??? ? ???? ???? 79 (5) ?? ????? ? ? ?? ???? ? ? ? ???? ? /? ? ? ??? ?? ??? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

?? ? ?? ?? /? /? /? /? ? ??? 4 ??? ???? ??? ??? ??? ???? ??? ???? ??? ???? ?? ?? ?? ? ? ? ? ??? ? /?? ?? ?? ?? ? ? ???? ???? ???? ?? ??? ??? ? /? ? ? ??? ? ? ? ? ? ? ? ?

?? ???? ??? ?/??? ???? ?? ??? ???? ?? ???? ??? ?? ?? ? ?? ?? ??? ?? ??????? ?? ??? ?? ??????? ??? ?? ?? ????? ????? ??? ?? ??? ?????? ??? ????? ?????? ?????? ?? ?? ?????? ?????? ?? ?? ???? ?? ???? ?? ... ??? ?? ?? ?? ? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ? ??? ?? ?? ???? ???? ? ??? ? ??? ?? ?? ????? ???? ?? ?? ?? ? ??? ?? ?????? ? ???? ?? ???? ?? ???? ? ??? ? ?? ????? ?? ?????? ??? ?? ??? ? ??? ?? ??? ?? ??? ?

? ? ? ??? ?? ?? ??? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ? ?? ?? ??? ?? ???? ?? ?? ? ???
???? ? ?? ?? ????? ??? ? ??? ??? ???? ????? ??? ????? ? ? ? /?? ? /
? ? ?? ??? ????? ? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ?? ?? ? ?? ??? ? ???? ?? ? ???
? ?? ?? ???? ? ? ?? ? ?? ?? ? ?? ?? ??? ?? ?? ? ? ?? ?? ???? ?? ??

????? ???? ? ???? ?? ? ? ? ????? ???? ? ???? ?? ? ?? ?/??? ??? ??? ???
? ? ? ? ? ??? ???? ??? ?? ?-??? ? ? ? ? ?? ????? ??? ??? ???? ????? ???
????? ?? ? ? ? ?? ???? ?? /? /? /? /? /? 14 ?? 15 ??? ? ? ?? ??? ? /? ? ? ?
?? ??? ? ??? ? ??? ??? 25/88 ???? 8?11?14 ?? 15 ?? ????? ???? ?? ??

??? ???? ????? ? ? ? ? ? ??? ?? ?? ?? ?? ??? ? ??? ?? /? /? /? /? /? 222
? ? ?? ??? ?? ??? ? ? ? ?? ?? ?? ??? ? ??? ? ? ? ?? ?? ??? ??? ? ? ? ???
?? ? ??? ????? ??? ????? ? ? ? ??? ? ???? ??? ? ? ? ? ?? /? /? /? /? /? 226-228
?? ? ??? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ??? ?? ??? ? 16 ???? ? ??? ? ?? ??????
? /?? ???? ??? ?? ? ?? ??? ? ? ? ? ????? ? ? ? ?? ??? ? ?? ??? ?
?? /? /? /? /? /? 9 ? ? 231 (1) (?) ? /?? ? ??? ? ?? ? ? ? ??? ?? ?-??? ? ? ? ? ???
? ? ? ? ??? ? ? ? ?? ? ?? ? ? ? ?? ?? ????? ?? ? ? ??? ?? ?? ????? ? ? ???
? ? ?? ?? ? ?? ?? ? ? ??? ??? ? ? ? ??? ?????? ? ???? ? ???? ??

? ? ? ? ?? ? ?? ?? ??? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ??? ? ? ? ? ? ??? ????? ??? ?
? ? ? ? ?? ? ?? ? ? ?? /? /? /? /? /? 25? ??? ??? ? ? ? ?? ????? ???? ? ? ?? ?
?? /? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? 16 ??? ? ???? ?? /? ? ? ? ? ????? ? ? ? ?? ? ?? ?
?? ? ? ?? ?? ? ? ??? ??? ?? ? ? ? ?? ?? ?? ?? ? ? ? ? ? ??? ??? ?? ? ??? ??? ?? ?-
??? ? ? ? ? ? ?? ??? ???? ?? ?? ? ??? ? ? ?? ? ? ??? ??? ??? ?? ??? ? ??? ???
?? ? ???? ?? ?? ?? ? ? ? ??? ??? ?? ? ? ? ??? ?? ?? ?? ??? ? ? ? ? ? ? ? ? ??

?? ?-??? ? ? ? ? ?? ? ??? ????? ? ? ? ?? ???? ?? ?? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ????? ?
?????? ? ? ? ? ???? ???? ? ? ?? ? ?? ?? ?? ? ? ? ? ? ??

?? ? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ?

? ??? ?? ??? ? ??? ?/??? ???? ???? ?? ???? ? ???? ? ??? ?/?? ? ???
????? ?? ??? ?? ?? ??? ???? ?/??? ???-? ???? ?? ?? ?? ?? ??? ? ???
? ? ?? ???? ??? ?? ? ??? ??? ?? ??? ????? ?? ??? ?/??? ????? ???
?? ?? ??? ?? ???? ? ??? ???? ? ??

??? ??? ?? ??? ?? ??? ???? ?? ?? ? ?? ??? ? ?? ?? ?? ??? ??? 25/88
??? ??? ?? ???? 5 ? ? ??? ???? ???? ?? ??? ? ??? ???? ?? ? ? ?
?/??? ??? ?? ????? ???? ?? ???? ?/??? ??? ????? ???? ???? ????
?? ?? ?? ?? ??? ? ??? ??? ? ??? ?? ?? ? ??? ?? ? ? ? ??

??? ??? ? ??? ???? ?? ??? ?? ??? ??? ?????? ?? ??? ???? ???
???? ??? ??? ?? ?? ? ? ?? ?? ???? ?? ?? ??? ??? ?? ?? ? ?? ??
???? ???? ?? ?? ?? ? ??? ??? ?? ?? ?/?? ? ??? ?????? ? ???
? ???? ? ?? ??? ? ??? ???? ???? ??? ?? ??? ?? ?-??? ? ??? ??? ?/?? ?? ??

?? ?? ??? ?? ?? ? ?? ?? ????? ??/??? ??? /??? (Competence of the court)
?? ?? ?? ?????? ?/?? ????? ?? ??? ??? ?? ?? ??? ???? ? ??? ???
?? ?? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ? ? ??? ??? ??? ??? ? ? ??? ???? ??? ??
??/?/? /? /? /? 9? 231 ?? ??? ?? ????? ?? ??? ??? ?? ??/?? ???? ?????
?? ???? ???? ?? ?? ?? ? ??? ?? ?? ??? ??/?? ???? ????? ??? ?? ?
???/?? ?? ?? ? ??/?? /? /? /? 244 (2) (?)? ? ?? ?? ?? ?? ??? ? ??? ??? ?????
?? ? ??? ???? ? ??? ???? ?? ?/??? ???? ? ??? ?? ?-??? ? ??? ??? ? ? ???
??? ??? ??? ??? ?? ???? 245 ? ? ?? ??? ??? ? ?? ??? ? ?-? ??? ?? ???
????? ????? ? ????? ?? ?? ?? ? ??? ?? ?-??? ? ??? ???? ?/?? ??
? ???? ?? ?? ?? ??? ???? ?? ?? ? ??? ??? ? ????? ??? (at the per-trial stage)
??? ?? ?? ? ??? ???? ?? ?? ????? ? ??? ? ??? ????? ?? ??

??? ??? ???? ?? ??? ?? ??? ? ??? ??? ?? ? ? ??? ?? ??? ? ??? ?? ???
?? ??? ?? ??? ?? ?? ?-??? ? ??? ???? ? ??? ?? ???????? ?/?? ???? ?????
? ??? ?? ??? ? ???? ?? ?? ?? ??? ? ??? ? ?? ?? ???? ?? ? ? ????
??/?/? /? /? /? 244(3) ????? ???? ??? ???? ?/?? ???? ????? ? ?? ???
??? ??? ?? ?? ?? ???? ?? ?? ?? ?-??? ? ??? ??? ?? ? ????? ? ??? ?? ??
?? ????? ?? ??? ?? ?? ??? ? ? ???? ?? ?????? ?????? ?? ??? ?? ???
??? ?? ??? ? ?? ???? ?? ??? ?? ??? ? ?? ?? ??? ?? ?? ??? ?? ???? ???

???? ??? ?? ? ??? ? ?? ? /? ? ??? ? ???? ?? ? ? ? ?? ? ??? ? ?? ? ? ? ?? ?? ?-???
? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ???? ?? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ???? ? ??

??? ??? ? ??? ?? ? ? ???? ? ??? ? ??? ? ?? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ??? ? ? ? ??? ?
? ?? ??? ? ?? ? ?? ?? ?????? ? ? ? ? ?? ????? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?-??? ? ? ? ?
??? ? ? ? ?? ? ??? ?? ?? ? ?? ???? ? ? ? ? ?? ?????? ????? ???? ?? ?? ? ?
????? ??? ? ?? ? ? ? ? ?? ?? ?? ? ??? ???? ???? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ?
? ? ???? ?? ??? ?? ? ?? ??

(???? ??? ? ? ? 3)

በ□ን□ብ □ማ□□መቱ ሌሎች አቤቱ□ ች

???? ?? ? ? ? ????? ? ? ? ???? ? ? ?? ? ???? ?? ? ?? ??? ? ?? ? ? ? ??? ? ?
?? ??? ? /?? ?? ? ? ? ? ? ? ???? ? ? ? ? ? ????? ?? ? ?? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ???
??? (??? ? ?? ?? ? /? ?) ? ??? ????? ? ? ? ?? /? /? /? /? 18 ? ? ? ? ? ? ? ? ??

? ? ? ??? ????? ?? ??? ????? ? ?? ? ?? ? ? ? ? ??? ? ? ?? ???? ????? ? ? ?
? ? ?? ?? ?? ??? ? /?? ? ??? ? ??? ??? ? ????? ?? ?? ? ? ?? ? /? /? /? /? 18
? ? ?? ???? ?? ?? ? ?? ?- ??? ? ? ? ? ???? ? /?? ?? ? ??? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ?
? ? ?? ??? ??? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ???? ? ? ?? ?? ??? ? ? ?? ?? ?? ?
??? ? ? ??? ? /? ? ? ? ?? ?? ? ??? ? ? ??? ? ? ??? ?? ??? ? ?? ??? ????
??? ??? ? ??? ? ? ? ? ???? ? /?? ??? ?? ??? ?????? ???? ??? ? ? ? ? ?
?? ?? ?? ? ?? ? ??? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

?? /? /? /? /? /? 226 (3) ? ? ?? ?? ?? ? ? ? ?? ? ?? ????? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ?? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ??? ?? ?? ?? ? ? ?? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ?? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ?? ?? ?? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ?

?? ?? ??? ????? ? ?? ? ???-? ??? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ??? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ???? ?? ???? ?? ?? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

??? ? ?/?/?? ??? ?? ? ??? ????? ??? ?? ?? ? ??? ?? ? ??? ???? ???? ?? ? ? ??? ??? ? ??? ?? ?? ? ???? ?? ?? ? ???? ?? ??? ??

??? ??? ??? ??? ? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ? ??? ?? ? ?? ??? ?? ?? ?? ??? ?? ? ? ??? ? ? ?? ?? ??? ?? ? ? ??? ??? ?? ?? ?? ??? ??-? ??? ? ??? ???? ?? ??? (Minutes) ? ??? ? ? ?? ??

?? ?? ??? ?? ??? ?????? ??? ??? ?? ??? ?? ? ????? ??? ???? ???? ? ??? ?? ??? ? ?/?? ?? ??? ???? ?/?/??? ??????? ??? ?? ???? ? ??? ??? ?? ??? ???? ??????? ?? ?? ???????? ??? 26-29 ?? 34-36 ??? ?? ??? ??? ????? ??????? ??? ??? ? ??? ?? ??

????? ?? ?? ? ??? ?? ??? ? ??? ?? ??? ? ??? ?? ?? ? ?? ?? ? ?? ?? ??? ??? ? ??? ?/?? ???? ? ??? ?? ??? ????? ??? ??? ?? ?? ??? ?/?? ??? ?? ? ?? ??? ? ??? ?? ?? ????? ??? ?? ?? ??? ??? ??? ?? ?? ??? ??? ?? 43 ???? ? ?? ??? ??-? ??? ? ???? 8? ??? ?? ??? ??? ?? ??? ? ?? ?? ??? ?? ??? ? ??? ?/?? ???? ? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ?/??? ??? ?? ?? ?? ? ?? ? ??? ? ???? ?? ?? ? ??? ??-? ??? ? ? ? ?? ??? ? ?? ????? ?? ?? ?? ??

1.2.3. □□□ት □ክል ሥል□ን (Local Jurisdiction)

?? ?? ?? ????? ? ??? ??? ? ??? ???? ?? ?? ? ?? ?? ??? ??? ???? ?/??? ? ??? ??? ?? ?/?? ??? ? ? ?? ????? ?? ?? ??? ?? ?? ??? ??????? ? ???? ?? ?? ?? ? ??? ? ??? ?? ??? ? ?? ??? ? ?? ?? ??

?? ?????? ?/??? ??? ???? ?? ????? ?? ??? ??? ? ? ?? ???? ??? ?? ?? ? ?? ????? ?? ? ??? ??? ? ??? ?? ?/?/? /? /? /? 19 ??? 30 ??? ??? ??? ? ? ? ?? ?? ? ?? ??? ? ?? ?? ? ???? ??

??? ?/?? ???? ??? ?? ??? ? ?? ????? ? ??? ??? ? ? ??? ??? ??? ?? ??? ? ? ?? ??? ?? ??? ? ?? ?? ??? ? ??? ?? ?????? ??

?? ?? ? ??? ? ? ?? ??? ??? ??? ?? ? ??? ??? ??? ?? ??? ? ?? ?? ?
???? ? ?? ? ?? ??? ?? ?? ? ?? ??? ??? ?? ?? ? ??? ??? ??? ? ? ??
? ??? ? ?? ? ??? ?? ??? ? ??? ?? ???? ??? ??? ??? ?? ? ??? ???
?? ??? ?? ?/?? ???? ? ?? ? ?? ? ?? ??? ? ?? ??? 19 ??? ???? ?? ???? ?
?? ?? ? ??? ?????? ????? ?? ??? ? ?? ??? ? ??? ??? ?/?/? /? /? ? ?? ???
(??? 25) ?? ? ??? ?? ???? ??? ??? ??? ?? ? ??? ??? ???? ???? ???
?? ????? ? ?? ??

??? ??? ??/?/? /? /? /? 20 ?? ? ?? ?? ?? ? ??? ?? ???? ??? ??? ???
?? ?? ?? ?? ? ? ??? ?? ?? ? ??? ???? ?? ??? ?? ? ? ?? ? ???? ?? ?? (???
24(1) ?? 27) ?? ???? ? ?? ?? ?? ???? ?? ?? ? ??? ? ?? ??? ? ? ?? ?? ? ??
?? ?? ? ????? ??/?/? /? /? /? 19 ?? ??? ??? ??? ?? ?? ?? ???? ???
???? ? ?? ?? ?? ?? ??? ??? ? 19 ??? ??? ??? ??? ?? ? ??? ? ????
?? ?? ? ?? ???? ??? ? ? ?? ?? ?? ? ?? ???? ??? ? ??? ? ??? ?? ???? ???
??? ??? ?? ? ? ?? ?? ?? ?? ? ?? ? ???? ? ? ??? ? ??? ?? ? ??
?? ??

??/?/? /? /? /? 10(1) ‹‹... ??? ? 19 ??? 30 ?? ???? ? ? ?? ?? ?? ??? ?/?? ???
?? ??? ?? ?? ???? ??? ? ??? ??? ?? ?/?? ? ??? ? ???? ?? ??? ??
?? ??? ? ?? ?? ? ?? ??? ?? ?? ??? ?? ?? ?? ??? ? ??? ??? ? 19 ? ???
??? ? ?? ?? ? ?? ?? ?? ??? ??? ???? ?/?? ??? ???? ?? ??? ? ??
?? ?? ?? ?? ??

?? ?? ??? ?/?? ??? ??? ? ??? ??? ? ??? ??? ?? ??/?/? /? /? /? 231(1)
(?) ? ? ?? ? ??? ? ?? ??? ??? ? ??? ??? ? ??? ?? ??? ? ??? ? ??? ???
? ??? ? ?? ? ??? ??? ?? ?? ??? ??? ? ??? ? ?? ??? ? ??? ? ? ??? ???? ? ?
??? ??? ??/?/? /? /? /? 244(2)(?) ? ? ?? ? ??? ? ? ??? ? ??? ? ?? ? ? ??? ?
? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ??? ??? ? ??? ??? ?? ? ??? ??? ? ? ?? ? ?
?? ??? ??? ? ? ??? ??? ? ? ?? ?? ? ??? ? ? ??? ??? ?? ? ? ??? ???
?? ??? ??? ??? ? ??? ?? ??? ? ?? ??

? ??? ?? ??? ?? ? ??? ?? ??? ??? ?/?? ??/?/? /? /? /? 245 ? ? ?? ???
?? ??? ? ??? ? ??? ? ??? ??? ?? ??? ? ??? ?? ?? ? ??? ??? ??? ??
? ?? ??? ??? ??? ? ??? ??? ?/?? ?? ? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ? ???

? ??? ???? ?? ??? ???? ??? ? ??? ???? ?/?? ??? ???? ? ?? ? ??? ??
? ? ?? ?? ? ?? ?? ??? ???? ? ??? ???? ??? ??/?/? /? /? /? 10 ?? ??? ??

(???? ??? ??? 5)

?? ? ?? ? ??? ?

1. ?? ?? ????? ??? ? ??? ??? ? ??? ?? ??? ?? ??? ?? ???? ?? ? ? ?
   ? ?? ?? ?

2. ??? ?.2 (??/? ?.2883) ?? ????? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ?/??/??? ? ???
   ??? ? /? ??? ??? ? ?? ?? ?? ?? ??/? /?/?/ ?? ????? ?? ??? ??? ???
   ??? ?? ?????? ??? ??? ?? ???? ? ?? ?? ???? ???? ?? ?? ??? ??
   85.467.24 ?????? ?? ?? ??? ?? ?????? ?? /? /?/?/?? ???? ?? ? ??? ??
   ??? ? ?? ? ??? ?? ????? ??? ?? ? ??? ?? ????? ???? ??? ?? ? ???
   ?? ???? ??? ? ???? ?.25/88 ???? 11(2) (?) ? ??? ???? ?? ?? ??? ?
   ?? /??? ? ?/?? ??? ? ???? ?? ?? ??? ? ???? ?? ?? ??? ?? /???
   ?/??? ? ??? ? ??????

   ?? ??? ?? ??? ? ???? ?/?? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ???
   ??? ?? ??? ? ?? ??? ??? ?? ?? ??? ? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ???
   ?? ??? ?? ??? ??? ?? ??? ??? ?? ??? ??? ? ?? ??? ??? ???
   ??? ???? ?? ??? ??? ??? ??? ?? ? ?? ? ?????? ???
   ?? ??? ?? ???? ??? ?? ? ??? ?? ?? ?? ??? ??? ? ?? ?? ???
   ?? /??? ? ?/?? ?? ?? ?? ?? ? ?? ? ???? ??? ??? ??? ? ?? ??? ?
   ? ? ?? ??? ? ? ?? ?? ?? ?? ??? ??? ?? ? ??? ?? ?? ??? ?? ? ?
   ?? ?? ?? ?? ? ?? ?? ??? ??? ?? ? ? ? ?? ???? ? ? ? ?? ??? ? ??
   ? ??? ? ?? ? ??? ??? ?? ?? ?? ??? ? /? ? ? ? ? ?? ?? ?? ?? ??? ???
   ?? ?? 85.467.24 ??? ?? ?? ???? ? ?? ?? ? ? ? ? ?? ?? ?/?? ?? ?? ???
   ??? ?? ? ??? ??

   ??? ? ?? ??? ??/?/?/? /? 13258 ?? ? ? ? ??? ?/?? ?? ??? ??? ???
   ? ?? ?? ? ? ????? ??? ?? ? ? ?? ??? ? /? ?? ? ????? ?? ??/???
   ?/?? ????? ?? ???? ??? ??? ?? ?? ? ? ?? ??? ? ????? ?? ????

35,000.000 ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ?? 800,000 ? ?? ? ? ? ? ? 17,500.000 ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ?? 400,000 ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

5. ??? ? ? ? ?? ?? ???? ????? ? ? ? ? ? ? ???? ? ? ? ??? ? ?? ?? ? ?? ??? ? ? ??? ???? ? ? ? ? ? ?? ?? ?? ? ? ? ? ?????? ?? ? ? ? ? ?? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ??? ??? ?? ? ? ??? ??? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ?

ክፍል 2. የክስ አመሰራረት፣ አቤቱታን ስለማሻሻል እና የተከራካሪዎች መጣመር

2.1. የክስ አመሰራረት

የፍትሐብሔር ክስ የሚጀመረው ከሳሽ የክስ ማመልከቻውን ክርክሩን ለመዳኘት ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት መዝገብ ቤት ሲያስገባ ነው፡፡ የክስ ማመልከቻው የከሳሽን የክስ ምክንያቶችና ከሳሽ የሚጠይቀውን ዳኝነት በፅ□ል□ እንዲያመለክት ይጠበቃል፡፡ የክስ ማመልከቻው በተለይም አመልካቹ መብቱን የሚጠብቅበትን ፍሬ ነገር በአጭሩ የያዘና በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 222 ሥር እንደተደነገገው ክሱ የሚቀርብለትን ፍርድ ቤት ስምና የሚያስችልበትን ቦታ፣የክሱን አርዕስት፣ የከሳሹን ስም፣ ልዩ መግለጫውን፣ የሚኖርበትን ቦታና መጥሪያው የሚሰጥበትን አድራሻ፣ ከሳሽ ወይም ተከሳሽ በህግ ችሎታ የለውም የተባለ ሲሆን ይህንኑ ፍሬ ነገር፣ ከሳሽ ክስ የሚያቀርበው በጠበቃነት፣ በወኪልነት ወይም በነገረ ፈጅነት የሆነ እንደሆነ ክሱን ለማቅረብ ያለውን ሥልጣን፣ ለክሱ ምክንያት የሆኑትን ነገሮችና እነዚህ ነገሮች የተፈጠሩበትን ጊዜና ሥፍራ፣ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለመቀበል ሥልጣን ያለው ስለመሆኑ የሚያስረዳውን ሁኔታ፣ ተከሳሹ ለክሱ ተ□□ቂ □ጭም ኃላፊ የሚሆንበትን ምክንያት፣ ለክሱ ምክንያት የሆነውን ነገር ግምት እና የሚጠየቀውን ዳኝነት ያካተተ መሆን ይኖርበታል (የፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 80፣222 እና 224 ይመለከቷል)፡፡

ከዚህም ባሻገር ከሳሽ ከክስ ማመልከቻው ጋር የምስክሮችን ስም ዝርዝር ከነአድራሻቸው፣የሚጠሩበትን ምክንያት እንዲሁም የሰነድ ማስረጃዎችን፣ ማስረጃዎቹ በእጁ የማይገኙ ከሆነም የሚገኙበትን ሥፍራና በማን እጅ እንደሚገኙ በመግለፅ አያይዞ ካቀረበው ዝርዝር በቀር ሌላ ማስረጃ የሌለው መሆኑን አረጋግጦ ማቅረብ ይኖርበታል (የፍ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 223 ይመለከቷል)፡፡

የክስ ማመልከቻ የክሱን ፍሬ ነገር በአጭሩ እንዲይዝ የተደነገገበት ዋናው ምክንያት ተከራካሪ ወገኖች ፍሬውን ከገለባ ሳይለዩ በደፈናው የሚያቀርቡ ከሆነ የሙግት መንዛዛትን ስለሚያስከትል ይህንኑ

ለመከላከልና ፍ/ቤቱ ግልጽ ሆኖ የቀረበለትን ክርክር መርምሮ ተገቢውን ዳኝነት እንዲሰጥ ለማስቻል ነው፡፡ ይኼው የህጉ ዓላማ ግቡን ይመታ ዘንድም ህግ አውጭው ለናሙና የሚሆኑ የክስ ማቅረቢያ ፎርሞችን አዘጋጅቶ በአባሪነት ከፍ/ሥ/ሥ/ሕጉ ጋር አያይዞታል (የፍ/ሥ/ሥ/ህግ ሰንጠረዥ 1 ይመልከቱ)፡፡

ከሳሽ የክስ ማመልከቻውን ለፍ/ቤቱ እንዳቀረበ የፍ/ቤቱ መዝገብ ሹም (ሬጅስትራር) አቤቱታው ከላይ በተገለፀው መልኩ ተሟልቶ የቀረበ መሆን አለመሆኑን እንዲሁም ስለትክክለኛነቱ በአቤቱታ አቅራቢው ወይም በወኪሉ መረጋገጡንና አለመረጋገጡን መመርመርና አቤቱታው በዚህ ረገድ ጉድለት ያለበት ሆኖ ከተገኘ ለከሳሽ መመለስ ይኖርበታል (የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 229ን ይመለከቷል)፡፡ በአንፃሩ ደግሞ አቤቱ□□ ጉድለት የሌለበት ሆኖ ከተገኘ ተገቢው ዳኝነት ተከፍሎበት ፋይል እንዲከፈት ይደረጋል (□□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 214-215 እና 230 ይመለከቷል)፡፡ ከዚህ በኋላ ፍ/ቤቱ (ዳኞቹ) ከሳሹ የክስ ምክንያት ያለው መሆኑንና ጉዳዩም በፍ/ቤቱ የዳኝነት ሥልጣን ውስጥ ያለ መሆኑን መመርመርና በዚህ ረገድ ጉድለት ካልተገኘ ተከሳሽ ቀርቦ መልስ እንዲሰጥ ማዘዝ ይኖርበታል (የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 231 እና 233 ይመለከቷል)፡፡ ነገር ግን አቤቱታው የክስ ምክንያት የሌለው ሆኖ ከተገኘ □ይም ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት የዳኝነት ስልጣን ከሌለው ፍ/ቤቱ ተከሳሽን መጥራት ሳያስፈልግ አቤቱታውን መሠረዝ ይኖርበታል (የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 231 ይመለከቷል)፡፡

ስለክስ አመሠራረት ህጉ በአጭሩ ከላይ በተገለፀው መልኩ ቢደነግግም በተግባር ግን ከህጉ ጋር የማይጣጣሙ ተግባራት ሲፈፀሙ ይስተዋላል፡፡ አንዳንድ ጊዜ የሚቀርቡ የክስ ማመልከቻዎች በክሱ በተጠሪነት (በተከሳሽነት) የሚቀርበው ማን እንደሆነ እንኳ የማይገልጹ ሲሆን ይህ ጉድለት ግን በሬጅስትራር ጽ/ቤትም ሆነ በዳኞች ሳይመረመር እንዲሁ መጥሪያ ሲወጣ ይስተዋላል፡፡ እንደዚሁም የሚጠየቀው ዳኝነት ምን እንደሆነ ግልጽ ሳያደርጉና ስለትክክለኛነታቸውም በባለጉዳዩ ወይም በወኪሉ ሳይረጋገጡና ሳይፈረሙ የሚቀርቡ አቤቱታዎች ቁጥራቸው ቀላል የማይባል ቢሆንም እነዚህ አቤቱታዎች ከነግድ□ታቸው ብቁ ሆነው መዝገብ እንዲከፈት ከመደረጉም ሌላ ተከራካሪ ወገን የፎርም ጉድለትን ጠቅሶ □መ□መሪ□ □ረጽ መቃ□ሚ□ ማቅረብ እንደማይችል የሚደነግገው የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 244(4) እየተጠቀሰ በዚህ ጉድለት ባለው አቤቱ□ □ር□ሩ እንዲቀጥል የሚደረግበት አጋጣሚም ይስተዋላል፡፡ በርግጥ የፍትሕ ሥርአት ማሻሻያ ፕሮግራም ተግባራዊ መሆን ከጀመረ ወዲህ እጅግ ከፍተኛ መሻሻል □□□ ቢሆንም ጉድለቱ ግን አሁንም ቢሆን ሙሉ በሙሉ አልተወገደም፡፡

ስለሆነም ፍ/ቤቶች ከልምድ የተወረሰውን አሠራር ትተው ህጉን በመከተል ተገቢውን ፍትህ መስጠት ይጠበቅባቸዋል፡፡

(አየለ በአባሪ 1)

የመወያያ ጥያቄዎች

1. በ□/ሥ/ሥ/ሕ/ቁዓ ር 222 - 224 ድንጋጌዎች መሠረት ተሟልቶና በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 92 - 93 ድንጋጌዎች መሠረት በባለጉዳዩ ወይም በወኪሉ ተፈርሞና ተረጋግጦ ያልቀረበውን አቤቱ□ □□/ቤቱ ሬጅስትራር ተቀብሎ ፋይል እንዲከፈት ቢያደርግ ዳኛው በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 231 ድንጋጌ የተሰጠውን ሥልጣን በመጠቀም የክስ ማመልከቻው ያለበት ጉድለት ታርሞ እንዲቀርብ ለማዘዝ ይችላል?

2. የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 244(4) ድንጋጌ ዓላማው የፎርም ጉድለት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት እንዳይቀርብ ፈጽሞ መከልከል ነው ወይስ የፎርም ጉድለትን አስመልክቶ ለሚቀርበው መቃወሚያ ሊጠቀስ የሚገባው ትክክለኛ ድንጋጌ የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 244 አለመሆኑን መግለጽ ነው? መልሱ የፎርም ጉድለት በምንም መልኩ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ሊቀርብ አይችልም የሚል ከሆነ አንድ አቤቱታ ማሟላት የሚገባውን ፎርም በህግ ደንግጎ መወሰን ለምን አስፈለገ?

2.2. አቤቱታን ስለማሻሻል

ፍርድ ቤት ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት በማናቸውም ጊዜ በተከራካሪዎች ጥያቄ ሲቀርብለት ከሳሽ ክሱን እንዲያሻሽል ተከሳሽ ደግሞ ክርክሩን እንዲለውጥ ሊፈቅድላቸው ይችላል፡፡ ይህ ፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 91/1/ ስር ተደንግጎ ይገኛል፡፡ ገና ከመጀመሪያው ክስም ሆነ መልስ ሲቀርብ ህጉ የሚፈልጋቸውን መመዘኛዎች በሙሉ አሟልቶ መሆን እንዳለበት ተመልክተናል፡፡ በዚህ ሁኔታ ትክክለኛነቱ ተረጋግጦ የቀረበ አንድ አቤቱታ የማሻሻል ጥያቄ ሲቀርብበት የማሻሻያውን አስፈላጊነት አስቀድሞ ማረጋገጥ ይገባል፡፡ ስለዚህም ጥያቄው ስለቀረበ ብቻ አቤቱታ እንዲሻሻል ማድረግ እንደማይገባ ከዚህ መረዳት ይቻላል፡፡ በድንጋጌው ስር እንደ ሰፈረው የማሻሻያው ጥያቄ ሊፈቀድ የሚችለው የክሱ መሻሻል ወይንም የክርክሩ መለወጥ ነገሩን ይበልጥ የሚያብራራ ወይንም ትክክለኛ ፍትህን ለመስጠት የሚረዳ ሆኖ በተገመተ ጊዜ ብቻ ነው፡፡

በአንጻሩ ግን አንዳንድ ጊዜ ከላይ የተገለጸውን አላማ የማያሳኩ የማሻሻያ ጥያቄዎች በፍርድ ቤት በኩል ሲፈቀዱ ይታያል፡፡ አንዳነዶቹ የጉዳዩን ውሳኔ ማግኘት ለማዘግየት ብቻ ያለሙ ናቸው፡፡ ፍርድቤት የዚህ አይነቱን ጥያቄዎች መቀበል አይኖርበትም፡፡

ሌሎች ችግር ያለባቸው የማሻሻያ ጥያቄዎችም አንዳንዴ ይከሰታሉ፡፡ እነዚህኛዎቹ አመልካቾች አግባብ ባለው ጊዜ ያላቀረቡትን ማስረጃ ለማቅረብ እንደአቋራጭ የሚጠቀሙባቸው ናቸው፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 137/1/ መሰረት ተከራካሪዎች መቅረብ የሚችሉትን የሰነድ ማስረጃ በመጀመሪያው ቀነ ቀጠሮ ማቀረብ ግድ ነው፡፡ በመጀመሪያው ቀነ ቀጠሮ ያልቀረበ ማስረጃ ወደፊት ሊቀርብ የሚችልበት የራሱ የሆነ መመዘኛ እና ስርአት ያለው ሲሆን ይህም በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 256 ስር ተደንግጉ የሚገኝ ነው፡፡ ስለዚህም ተከራካሪዎች የአቤቱታ ማሻሻያ ደንብን ተከራካሪዎች በመጀመሪያው ቀነ ቀጠሮ ያላቀረቡትን ማስረጃ ለማቅረብ የሚጠቀሙበት ማቋረጫ እንዳያደርጉት የቀረበላቸውን ጥያቄ በጥንቃቄ ሊፈትሹት ይገባል፡፡

የመወያያ ጥያቄዎች

1. የማሻሻያው ጥያቄ ሊፈቀድ የሚችለው የክሱ መሻሻል ወይንም የክርክሩ መለወጥ ነገሩን ይበልጥ የሚያብራራ ወይንም ትክክለኛ ፍትህን ለመስጠት የሚረዳ ሆኖ በተገመተ ጊዜ ብቻ ነው፡፡ አቤቱታን የማሻሻል ጥያቄ ትክክለኛ ፍትህን ለስጠት ይረዳል የሚባለው በምን አይነት ሁኔታ ነው? ምሳሌ እየጠቀሳችሁ ተወያዩበት፡፡
2. በመጀመሪያ ቀነ ቀጠሮ ያልቀረበ ማስረጃን ለማረብ ሲባል አቤቱታን ለማሻሻል የሚቀርብ ጥያቄ ሁሌም ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም የሚል እምነት አለዎትን? ለምን?
3. አቤቱታን ስለማሻሻል የሚመለከቱ ድንጋጌዎች መተርጎም ያለባቸው በጠባቡ ነው ወይስ በሰፊው?

2.3. የተከራካሪዎች መጣመር እና ጣልቃ ገብነት

በፍትሐ ብሔር ሥነሥርዓት ሕግ ውስጥ አንዱ ዋና ክፍል የተከራካሪዎች ሁኔታን የሚመለከተው ነው፡፡ ይህም የከሳሾችን እና የተከሳሾችን መጣመር፣ በክርክር ውስጥ ጣልቃ ገብ ሆኖ መከራከርን እና በሶስተኛ ወገን ተከሳሽነት መቀላቀልን የሚመለከት ነው፡፡ እነዚህን ሁኔታዎች የሚመራው የህግ ክፍል በትክክል ስራ ላይ እየዋለ መሆኑ ሊፈተሽ ይገባል፡፡ ስለዚህም እያንዳንዳቸውን በተናጠል ከዚህ እንደሚከተለው እንመለከታለን፡፡

2.3.1. የከሳሾች እና የተከሳሾች መጣመር

በአንድ በኩል ከአንድ በላይ ከሳሾች በሌላ በኩል ደግሞ ከአንድ በላይ ተከሳሾች በአንድ ክርክር ውስጥ ሊኖሩ የሚችሉበትን ሁኔታ ህጋችን ደንግጎ ይገኛል፡፡ የከሳሾችን ከአንድ በላይ መሆን የሚመለከተው የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 35 ሲሆን በዚህ ድንጋጌ መሰረት ከሳሾች ሁለት ወይንም ከዚህ በላይ ሆነው መቅረብ የሚችሉት ከሁለት ዓይነት ሁኔታዎች አንዱ የተሟላ እንደሆነ ነው፡፡ አንደኛው ሁኔታ ለክሱ መነሻ የሆነው ሀብት ወይንም መብት የከሳሾቹ የጋራ መሆኑ ሲሆን ሁለተኛው ሁኔታ ደግሞ ሀብቱ ወይንም መብቱ በተናጠል የየራሳቸው ቢሆንም እንኳን በሚቀርበው ክስ ሊወሰን የሚችለው የህግና የስረነገር ጭብጥ አንድ አይነት መሆኑ ነው፡፡ ስለዚህም ሁለት ወይንም ከበዚያ በላይ ከሳሾች በአንድ ክስ ውስጥ ተጣምረው ሲቀርቡ ከነዚህ ሁኔታዎች ውስጥ ቢያንስ አንደኛው የተሟላ መሆኑን ማረጋገጥ የሚገባ ነው፡፡

በአንድ ክስ ውስጥ የተከሳሾችን መጣመር የሚመለከተው የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 36 ነው፡፡ በዚህ ህግ ድንጋጌ መሰረት በመርህ ደረጃ ሁለት ወይንም ከዚያ በላይ ተከሳሾች በአንድ ክስ ውስጥ ሊካተቱ የሚችሉት አንድ ሁኔታ ተሟልቶ ሲገኝ ነው፡፡ ይህም በንዑስ ቁጥር አንድ ስር እንደተገለጸው በሚቀርበው ክስ ሊወሰን የሚችለው የህግና የስረነገር ጭብጥ አንድ አይነት መሆኑን የሚመለከተው ሁኔታ ነው፡፡ ይሁንና ድንጋጌው ንዑሳን ቁጥሮች 2-5 ባሉት ሁኔታ ዎች ከላይ የተገለጸው ሁኔታ ባይሟላም ሁለትና ከዚያ በላይ ተከሳሾች ተጣምረው ክስ ሊቀርብባቸው የሚችል መሆኑን መረዳት ያስፈልጋል፡፡

የመወያያ ጥያቄዎች

1. የተከራካሪዎች ባንድ ውስጥ መጣመር የሚኖረውን ጥቅም እና ጉዳት አንስታችሁ ተወያዩባቸው፡፡
2. በአንድ ክስ ውስጥ በከሳሽነትም ሆነ በተከሳሽነት ሊጣመር የሚገባ ሰው ሳይጣመር ቢቀር በክሱ ላይ ምን ውጤት ያስከትላል?

2.3.2. ጣልቃ ስለመግባት

ጣልቃ ገብነት በአንድ የፍትሐብሔር ክርክር ተካፋይ ያልነበረ ሰው የክርክሩ ተካፋይ የሚሆንበትና መብትና ጥቅሙን ለማስጠበቅ የበኩሉን ክርክር የሚያቀርብበት ሥርአት ነው፡፡ በአንድ ክርክር ተካፋይ ያልነበረ ሰው አንድም በራሱ ጠያቂነት አሊያም በተከሳሽ ጠያቂነት የክርክሩ ተካ□ጹ እንዲሆን ሊደረግ ይችላል፡፡ ከዚህም ባሻገር ዓቃቤ ሕግ በፍትሐ ብሔር ክርክር ጣልቃ ሊገባ ስለሚችልበት ሁኔ□ም በህፅ የተደነገገ ሲሆን ቀጥሎ እነዚህን በዝርዝር እንመለከታለን፡፡

2.3.2.1. በጣልቃ ገብ ጠያቂነት ጣልቃ ስለመግባት

በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓር 41 ሥር እንደተደነገገው ሌሎች ተከራካሪ ወገኖች የሚከራከሩበት ጉዳይ ያገባኛል □ሚል ሦስተኛ ወገን ከፍርድ ውሳኔ በፊት ጣልቃ ገብ ሆኖ ለመከራከር ይችላል፡፡ ነገር ግን የክርክሩ ተካፋይ ያልሆነ ሦስተኛ ወገን ጣልቃ ገብ ለመሆን በሌሎች ወገኖች መካከል በሚደረገው ክርክር □ሚሰ□□ □ሳኔ በቀጥታ መብቱንና ጥቅሙን የሚነካ መሆኑን ማስረዳት ይጠበቅበታል፡፡ ይህም ማለት ውሳኔው የክርክሩ ተካፋይ ያልሆነውን ሰው መብት በሚጎዳ መልኩ በቀጥታ የሚፈፀም መሆኑንና ይህንንም ሌላ አዲስ ክስ በማቅረብ ለማስቀረት የማይቻል መሆኑን ማረጋገጥ ያስፈልጋል፡፡ ስለሆነም ሶስተኛው ወገን ሌላ አዲስ ክስ በማቅረብ ውሳኔው በመብቱና ጥቅሙ ላይ በቀጥታ ተፈፃሚ እንዳይሆን ለመከላከል የሚችል ከሆነ ጣልቃ ገብነቱ ሊፈቀድ አይገባም፡፡

ሶስተኛ ወገን ጣልቃ ገብ አቤቱታውን በሚያቀርብበት ጊዜ የክርክሩ ተካፋይ ባልሆነበት የሚሰጠው ውሳኔ መብቱንና ጥቅሙን በምን መልኩ እንደሚነካ ማሳየት ይጠበቅበታል፡፡ ይህም ማለት አመልካች ጣልቃ ለመግባት የፈለገበትን ምክንያት በዝርዝር ማቅረብ ይኖርበ□ል፡፡ በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓር 41(2) ላጭ «□□ልቃ ገብነቱ ማመልከቻ በክሱ □ስዓ □□ባኛል የሚልበትን ምክንያት የሚዘረዝርና በተለይም የመብቱን ሁኔ□ የሚገልጽ መሆን አለበት» ተብሎ በግልጽ ተደንግጓል፡፡ በመሆኑም አመልካች «እኔ በሌለሁበት ክርክር ተደርጎ ውሳኔ ቢሰጥ መብቴ ይነካል» የሚል ድፍን አቤቱታ ቢያቀርብ አቤቱታው ተቀባይነትን ሊያገኝ አይገባም፡፡ የጣልቃ ገብነቱ አቤቱታ ሊቀርብ የሚገባው ጊዜ ለማራዘምና ጉዳዩን ለማጓተት ሊሆን አይገባም፡፡ ነገር ግን አንዳንድ ጊዜ ፍ/ቤቶች የጣልቃ ገብነቱ ምክንያት ተዘርዝሮ ያልቀረበውን አቤቱ□ □ ምር ሲቀበሉ ጹስተ□ላል፡፡

በአንድ ፍ/ቤት በቀረበ ክርክር ባልና ሚስት ቤታቸውን ሸጠው ነበር፡፡ ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ባል የሸያጩ ዋጋ ተጠናቆ ያልተከፈለው መሆኑን ገልጾ ውሉ እንዲፈርስ በገዥ ላይ ክስ መስርቷል፡፡ በዚህም መሠረት □ር□ሩ ለረጅም ወራት ሲካሄድ ቆይቶ ከአስር ከማያንሱ ቀጠሮዎች በኋላ ምስክር ለመስማት ተቀጥሮ ሳለ በሽያጭ ውሉ ላይ በሻጭነት ፈርማ የነበረችው የከሳሽ ሚስት ውሉን መፈረሟን ሳትክድ ሚስትነቷን ብቻ በመግለጽ የጣልቃ ገብነት አቤቱታ አቅርባለች፡፡ አቤቱታው የቀረበለት አሟጋቹ ፍ/ቤት አቤቱታው የጣልቃ ገብነቱን ምክንያት የማይዘረዝር መሆኑን ገልጾ ውድቅ ያደረገ ሲሆን አመልካቿ አቤቱታዋ ውድቅ

ከተደረገባት በኋላ ይግባኙን ለበላይ ፍቤት ባቀረበችበት ወቅት ጣልቃ ለመግባት የፈለገችበትን በርካ□ ዝርዝር ምክንያቶችን አቅርባለች፡፡ ጣልቃ ገቧ እነዚህን ዝርዝር ምክንያቶች ለአሚጋቹ ፍ/ቤት ባለማቅረቧ □□ር□ሩን ዕድሜ አላግባብ አራዝማለች፡፡ አልፎ ተርፎም በአሚጋቹ ፍ/ቤት ያልቀረበ አዲስ ክርክር በይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ሊቀርብ እንደማይችል የፍ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 329 ስለሚደነግግ ጣልቃ ገብ ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ያቀረበቻቸው ዝርዝር ነገር ግን አዲስ ምክንያቶች በህጉ አግባብ ተቀባይነት ላይኖራቸው ስለሚችል መብቷ አደጋ ላይ ሊወድቅ የሚችልበት ሁኔታም ይኖራል፡፡ ስለሆነም ተከራካሪ ወገኖች ክርክሮቻቸውን በሙሉ ሕጉ በሚደነግገው መሠረት ክርክሩ በአሚጋቹ ፍ/ቤት □□ተ□ረ□ ሳለ ሊ□ቀርቡ ጹ□ባል፡፡

2.3.2.2. ሦስተኛ ወገኖችን በክስ ውስጥ ስለማግባት

አንድ ክስ የቀረበበት ሰው ክርክሩ ተካሂዶ በመጨረሻ ላይ ለክሱ ተጠያቂ ሊደረግም ላይደረግም ይችላል፡፡ አንዳንድ ጊዜ ተከሳሽ ለክሱ ተጠያቂ ሆኖ ቢገኝ ክስ ያልቀረበበት ሌላ ሰው ለጉዳዩ ኃላፊነት ኖሮበት ለተከሳሽ ካሣ ለመክፈል ወይም የድርሻ መዋጮ ለማድረግ የሚገደድበት ሁኔታ ይኖራል፡፡ ስለሆነም የዚህ አይነቱ ኃላፊነት ያለበት ሰው የክርክሩ ተካ□ጹ እንዲሆን ተከሳሽ ፍ/ቤቱን መጠየቅ እንደሚችል የፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 43 ይደነግጋል፡፡

ሦስተኛ ወገኖች በክስ ውስጥ የሚገቡበት ምክንያት በአንድ ጉዳይ ላይ የሚነሱ ክርክሮችን በሙሉ በአንድ ክስ አጠቃሎ ለመወሰን እንዲቻል ነው፡፡ ተከሳሽ ሶስተኛ ወገን ተከሳሾችን የክሱ ተካፋይ እንዲያደርጋቸው በመፍቀድ በአንድ ጉዳይ ላይ ተደጋጋሚ ክስ እንዳይቀርብ ማድረግ ይቻላል፡፡ በሶስተኛ ወገኖች ላይ መብት ያለው ተከሳሽ ሌላ አዲስ ክስ ማቅረብ አይኖርበትም፡፡ ሦስተኛው ወገን ተከሳሽ የክሱ ተካፋይ እንዲሆን ጥያቄው በተከሳሽ ቀርቦ ተቀባይነትን ባገኘ ጊዜ ፍ/ቤቱ ከሳሽ በተከሳሽ ላይ ያቀረበውን ክስ በሚመረምርበት ወቅት ተከሳሽ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ያቀረበውን ጥያቄም አብሮ ይመረምራል፡፡ በመሆኑም ተከሳሽ ለከሳሽ ጥያቄ (ክስ) ኃላፊነት ያለበት መሆኑና በተመሳሳይ መልኩ ሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ለተከሳሽ ዓ□ቄ ኃላፊነት ያለበት መሆኑ ከተወሰነ ሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ክፍያውን በቀጥታ ለከሳሽ ሊፈፅምለት ይችላል፡፡

ነገር ግን ውሳኔው የሚሰጠው ተከሳሽ ለከሳሽ እንዲከፍል እንጂ ሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ለከሳሽ እንዲከፍል አለመሆኑ ልብ ሊባል ይገባል፡፡ ምክንያቱም ከሳሽ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ያቀረበው አንዳችም ጥያቄ የሌለ በመሆኑ ከሳሽ ዳኝነቱን ካልጠየቀው ሰው ላይ ለማግኘት አይችልም፡፡ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ጥያቄ ያቀረበው ተከሳሽ በመሆኑ ዋናው ውሳኔ በተከሳሽ ላይ ከተላለፈ በኋላ ሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ባለበት ኃላፊነት መጠን ለተከሳሽ ካሣውን ወይም የድርሻ መዋጮውን እንዲከፍል መወሰን ይኖርበታል፡፡ ነገር ግን በተፅባር እንደሚታየው ፍ/ቤቶች የተከሳሽንና የሶስተኛ ወገን ተከሳሽን የኃላፊነት መጠን ካረጋገጡ በኋላ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ባለበት ኃላፊነት መጠን ዕዳውን በቀጥታ ለከሳሽ እንዲከፍል ሲወስኑ ይስተዋላል፡፡ ይህ አሠራር ግን በህግ ያልተደገፈና ከሳሽ ካልጠየቀው ሰው ላይ ዳኝነትን እንዲያገኝ የሚያደርግ በመሆኑ አግባብነት ያለው መስሎ አይ□ጹም፡፡

በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓር 43 ላጹ እንደተደነገገው ሦስተኛ ወገን የሆነ ሰው የክሱ ተካፋይ መሆን ያለበት ተከሳሽ ከሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ካሣ ወይም ድርሻ በሚጠይቅበት ጊዜ ነው፡፡ ስለሆነም ተከሳሽ ሦስተኛ ወገን

ተከሳሽን የክሱ ተካፋይ ለማድረግ በሚጠይቅበት ጊዜ ሦስተኛው ወገን ተከሳሽ ካሣ ወይም ድርሻ ለመክፈል የሚገደድበትን ምክንያትና የድርሻውን መጠን በመከላከያ መልሱ በግልጽ ማመልከትና ይህንንም የሚያስረዱ ማስረጃዎችን አያይዞ ማቅረብ ይኖርበታል፡፡ ፍ/ቤቱ የዚህ አይነት ጥያቄ በቀረበ ጊዜ የተከሳሽን ማስረጃዎች አጥጋቢነት ብቻ መርምሮ በተከሳሽ ጥያቄ ላይ ውሳኔ ይሰጣል፡፡ በመሆኑም የቀረበው የተከሳሽ ማስረጃ ሲ□ጁ ሶስተኛ ወገንን የክሱ ተካፋይ ለማድረግ የቀረበው ጥያቄ ለፍ/ቤቱ አግባብነት ያለው መስሎ ከታየው የከሳሽ የክስ ማመልከቻና የተከሳሽ የመከላከያ መልስ ለሶስተኛ ወገን እንዲደርስ ተደርጎ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ በጉዳዩ ላይ ያለውን መልሱን ይዞ እንዲቀርብ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ ስለሆነም ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ የ□ሱ ተካ□ጁ እንዲሆን በቀረበው ጥያቄ ላይ ተቃውሞ ቢኖረው ተቃውሞውን ሊያቀርብ የሚችለው በፍርድ ቤቱ ትዕዛዝ መሠረት በጉዳዩ ላይ ከሚያቀርበው መልስ ጋር በአንድነት መሆኑ ሊዘነጋ አይገባም፡፡ ስለሆነም ፍ/ቤቱ የሦስተኛ ወገን ተከሳሽ መጣመር ትክክለኛ መሆን አለመሆኑን አስመልክቶ የመጨረሻ ውሳኔ የሚሰጠው ሦስተኛው ወገን የሚያቀርበውን ተቃውሞ ከመረመረ በኋላ ነው፡፡ ሆኖም ግን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 43(2) ሥር ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ «ፍ/ቤቱ በወሰነው ቀነ ቀጠሮ እንዲቀርብ መጥሪያ ከተላከለት ቀን ጀምሮ በክሱ ውስጥ እንዳለ ሆኖ ይቆጠራል » ተብሎ የተደነገገውን መሠረት በማድረግ ፍ/ቤቱ የተከሳሽን ጥያቄ ተቀብሎ ሦስተኛው ወገን የክሱ ተካፋይ እንዲሆን ከታዘዘ ሦስተኛ□ ወገን የመጣመሩን አግባብነት ለመቃወም እንደማይችል ተገልፆ አንዳንድ ፍ/ቤቶች ውሳኔ የሚሰጡበት አጋጣሚ ይታያል፡፡ በመሠረቱ የተከሳሽ ጥያቄም ሆነ ተከሳሽ ጥያቄውን ለማስረዳት ያቀረበው ማስረጃ ትክክለኛ መሆን አለመሆኑ የሚረጋገጠው በዚህ ላይ የሚቀርብ ክርክርና ማስረጃ ቢኖር ቀርቦ ከተመረመረ በኋላ እንጂ ጥያቄውንና ማስረጃውን ተከሳሽ ስላቀረበ ብቻ አይደለም፡፡ በመሆኑም ተከሳሽ የሶስተኛ ወገን ጣልቃ ገብነትን በመጠየቅ ያቀረበው ክርክርና ይህንን □ር□ሩን ለማስረዳት ያቀረበው ማስረጃ ትክክለኛነቱ □ሚረ□□□ሩ ሦስተኛው ወገን ተከሳሽ ቀርቦ የሚያሰማው ክርክርና ማስረጃ ተመርመሮ እንጂ ይህ ባልሆነበት የተከሳሽ ክርክርና ማስረጃ ሙሉ በሙሉ ትክክል እንደሆነ ተደርጎ መደምደሙ የፍትህን ሚዛናዊነት የሚያጓድል ነው፡፡

ከሦስተኛ ወገን ጣልቃ ገብነት ጋር ተያይዞ የሚነሳው ሌላው ጥያቄ ተከሳሽ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ እንዲጣመርለት አቤቱታ አቅርቦ ትዕዛዝ ከተሰጠና ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ የክርክሩ ተካፋይ ከሆነ በኋላ ተከሳሽ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ያቀረበውን ጥያቄ ለማንሳት መቻል አለመቻሉ ነው፡፡ ይህን በተመለከተ አንዳንድ ፍ/ቤቶች የሶስተኛ ወገን ተከሳሽ መውጣት የከሳሽን ጥቅም የሚጎዳ ከሆነ ተከሳሽ በሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ያቀረበውን ጥያቄ ለማንሳት እንደማይችል ገልፀው የተከሳሽን ጥያቄ ባለመቀበል ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ በክርክሩ እንዲቀጥል ትዕዛዝ የሰጡበትን ሁኔታ የዚህ ጽሑፍ አዘጋጅ ተመልክቷል፡፡ ነገር ግን □ኛ ወገን ተከሳሽ ጣልቃ ገብነት ያስፈለገው ለተከሳሽ ጥቅም እንጂ ለከሳሽ ጥቅም አለመሆኑ ልብ ሊባል ይገባል፡፡ በመሆኑም ተከሳሽ ጥቅሙን ለመተው ከመረጠ ጥያቄውን ማንሳቱ የከሳሽን መብት ወይም ጥቅም የሚጎዳ መሆን አለመሆኑ የሚታይበት አንዳችም ምክንያት የለም፡፡ ክርክሩ ቀጥሎ ውሳኔ ቢያገኝ እንኳ ከሳሽ ፍርዱን በቀጥታ በሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ የሚያስፈፅምበት የህግ አግባብ የለም፡፡ በመሆኑም ተከሳሽ በሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ላይ ያቀረበውን የማጣመር ጥያቄ ከማንሳት የሚከለከልበት አንዳችም የህግ አግባብ የለም፡፡

ሦስተኛ ወገን ተከሳሽን የክሱ ተካፋይ ከማድረግ ጋር ተያይዞ የሚነሳው ሦስተኛው ጥያቄ የከሳሽን ክስ አግባብነት አስመልክቶ ሦስተኛ □□ን ተከሳሽ ክርክር ሊያቀርብ መቻል አለመቻሉ ነው፡፡ በተለይም ዋናው

ተከሳሽ ክሱን አምኖ መልስ በሰጠ ጊዜ ሦስተኛ ወገን ቀርቦ ክሱን በመካድና ክሱን ሊያስተባብሉ የሚችሉ ማስረጃዎችን በማቅረብ የከሳሽን ክስ መሞገት መቻል አለመቻሉ አከራካሪ ሆኖ ይታያል፡፡ በአንድ በኩል «ከሳሽ በተከሳሽ ላይ ያቀረበውን ክስ ሦስተኛው ወገን በኃላፊነት መጠየቅ ይገባዋል ሲል ተከሳሽ ባመለከተው መሠረት ይህ ሦስተኛ ወገን ቀርቦ በክርክሩ ውስጥ በመግባት መልስ እንዲሰጥ ፍ/ቤቱ አዞ መጥሪያው ከደረሰው በኋላ ቀርቦ መልስ ሳይሰጥ ወይም አላፊ የማይሆንበትን ምክንያት በማስረዳት ሳይከራከር የቀረ እንደሆነ ዋናው ተከሳሽ የተፈረደበትን ፍርድ እንደተቀበለ ተቆጥሮ ተከሳሹ ባመለከተው መጠን በአላፊነት የሚጠየቅበትን ድርሻውን እንዲከፍል» እንደሚገደድ ተገልፆ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 76 ሥር ተደንግጎ ይገኛል፡፡ ይህ የሕጉ የአማርኛ ቅጂ ድንጋጌ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ የከሳሽን ክስ በማስተባበል ለመከራከር ስለመቻሉ ግልጽ አድርጎ ባያስቀምጥም የህጉ የእንግሊዘኛ ቅጂ ግን "Where a third party duely summoned to appear under Art. 43(2) fails without good cause to appear for the purpose of disputing the plaintiff's claim as aginst the defendant on whose behalf the summons was issued, or his own libility to the defendant, he shall be deemed to admit the validity of the decree passed against such defendant and his own liability to contribute or indemnify, as the case may be, to the extent claimed by the defendant" በማለት ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ የራሱን ኃላፊነት በተመለከተ ብቻ ሳይሆን ተከሳሽ ለከሳሽ ያለበትን ኃላፊነት ጭምር በማስተባበል ለመከራከር እንደሚችልና መጥሪያው በአግባቡ ደርሶት ካልቀረበም በዋናው ተከሳሽ ላይ የሚሰጠውን ፍርድ ትክክለኛነት አምኖና በተከሳሽ በተጠየቀው መጠንም የድርሻውን ለማዋጣት □ጁም ካሣውን ለመክፈል ፈቅዶ እንደቀረ እንደሚቆጠር ይደነግጋል፡፡ በመሆኑም ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ በፍ/ቤቱ መጥሪያ መሠረት እስከ ቀረበ ድረስ ከሳሽ በተከሳሽ ላይ ያቀረበውን ክስ አስመልክቶ የማይከራከርበት አንዳችም ምክንያት የለም፡፡ ይሁን እንጂ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ በጉዳዩ ላይ ያለውን ክርክር ማቅረብ ከሚገባ በቀር የራሱንና የከሳሽን ግላዊ ግንኙነቶችን በማንሳት በከሳሽ ላይ መከራከሪያ ሊያቀርብ አይገባም፡፡ ምክንያቱም ሦስተኛ ወገን ተከሳሽን ያስጠራው ተከሳሽ እንጂ ከሳሽ ባለመሆኑ እሱን ባላስጠራውና በእሱ ላይ ክስ ባላቀረበው ሰው ላይ ግላዊ ግንኙነቱን አንስቶ መከራከሩ አግባብነት ያለው አይደለም፡፡ በመሆኑም ክርክሩ የከሳሽንና የሶስተኛ ወገንን የግል ግንኙነት የማይመለከት እስከሆነ ድረስ ሶስተኛው ወገን የከሳሽን ክስ ለማስተባበል ዕድል ሊነፈግ አይገባም፡፡

ይሁን እንጂ ሶስተኛው ወገን ለተከሳሽ ጥቅም ሲባል የተጠራ እንደመሆኑ መጠን ተከሳሽ ያመነውን ነጥብ ጭምር አንስቶ ከሳሽን እንዲከራከር መፍቀዱ አግባብነት ያለው አይመስልም፡፡ ምናልባት ተከሳሽ ክሱን ያመነው ሶስተኛ ወገን ተከሳሽን ለማስከፈል አስቦ ነው የሚባል ከሆነም ሶስተኛ ወገን ተከሳሽ ይህንን በማንሳት ለተከሳሽ ካሣ ለመክፈል ወይም መዋጮ ለማድረግ መገደድ እንደሌለበት ገልፆ መከራከር ከሚገባው በቀር ዋናው ባለዕዳ ያመነውን ዕዳ ለማስተባበል መከራከሩ ፍትሀዊነት ያለው አይደለም፡፡

2.3.2.3 በፍትሐ ብሔር ጉዳይ ዓቃቤ ሕግ ጣልቃ ስለሚገባበት ሁኔ□

በመርህ ደረጃ ዓቃቤ ሕግ የሚሟገተው በወንጀል ጉዳዮች ነው፡፡ ዓላማውም ለጠቅላላው ጥቅም ሲባል የአገሪቱን መንግሥት፣ የሕዝቦቹንና የነዋሪዎቹን ደህንነት፣ ሠላም፣ ሥርአት፣ መብትና ጥቅምን መጠበቅና ማረጋገጥ ግቡ የሆነው የወንጀል ሕግ እንዳይጣስ መጠበቅና ተጥሶ በተገኘ ጊዜም ሕጉን የጣሱትን ለፍርድ በማቅረብ ወንጀልን መቆጣጠር ነው፡፡ ሆኖም አንዳንድ ጊዜ በፍትሐ ብሔር ጉዳዮችም ቢሆን ከግላዊነት ይልቅ ሕዝባዊ መብቶች የሚነኩበት ሁኔታ ይኖራል፡፡ በመሆኑም በፍ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር

42 ሥር እንደተመለከተው ዓቃቤ ሕግ የሰዎችን መብት፣ የችሎታ ማጣትን፣ ጋብቻን እና ኪሣራን በሚመለከቱ ክርክሮች ጣልቃ ገብ ሆኖ የመከራከር ሥልጣን አለው፡፡

የሰዎችን መብት በተመለከተ በፍ/ህ/ቁጥር 116 ላይ እንደተገለፀው መሞቱ በፍርድ የተገለፀው ሰው ፍርዱ ከተሰጠ በኋላ የመጣ እንደሆነ በዐቃቤ ሕግ ጠያቂነት ፍርዱን የሰጡት ዳኞች ፍርዱን ይሽራሉ፡፡ በ□/ህ/ቁዓር 122 ሥር እንደተመለከተው የክብር መዝገብን ጽሑፍ የማቃናት ጥያቄ በዐቃቤ ሕግ አማካይነት ለፍ/ቤት ሊቀርብ ይችላል፡፡ እንደዚሁም በ□/ህ/ቁዓር 156 ሥር እንደተደነገገው ዓቃቤ ሕግ የመጥፋት ውሳኔ እንዲሰጥ በቀረበው አቤቱታ ተካፋይ ሊሆን ይችላል፡፡

ችሎታ ማጣትን በተመለከተ አንድ አካለ መጠን ላልደረሰ ልጅ አሳዳሪ ወይም ሞግዚት እንዲሆንለት የተሾመ ሰው የተጣለበትን ኃላፊነት በአግባቡ ያልተወጣ እንደሆነ ከአሳደሪነት ወይም ሞግዚትነት ሥልጣኑ እንዲሻር ዓቃቤ ሕግ ጥያቄ ሊያቀርብ እንደሚችል የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 248 ይደነግጋል፡፡ እንደዚሁም አንድ ሰው እብድ ወይም ድውይ ከመሆኑ የተነሣ ህጋዊ ተግባራትን ከመፈፀም እንዲከለከል ፍርድ ለማሰጠት የሚቀርብ አቤቱታ በዓቃቤ ሕግ ሊቀርብ እንደሚችል የፍ/ሕግ ቁጥር 353 ይደነግጋል፡፡ በተጨማሪም ለክልከላው ፍርድ ምክንያት የሆነው የችሎታ ማጣት ሁኔታ በቀረ ጊዜ ፍርዱ እንዲሰጥ አመልክቶ የነበረ□ □ቃቤ ሕፅ □ር□ እንዲሻር ለመጠየቅ እንደሚችል የፍ/ሕግ ቁጥር 377 ይደነግጋል፡፡

ጋብቻን በተመለከተ ጋብቻን ለመፈፀም አስፈላጊ የሆነ ሁኔታ ባልተሟላ ጊዜ ዓቃቤ ህግ ጋብቻው እንዳይፈፀም ለመቃወምና ተፈጽሞም ከሆነ እንዲፈርስ ለመጠየቅ እንደሚችል የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 18፣31፣32 እና 33 ይደነግጋሉ፡፡ ኪሣራን በተመለከተ በዓቃቤ ሕፅ አመልካችነት የነጋዴው መክሰር በፍርድ ሊነገር እንደሚችል የንግድ ሕግ ቁጥር 975 ሲደነግግ ፍ/ቤቱ የመክሠርን ፍርድ ከሰጠ በኋላ በዓቃቤ ሕጉ አሳሳቢነት (ጠያቂነት) የመክፈል መቋረጥን ጊዜ ሊያራዝመው (እልፍ ሊያደርገው) እንደሚችል የንግድ ሕግ ቁጥር 978 ይደነግጋል፡፡ እንደዚሁም አንድ ነጋዴ ያለበትን ዕዳ መክፈልን አቋርጦ ሳለ የሞተ እንደሆነ ከሞተ በኋላ በሚከተለው አንድ አመት ውስጥ የመክሰር ውሳኔ እንዲሰጥበት ዓቃቤ ሕግ ሊያመለክት እንደሚችል የንግድ ሕግ ቁጥር 980(2) (ለ) ይደነግጋል፡፡ እንዲሁም የከሰረ ባለ ዕዳን መዝገብ ለመዝጋትና ሂሳቡን ለማቆም እንዲቻል በንብረት ጠባቂዎቹ የተጠራው ባለ ዕዳ ለመቅረብ □ቃ□ኛ ሆኖ ያልተገኘ □ጁም □ሸሽ እንደሆነ ዓቃቤ ሕግ በጉዳዩ ጣልቃ ገብቶ ተገቢውን ለመ□□ም እንደሚችል የንግድ ሕግ ቁጥር 1004 ይደነግጋል፡፡ በመጨረሻም የነጋዴው መክሰር ከሞት በኋላ የተገለፀና የዕቃው ዝርዝር መዝገብ ያልተደራጀ በሆነ ጊዜ ወይም መዝገቡ ከመደራጀቱ በፊት ባለክ□□ □ሞት እንደሆነ ዓቃቤ ህግ የዕቃው ዝርዝር መዝገብ ሲደራጅ ለማየትና በቦታውም ለመገኘት እንደሚችልና ከዚህም ሌላ በማናቸውም ጊዜ መክሰሩን የሚመለከቱ ውሎችን፣ ሰነዶችን፣ መዝገቦችን ወይም ወረቀቶችን ሁሉ ለማየት የመጠየቅ መብት እንዳለው የንግድ ሕግ ቁጥር 1017 ይደነግጋል፡፡

በመጨረሻም ዓቃቤ ሕግ መንግስት የሚያቀርባቸውንም ሆነ በመንግስት ላይ የሚቀርቡትን የፍትሐብሔር ክሶችንና ጥያቄዎችን አያያዝ እንደ አስፈላጊነታቸው የመከታተል ሥልጣን ያለው መሆኑን የኢ.ፌ.ዴ.ሪ አስፈፃሚ አካላትን ሥልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጣ አዋጅ የተደነገገ ሲሆን ይህም በሁሉም ክልሎች አስፈፃሚ አካላት ሥልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጡ አዋጆች በተመሳሳይ መልኩ ተደንግጎ ይገኛል፡፡

ስለሆነም ዓቃቤ ሕግ ከተለመደው የወንጀል ጉዳዮችን የመከታተል ስልጣን ባሻገር በፍትሐ ብሔር ጉዳዮችም ላይ በቀጥታ ወይም በጣልቃ ገብነት ተሳታፊ ለመሆን መቻሉ አጠያያቂ አይደለም፡፡

(አየለ በአባሪ 3)

የመወያያ ጥያቄዎች

1. በተከሳሽ ጠያቂነት የክርክሩ ተካፋይ የሆነው ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ከሳሽ በተከሳሻ ላይ ያቀረበውን ክስ ትክክለኛነት አስመልክቶ ክርክር ሊያቀርብ ይችላል ወይስ የዚህ ዓይነት ጣልቃ ገብ ክርክር በተከሳሽ ላይ ብቻ የተወሰነ መሆን አለበት?
2. የጣልቃ ገብነት ጥያቄ ጉዳዩ በይግባኝ እየታየ ባለበት ወቅት ሊቀርብ ይችላል?
3. ዓቃቤ ሕግ በአንዳንድ የፍትሐ ብሔር ክርክሮች ጣልቃ እንዲገባ መደንገጉ አግባብ ነው ብለው ያምናሉ፡፡

ክፍል 4. ስለ መጥሪያ፣ ተቃ□ሞና የተቃውሞ አቀራረብ እና ክስን ስለመስማት

4.1. ስለ መዓሪ□

4.1.1. የመጥሪያ አሰጠጥ ሥርአት

አንድ የክስ ማመልከቻ ጉድለት የሌለው ከሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለመስማት ቀጠሮ መያዝና ተከሳሹ በቀነ ቀ□ሮ□ እንዲቀርብ መጥሪያ መላክ ይኖርበታል፡፡ ፍ/ቤቱ በመጥሪያው ላይ ተከሳሹ ከመከላከያ መልሱ በተ□ ማሪ ለ□ር□ሩ ጹ□ቅሙኛል የሚላቸውን ምስክሮች ዝርዝርና ሰነዶች ሁሉ ይዞ እንዲቀርብ መግለጽ ይኖርበታል፡፡ እንዲሁም ተከሳሹ በቀነ ቀጠሮው የማይቀርብ ከሆነ ወይም የመከላከያ መልሱንና የመከላከያ

ማስረጃውን ሳይይዝ የሚቀርብ ከሆነ ጉዳዩ በህጉ መሠረት ተከሳሽ በሌለበት ታይቶ እንደሚወሰንም በመጥሪያው ላይ መገለጽ ይኖርበ□ል (□□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 94 እና 233 ይመለከቷል)፡፡

መጥሪያ ለተከሳሽ የሚላክበት ዋና ዓላማ ተከሳሽ መከሰሱን አውቆ ለቀረበበት ክስ የበኩሉን ማስተባበያ ለማቅረብ እንዲችል ዕድል ለመስጠት ነው፡፡ ስለሆነም ተከሳሽ ወደ ፍ/ቤት ቀርቦ ራሱን ለመከላከል እንዲችል የቀረበበትን ክስና ይህንን ክስ ለመከላከል ወደ የትና መቼ መቅረብ እንዳለበት ሊያውቅ ይገባል፡፡ ዳኝነት የሚሰጠው የአንድን ወገን አቤቱ□ በመስማት ብቻ አይደለም፡፡ ስለዚህ «በዳይ ነው» የተባለው ሰው በርግጥም በዳይ ስለመሆኑ ወይም ስላለመሆኑ የበኩሉን አስተያየት በማዳመጥ ጉዳዩን ማጣራት የግድ ይላል፡፡ በጉዳዩ ላይ የተከሳሽን አስተያየት መቀበል የሚቻለው ደግሞ ተከሳሽ የቀረበበትን አቤቱ□ (□ስ) አይቶ በክሱ ላይ ያለውን የበኩሉን መልስ እንዲሰጥ ዕድል በመስጠት ነው፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ህጉ ተከሳሽ መከሰሱን አውቆ ራሱን መከላከል እንዲችል ዕድል እንዲሰጠው ከሚደነግግ በቀር ተከሳሽ ካልቀረበ በቀር ጉዳዩ ፈጽሞ እንዳይታይ አይከለክልም፡፡ በተከሳሽ አለመቅረብ ምክንያት ፍ/ቤቱ የዳኝነት ሥልጣኑን ሊያጣ አይገባም፡፡ ስለዚህ መጥሪያው ለተከሳሽ በአግባቡ መ□ረሱ ከተረጋገጠ ተከሳሽ ባይቀርብም ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ተከሳሽ በሌለበት መርምሮ ውሳኔ የመስጠት ሥልጣን አለው (የፍ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 70 (ሀ) ይመለከቷል)፡፡ ነገር ግን ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ተከሳሽ በሌለበት መርምሮ ከመወሰኑ በፊት መጥሪያው ለተከሳሽ በተገቢው መንገድ መድረሱን ማረጋገጥ ይጠበቅበታል፡፡ ምክንያቱም መጥሪያው ለተከሳሽ በአግባቡ ያልደረሰው ከሆነ ወይም መጥሪያውን ለማድረስ የተሻላ አማራጭ ዘዴ □□ለ ያልተሻለ ዘዴ ሥራ ላይ ውሎ ተከሳሽ መጥሪያውን ያላገኘ እንደሆነ ስለመከሰሱም ሆነ ፍ/ቤት ቀጠሮ ያለበት ስለመሆኑ ሊያውቅ ስለማይችል ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለመስማት በያዘው ቀነ ቀጠሮ ቀርቦ ስለመብቱና ስለ ጥቅሙ ለመከራከር ፈጽሞ አይቻለውም፡፡

የኢትዮጵያ የፍ/ሥ/ሥ/ህግ አራት የተለያዩ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎች እንዳሉት ይደነግጋል፡፡ እነዚህ ዘዴዎችም መጥሪያን ለተከሳሽ በግል የመስጠት ዘዴ (Personal Service)፣ አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴ (Constructive Service)፣□□ስ□ መዓ ሪ□ (Service by Post) እና ምትክ መጥሪያ (Substituted Service) በመባል □ሚታወቁ ሲሆኑ ዘዴዎቹ በቅድመ ተከተል በሥራ ላይ መዋል ያለባቸው እንጂ እንዲሁ በዘፈቀደ በሥራ ላጆ እንዲውሉ የታሰቡ አይደሉም፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 95(3) ላይ እንደተደነገገው «የሚቻል በሚሆንበት ጊዜ ሁሉ መጥሪያው የሚሰጠው ለተከሳሹ ለራሱ ነው»፡፡ ስለሆነም ሌሎች የመጥሪያ አሰጣጥ ዜዴዎች ጥቅም ላይ የሚውሉት መጥሪያን ለተከሳሽ በግል የመስጠት ዘዴን በመጠቀም ማድረስ ያልተቻለ መሆኑ ሲረጋገጥ ብቻ ነው፡፡

መጥሪያን ለተከሳሽ በግል የመስጠት ዘዴ በራሱ በውስጡ አራት የተለያዩ መንገዶችን የያዘ ነው፡፡ መጥሪያን ለመቀበል በተለይ የተወከለ ሰው ሲኖር ለወኪሉ በመስጠት፣ ለተከሳሽ ነገረ ፈጅ ወይም ጠበቃ በእጅ በመስጠት ወይም በቢሮ በማስቀመጥ፣ ክሱ በንግድ ድርጅት ላይ የቀረበ በሆነ ጊዜ ለድርጅቱ ዋና ፀሐፊ፣ ዳይሬክተር ወይም ሹማምንት በመስጠት ወይም ድርጅቱ የተመዘገበ የፖስታ አድራሻ ያለው በሆነ □□ በ□ስታ በመላክ ወይም ለመሥሪያ ቤቱ ወስዶ በመስጠት ወይም ድርጅቱ የታወቀ አድራሻ ከሌለው የዘወትር የንግድ ሥራውን ከሚያከናውንበት ሥፍራ ድረስ በመላክ፣ የንግድ ሽሪኮች በሽርክና ንግድ □ርፀ ታቸው ስም ሲከሰሱ ከሽሪኮቹ ለአንዱ ወይም ለተወሰኑት በመስጠት ወይም ድርጅቱ በኢትዮጵያ

ውስጥ ዋንኛ የንግድ ሥራውን በሚያካሂድበት መ/ቤት በመላክ መጥሪያ ለመስጠት የሚቻል ሲሆን በነዚህ ሁሉ ጊዜያት መጥሪያው ለተከሳሹ ለራሱ እንደተሰጠ ይቆጠራል (የፍ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 96-98 ይመለከቷል)፡፡

ከነዚህ መንገዶች በአንዱ መጥሪያን ለመስጠት ያልተቻለ እንደሆነ በፍ/ሥሥ/ህ/ቁጥር 99-101 ከተመለከቱ አማራጭ መንገዶች አንዱን በመጠቀም መጥሪያን ማድረስ ይቻላል፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 99-101 የተመለከቱ የመጥሪያ አሰጣጥ መንገዶች አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴ (Constructive Service) ተብለ□ □ሚታወቁ ሲሆኑ መጥሪያን ለተከሳሽ በግል ከመስጠት ዘዴ ቀጥሎ ውጤታማነታቸው የተመሰከረላቸው የመጥሪያ አሰጣጥ መንገዶች ናቸው፡፡ በዚህም መሠረት ክሱ የቀረበው በወኪል አማካይነት የሚካሄድ ንግድን አስመልክቶ ሲሆንና ተከሳሽ ከፍርድ ቤቱ የግዛት ክልል ውጭ የሚኖር በሆነ ጊዜ መጥሪያን የንግድ ሥራውን በኃላፊነት ለሚመራው የተከሳሽ ወኪል ለመስጠት፣ ክሱ የቀረበው የማይንቀሳቀስ ንብረትን አስመልክቶ በሆነ ጊዜ መጥሪያውን የንብረቱ ጠባቂ ወይም በዚሁ ንብረት ላይ ለሚገኝ ሰው ለመስጠት፣ ክሱ የቀረበው ከነዚህ ሁለት ጉዳዮች ውጭ በሆነ ጊዜና መጥሪያ ለመስጠት ተከሳሽን ለማግኘት ያልተቻለ ሲሆንና ተከሳሽ መጥሪያ ተቀባይ የሚሆን ወኪል የሌለው ከሆነ መጥሪያውን አካለ መጠን ለደረሰ የተከሳሽ ቤተሰብ አባል ለሆነ ሰው ለመስጠት የሚቻል መሆኑን የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 99 እስከ 101 ይደነግጋሉ፡፡ እነዚህ ሰዎች ተከሳሽን የማግኘት ሰፊ እድል ያላቸው እንደመሆኑ መጠን የተቀበሉትን መጥሪያ ለተከሳሽ በአግባቡ ያደርሳሉ ተብሎ ስለሚታመን ዘዴዎቹ መጥሪያን ለተከሳሽ በግል ከመስጠት ዘዴ ቀጥሎ እምነት የሚጣልባቸው ዘዴዎች ናቸው፡፡

ከላይ የተገለጹትን የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎችን በመጠቀም መጥሪያን ለማድረስ ያልተቻለ እንደሆነ በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 105-109 በተደነገገው መሠረት መጥሪያን በፖስታ የማድረስ ዘዴና ምትክ መጥሪያ አሰጣጥ ዘዴን መጠቀም ይቻላል፡፡ ነገር ግን እነዚህ ዘዴዎች እጅግ ደካማ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎች ሲሆኑ መጥሪያን ለተከሳሽ ለማድረስ የተደረገውን ሙከራ ወይም ጥረት ለማሳየት ሲባል ሥራ ላይ የሚውሉ ናቸው፡፡ ከዚህ በቀር ተከሳሽ በነዚህ ዘዴዎች የተላከው መጥሪያ ደርሶት ፍ/ቤት የመቅረቡ ዕድል እጅግ የመነመነ ነው፡፡ ስለሆነም እነዚህ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎች ሥራ ላይ መዋል ያለባቸው መጥሪያን ለተከሳሽ በግል የመስጠት ዘዴን ወይም አማራጭ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴን በመጠቀም ለማድረስ ያልተቻለ ወይም የማይቻል መሆኑ ሲረጋገጥ ብቻ ነው፡፡

4.1.2. መጥሪያን በአግባቡ አለመስጠት ስለሚያስከትለው ውጤት

ከላይ እንደተመለከትነው አራት የተለያዩ የመጥሪያ አሰጣጥ ዜዴዎችን በመጠቀም ተከሳሽ ስለተከሰሰበት ጉዳይ አውቆ ራሱን እንዲከላከል ለመጥራት የሚቻል ሲሆን የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎቹ በቅደም ተከተል ጥቅም ላይ መዋል ይኖርባቸዋል፡፡ የመጥሪያ ዋና ዓላማ ተከሳሽ ስለተከሰሰበት ጉዳይ አውቆ ራሱን እንዲከላከል ማስቻል ሲሆን ይህም የሚሆነው መጥሪያው በተገቢው መንገድ የደረሰው እንደሆነ ነው፡፡ በመሆኑም አግባብነት የሌለውን የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴ በመጠቀም ተከሳሹ ስለተከሰሰበት ጉዳይም ሆነ ፍ/ቤት ስላለበት ቀጠሮ እንዳያውቅ በመከልከል ራሱን የመከላከል ዕድልን መንፈግ ተገቢውን የህግ ሥርአት (due process of law) የተከተለ አሠራር አይደለም፡፡

በመሆኑም በዚህ አይነት አድራጎት በተከሳሽ መብትና ጥቅም ላይ ሊደርስ የሚችለውን አደጋ ለመከላከል ሲባል ፍ/ቤቶች መጥሪያው ለተከሳሽ በአግባቡ ባልደረሰ ጊዜ የተለያዩ እርምጃዎችን ለመውሰድ እንደሚችሉ የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 70 (ሀ) (ለ) እና 78 (2) ይደነግጋሉ፡፡ በፍ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 70 (ሀ) (ለ) ላጐ እንደተመለከተው ክርክሩ □ንዲሰማ በተወሰነው ቀነ ቀጠሮ ከሳሽ ቀርቦ ተከሳሽ ያልቀረበ እንደሆነ ፍ/ቤቱ ለተከሳሹ የተላከለት መጥሪያ የደረሰው መሆኑን ማረጋገጥና መጥሪያው የደረሰው መሆኑ ከተረጋገጠ ጉዳዩን ተከሳሹ በሌለበት መስማት ይቀጥላል፡፡ ነገር ግን መጥሪያው በትክክል መድረሱ ያልተረጋገጠ ከሆነ ፍ/ቤቱ ሁለተኛ መዓ ሪ□ እንዲላክ ትዕዛዝ መስጠት ይኖርበታል፡፡ ስለዚህ መጥሪያ የተላከለት ተከሳሽ ጉዳዩ ሊሰማ በተወሰነው ቀነ ቀጠሮ ሳይቀርብ የቀረ እንደሆነ መጥሪያው ለተከሳሹ በአግባቡ መድረሱን ማረጋገጡ የፍ/ቤቱ የዕለቱ ቀዳሚ ሥራ ነው፡፡ መጥሪያው ለተከሳሽ በአግባቡ □ርሶታል ሊባል የሚችለውም መጥሪያ አድራሹ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎችን በቅደም ተከተላቸው ተጠቅሞ መጥሪያውን መስጠቱ ሲረጋገጥ ነው፡፡ በመሆኑም መጥሪያውን ለተከሳሽ በግል ለመስጠት እየተቻለ ይህ ሳይፈጸም ቀርቶ መጥሪያው ለተከሳሽ ቤተሰብ አባል መሰጠቱ ብቻ ቢረጋገጥ የአሰጣጡ ዘዴ ተገቢነት አለው ሊባል አይችልም፡፡፡ ስለሆነም በዚህን ጊዜ ፍ/ቤቱ ድጋሚ መጥሪያ እንዲላክ ማዘዝ ከሚኖርበት በቀር ጉዳዩ ተከሳሽ በሌለበት ታይቶ እንዲወሰን ሊያዝ አይገባም፡፡

ከዚህም ሌላ ፍ/ቤቱ በአጋጣሚ ይህን ሳያደርግ በማለፍ ጉዳዩ ተከሳሽ በሌለበት ታይቶ እንዲወሰን ትዕዛዝ ቢሰጥና በዚህ መሠረት ክርክሩ ተከሳሽ በሌለበት ታይቶ በተከሳሽ ላይ ቢወሰንበት ተከሳሽ መጥሪያው በሚገባ ያልደረሰው መሆኑን ገልጾ ውሳኔው ወይም ትዕዛዙ መሰጠቱን በተረዳ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ቀርቦ ትዕዛዙ ወይም ውሳኔው እንዲነሳለት ማመልከት ይችላል፡፡ ይህም ሲሆን ፍ/ቤቱ መጥሪያው ለተከሳሹ በአግባቡ ያልደረሰው መሆኑን ከተረዳ የተከሳሽ አቤቱታ ለከሳሽ እንዲደርስ ካደረገ በኋላ ብይኑን ወይም ትዕዛዙን በማንሳት ክርክሩን እንደገና ሰምቶ መወሰን እንዳለበት የፍ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 78 (2) ይደነግጋል፡፡ ስለሆነም መጥሪያን በተገቢው መንገድ ለተከሳሽ አለማድረስ የክርክሩን ዕድሜ አላግባብ ከሚያራዝምና የተከራካሪ ወገኖችን የሥራ ጊዜ አላግባብ ከሚሻማ በቀር ብዙም ፋይዳ ያለው አይደለም፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ የመጥሪያ አስፈላጊነትና አላማ ሊዘነጋ አይገባም፡፡ መጥሪያን ለተከሳሽ መስጠት ያስፈለገበት ዋናው ምክንያት ተከሳሽ የተከሰሰበትን ጉዳይ አውቆ ለመብቱና ለጥቅሙ መከራከር እንዲችል ለማድረግና ተከሳሽ ቀርቦ ካለመከራከሩ የተነሳ ሊከሰት የሚችለውን የፍትህ መጓደል ለማስቀረት ነው፡፡ ስለሆነም የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴዎች ቅደም ተከተል ባይጠበቅም መጥሪያው ለተከሳሽ መድረሱ ከተረጋገጠ ፍ/ቤቱ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 70 (ሀ) መሠረት ጉዳዩን ተከሳሹ በሌለበት መርምሮ መወሰን ይጠበቅበ□ል፡፡ ጉዳዩ በዚህ መልኩ ከተወሰነ በኋላ ተከሳሽ ቀርቦ የመጥሪያ አሰጣጥ ቅደም ተከተል አለመጠበቁን ብቻ ምክንያት በማድረግ ፍርዱ እንዲነሳለት ሊያመለክት አይችልም፡፡ ምክንያቱም መጥሪያው የተላከበት መንገድ ስህተት ቢኖረው እንኳ ተከሳሽ መጥሪያውን እስከተቀበለ ድረስ ቀርቦ መከራከር ይጠበቅበታል፡፡ ስለሆነም ተከሳሽ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴ ስህተት ያለበት መሆኑን ብቻ ሽፋን በማድረግ ጉዳዩ በሚሰማበት ቀን ሳይቀርብ ቢቀር ይህ አድራጎቱ ተከሳሽ ስለ መብቱና ስለጥቅሙ ለመከራከር አለመፈለጉን ስለሚያሳይ ፍ/ቤቱ ክሱን ተከሳሽ በሌለበትም ቢሆን ሰምቶ መወሰን ከሚገባው በቀር የዚህ አይነቱን ቸልተኛ ተከሳሽ መብትና ጥቅም ለማስጠበቅ ሲባል ድጋሚ መጥሪያ እንዲላክ ማዘዝ አይኖርበትም፡፡ የዚህ አይነቱ ተከሳሽ መከሰሱን አስቀድሞ ያወቀና ቀርቦም እንዲከራከር ተጋብዞ ሳይቀርብ የቀረ እንደመሆኑ መጠን ድጋሚ መጥሪያን መላኩ ጊዜን ማባከን ካልሆነ በቀር አንዳችም ፋይዳ አይኖረውም፡፡

በአጭሩ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴ ትክክል ካልሆነና ከዚህም የተነሣ መጥሪያው ለተከሳሹ መድረሱ አጠራጣሪ ከሆነ ፍ/ቤቱ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 70 (ለ) መሠረት ድጋሚ መጥሪያ እንዲላክ ማዘዝ አለበት፡፡ ፍ/ቤቱ ይህን ሳያደርግ በስህተት አልፎ ጉዳዩን ተከሳሽ በሌለበት መርምሮ ከወሰነም ተከሳሹ ከውሳኔው በኋላ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 78 መሠረት አቤቱታ ካቀረበ ፍ/ቤቱ ውሳኔውን በማገድ ጉዳዩን እንደገና ማከራከርና ተገቢውን ውሳኔ መስጠት አለበት፡፡ ነገር ግን የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴው ቅደም ተከተሉን ያልጠበቀ ቢሆንም መጥሪያው ለተከሳሽ መድረሱ ከተረጋገጠ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 70 (ሀ) መሠረት ተከሳሽ በሌለበት አይቶ ሊወስን ከሚገባ በቀር ድጋሚ መጥሪያ እንዲላክ ማዘዝ አይኖርበትም፡፡ እንዲሁም ተከሳሽ መጥሪያው የደረሰው ቅደም ተከተሉን ባልጠበቀ መንገድ መሆኑን ገልጾ ፍርዱ ወይም ውሳኔው እንዲነሳለት አቤቱታ ካቀረበ ፍ/ቤቱ ይህንን አቤቱታ መቀበል አይኖርበትም፡፡

እዚህ ላይ ሊነሳ የሚችለው ጥያቄ ግን ፍ/ቤቱ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 78 መሠረት የቀረበው አቤቱ□ ተገቢነት የሌለው መሆኑን ቢያምን አቤቱታውን ከሳሽን መጥራት ሳያስፈልግ ወዲያውኑ ውድቅ ማድረግ ይችላል? ወይስ አቤቱታውን ውድቅ ከማድረጉ በፊት የግድ ከሳሽን ጠርቶ ከሳሽ በአቤቱታው ላይ ያለውን አስተያየት መቀበል ይኖርበታል? የሚለው ነው፡፡ ይህንን በተመለከተ በአንድ ጉዳይ በሌለበት የተፈረደበት ሰ□ እንደ ፍርዱ እንዲፈፅም ትዕዛዝ ሲደርሰው የዋናው ክስ መጥሪያ ያልደረሰው መሆኑን ገልጾ ፍ/ቤቱ ፍርዱን እንዲያነሳ አቤቱታ አቅርቦ ነበር፡፡ ነገር ግን ፍ/ቤቱ መዝገቡን ሲመረምር መጥሪያው ለተከሳሹ በሚኖርበት ቀበሌ አማካይነት ተልኮለት ቀበሌውም መጥሪያውን ለተከሳሹ ለማድረስ እስከቤቱ ድረስ በቀበሌ□ ሠራተኛ አማካይነት ቢልክም ተከሳሽ እቤት ውስጥ እያለ «የለም» በማስባል መጥሪያውን ለመቀበል □ቃ□ኛ አለመሆኑን እንዲሁም ቀበሌው ከዚህ በኋላ የተከሳሽን ባለቤት እስከ ቀበሌው ጽ/ቤት ድረስ አስጠርቶ መጥሪያውን እንዲትቀበል ቢጠይቃትም እሷም እንቢተኛ መሆኗን ገልጾ መጥሪያውን ለ□/ቤቱ መመለሱን፣ ከዚህ በኋላ መጥሪያው በተከሳሹ መኖሪያ ቤት ላይ ተለጥፎ ውጤቱ እንዲገለፅ ፍ/ቤቱ ባዘዘው መሠረት ቀበሌው መጥሪያውን በተከሳሽ ቤት ላይ መለጠፉን ገልጾ መልስ የሰጠ መሆኑን በመገንዘቡ ከሳሽን ሳያስጠራ የተከሳሽን አቤቱታ ውድቅ አድርጎታል፡፡ ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የበላይ ፍ/ቤት ደግሞ አንድ ፍ/ቤት ተከሳሽ በሌለበት የተሰጠውን ውሳኔ ለማስነሳት የሚቀርበው አቤቱ□ ተገቢነት ያለው መሆን አለመሆኑን ከመወሰኑ በፊት በአቤቱታው ላይ ሌላው ወገን ያለውን አስተያየት መቀበል ያለበት መሆኑን ገልጾ የበታች ፍ/ቤት አቤቱታውን ባለመቀበል የሰጠውን ትዕዛዝ ሽሮ□ል፡፡

የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 78(2) ተከሳሽ በሌለበት የተሰጠው ፍርድ እንዲነሳለት «ማመልከቻ በሚያቀርብበት ጊዜ የጥሪው ትዕዛዝ በሚገባ ያልደረሰው መሆኑን ፍ/ቤቱ የተረዳ እንደሆነ የተከሳሽ አቤቱታ ለአንዳኛ□ ተከራካሪ ወገን እንዲደርሰው ካደረገ ... በኋላ ትዕዛዙን ወይም ብይኑን በማንሳት ክርክሩን እንደገና» በመስማት ጉዳዩን መወሰን እንዳለበት ከሚደነግግ በቀር ፍ/ቤቱ የአቤቱታውን ተገቢነት ባያምን ምን ማ□ረፅ እንዳለበት በግልጽ አይደነግግም፡፡ ይሁን እንጂ ፍ/ቤቱ የአቤቱታውን ተገቢነት ባመነ ጊዜ ውሳኔውን ወይም ብይኑን በማንሳት ክርክሩ እንደገና እንዲቀጥል ከማዘዙ በፊት የፍርድ ባለመብትን አስጠርቶ አስተያየቱን እንዲቀበል ያስፈለገበት ዋናው ምክንያት ተከሳሽ ያቀረበው ምክንያት ለጊዜው ተገቢነት ያለው ቢመስልም ምናልባት የፍርድ ባለመብት ቀርቦ ይህንን ለማስተባበል ስለሚችል የፍርድ ባለመብቱ ይህን ዕድል ተነፍጎ አላግባብ ለድጋሚ ክርክር እንዳይዳረግ ለመከላከል ነው፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ተገቢነቱን ፍ/ቤቱ ያላመነውን አቤቱ□ ሌላኛው ተከራካሪ ወገን እንዲያስተባብል አይጠበቅም፡፡ ምክንያቱም የሚስተባበል ነገር የለምና፡፡ የሆነ ሆኖ ሠልጣኞች ይህን ጉዳይ በውይይት ቢያዳብሩት መልካም ነው፡፡

የመወያያ ጥያቄዎች

1. መጥሪያን ለተከሳሽ ለማድረስ ያልተቻለ መሆኑን በመግለጽ ከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 103 መሠረት መጥሪያውን በቃለ መሀላ ከተደገፈ አቤቱታ ጋር ቢያቀርብና ፍ/ቤቱም ቃለ መሀላውን ተቀብሎ ተከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 105 መሠረት በጋዜጣ በሚወጣ ማስታወቂያ እንዲጠራ ባዘዘው መሠረት ማስታወቂያው ወጥቶ ነገር ግን ተከሳሽ ባለመቅረቡ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ተከሳሽ በሌለበት አይቶ ቢወስን ተከሳሽ መጥሪያው በአግባቡ ያልደረሰው መሆኑን ጠቅሶ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 78 መሠረት ፍርዱ እንዲነሳለት ለማመልከት ይችላል?

2. አንድ ፍ/ቤት የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴን ፈጽሞ በሚያቃውስ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴ መጥሪያው ለተከሳሽ እንዲደርሰው ትዕዛዝ ቢሰጥና ከዚህም የተነሳ መጥሪያው ለተከሳሽ ሳይደርስ ቀርቶ ፍርዱ ተከሳሽ በሌለበት ቢሰጥ ተከሳሽ ፍርዱን መቃወምና ፍርዱ ታግዶ ወደ ጉዳዩ ገብቶ ለመከራከር ይችላል፡፡ ነገር ግን ፍ/ቤቱ በፈፀመው ግዙፍ ስህተት ምክንያት ጉዳዩን እንደገና የመዳኘት ሥልጣንን ሊያጣ ይገባል ወይስ አይገባም?

3. ከሳሽ መጥሪያውን ለተከሳሽ ለማድረስ በተደጋጋሚ ወደ ተከሳሽ መኖሪያ ቤትና መስሪያ ቦ□ ቢሄ□ም ተከሳሽን ለማግኘት ባለመቻሉ ከተከሳሽ ጋር አብሮት ለሚሠራው ነገር ግን በራሱ ቤት ለሚኖረው የተከሳሽ ልጅ መጥሪያውን ቢሰጥ የመጥሪያ አሰጣጡ ህጋዊ ነው? መጥሪያው የተሰጠው ለተከሳሽ የቤት ሠራተኛ ወይም ከተከሳሽ ጋር አብሮ ለሚኖር ዕድሜው 16 ዓመት ለሆነ የተከሳሽ ልጅ ቢሆንስ? አሰጣጡ ህ□ዊ ነው ቢባልና እነዚህ ሰዎች መጥሪያውን ለተከሳሽ ሳይሰጡ መቅረታቸው ቢረጋገጥ ውጤቱ ምንድ ነው?

4. ከሳሽ መጥሪያውን ለመቀበል ተከሳሽ እንቢተኛ መሆኑን ገልጾና ይህንንም የሚያረጋግጡ ምስክሮችን ስም ዘርዝሮ ባቀረበው በቃለ መሀላ በተደገፈ አቤቱታ መሠረት ፍ/ቤቱ በአቤቱታው ላይ የተጠቀሱ ምስክሮችን አስቀርቦ ምስክሮቹ ከሰጡት ቃል የተከሳሽን እንቢተኛነት በማረጋገጥ ጉዳዩን ተከሳሽ በሌለበት መርምሮ ፍርዱን በተከሳሽ ላይ ይሰጣል፡፡ ተከሳሽ ይህንን ፍርድ እንዳወቀ ከሳሽ መጥሪያውን በፍጹም ያልሰጠው መሆኑን፣ፍ/ቤት ቀርበው ቃላቸውን የሰጡ ምስክሮችም ሐሰተኞች መሆናቸውንና ተከሳሽ መጥሪያውን ለመቀበል እንቢተኛ እንደሆነ በከሳሽ አቤቱታ ላይም ሆነ በምስክሮቹ በተገለፀበት ቀን ተከሳሽ ፈጽሞ በተባለ□ ቦታ ያልነበረ መሆኑን በአሳማኝ ማስረጃ አስደግፎ ፍርዱ እንዲነሳለትና ከሳሽና ምስክሮች ለፈፀሙት የወንጀል ተግባር ፍ/ቤቱ እርምጃ እንዲወስድባቸው አቤቱታ ያቀርባል፡፡ በዚህም መሠረት ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ሲያጣራ ከሳሽ መጥሪያውን ለተከሳሽ አለመስጠቱንና ምስክሮቹም የመሰከሩት በሀሰት መሆኑን ያረጋግጣል፡፡ ስለሆነም ፍርዱን በማገድ ክርክሩ እንደገና እንዲቀጥል ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ ነገር ግን □/ቤቱ በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 480 - 481 ድንጋጌዎች መሠረት በከሳሽና በምስክሮች ላይ □ርምጽ ለመ□ሰ□ ይችላል?

5. ተከሳሽ መጥሪያው በአግባቡ ያልደረሰው መሆኑን ጠቅሶ በሌለበት የተሰጠው ፍርድ እንዲነሳለት አቤቱታ አቅርቧል፡፡ ነገር ግን ተከሳሽ መጥሪያውን ለመቀበል እንቢተኛ መሆኑን መጥሪያውን ለተከሳሽ እንዲያደርስ በ□/ቤቱ ታዞ የነበረው መንግስታዊ አካል ያረጋገጠበት ማስረጃ በመዝገቡ ውስጥ ተያይዞ ስለሚገኝ ፍ/ቤቱ የተከሳሽን አቤቱታ ትክክለኛነት አላመነም፡፡ እርሶ የዚህ ፍ/ቤት ዳኛ ቢሆኑ የተከሳሽ አቤቱታ ለከሳሽ ደርሶ

ክሳሽ በአቤቱታው ላይ አስተያየት እንዲሰጥበት ያደርጋሉ ወይስ የተከሳሽ እንቢተኝነት በበቂ ማስረጃ የተረጋገጠ መሆኑን ጠቅሰው ክሳሽን ሳያስጠሩ አቤቱታውን ውድቅ ያደርጋሉ?

4.2. ተቃውሞና የተቃውሞ አቀራረብ

ከላይ እንደተገለፀው መጥሪያ የተላከለት ተከሳሽ ፍ/ቤቱ ክሱን ለመስማት በወሰነው ቀነ ቀጠሮ የመከላከያ መልሱንና የመከላከያውን ማስረጃ ዝርዝር ማቅረብ ይኖርበ□ል። በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓር 234 ሥር እንደተደነገገው ተከሳሽ በመከላከያ መልሱ ለቀረበበት ክስ በፍሬ ነገሩ ረገድ መልስ ከመስጠቱ ባሻገር በተለምዶ አዎንታዊ መከላከያ (affirmative defense) ተብሎ □ሚታወቀውን የመከላከያ ክርክር ሊያቀርብ ይችላል። ይህ አዎንታዊ መከላከያ በዋናነት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያን ያካት□ል።

□ር□ሩ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ፍ/ቤቱ የከሳሽን ክስና የተከሳሽን የመከላከያ መልስ በንባብ ካሰማ በኋላ የቃል ጥያቄዎችን በማቅረብ ጉዳዩን ማጣራት አስፈላጊ ሆኖ ካገኘው ተከራካሪ ወገኖችን የቃል ጥያቄ በመጠየቅ ይመረምራቸዋል። ከዚህ በኋላ ማስረጃ ተቀብሎ ከመመርመሩ ወይም ምስክሮችን ከመስማቱ አስቀድሞ ተከራካሪ ወገኖች ያቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ካለ በመቃወሚያው ላይ ውሳኔ (ብይን) መስጠት አለበት። የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ማለት ወደ ዋናው ፍሬ ነገር ሳይገባ ክሱ ተቀባይነት እንዳይኖረው ለማድረግ የሚቀርብ ክርክር ማለት ነው። በሌላ አባባል ተከሳሽ ለቀረበበት ክስ ተጠያቂ መሆን አለመሆኑን ገልፆ ሳይከራከር በሌሎች ሥነ ሥርአታዊ በሆኑ ምክንያቶች ክሱን ተቀባይነት ለማሳጣት የሚቀርብ ክርክር ነው።

በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት በስፋት የሚታወቁ ነጥቦች በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 244(2) ሥር የተደነገጉ ሲሆን እነዚህም ፍ/ቤቱ ነገሩን ለማየት ሥልጣን የሌለው መሆኑን፣ ክስ የቀረበበት ጉዳይ አስቀድሞ በፍርድ የተወሰነ መሆኑን፣ ክስ የቀረበበት ጉዳይ በሌላ ፍ/ቤት ቀርቦ በመታየት ላይ ያለ መሆኑን፣ አንደኛ ው ተከራካሪ ወገን በነገሩ የማያገባው በመሆኑ በጉዳዩ ውስጥ ገብቶ መከራከር የማይገባው መሆኑን፣ ክሱ በጹር□ □ታገደ መሆኑን፣ ክሱ የተነሳበት ጉዳይ በሽምግልና ታይቶ የተወሰነ ወይም በእርቅ እንዲያልቅ ፅራ ቀኙ ወገኖች የተስማሙ መሆኑን የሚመለከቱ ናቸው። ነገር ግን እነዚህ ዝርዝሮች በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ሊነሱ የሚችሉ ነጥቦችን በሙሉ ያካተቱ አይደሉም። ለምሳሌ በክሱ ውስጥ ተካፋይ መሆን የሚገባ ሰው ሳይጣመር መቅረቱን ወይም ሊጣመር የማይገባው ወገን መጣመሩን በመግለጽ የሚቀርበው መቃ□ሚ□ □ር□ሩ ከመጀመሩ በፊት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት መቅረብ እንዳለበት የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 39(2) ይደነግጋል። እንደዚሁም ብዙ የክስ ምክንያቶች በአንድ ክስ ውስጥ ተጣምረው የቀረቡት ያላግባብ መሆኑ ተገልጾ የሚቀርበው መቃወሚያ ሁሉ ክርክሩ ከመጀመሩ በፊት መቅረብ

እንዳለበት የፍ/ሥ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 220 ይደነግጋል፡፡ በተጨማሪም አንድን የክስ ምክንያት መነጣጠል እንደማይቻልና ከሳሽ ሊከስበት ሲችል ሆነ ብሎ በመቀነስ ባስቀረው መብት ምክንያት እንደ ገና ሌላ ክስ ለማቅረብ እንደማይችል የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 216 ይደነግጋል፡፡ ስለዚህ ከሳሽ በአንድ የክስ ምክንያት ላይ የተመሠረተ ጥያቄን ነጣጥሎ ክስ ቢመሠርት ተከሳሽ ተነጥሎ የቀረውን መብት መሠረት በማድረግ የቀረበውን አዲስ ክስ ለመቃወም የሚችለው ይህንኑ ነጥብ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት በማንሳት ነው፡፡ ነገር ግን እነዚህ የመቃወሚያ ነጥቦች በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 244(2) ሥር አልተካተቱም፡፡ ስለሆነም ወደ ፍሬ ነገሩ ክርክር ይዘት ሳይገባ በጉዳዩ ላይ በክርክርነት ሊቀርቡ የሚችሉ ነጥቦች ሁሉ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 244(2) ሥር ባይሸፈኑም በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ሊቀርቡ ይችላሉ፡፡ ቀጥሎ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 244(2) ሥር የተደነገጉ የመቃወሚያ ነጥቦችን በዝርዝር እንመለከታለን፡፡

የዳኝነት ሥልጣን አለመኖርን አስመልክቶ የሚቀርበውን መቃወሚያ በተመለከተ የፍ/ቤቶች የዳኝነት ሥልጣን ብሔራዊ የዳኝነት ሥልጣን፣ የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣንና የግዛት ክልል የዳኝነት ሥልጣን ተብሎ በሦስት ይከፈላል፡፡ አንድ ፍ/ቤት አንድን ጉዳይ አከራክሮ ፍርድ ሊሰጥ የሚችለው ጉዳዩን ለመ□ኘ ት የሚያስችለው የዳኝነት ሥልጣን ሲኖረው ነው፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 9፣10 እና 231 ሥር እንደተደነገገው ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለመዳኘት ሥልጣን የሌለው መሆኑን ከክስ ማመልከቻው የተረዳ እንደሆነ ተከሳሽን መጥራት ሳያስፈልግ ክሱን ሠርዞ ከሳሽን ማሰናበት ይኖርበታል፡፡ ነገር ግን ባለማስተዋልም ይሁን በስህተት ወይም ከሳሽ ከሰጠው ሀሰተኛ መግለጫ በመነሳት ፍ/ቤቱ የዳኝነት ሥልጣን የሌለውን ጉዳይ ተቀብሎ ተከሳሽን ሊያስጠራው ይችላል፡፡ ከዚህም ሌላ ፍ/ቤቱ በተከራካሪ ወገኖች ስምምነት መሠረት አንድን ጉዳይ የመዳኘት ብሔራዊ የዳኝነት ሥልጣን ሊኖረው የሚችል ሲሆን የተከራካሪ ወገኖች ስምምነት □ፅሞ በ□ስ□ ታዋቂነት (Implicitly) ሊሰጥ ይችላል፡፡ በመሆኑም ፍርድ ቤቱ ክስ እንደቀረበለት ጉዳዩን ለመ□ኘት የሚያስችለው ብሔራዊ የዳኝነት ስልጣን የሌለው መሆኑን በመጥቀስ የክስ ማመልከቻውን ሊመልስ ስለማይችል ብሔራዊ የዳኝነት ሥልጣን ሳይኖረው በቀረበ ክስ ምክንያት ተከሳሹን ሊያስጠራው ይችላል፡፡ ስለሆነም ጉዳዩን ለመዳኘት ሥልጣን በሌለው ፍ/ቤት በተመሰረተ ክስ ምክንያት የተጠራ ተከሳሽ ይህንኑ ነጥብ በመቃወሚያነት አንስቶ ሊከራከር ይችላል፡፡

አንድ ጉዳይ በዳኝነት ታይቶ ሊወሰን የሚገባው አንዴ ነው፡፡ በመሆኑም በጉዳዩ ላይ ክርክር ተደርጎበት የመጨረሻ ውሳኔ ተሰጥቶ ከሆነ በውሳኔው ቅሬታ ያደረበት ወገን ቅሬታውን ሕጉ በሚፈቅደው አግባብ ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በይግባኝ መልክ አቅርቦ ፍርዱን ማስመርመር ከሚገባው በቀር ቀን ጠብቆ በዚያው ጉዳይ ላይ አዲስ ክስ እንዲያቀርብ ህጉ አይፈቅድም፡፡ ስለሆነም በፍርድ ባለቀ ጉዳይ ላይ ክሱ □ፅመኛ □ቀረበ እንደሆነ ተከሳሽ ይህንን ነጥብ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት አንስቶ ክሱ ተቀባይነትን እንዲያጣ ለማድረግ ይችላል፡፡ እንደዚሁም አንድ የፍትሐብሔር ክስ መታየት ያለበት በአንድ የፍትሐብሔር ፍ/ቤት ብቻ መሆኑን የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 7 የሚደነግግ ሲሆን በአንድ ጉዳይ ላይ በሁለት ፍ/ቤቶች ክስ ቢቀርብ ክሱ አስቀድሞ የቀረበለት ፍ/ቤት ብቻ ጉዳዩን ለማየት የዳኝነት ሥልጣን እንዳለው □□/ሥ/ሥ/ህፅ ቁዓር 8 ይደነግጋል፡፡ ይህም ያስፈለገበት ዋናው ምክንያት አንድ ጉዳይ ከአንድ በላይ በሆኑ ፍ/ቤቶች ታይቶ ምናልባት እርስ በርስ የማይጣጣሙ ውሳኔዎች ቢሰጡ በአፈጻጸም ሊፈጠር የሚችለውን ችግር ለማስወገድ ታስቦ ነው፡፡ ስለሆነም በፍ/ቤት በክርክር ላይ ባለ ጉዳይ ላይ ሌላ አዲስ ክስ ቢቀርብ ተከሳሽ ይህንኑ ነጥብ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት አንስቶ ክሱ ተቀባይነትን እንዲ□□ ለማ□ረፅ ይችላል፡፡ እዚህ ላይ ሊነሳ የሚችለው ጥያቄ ግን «ተከሳሽ መቃወሚያውን ሳያነሳ ቀርቶ ሁለቱም ፍ/ቤቶች

ጉዳዩን አይተው የየበኩላቸውን የተለያየ ወይም የሚቃረን ውሳኔ ቢሰጡ ተፈፃሚነት የሚኖረው የትኛ□ ውሳኔ ነው?» የሚል ነው፡፡ በመሆኑም ሰልጣኞች ይህን ጥያቄ በውይይቱ ወቅት ቢመለከቱት መልካም ነው፡፡

ከሳሽ የመሆን ችሎታን አስመልክቶ የሚቀርበው መቃወሚያ አንድም ከከሳሽ ህጋዊ ችሎታ ማጣት (incapacity) አሊያም ከሳሽ በጉዳዩ የማያገባው (no vested interest) መሆኑን የሚመለከት ነው፡፡ በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 33(1) ሥር እንደተደነገገው ክስ ለማቅረብ በህግ ችሎታ ያለው ሰው መሆንን ይጠይቃል፡፡ስለሆነም ችሎታ የሌለው ሰው በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 34 ሥር በተደነገገው መሠረት በተወካይ አማካይነት ክስ ሊያቀርብ ከሚገባ በቀር ራሱ በግሉ ክስ ሊያቀርብ አይችልም፡፡ እንዲሁም ችሎታ ያለውም ቢሆን ለክሱ መነሻ በሆነው ነገር ወይም ክሱ በተመሠረተበት ነገር ላይ መብት ወይም ጥቅም ያለው መሆኑ ካልተረጋገጠ በቀር ክስ ለማቅረብ አይችልም፡፡ ከዚህም ባሻገር አንዳንድ ጊዜ ክስን ለማቅረብ የቅድሚያ ፈቃድ ያስፈልጋል፡፡ ለምሳሌ የንግድ ድርጅት የሥራ መሪን ተጠያቂ ለማድረግ የንግድ □ርፀ ቱ ክስ ሊመሠርት የሚችለው ጠቅላላ ጉባኤው ሲወስን ብቻ መሆኑን የንግድ ህግ ቁጥር 365 ይደነግጋል፡፡ ስለሆነም የጠቅላላ ጉባኤው ውሳኔ ሳይኖር ክስ የቀረበ እንደሆነ ተከሳሽ በዚህ ምክንያት ክሱን ለመቃወም ይችላል፡፡

ይርጋን በተመለከተ ማናቸውም ባለገንዘብ መብቱን በጊዜ መጠየቅ ይኖርበታል፡፡ ባለዕዳውም ቢሆን ዕድሜ ልኩን ባለዕዳነቱን እያሰበ ሊኖር አይገባም፡፡ ሕጉም ከዳተኛ ባለገንዘብ ይልቅ ንቁ ባለዕዳን ይደግፈዋል፡፡ በህግ በተወሰነው ጊዜ ውስጥ መብትን በመጠየቅ ክስ ካልቀረበ የባለገንዘቡ መብት በይርጋ ይ□□ል፡፡ ስለሆነም ንቁ ባለዕዳ ክሱ በህግ በተወሰነው የጊዜ ገደብ ውስጥ ካለመቅረቡ የተነሣ በይርጋ መታገዱን ገልጾ ሊከራከር ይችላል፡፡

በመጨረሻም ተከራካሪ ወገኖች ክስ የቀረበበትን ጉዳይ አሰቀድሞ በእርቅ ጨርሰው ሊሆን ይችላል፡፡ አሊያም በጉዳዩ ላይ ክርክር የተፈጠረ እንደሆነ ክርክሩ ለሽምግልና እንዲቀርብ አስቀድመው ሊስማሙ ይችላሉ፡፡ «ሰው በቃሉ ይታሰራል» ይባላልና በነዚህ ጊዜያት ክስ በፍ/ቤቶች ሊቀርብ አይገባም፡፡ ቀርቦም ከሆነ ተከሳሽ ጉዳዩ በእርቅ ያለቀ መሆኑን ወይም ለሽምግልና የተሰጠ መሆኑን ገልፆ ክሱን ለመቃወም ይችላል፡፡

ከላይ የተመለከትናቸው የመቃወሚያ ነጥቦች በሙሉ ወደ ክርክሩ ፍሬ ነገር ይዘት ውስጥ ጠልቀው የሚገቡና ተከሳሽ ለክሱ ተጠያቂ መሆን ወይም አለመሆኑን የሚመለከቱ አይደሉም፡፡ ስለሆነም እነዚህና ሌሎች ተመሳሳይ ክርክሮች በቅድሚያ ውሳኔ ማግኘት አለባቸው፡፡ ምክንያቱም ምናልባት ጉዳዩ በነዚህ ክርክሮች ምክንያት የሚቋጭ ቢሆን በአጭሩ በሚቋጨው ጉዳይ ላይ ጭብጥን መስርቶ ግራ ቀኙን ተከራካሪ ወገኖች ማከራከሩና ማስረጃ መስማቱ አላስፈላጊ የሆነ የጊዜና የወጪ ብክነትን ማስከተል ካልሆነ በቀር የሚሰጠው አንዳችም ፋይዳ የለም፡፡

የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ነጥቦች በዋናነት ለተከሳሽ ጥቅም ሲባል የተደነገጉ በመሆናቸው ተከሳሽ በክሱ ላይ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ካለው መቃወሚያዎቹን በሙሉ በተቻለ መጠን በቶሎ አጠቃሎ ማቅረብ ይኖርበታል፡፡ ስለሆነም መቅረብ ከሚገባቸው መቃወሚያዎች ውስጥ ሳይቀርቡ የቀሩት ት□□ክኛ ውን ፍርድ ከመስጠት የሚያሰናክሉ ካልሆነ በቀር ባለጉዳዩ ራሱ ሆነ ብሎ ለማቅረብ ባለመፈለግ

እንደተዋቸው ይቆጠራሉ (የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 244(3)፡፡ ስለዚህ የመቃወሚያ ነጥቦቹ ለተቃውሞ አቅራቢው ጥቅም ሲባል የተደነገጉ ከሆኑ ተቃውሞ አቅራቢው እነዚህን ነጥቦች በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ካላቀረባቸው እንደተዋቸው ስለሚቆጠር በክርክሩ ሂደት እነዚህን ነጥቦች አንስቶ ሊከራከር አይችልም፡፡ ነገር ግን መቃወሚያዎቹ ለተቃውሞ አቅራቢው ጥቅም ሳይሆን ለትክክለኛ ፍርድ አሰጣጥ ታስበው የተደነገጉ ከሆኑ ክርክሩ በማናቸውም ደረጃ በሚገኝበት ጊዜ ሊቀርቡ ይችላሉ፡፡

የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን ከፍ/ቤቶች ሕግን የመተርጎም ብቃት ጋር በቀጥታ የተያያዘ ነው፡፡ ጉዳዩን ለመ□ነት የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን የሌለው ፍ/ቤት በክርክሩ ላይ ተፈጻሚነት ያለውን ሕግ ለመተርጎም የሚያስችለው የህግ እውቀት አለው ተብሎ አይታመንም፡፡ ከዚህም የተነሣ ክርክሩን አስመልክቶ ትክክለኛ ፍርድ ይሰጣል ተብሎ አይጠበቅም፡፡ ለዚህም ነው የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣንን አስመልክቶ ከተከሳሽ የቀረበ ተቃውሞ ባይኖር እንኳ ፍ/ቤቱ ይህንን በተረዳ በማናቸውም ጊዜ የክስ ማመልከቻው ተቀባይነት የለውም ብሎ መመለስ እንዳለበት የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 9(2) የሚደነግገው፡፡ በተመሳሳይም አንድ የፍትሐብሔር ክስ መታየት የሚገባው በአንድ የፍትሐብሔር ፍ/ቤት ብቻ መሆኑንና በአንድ ጉዳይ ላይ ክስ ቀርቦ በአንድ ፍ/ቤት በቀጠሮ ላይ የሚገኝ ከሆነ በዚያው ጉዳይ ላይ በሌላ ፍ/ቤት □ስ ሊቀርብ እንደማይችል የፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 7 እና 8 ይደነግጋሉ፡፡ በአንድ ጉዳይ ላይ ሁለት የማይጣጣሙ ፍርዶች ሊሰጡ ስለማይገባ ድጋሚ ክስ የቀረበለት ፍ/ቤት የሚፀና ፍርድ ሊሰጥ አይችልም፡፡ እንደዚሁም አንድ ሰው ችሎታ የሌለው ከሆነ በተገቢው መንገድ ተከራክሮ መብቱን ያስጠበቃል ተብሎ አይጠበቅም፡፡ ስለሆነም ተከራካሪው ወገን ችሎታ የሌለው መሆኑን ፍ/ቤቱ እንደተረዳ □ር□ሩን አቁሞ ችሎታ ለሌለው ተከራካሪ ሕጋዊ ተወካይ እንዲሾም ማድረግ እንዳለበት የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 34 ይደነግጋል፡፡ በመሆኑም ችሎታ የሌለው ተከራካሪ ወገን ያለህጋዊ ተወካዩ ተካፋይ በሆነበት ክርክር ላይ ፍርድ ቤቱ የሚፀና ፍርድን ሊሰጥ አይችልም፡፡ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ ጉዳይን በተመለከተ ድጋሚ ክስ ቢቀርብና ከመጀመሪያው ውሳኔ ጋር የሚጣረስ ውሳኔ ቢሰጥ ፍርዱ ተፈፃሚነት አይኖርም፡፡ ምክንያቱም የመጀመሪያው ፍርድ በይግባኝ □ስካልተሸረ □ረስ በ□□□ ፍ□ጹ ሌላ □ር□ ቢሰጣ እንኳ በፍርዱ መሠረት በአፈፃፀም የሚጠየቅ ነገር አይኖርም፡፡ በመጨረሻም የግዴ□ □□ር□ሩ ተካፋይ መሆን የሚገባ ወገን (indispensable party) ሳይጣመር መቅረቱም ፍርዱን ዋጋ ያሳጣዋል፡፡ ምክንያቱም አንድ ሰው ባልተከሰሰበትና ባልተከራከረበት ጉዳይ መብቱንና ጥቅሙን የሚነካ ውሳኔ ሊሰጥ አይችልም፡፡ በነዚህ ጊዜያት መቃወሚያው አንድም ፍ/ቤቱ የሚፀና ፍርድን ለመስጠት ካለው ሥልጣን ጋር አሊያም ከሌላኛው ተከራካሪ ወገን ጥቅም ጋር የተያያዘ ነው፡፡ ስለሆነም እነዚህን ነጥቦች በተመለከተ ተከራካሪ ወገኖች መቃወሚያቸውን በማናቸውም ጊዜ እንዲያቀርቡ ሊፈቀድ ይገባል፡፡

□መ□መሪ□ □ረጽ መቃ□ሚ□ በቀረበ □□ □/ቤቱ በመቃ□ሚ□□ ላጹ ሌላኛው ተከራካሪ ወገን የሚያቀርበውን ክርክር መስማት ይኖርበ□ል፡፡ በመሠረቱ በመ□መሪ□ □ረጽ መቃ□ሚ□ ላጹ መልስ መሰጠት ያለበት ወዲያውኑ በቃል ሲሆን ፍ/ቤቱ በመቃወሚያው ላይ ውሳኔ ለመስጠት ማስረጃ መስማቱ አስፈላጊ ሆኖ ካላገኘው በቀር ውዲያውኑ መወሰን አለበት፡፡ ፍ/ቤቱ መቃወሚያው ተገቢና በበቂ ማስረጃ የተደገፈ መሆኑን ሲያምን እንደ ነገሩ ሁኔታ ክሱን ውድቅ በማድረግ ወይም መዝገቡን በመዝጋትና ተገቢውን ትእዛዝ በመስጠት ተከራካሪዎችን ማሰናበት አለበት፡፡ ስለሆነም ተቀባይነትን ያገኘ□ መቃ□ሚ□ □□□ በጹር□ መታገዱን ወይም ክሱ አስቀድሞ በፍርድ ባለቀ ጉዳይ ላይ የቀረበ መሆኑን አስመልክቶ የቀረበ በሆነ ጊዜ ፍርድ ቤቱ ክሱን ውድቅ በማድረግ ባለጉዳዮችን ያሰናብታል፡፡ ምንም እንኳ የመጀመሪያ

ደረጃ መቃወሚያ በጉዳዩ ፍሬ ነገር ላይ የቀረበ ክርክር ባይሆንም የይርጋና የመጨረሻ ፍርድ ያገኘ □□ጹ ተቃውሞ ተቀባይነትን ካገኘ □□□ በ□ህ እንዲቋጭ ያደርጋል፡፡ በመሆኑም በዚህ መቃወሚያ ምክንያት ክሱ ውድቅ የሚደረግ ከሆነ ከሳሽ በዚህ ጉዳይ ዳግመኛ ክስ ሊያቀርብ አይችልም፡፡

መቃወሚያዎቹ የቀረቡት ጉዳዩ አስቀድሞ በፍርድ ማለቁን ወይም በይርጋ መታገዱን አስመልክቶ ባልሆነ ጊዜ ፍ/ቤቱ መዝገቡን በመዝጋት እንደ አስፈላጊነቱ ተገቢውን ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ መቃወሚያው የተከራካሪ ወገኖችን ያላግባብ መጣመር ወይም ሳይጣመር መቅረትን የሚመለከት ከሆነ ያልተጣመረው ተከራካሪ እንዲጣመር ወይም ያላግባብ የተጣመረው ከክሱ እንዲወጣ ይደረጋል፡፡ መቃወሚያው የክስ ምክንያቶችን ያላግባብ ማጣመርን የሚመለከት በሆነ ጊዜ ክሱ ተነጣጥሎ እንዲቀርብ ይደረጋል፡፡ መቃወሚያው ፍ/ቤቱ የዳኝነት ሥልጣን የሌለው መሆኑን የሚመለከት በሆነ ጊዜ መዝገቡን በመዝጋት ከሳሽ ክሱን ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት እንዲመሠርት ይነገረዋል፡፡ ከሳሽ የክስ ምክንያት የሌለው ወይም ጉዳዩ የማይመለከተው መሆኑ ተገልጾ መቃወሚያ የቀረበ እንደሆነ ፍርድ ቤቱ መዝገቡን በመዝጋት ጉዳዩ የሚመለከተው ሰው ክሱን እንዲያቀርብ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ ጉዳዩ በእርቅ ያለቀ ወይም በሽምግልና የተያዘ መሆኑ ተገልጾ መቃወሚያ በቀረበ ጊዜ ፍ/ቤቱ እርቁን በመመዝገብ ተከራካሪ ወገኖች በእርቁ መሠረት እንዲፈጽሙ ወይም በስምምነታቸው መሠረት ክርክራቸውን በሽምግልና እንዲጨርሱ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ ጉዳዩ በሌላ ፍ/ቤት በቀጠሮ ላይ ያለ መሆኑ የተገለፀ እንዲሆነ ፍ/ቤቱ መዝገቡን በመዝጋት ተከራካሪ ወገኖች በመጀመሪያው ፍ/ቤት የተያዘውን ክርክር እንዲቀጥሉ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡

ፍ/ቤቱ በቀረበው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ የሚሰጠው ማንኛውም ውሳኔና ውሳኔው የተሰጠበት ምክንያት በመዝገቡ ውስጥ መመዝገብ ይኖርበታል፡፡ ምክንያቱም ውሳኔው በራሱ ጉዳዩ እንዲቋጭ ያደረገ ከሆነ ወዲያው ይግባኝ የሚባልበት ሲሆን ውሳኔው ጉዳዩን ወዲያውኑ የማይቋጭ ከሆነም ከመጨረሻው ፍርድ በኋላ ከመጨረሻው ፍርድ ጋር በአንድ ላይ ይግባኝ ሊባልበት ይችላል፡፡ ስለሆነም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔ ትክክል መሆን አለመሆኑን ለመመርመር እንዲችል ውሳኔውና ምክንያቱ በመዝገቡ ውስጥ መመዝገቡ ትልቅ ጠቀሜታ አለው፡፡

(አየለ በአባሪ 5)

የመወያያ ጥያቄዎች

1. ጉዳዩ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ መሆኑን አስመልክቶ ሊቀርብ ይገባ የነበረ መቃወሚያ ሳይቀርብ ቢቀር ፍ/ቤቱን ትክክለኛ ፍርድ ከመስጠት ይከለክለዋል ወይስ አይከለክለውም?

2. ከሳሽ ሊከስበት ሲችል ሆነ ብሎ በመቀነስ ባስቀረው መብት ምክንያት እንደገና ሌላ አዲስ ክስ ለማቅረብ እንደማይችል የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 216 (3) ይደነግጋል፡፡ እርሶ ዳኛ ሆነው በተሰየሙበት ችሎት የክስ ምክንያቶችን መነጠል በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ቢቀርብ መቃወሚያውን ይቀበላሉ ወይስ አይቀበሉም?

3. ተከሳሽ ጉዳዩ በቀጠሮ ላይ ያለ መሆኑን ገልጾ መቃወሚያ ባለማንሳቱ ፍ/ቤቱ ይህንን ሳይረዳ ግራ ቀኙን ወገኖች አከራክሮ አስቀድሞ የቀረበው ክስ ከመወሰኑ በፊት ውሳኔ ቢሰጥበት ውሳኔው ተፈፃሚነት ይኖረዋል ወይስ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 8 መሠረት በጉዳዩ ላይ ሥልጣን ያለው ክሱ ቀድሞ የቀረበለት ፍ/ቤት ብቻ በመሆኑ ሁለተኛው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ ምን ጊዜም ቢሆን አይፀናም?

4. ጉዳዩን ለመዳኘት ብሔራዊ የዳኝነት ሥልጣን ከሌለው ፍ/ቤት የወጣ መጥሪያ የደረሰው ተከሳሽ ክሱ ሊሰማ በተወሰነው ቀን ሳይቀርብ ቢቀር መቅረቱ ተከሳሹ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን እንዲዳኝ መስማማቱን □መለ□ታል ወይስ የፍ/ቤቱን የዳኝነት ስልጣን መቃወሙን ያመለክታል? ተከሳሽ ቀርቦ ከመቃወሚያው ባሻገር በፍሬ ነገሩ ላይም መልስ ቢሰጥበትና ፍ/ቤቱ መቃወሚያውን ያላግባብ ውድቅ በማድረግ ተከራካሪዎቹን በፍሬ ነገሩ ላይ በማከራከር በተከሳሽ ላይ ቢወስንበት ተከሳሽ የፍ/ቤቱን ሥልጣን አለመኖር ብቻ አስመልክቶ ይግበኝ ሊያቀርብ ይችላል?

4.3. ክስን ስለመስማት

በ□/ህ/ሥ/ሥ/ቁዓ ር 233 እንደተደነገገው ፍ/ቤቱ የከሳሽ ክስ ጉድለት የሌለበት ሆኖ ካገኘው ተከሳሹ ቀርቦ እንዲከራከር መጥሪያ እንዲላክ ትዕዛዝ ይሰጣል፡፡ በዚሁ ቀን ተከሳሽ የመከላከያ መልሱን ይዞ የሚቀርብ ከሆነ ፍ/ቤቱ መልሱን ተቀብሎ ክሱንና መልሱን በንባብ በማሰማት ጉዳዩን መመርመር ይጀምራል (□□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 241 ይመለከቷል)፡፡ ይህም ሂደት በተለምዶ ክስን መስማት(the first hearing) ተብሎ □ሚታወቅ ሲሆን ፍ/ቤቱ ግልጽ ባልሆነው ነጥብ ላይ ተከራካሪ ወገኖችን የቃል ጥያቄ በመጠየቅ የሚመረምርበት፣ ከተከሳሽ የቀረበ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ቢኖር ብይን የሚሰጥበት፣ ጉዳዩ በብይን የማይቋጭ በሆነ ጊዜ ጭብጥ የሚመሠርትበትና በአጠቃላይ ተከራካሪ ወገኖች የሚለያዩበት የክርክር ነጥብ በአግባቡ ተለይቶ የሚታወቅበትና ክርክርን በአግባቡ ለመምራት የሚያስችሉ ወሳኝ ተግባሮች የሚፈፀሙበት ሂደት ነው፡፡

በ□/ሥ/ሥ/ህ/ቁዓ ር 69(1) ሥር እንደተደነገገው ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት በወሰነው ቀነ ቀጠሮ ከሳሽ ተከሳሽ ራሳቸው ወይም ወኪሎቻቸው መቅረብ አለባቸው፡፡ በመርህ ደረጃ በፍትሐ ብሔር ክርክር ተከራካሪ ወገኖች ራሳቸው ፍርድ ቤት እንዲቀርቡ አስፈላጊ አይደለም፡፡ ስለሆነም የዋናው ባለጉዳይ መቅረብ ለ□ር□ሩ አወሳሰን ፍፁም አስፈላጊ ሆኖ ካልተገኘ በቀር የወኪልነት ወይም የነገረ ፈጅነት ሥልጣን የተሰጠው ሰው መቅረቡ ብቻ በቂ ይሆናል (የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 65 (1)ን ይመለከቷል)፡፡

ባለጉዳዮቹ ራሳቸው ወይም ወኪሎቻቸው መቅረባቸው እንደተረጋገጠ ፍ/ቤቱ ክርክሩን መስማት ይጀምራል፡፡ ክስን መስማት የሚጀመረው ክሱንና የመከላከያውን መልስ ለፅራ ቀኙ በንባብ በማሰማት ሲሆን ክሱና ቀርቦ እንደሆነ የመከላከያ መልሱ ከተነበበ በኋላ ተከሳሽ የተከሰሰበትንና በመከላከያ መልሱ ላጁ በቀዓ ታ ያላመነውን ወይም ያልካደውን ወይም በነገሩ አካባቢ ሁኔታ እንደተካደ የሚቆጠረውን ነገር ተከሳሹ ወይም ወኪሉ የሚያምን ወይም የሚክድ መሆኑን በመጠየቅ ነው (የፍ/ሥ/ሥህ/ቁጥር 241(1)፡፡ በ□ህ ረ□□ □/ቤቱ ለ□ር□ሩ መነሻ የሆኑትን ጉዳዮች ወይም ሌሎች ነገሮች አብራርቶ ለማስረዳት ጠቃሚና ተገቢ መስሎ በገመተው ዘዴ የቃል ጥያቄ በማቅረብ ተከራካሪ ወገኖችን ሊመረምራቸው ይችላል፡፡ በዚህ ጊዜ ከተከራካሪዎቹ ማንኛውም ወገን እንዲብራራለት የሚፈልገውን ጉዳይ ፍ/ቤቱ ሌላኛ ውን ተከራካሪ ወገን እንዲጠይቅለት ለማመልከት ይችላል (የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 241 (2)፡፡

ክስን የመስማት ዋናው ዓላማ በ□ር□ሩ ውስጥ ግልጽ ያልሆኑ ነገሮችን በመለየትና እንዲብራሩ በማ□ረፅ በነዚህ ነጥቦች ዙሪያ ግራ ቀኙ ተለያይተው ከሆነም ጭብጥ ለመመስረት፣ ካልተለያዩም ተጨማሪ ቀጠሮ

በመስጠት ማስረጃ ማሰባሰብ ሳያስፈልግ በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ለመስጠት ነው፡፡ በመሆኑም ክስን መስማት ማለት ተከራካሪ ወገኖች በጽሑፍ ያቀረቡትን ክርክር በችሎት ቆመው እንደገና በቃል ደግመው እንዲያስመዘግቡ ማድረግ ማለት አይደለም፡፡ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ የሀገራችን ፍ/ቤቶች የክስ መስማት ሂደትን ፈጽሞ ሳያከናውኑ በምትኩ በህጉ ያልተደነገገውን የመልስ መልስ የጽሑፍ ክርክር ሲያለዋውጡ ቆይተዋል፡፡ ይህ አሠራር ፍ/ቤቶች በአሁኑ ጊዜ □□ተ□ብሩ ካለው የፍትህ ሥርአት ማሻሻያ ፕሮግራም ጋር ተያይዞ መሻሻልን ያሳየ ቢሆንም አሁንም ቢሆን የክስ መስማቱ ሂደት በአብዛኞቹ ፍ/ቤቶች በአግባቡ እየተተገበረ ነው ለማለት አያስደፍርም፡፡

በአብዛኞቹ ፍ/ቤቶች ዳኞች በጽሑፍ የቀረበውን ክስና መልስ አስቀድመው አንብበው ተከራካሪ ወገኖች መጠየቅና ማብራራት የሚገባቸውን ነጥቦች ሳይለዩ ስለሚመጡ ተከራካሪ ወገኖች የፈለጉትን እንዲያስመዘግቡ ዕድል ይሰጣቸዋል፡፡ በመሆኑም ተከራካሪ ወገኖች የጽሑፍ ክርክራቸውን በሙሉ በቃል ደግመው ከማስመዝገባቸው ባሻገር አንዳንድ ጊ□ ለ□ር□ሩ አወሳሰን አንዳችም ጠቀሜታ የሌለውን ክርክር ጭምር የሚያቀርቡበት ሁኔታም ይታያል፡፡ ይህ ደግሞ ዳኞች አብዛኛውን ጊዜ ክርክሩን በእጃቸው እየፃፉ ስለሚመዘግቡ የፍ/ቤቱን የሥራ ጊዜ በማባከንና ጉዳዮችን በማጓተት ረገድ ትልቅ አሉታዊ ተጽዕኖ አለው፡፡

የክስ መስማት ሂደት በአግባቡ ከተከናወነ እጅግ ትልቅ ጥቅም አለው፡፡ ተከሳሽ የቀረበበትን ክስ የሚክድ ከሆነ በግልጽ መካድ እንዳለበትና በመሸሽ መካድ እንደማመን እንደሚቆጠር የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 234 እና 235 ይደነግጋሉ፡፡ ሆኖም አንዳንድ ጊዜ ተከሳሾች የቀረበባቸውን ክስ በአግባቡ ባለመረዳት ወይም ባለማስተዋል አንዳንድ ወሳኝ የሆኑ ነጥቦችን በግልጽ ሳያስተባብሉም ሆነ ሳያምኑ የሚያልፉበት ጊዜ አለ፡፡ በመሆኑም ተከሳሹ ሳያምንም ሆነ በግልጽ ሳይክድ ያለፈውን ነገር የሚያምን ወይም የሚክድ ስለመሆኑ ፍ/ቤቱ ክሱን በሚሰማበት ጊዜ ተከሳሹን በመጠየቅ ለተከሳሹ ሁለተኛ □□ል ጹሰ□□ል፡፡ በመሠረቱ ባለማስተዋል ማመን ስለማይኖር ተከሳሹ ግልጽ የሆነ መልስ ባልሰጠበት ነጥብ ዙሪያ አቋሙ ምን እንደሆነ በጥያቄ ማጣራቱ ለትክክለኛ ፍትህ አሰጣጥ ትልቅ ዕገዛ ያደርጋል፡፡

ክስን መስማት ከከሳሽ አኳያ ሲታይም ትልቅ ጥቅም አለው፡፡ ተከሳሽ በጽሑፍ ላቀረበው መልስ ከሳሽ አፀፋውን በጽሑፍ የማይመልስ መሆኑ ግልጽ ነው፡፡ በመሆኑም በተከሳሽ መልስ ዙሪያ የከሳሽ አቋም ምን እንደሆነ በቃል ጥያቄ ማጣራቱ አስፈላጊነቱ አያጠያይቅም፡፡ በተለይም ተከሳሽ በተለምዶ አዎንታዊ መከላከያ ተብሎ የሚጠራውን ክርክር አቅርቦ የሆነ እንደሆነ በዚህ ክርክር ላይ ከሳሽ ሊያቀርብ የሚችለው አዎንታዊም ሆነ አሉታዊ ክርክር ቢኖር መቀበል የሚቻለው ፍርድ ቤቱ ክሱን ሲሰማ ፅራ ቀኙን ወገኖች በቃል ጥያቄ ሲመረምር ነው፡፡ በዚህ ረገድ በሚደረገው ምርመራ አንድም ከሳሽ የተከሳሽን ክርክር አምኖ በጉዳዩ ላይ ተጨማሪ ማጣራት ሳያስፈልግ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 254 መሠረት ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል አሊያም ተከራካሪዎቹ ወገኖች የሚለያዩበት ነጥብ በግልፅ ታውቆ ጭብጥን በመመሥረት ክርክሩን በአግባቡ ለመምራት ያስችላል፡፡

ክስ የሚሰማው ተከራካሪ ወገኖች የቀረቡ እንደሆነ ነው፡፡ ነገር ግን ተከራካሪ ወገኖች በሙሉ ያልቀረቡ እንደሆነ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማጣራት ጥያቄ የሚያቀርብለት ሰው ስለማይኖር ክስ የሚሰማበት አግባብ አይኖርም፡፡ በመሆኑም ተከራካሪ ወገኖች በሙሉ ወይም በከፊል ያልቀረቡ እንደሆነ ፍ/ቤቱ እንደሁኔታው ክስን ተከሳሽ በሌለበት መርምሮ ከመወሰን ጀምሮ የተለያዩ እርምጃዎችን ለመውሰድ የሚችል ሲሆን ቀዓ ሎ እነዚህን እርምጃዎች እንመለከታለን፡፡

የኢትዮጵያ የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርአት ሕግ ተከራካሪ ወገኖች ወይም ወኪሎቻቸው ወይም ነገረ ፈጆቻቸው ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን መቅረብ እንዳለባቸው አጥብቆ ይደነግጋል፡፡ የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 69(2) እንደሚደነግገው ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ግራ ቀኙ ተከራካሪ ወገኖች ያልቀረቡ እንደሆነ ፍ/ቤቱ መዝገቡን መዝጋት ይኖርበታል፡፡ እንዲሁም ክርክሩ የቀረበው በይግባኝ የሆነ እንደሆነ ፍ/ቤቱ ጹፅባኙን ይሠርዘዋል፡፡ ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ከሳሽ ያልቀረበ እንደሆነና ተከሳሽ ቀርቦ ክሱን የካደ እንደሆነ ፍ/ቤቱ ክሱን መሠረዝ እንዳለበት እና ተከሳሽ ያመነ እንደሆነ ግን በእምነቱ መሠረት ፍርድ መስጠት እንዳለበት የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 73 ይደነግጋል፡፡ በሌላ በኩል ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ከሳሽ ቀርቦ ተከሳሽ ያልቀረበ እንደሆነ ፍ/ቤቱ በቅድሚያ መጥሪያው ለተከሳሽ በአግባቡ መድረሱን ማረጋገጥ ይኖርበታል፡፡ ስለሆነም መጥሪያው በአግባቡ መድረሱ ካልተረጋገጠ ለተከሳሹ ሁለተኛ መዓሪ□ እንዲላክ መታዘዝ ይኖርበታል፡፡ መጥሪያው መድረሱ ቢረጋገጥም ተከሳሽ የመከላከያ መልሱን ለማዘጋጀት እንዲችል በበቂ ጊዜ አልደረሰው እንደሆነ የክርክሩ መሰማት ለሌላ ቀጠሮ መተላለፍ ይኖርበታል፡፡ መጥሪያው በከሳሽ □□ለት ወይም ቸልተኝነት ለተከሳሽ አለመድረሱ ከተረጋገጠ ፍ/ቤቱ መዝገቡን መዝጋት ወይም ጉዳዩ ይግባኝ የሆነ እንደሆነ ይግባኙን መሠረዝ ይኖርበታል፡፡ ለተከሳሽ የተላከለት መጥሪያ በአግባቡ መድረሱ ከተረጋገጠ ፍ/ቤቱ ክሱን ተከሳሽ በሌለበት ሰምቶ በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ውሳኔ ይሰጣል፡፡ ይህ ማለት ግን ተከሳሽ ስላልቀረበ ብቻ ይፈረድበታል ማለት አይደለም፡፡ ይልቁንም ፍ/ቤቱ ተከሳሽ በሌለበት የከሳሽን ክስና ማስረጃ መርምሮ ክሱ በማስረጃ የተደገፈ ሆኖ ካገኘው በማስረጃ በተደገፈው መጠን ብቻ ለከሳሽ ሊፈርድለት አለበለዚያም ክሱን ውድቅ በማድረግ ፍርዱን ላልቀረበው ተከሳሽ ለመስጠት ይችላል፡፡ ከሳሽ □ር□ ማፅኘት ያለበት ክሱን በበቂ ማስረጃና በህግ አግባብ ሲያስረዳ እንጂ ተከሳሽ ስላልቀረበ ብቻ ሊሆን አይገባም፡፡

ተከራካሪ ወገኖች በሙሉ ወይም በከፊል ካለመቅረባቸው የተነሣ ፍ/ቤቱ ቀጠሮ እንዲለውጥ ሕጉ ፈጽሞ አይፈቅድም፡፡ ይሁን እንጂ ፍ/ቤቶች አሁንም ቢሆን አልፎ አልፎ በተከራካሪ ወገኖች አለመቅረብ የተነሣ ተለዋጭ ቀጠሮ ሲሰጡ ይስተዋላል፡፡ ነገር ግን ይህ አሠራር በህጉ ያልተደገፈና ጉዳዩንም አላግባብ የሚያጓትት በመሆኑ ሊ□ረም ጹ□ባል፡፡

በተከራካሪ ወገኖች አለመቅረብ ምክንያት መዝገቡ ቢዘጋ ወይም ክሱ (ይግባኙ) ቢሰረ□ የመዝገቡ መዘጋት ወይም የክሱ መሰረዝ በጉዳዩ ላይ የሚያስከትለውን ውጤት በተመለከተ አንድ የክስ መዝገብ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 69(2) ወይም 70 (መ) መሠረት የተዘጋ እንደሆነ ከሳሽ ተገቢውን ዳኝነትና ኪሣራ ከፍሎ ፋይሉን እንደገና በማስከፈት ነገሩ እንዲቀጥል ለማድረግ ይችላል፡፡ ለዚህም ከሳሽ አንዳችም ምክንያት እንዲያቀርብ አይጠበቅም፡፡ እንዲሁም ክሱ በይርጋ እስካልታገደ ድረስ ፋይሉን በማናቸውም ጊዜ እንደገና የማስከፈት መብቱ የተጠበቀ ነው፡፡ በሌላ በኩል በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 73 መሠረት የመጀመሪያ ደረጃ ክስ ከተሰረዘ ወይም በቁጥር 69(2) ወይም በቁጥር 70 (መ) ወይም በቁጥር 73 መሠረት ይግባኙ ከተሠረዘ በኋላ ከሳሽ ለመጀመሪያው ክስ ወይም ይግባኝ መነሻ የነበረውን ነገር መሠረት በማድረግ ሌላ አዲስ ክስ ለማቅረብ አይችልም፡፡ ሆኖም ግን ከሳሽ በቀዳሚው ቀነ ቀጠሮ ሳይቀርብ የቀረው በበቂ ምክንያት መሆኑን በማስረዳት የተሰረዘው ክስ ወይም ይግባኝ እንደ ገና ተንቀሳቅሶ ክርክሩ እንዲቀጥል ክሱ ወይም ጹፅባኙ በተሰረዘ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ቀርቦ ፍርድ ቤቱን ለመጠየቅ ይችላል፡፡ ፍርድ ቤቱም በዚህ መልኩ ከሳሽ ያቀረበው ማመልከቻ ለተከሳሽ እንዲደርሰው በማድረግ የተከሳሽን መልስ ከተቀበለና ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የቀረበውን ጥያቄ መርምሮ ከሳሽ በቀዳሚው ቀነ ቀጠሮ የቀረው በበቂ ምክንያት መሆኑን

ካመነ ስለ ወጪና ኪሣራ አከፋፈል ተገቢ የሆነውን ትዕዛዝ በመስጠት በክሱ ወይም ይግባኙ መሠረ□ ምክንያት የተዘጋው መዝገብ ተከፍቶ ክርክሩ እንዲቀጥል ለማዘዝ ይችላል፡፡ የከሳሽ ጥያቄ ተቀባይነትን ካጣ ግን ከሳሽ በዚህ ነጥብ ላይ ብቻ ይግባኝ ጠይቆ ትዕዛዙን ካላሻረ በስተቀር በጉዳዩ ላይ በምንም መልኩ □ር□ር □ፅመኛ ሊደረግበት አይችልም፡፡

ከላይ እንደተመለከትነው የመዝገቡ መዘጋትና የክሱ ወይም የይግባኙ መሠረዝ በጉዳዩ ላይ የሚያስከትሉት ውጤት እጅግ ልዩነት ያለው ነው፡፡ ነገር ግን አንዳንድ ፍ/ቤቶች በግራ ቀኙ ተከራካሪ ወገኖች አለመቅረብ ምክንያት በተዘጋ መዝገብና በከሳሽ አለመቅረብ ምክንያት በተሰረዘ ክስ መካከል ያለውን ልዩነት በአግባቡ ባለመረዳት መዝገቡ በማናቸውም ምክንያት ቢሆን አንዴ ከተዘጋ ፋይሉን እንደገና ለማስከፈት ከሳሽ መዝገቡ በተዘጋ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ቀርቦ በቀዳሚው ቀነ ቀጠሮ ሳይቀርብ የቀረው በበቂ ምክንያት መሆኑን በማስረዳት መዝገቡ እንደገና እንዲከፈትለት መጠየቅ እንደሚኖርበት በመግለጽ ትዕዛዝ ሲሰጡ ጹታያል፡፡ በመሠረቱ የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 74 ድንጋጌ ተፈፃሚነት የሚኖረው በግራ ቀኙ ወገኖች አለመቅረብ ምክንያት የይግባኝ ክስ የተሠረዘ እንደሆነ ወይም በይግባኝ ባይ ቸልተኝነት ወይም ጉድለት መጥሪያው ለመልስ ሰጭ ካለመድረሱ የተነሣ መልስ ሰጭ ባለመቅረቡ ምክንያት የይግባኝ ክስ የተሠረዘ እንደሆነ ወይም ክሱ ወይም ይግባኙ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ከሳሽ ወይም ይግባኝ ባይ ሳይቀርብ የቀረና ተከሳሽ ወይም መልስ ሰጭ ቀርቦ ክሱን ወይም ይግባኙን በመካዱ ምክንያት ክሱ (ይግባኙ) □ተሠረ□ እንደሆነ ነው፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 69(2) እና 70 (መ) መሠረት የመጀመሪያ ደረጃ የክስ መዝገብ የተዘጋ እንደሆነ ይህንን ክስ እንደገና ለመቀጠል በሚቀርበው አቤቱታ ላይ ተፈፃሚነት ያለው የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 71 ድንጋጌ እንጂ የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 74 ድንጋጌ አይደለም፡፡ ስለሆነም በመዝገብ መዘጋትና በክስ መሰረዝ መካከል ያለው ልዩነት በአግባቡ ሊጤን ይገባል፡፡

የመወያያ ጥያቄዎች

1. ተከሳሽ መጥሪያው ደርሶት ሳይቀርብ በመቅረቱ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ተከሳሽ በሌለበት መርምሮ ይወስናል፡፡ ተከሳሽ ጉዳዩ መወሰኑን ካወቀ በኋላ መጥሪያው በአግባቡ ያልደረሰው መሆኑን ገልጾ በሌለበት የተሰጠው □ር□ እንዲነሳለት ያመለክታል፡፡ ሆኖም ፍ/ቤቱ አቤቱታውን ባለመቀበሉ ይግባኙን ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ያቀርባል፡፡ ነገር ግን ይግባኙ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን መልስ ሰጭ (የሥር ከሳሽ) ቀርቦ መጥሪያው ለይግባኝ ባይ (የሥር ተከሳሽ) በአግባቡ መድረሱን ገልጾ ሲከራከር ይግባኝ ባይ ግን አልቀረበም፡፡ በዚህ ምክንያት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 73 መሠረት ይግባኙን ከመሠረዙም ባሻገር የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት የይግባኝ ባይን አቤቱታ ባለመቀበል የሰጠውን ውሳኔ ጭምር ያፀናዋል፡፡ ይግባኝ ባይ ይህንን በመቃወም አቤቱታውን ለሰበር ችሎት ቢያቀርብ የሰበሩ ችሎት ሊሰጥ የሚችለው ትክክለኛ ውሳኔ ከሚከተሉት የትኛው ነው ይላሉ?

ሀ) ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይግባኝ ባይ ባለመቅረቡ የተነሣ መዝገቡን መዝጋት ሲገባው የሥር ፍ/ቤት ውሳኔን ማጽናቱ አግባብ ባለመሆኑ መዝገቡ እንደተዘጋ ተቆጥሮ ይግባኝ ባይ በዕለቱ የቀረበት በቂ ምክንያት ካለው ምክንያቱን ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በማቅረብ መዝገቡን የማስከፈት መብቱን መጠበቅ፣

ለ) የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያልተቀበለውን ምክንያት ጭምር በመመርመር ተከሳሽ ጉዳዩን በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ሳይቀርብ የቀረው በበቂ ምክንያት መሆኑን ካመነ የመጀመሪያውን ደረጃ ፍ/ቤት ፍርድ በማገድ ተከሳሽ በጉዳዩ ላይ እንዲከራከር ማድረግ፣

2. ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ሳይቀርብ የቀረው ተከራካሪ ወገን በቀጠሮው ሳጁቀርብ □ቀረ□ በበቂ ምክንያት መሆኑን ካስረዳ እንደነገሩ ሁኔታ ከሳሽ ዳኝነት ሳይከፍልና አዲስ ፋይል ማስከፈት ሳያስፈልገው የተዘጋውን መዝገብ በማስከፈት ክርክሩ እንዲቀጥል ማድረግ እንደሚችል፣ ተከሳሽ በቀረበበት ቀን መከላከያውን አቅርቦ ማሰማት እንደሚችል፣ ከሳሽ ክሱ በተሠረዘ በአንድ ወር ውስጥ ቀርቦ ክሱ (ይግባኙ) በመሠረዙ ምክንያት የተዘጋውን መዝገብ ማስከፈት እንደሚችልና ተከሳሽ በሌለበት የተሠጠው ፍርድ □ፅ□ □ር□ሩ እንደገና እንዲቀጥል ለማድረግ እንደሚችል እንደ ቅደም ተከተላቸው የፍ/ህ/ቁጥር 71፣ 72፣ 74 እና 78 ይደነግጋሉ፡፡ ለመሆኑ በነዚህ ድንጋጌዎች መሠረት እንደ ሁኔታው ለከሳሽ ወይም ለተከሳሽ አለመቅረብ የተጠቀሱት ምክንያቶች በቂ መሆን አለመሆናቸውን ፍ/ቤቱ በተመሳሳይ መንገድ መመዘን አለበት ወይስ የመዝገቡ መዘጋት የሚያስከትለው ውጤት እየታየ መሆን አለበት?

ክፍል 5. የተፋጠነ የፍርድ ሥነ ሥርአት

የተፋጠነ የፍርድ ሥነ ሥርአት ከሳሽ በመደበኛው የሙግት አመራር የማይመራ ክስን በመመስረት ጉዳዩ በፍጥነት ታይቶ እንዲወሰን ለማድረግ የሚችልበት ሥነ ሥርአት ሲሆን በውስጡም በአጭር ሥነ ሥርአት የሚወሰኑ ጉዳዮችንና በተፋጠነ ሥነ ሥርአት የሚወሰኑ ጉዳዮችን አጠቃሎ የያዘ ነው፡፡ አጭር ሥነ ሥርአት ማለት ከሳሽ የተሟላ የክስ ሂደትን ማለፍ ሳያስፈልገው ውሳኔ የሚያገኝበት ሥነ ሥርአት ነው፡፡ የተፋጠነ ሥነ ሥርአት ማለት ደግሞ ከጉዳዩ አይነት የተነሳ ክሱ በፍጥነትና የተሟላ የክስ ሂደትን ሳያልፍ የሚወሰንበት ሥነ ሥርአት ነው፡፡ በመሆኑም አጭር ሥነ ሥርአትና የተፋጠነ ሥነ ሥርአት የተለያዩና ተፈፃሚነታቸውም በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ሲሆን በሁለቱም ጊዜ ግን ጉዳዩ የሚታየው መደበኛ ውን የክስ ሥነ ሥርአትን ባለመጠበቅ ወዲያውኑ በመሆኑ ተመሳሳይነትም አላቸው፡፡

5.1. በአጭር ሥነ ሥርአት ስለሚታዩ ጉዳዮች

ክስን በአጭር ሥነ ሥርአት ለማቅረብ በሚቻልበት ጊዜ ከሳሽ ይህንን ሥነ ሥርአት በመጠቀም ክስ ለማቅረብ ምርጫ አለው፡፡ ነገር ግን ከሳሽ ክሱን በመደበኛው ሥነ ሥርአት ለማቅረብ ከመረጠ የግድ በአጭር ሥነ ሥርአት እንዲያቀርብ አይገደድም፡፡ ሆኖም ግን ክስን በአጭር ሥነ ሥርአት ማቅረብ □ዳዮች በአጭሩ ውሳኔ እንዲያገኙ ስለሚረዳ ከመደበኛው የክስ አቀራረብ ሥነ ሥርአት ይልቅ ተመራጭነት ያለው መሆኑ ግልፅ ነው፡፡

በ□/ሥ/ሥ/ሕፅ ቁዓር 284 እንደተደነገገው ክስን በአጭር ሥነ ሥርአት ማቅረብ የሚቻለው ከሳሽ ከተከሳሽ ላይ የሚጠይቀው ገንዘብ ከነወለዱ ወይም ያለወለዱ ልኩ ተወስኖ የታወቀ ሲሆንና ክሱ □ተመሰረተ□ም (1) በፅል□ በተ□ረ□ □ል □ጹም እንደ ሐዋላ ወረቀት፣ የገንዘብ አለብኝ ሰነድ ወይም ቼክ ባሉ በነገሩ አካባቢ ሁኔታ በተመሠረተ ውል ወይም ተራ የሆነ ባለዕዳነትን በሚገልጽ ውል ወይም (2) በፅ□ታ ሰነድ ወይም በሂሳብ በተጣራ ሰነድ ገንዘብ ለመክፈል በተደረገ ስምምነት ወይም (3) ዋናው ባለዕዳ የሚፈለግበትን ልኩ የታወቀ ገንዘብ ባለመክፈሉ ገንዘቡን በኃላፊነት ለመክፈል በተፈረመ የዋስትና ግዴታ ሰነድ ላይ በሆነ ጊዜ ብቻ ነው፡፡ በነዚህ ጊዜያት ከሳሽ ከተከሳሽ ላይ የሚጠይቀው ግልጽ የሆነ ገንዘብ ያለው ሲሆን ክሱ እንዲመሠረት የሚያደርገውም የተከሳሽ እንቢተኛነት ወይም ግዴታውን ለመወጣት ያለው የፈቃድ ጉድለት ብቻ ነው፡፡ በመሆኑም ከሳሽ የተሟላ የክስ አቀራረብ ሥርአትን በመከተል ለአላስፈላጊ ወጪ ሳይዳረግ ገንዘቡን በፍጥነት ለማግኘት እንዲችል ክሱን በአጭር ሥነ ሥርአት እንዲያቀርብ ሕጉ ጹ□ቅ□ለ□ል፡፡

ክስን በአጭር ሥነ ሥርአት ለማቅረብ የሚያስችለው ትልቁ ነጥብ ከሳሽ ከተከሳሽ ላይ የሚጠይቀው ገንዘብ ልኩ ተለይቶ የታወቀ መሆኑ ነው፡፡ ክሱ በሚቀርብበት ጊዜ ከሳሽ ከተከሳሽ ላይ የሚጠይቀው የተረጋገጠ ገንዘብ ሊኖር ይገባል፡፡ በመሆኑም ተከሳሽ ለከሳሽ ባለዕዳ መሆኑ አሊያም የዕዳው መጠን ወደፊት ክርክር ተደርጎበት የሚጣራና የሚወሰን ከሆነ ክስን በአጭር ሥነ ሥርአት ለማቅረብ አይፈቀድም፡፡

በአጭር ሥነ ሥርአት ክስ በሚቀርብበት ጊዜ ከሳሽ ክሱን «የተፋጠነ ሥነ ሥርአት» በሚል ር□ስ ማቅረብ ይኖርበታል፡፡ እንዲሁም ክሱ የነገሩን እውነተኛነት፣ የተጠየቀውን ገንዘብ ትክክለኛነትና ተከሳሽ ለነገሩ ማናቸውም አይነት መከላከያ የሌለው መሆኑን በሚያረጋግጥና በከሳሽ ወይም ጉዳዩን በሚያውቅ ሌላ ሰው በተሰ□ ቃለ መሀላ ተ□ፅ□ መቅረብ ይኖርበታል፡፡ ክስ በአጭር ሥነ ሥርአት እንዲቀርብ ያስፈለገው ከሳሽ የተከሳሽን የመከላከል ዕድል ነፍጎ ዳኝነት በአቋራጭ እንዲያገኝ ለማስቻል ሳይሆን ለነገሩ ምንም አይነት መከላከያ የሌለው ተከሳሽ የተረጋገጠውን የከሳሽ ገንዘብ ካለመክፈሉ የተነሣ ከሳሽ በመደበኛ□ □□ስ አቀራረብ ሥነ ሥርአት ክሱን ቢመሠርት ሊደርስበት የሚችለውን ወጪና የጊዜ ብክነት ለመቀነስ ነው፡፡ በመሆኑም ተከሳሹ ለጉዳዩ ምንም አይነት መከላከያ የሌለው መሆኑን ከሳሽ በቃለ መሀላ ማረጋገጡ የግድ አስፈላጊ ነው፡፡

ክሱ በአጭር ሥነ ሥርአት የተመሠረተ እንደሆነ ከተከሳሽ የሚጠበቀው በጉዳዩ ላይ መከላከያ ካለው መጥሪያው በደረሰው በአስር ቀናት ውስጥ ቀርቦ ክሱን ለመከላከል እንዲችል ፈቃድ መጠየቅ ነው፡፡ ስለሆነም ተከሳሽ ይህንን ስርአት አስቀድሞ ሳይፈፅም በቀጠሮው ቀን የመከላከያ መልሱን ይዞ ቢቀርብ ተቀባይነት የለውም፡፡ ምክንያቱም ተከሳሽ ምንም መከላከያ የሌለው ስለመሆኑ በቃለ መሀላ ተደግፎ የቀረበ □ስ እንደመሆኑ መጠን ተከሳሽ በጉዳዩ ላይ መከላከያ ካለው እሱም በበኩሉ በቃለ መሀላ በተደገፈ

ማመልከቻ የፈቃድ ጥያቄ ማቅረብና የሚከላከለውም ክሱን በከፊል ይሁን ወይም በሙሉ ለይቶ ማመልከት ይኖርበታል፡፡ ይህም ሲሆን ፍ/ቤቱ ፈቃድ ከመስጠቱ በፊት የተከሳሽን የመሀላ ቃል ተቀብሎ ተከሳሽን ሊመረምረውና ተከሳሽ በመከላከያነት ሊያቀርባቸው ያሰባቸውን ሠነዶች አስቀርቦ ሊያጣራቸው ይችላል፡፡ በመሆኑም ተከሳሽ በርግጥም አሳማኝ መከላከያ ያለው መሆኑ ካልታመነ በቀር ለተከሳሽ የመከላከል ፈቃድ ሊሰጠው አይገባም፡፡

ተከሳሽ መጥሪያው በደረሰው በአስር ቀናት ውስጥ ቀርቦ ክሱን ለመከላከል ፈቃድ ያልጠየቀ እንደሆነ □ጁም □/ቤቱ ዓ□ቁውን ያልተቀበለው እንደሆነ ፍ/ቤቱ ወዲያውኑ ክስ በቀረበው ገንዘብ መጠን ፍርዱን ለከሳሽ ይሰጣል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ተከሳሽ ያቀረበው የፈቃድ ጥያቄ በቅን ልቦና ላይ የተመሠረተ መሆኑን ፍ/ቤቱ የተረዳው እንደሆነ ወይም ጥያቄው በቅን ልቦና ላይ የተመሠረተ መሆኑን ለመወሰን ቢያስቸግርም ሙሉ በሙሉ በሀሰተኛ ነገር ላይ የተመሰረተ መሆኑን ለማረጋገጥ ያልተቻለ እንደሆነ ፍር□ ቤቱ እንደነገሩ ሁኔታ ፈቃዱን ያለገደብ ወይም በገደብ ሊሰጥ ይችላል፡፡ ፈቃዱ በገደብ የተሰጠ እንደሆነም በቅድሚያ ገደቡ ሊከበር ይገባል፡፡ በአጠቃላይ ክሱ በአጭር ሥነ ሥርአት በቀረበ ጊዜ ፍ/ቤቱ ተከሳሽ እንዲከላከል ፈቃድ ካልሰጠ በቀር ተከሳሽ የተከሰሰበትን ገንዘብ ከነወለዱና ወጪና ኪሣራን ጨምሮ እንዲከፍል ወዲያውኑ ፍርድ ይሰጣል፡፡

5.2 በተፋጠነ ሥነ ሥርአት □ሚታዩ ጉዳዮች

የተፋጠነ ሥነ ሥርአት በህግ ተለይተው የተወሰኑ አቤቱ□ች የሚመረመሩበት ሥነ ሥርአት ነው፡፡ አቤቱታውን በተፋጠነ ሥነ ሥርአት እንዲያቀርብ ሕጉ የሚፈቅድለት ሰው ላቀረበው ማመልከቻ መሠረት የሆነው ህግ በወሰነው ጊዜ ውስጥ ቀንና ዓመተ ምህረቱ ተሞልቶበት የተፈረመውን ማመልከቻ ማቅረብ አለበት፡፡ አቤቱታው የሚቀርብበት ጊዜ በህግ ያልተወሰነ እንደሆነ ግን ለአቤቱታው መሠረት የሆነው ነገር በተፈጠረ በአስራ አምስት ቀናት ውስጥ ማቅረብ አለበት፡፡ ከዚህም ሌላ አመልካች አቤቱታውን ለማቅረብ የቻለበት ሥልጣን፣ ለአቤቱታው መሠረት የሆነው ሕግና አቤቱታ ያቀረበበትን ምክንያት የሚገልፅ በመሀላ ቃል የተደገፈ ማመልከቻ ማቅረብ አለበት፡፡ በተጨማሪም ለጉዳዩ አወሳሰን ጠቃሚ ናቸው የሚላቸውን ሰነዶች ሁሉ ከማመልከቻው ጋር አያይዞ ማቅረብ አለበት (የፍ/ሕ/ቁጥር 301)፡፡ በተፋጠነ ሥነ ሥርአት የሚቀርበው ክስ በአብዛኛው ተከሳሽ በጉዳዩ ላይ መልስ እንዲሰጥ ሳይጠራ ፍ/ቤቱ የራሱን ምርመራ አድርጎ ውሳኔ የሚሰጥበት ነው፡፡ በመሆኑም አመልካቹ አቤቱታ ለማቅረብ ሥልጣን የሌለው ሲሆን፣ ማመልከቻው በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 301(1) በተወሰነው ጊዜና ሁኔታ ተሟልቶ ያልቀረበ ሲሆን ወይም አቤቱ□□ □ቀረበበት ጉዳይ በተፋጠነ ሥነ ሥርአት መታየት የማይገባው መሆኑን ፍ/ቤቱ የተረዳ

እንደሆነ አቤቱታው ተቀባይነት አይኖረውም፡፡ ሆኖም ጉዳዩ በተፋጠነ ሥነ ሥርአት ታይቶ እንዲወሰን የቀረበው አቤቱታ ውድቅ መደረጉ በጉዳዩ ላይ ተመሳሳይ አቤቱታ ዳግም እንዳይቀርብ ከሚከለክል በቀር □□□ በ□ር□ እንዳለቀ አያስቆጥርም፡፡ ስለሆነም አመልካች ጉዳዩ በመደበኛው ሥነ ሥርአት እንዲታይ ክስ ከማቅረብ አይ□ □□ም፡፡

አቤቱታው ተቀባይነትን ያገኘ እንደሆነ ፍ/ቤቱ በማመልከቻው ላይ ውሳኔ የሚሰጠው እንደነገሩ ሁኔ□ በትዕዛዝ ወይም በፍርድ መልክ ሊሆን ይችላል፡፡ በዋናነት ፍ/ቤቱ ውሳኔውን የሚሰጠው በማመልከቻው መሠረት ቢሆንም ጉዳዩን በተጨማሪ የማጣራትን አግባብነት ካመነ ፍ/ቤቱ ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀርብለት በማድረግ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል፡፡

በተፋጠነ ሥነ ሥርአት (accelerated procedure) ውሳኔ ሊሰጥ የሚችለው በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 305፣307-314 ድረስ ባሉት ድንጋጌች በተመለከቱ ጉዳዮች ላይ ነው፡፡ ከነዚህ ድንጋጌች መረዳት እንደሚቻለው በአብዛኞቹ ጉዳዮች ላይ ጉዳዩ ይመለከተኛል የሚል ሰው ቀርቦ አቤቱታውን እንዲቃወም ዕድል አልተሰጠውም፡፡ ነገር ግን በነዚህ ድንጋጌች የተካተቱ ጉዳዮች በአብዛኛ□ አንድን ሰው ብቻ የሚመለከቱ በመሆናቸው በተፋጠነ ሥነ ሥርአት እንዲታይ የቀረበው አቤቱታ የሌላውን ሰው መብት ወይም ጥቅም የሚነካ በሆነ ጊዜ በውሳኔው መብቱ የተነካበት ሰው ውሳኔው እንዲሠረዝ ወይም እንዲሻሻል ጥያቄ ለማቅረብ ይችላል፡፡ ምክንያቱም በተፋጠነ ሥነ ሥርአት የሚሰጠው ማናቸውም ውሳኔ ለማመልከቻው መነሻ በሆነው ሕግ መሠረት የሚሰጠውን ወይም መሰጠት የሚገባውን ወይም ለጉዳዩ አፈፃፀም ተገቢ መስሎ □ታየውን ማናቸውንም ሌላ ተጨማሪ ውሳኔ ከመስጠት ፍ/ቤቱን የማያግደው መሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 304(2) ሥር በግልጽ ተደንግጓል፡፡ ስለሆነም በተፋጠነ ሥነ ሥርአት ታይቶ የተሰጠው ውሳኔ መብቱን የሚነካበት ወገን ውሳኔውን በመቃወም በፍ/ሥ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 358 መሠረት ተቃውሞ በማቅረብ ውሳኔውን የማሳረም ዕድል ሊኖረው ይገባል፡፡

በተፋጠነ ሥነ ሥርአት ለቀረበው ማመልከቻ መሠረት የሆነው ሕግ በጉዳዩ ላይ የሚሰጠው ውሳኔ ይግባኝ እንዲባልበት የሚፈቅድ ካልሆነ በቀር በተፋጠነ ሥነ ሥርአት መሠረት በሚሰጠው ፍርድ ላይ ይግባኝ ለማቅረብ አይቻልም፡፡ ሆኖም ውሳኔው የተሰጠው በፍ/ሕግ ቁጥር 448 መሠረት የሲቪል ማህበራትን ጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔን ወይም በንግድ ህግ ቁጥር 416 መሠረት የንግድ ማህበራትን ጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔን ለማሻር በሆነ ጊዜ ወይም የአንድን ድርጅት ሽሪክ ወይም ሥራ አስኪያጅ ወይም የአደራ ንብረት አስተዳደሪን ከሥራው ወይም ከሽርክናው ለማስወገድ በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 522 ወይም በንግድ ሕግ ቁ ጥር 261 እና 293 መሠረት በቀረበ አቤቱታ ላይ በሆነ ጊዜ ወይም ሽርክናን ወይም የንግድ ድርጅትን ስለማፍረስ ወይም በአደራ ንብረት ጥበቃ የተቋቋመ ድርጅትን (endowment) ወይም የበጎ አድራጎት ድርጅትን ለማሠረዝ በቀረበ አቤቱታ ላይ በሆነ ጊዜ በፍርዱ ቅር የተሰኘ ወገን ፍርዱ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ በአስር ቀናት ውስጥ ይግባኙን ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ለማቅረብ ይችላል፡፡ ስለሆነም በነዚህ ጉዳዮች ላይ የተሰጠው ውሳኔ ለይግባኝ ማቅረቢያ የተወሰነው የአስር ቀን የጊዜ ገደብ ከማለፉ በፊት ወይም ይግባኝ ተጠይቆበት ከሆነ ይፅባኙ ከመወሰኑ በፊት ተፈፃሚ አይሆንም፡፡

የተፋጠነ ሥነ ሥርአት ድንጋጌች አስፈላጊነታቸው አከራካሪ ላልሆኑ ጉዳዮች ወይም ከአይነታቸው የተነሣ አፋጣኝ ውሳኔ ለሚሹ ጉዳዮች በቶሎ ውሳኔ መስጠት እንዲቻል ነው፡፡ ስለሆነም እነዚህ ድንጋጌች አፋጣኝ

ውሳኔ ለመስጠት ከማስቻላቸውም በላይ አላስፈላጊ የሆነውን የመደበኛ የክስ አቀራረብ ሥርአትን በማስቀረት ጊዜንና ወጪን ለመቆጠብ ያስችላሉ፡፡

(አየለ በአባሪ 6)

□መ□□□ ዓ□ቄች

1. የሚፈለግበትን ዕዳ ባለመክፈል ባለገንዘቡን ለክስ የዳረገ ባለዕዳ በተፋጠነ ሥነ ሥርዓት የቀረበበትን ክስ ለመከላከል እንዲፈቀድለት ጥያቄ ሳያቀርብ ይተዋል ተብሎ አይጠበቅም፡፡ በተግባር እንደሚታየውም የተፋጠነ ሥነ ሥርዓትንና መደበኛ ሥነ ሥርዓትን ለይቶ ባለማወቅ በተፋጠነ ሥነ ሥርዓት ለቀረበባቸው ክስ የመከላከያ መልስ ይዘው እየቀረቡ ከሚወሰንባቸው ጥቂት ተከሳሾች በስተቀር በአጭር ሥነ ሥርአት ክስ የቀረበባቸው አብዛኞቹ ተከሳሾች የፈቃድ ጥያቄ ያቀርባሉ፡፡ አልፎ ተርፎም ፈቃድ አግኝተው የመከላከያ መልስ አቅርበውም በክርክሩ ተረትው ሲፈረድባቸው ይታያል፡፡ የዚህ ዓይነት ተከሳሾች የፈቃድ ጥያቄ የሚያቀርቡት በርግጥም መከላከያ ኖሮአቸው ሳይሆን ሆነ ብለው ጉዳዩን ለማጓተት በማቀድ ነው፡፡ ስለሆነም የዚህ አይነቱን ድርጊት ለመከላከል በተፋጠነ ሥነ ሥርዓት የቀረበ ክስን ለመከላከል የሚቀርበውን የፈቃድ ጥያቄ ፍ/ቤቱ ተቀበሎ ፈቃድ ከመስጠቱ በፊት ምን ማድረግ አለበት ይላሉ?

2. በሌሎች ሀገሮች ክስን በአጭር ሥነ ሥርዓት ለማቅረብ የሚፈቀደው ክርክሩ ተላላፊ የገንዘብ ሰነዶችን (negotiable instruments) የሚመከለት በሆነ ጊዜ ብቻ ነው፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 284 ሥር እንደተደነገገው ግን ከተላላፊ የገንዘብ ሰነዶች ባሻገር የግዴታ ሰነዶችን፣ ተራ ባለዕዳነትን የሚገልጹ ውሎችንና ተለይቶ □ታወቀ የዋና ባለዕዳ ግዴታን ለመወጣት የተደረጉ የዋስተና ውሎችን አስመልክቶ ክስን በአጭር ሥነ ሥርዓት ማቅረብ ይፈቀዳል፡፡ የኢትዮጵያ የፍ/ሥ/ሥ/ህግ ክስን በአጭር ሥነ ሥርዓት ማቅረብ የሚቻልባቸውን ሁኔ□ች ማስፋቱ ተገቢ ነው ይላሉ?

3. ከሳሽ በክስ ማመልከቻው ተከሳሽ የገባበትን የውል ግዴታ በመጣስ የጥራት ደረጃውን ያልጠበቀ ዕቃ ያቀረበ መሆኑንና በውላቸው መሠረት የውል ግዴታውን ያላከበረ ወገን የገደብ መቀጫ ብር 30,000 (ሰላሳ ሺህ) እንዲከፍል የተወሰነ በመሆኑ ተከሳሽ ይህንን የገደብ መቀጫ እንዲከፍል በመጠየቅ በአጭር ሥነ ሥርአት ክስ ቢመሠርት የክስ አመሠራረቱ አግባብ ነው?

??? 6. ጊዚያዊ አገልግሎት ስለላቸው ትዕዛዞች

???? ????? ??? ?? ??? ?????? ????? ?? ? ??? ??? ????? ?????? ?????
??? ?? ???? ???? ?? ??? ?????? ?? ??? ??? ???? ???? ?? ??? ??????
????????? ????? ???? ?/?? ???? ?? ??? ?????? ?? ?????? ??????
??/? /? /? / ???? ???? ?? ?? ??????? ??? ??? ????? ???? ??????
??? ??? ????

6.1. ???? ??? ??? ?? ????? ????

??? ??? ??? ?? ?? ? ? ?????? ? ? ??? ?????? ???? ???? ??? ?? ? ? ??????
?? ?? ??? ?? ??? ? ? ?? ????? ? ??? ?? ?? ?????????? ? ???? ?? ? ? ???
?? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ? ? ?? ???? ?????? ?? ????????? ??
?? ??? ??? ?? ???? ?? ? ?? ??? ??? ?? ? ??? ??? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ??
??? ?? ?? ?? ?? ??? ???? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ?? ?? ??? ? ???
??? ???? ??????? ??? ? ? ?? ? ? ? ??? ??? ? ?? ??? ?? ??? ? ???
??? ?? ?? ?? ?? ??? ????? ? ????? ??????? ??? ??????? ?? ??? ? ? ??

? ?? ?? ?/?? ? ??? ? ?? ??? ??? ? ? ?? ???? ?? ??/? /? /?/?. 147 (1) (?) (?) ? ?????? ??

? ??? ? ?? ??? ??? ?? ???? ?? ?? ? ? ???? ?? ??? ? ??? ?? ? ??? ??? ??? ??? ??? ?? ?? ?? ??? ????? ? ? ??? ? ??? ?? ??? ??? ??? ? ? ? ?? ??? ? ? ? ?? ????? ?? ?????? ???? ? ? ?? ??

?? ? ?? ?? ? ?? ?? ??? ? ??? ?/?? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ??? ?? ? ?? ?? ? ? ???? ? ? ? ? ? ???? ??? ?? ? ?? ??? ??? ???? ?? ? ? ? ? ?? ??? ?? ? ?? ??? ??? ???? ?? ??? ?? ? ? ? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ??

?? ?/? /? /? /?/148 ? ? ? ? ? ? ? ? ?/?? ? ??? ?? ? ??? ?? ?? ???? ??? ? ?? ??? ? ? ? ??? ? ? ? ?? ?? ?? ? ? ??? ??? ?? ?? ??? ? ? ?? ????? ? ??? ??? ?? ??? ?? ? ? ???? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ?

6.2. ?? ?? ??? ??? ? ??? ????

?? ?? ??? ???? ?? ????? ?????? ?? ??? ? ???? ?? ?? ?? ? ??? ?? ??? ?? ???? ??? ?? ???? ?? ?? ????? ?? ? ??? ???? ?? ?? ??? ?? ?????? ? /?? ????? ???? ??? ? ? ?? ?? ? ?? ? ??? ?? ?? ?? ??? ??? ???? ?? ??? ???? ? ? ????? ??? ? ??? ?? ?? ?? ? ???? ??? ?? ?? ? ???? ??? ??? ? ?? ?? ? ? ? ?? ? /?? ?? ??? ?? ??? ????? ???? ? ??? ??? ??? ?? ??? ? ???? ????? ? ??? ???? ? ?? ?? ? ???? ??? ? ?? ??? ? ??? ??? ?? ? ? ? ?? ?? ??? ??? ??

6.3. ከ□ር□ በ□ት ስለሚሰ? □ክ□□ ትክ□?

???? ?? ?? ?? ?? ???? (temporary injunction) ???? ???? ??? ???? ??????
??? ???? ???? ????? ??? ??? ????? ?????? ?????? ?ኳ?? ??? ??? ??? ???
?? ?? ? ???? ????? ??? ?? ?? ???? ???? ??????? ?? ??? ???????? ????????
??? ?? ???? ?????? ?? ?? ??? ???????? ????????? ?? ??? ??? ??? ? ?
???? ??? ?? ?? ??? ??????? ???? ??????? ? ? ? ? ??????? ?? ??? ?? ??

?? ??? ???? ?? ??? ? ??? ?? ?? ?? ??? ???? ?? ??? ?/?? ??? ????
?? ?? ? ????? ?? ??? ? ?? ?? ??

????? ??/?/? /? /?/? 154(?) ????? ??? ???? ?? ?? ???? ?? ??? ?????
? ???? ?? ?? ???? ?? ?? ??? ???? ?? ?? ?? ???? ?? ??? ?? ??? ??? ????
?? ??? ? ? ???? ??? ???? ?? ??? ??? ? ?? ??? ? ?? ? ??? ?? ??? ?

? ?? ?? ??? ???? ???? ???? ? ??? ?? ?? ?? ??? ???? ????? ? ???? (? ??)
??? ?? ???? ???? ???? ??? ?? ??? ?? ????? ?? ???? ??? ?? ????
?? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ? ? ? ?? ?? ?? ???? ? ?? ??

??/?/? /? /?/? 157 ??? ??? ????? ?? ?? ?? ???? ???? ???? ??? ??? ?? ??
?? ?????? ???? ? ?? ?? ?? ? ???? ??? ? ?? ?? ????? ?? ??? ??? ?? ??
??? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ??? ??? ??? ? ????? ?? ?? ? ? ???? ???? ? ????
?? ???? ? ???? ???? 158 ???? ? ??

(???? ??? ??? 9)

6.4. ?? ?? ??? ?? ?? ? ???

?? ?? ?? ? ??? ????? ?? ?????? ? ? ? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ???? ??? ?????
? ?? ?? ?? ??? ???? ??? ? ?? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ? ? ?? ???
?? ??? ? ?? ? ???? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ?? ? ??? ? /?? ?? ??? ???? ?
??? ??? ?? ?? ?? ???? ?? ?? /? /? /? /? 160 ? ?????? ?? ??? ??? ??? ?? ??
? ??? (Interlocutory order) ??? ? ??? ? ???? (???? ??? ??? ??? ? ?? ????
??? ? ? ???? ?? ?? ???? ? ???) ?? ?? ????? ?? ??? ???? ??? ?????
? ??? ?? ? ??? ??? ?? ?? ?? ????? ??? ??? ??? ?? ???? ? ?? ??? ? ?? ?
????? ? ? ?? ?? ? ?? ?? ?? ? ??? ??? ? ?? ??? ??? ?? ?? ? ? ? ?? ??

?? ?? ??? ?? ?? ? ??? ????? ? ??? ? ???? ?? ?? ??? ???? ? ??? ? ? ??
??? ?? ?? ?? ???? ??? ??? ?? ? ?? ??? ??? ? ? ? ? ??? ? ?? ??? ?? ? ? ?
??? ? ? ???? ?? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ?? ? ?? ?? ?? ?? ?? ? ? ?? ???
?? ? ? ? ??? ??? ??? ??? ? ?? ???? ? ? ? ?????? ? ?? ?? ??? ?? ????
?? ?? ?? ? ???? ????? ?? ?? ? ?? ?? ?? ? ????? ???? ? ? ? ?? /? /? /? /? 161
?? 165 ? ? ? ?? ? ??

ክፍል 7. ስለይግባኝ

አንድ ፍ/ቤት በሰጠው ውሳኔ ቅር የተሰኘ ወገን ፍርዱ እንደገና እንዲታይለት የሚጠይቅበት የተለመደው መንገድ ይግባኝ ነው፡፡ ፍርዱ ይግባኝ የተባለ እንደሆነ የበታች ፍ/ቤት ፍርዱን በሚሰጥበት ጊዜ ፍርዱን ሊያስለውጥ የሚችል ስህተት መፈፀም አለመፈፀሙን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይመረምራል፡፡ በመሆኑም ፍርዱን ሊያስለውጥ የሚችል ስህተት አለመፈፀሙን ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የተረዳው እንደሆነ መልስ ሰጪን መጥራት ሳያስፈልግ ይግባኙን ባለመቀበል ፍርዱን ያፀናል፡፡ ስለሆነም ይግባኝ ማለት □መ□መሪ□□ □/ቤት የሰጠው ፍርድ ስህተት ያለበት መሆን አለመሆኑ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሚመረመርበት ሥርአት እንጂ ጉዳዩ ሙሉ በሙሉ እንደ አዲስ የሚታይበት ሥርአት አይደለም፡፡

7.1. የይግባኝ አቀራረብ

አንድ የፍትሐ ብሔር ፍ/ቤት በሰጠው የመጨረሻ ውሳኔ ቅር የተሰኘ ማንኛውም ተከራካሪ ወገን ይግባኝ የማቅረብ መብት አለው፡፡ አንዳንድ ጊዜ ሁለቱም ወገን ተከራካሪች በፍር□ ቅር ሊሰኙ ይችላሉ፡፡ በዚህን ጊዜ ሁለቱም ወገኖች በየበኩላቸው ይግባኝ የማቅረብ መብት አላቸው፡፡ ይህ በሆነ ጊዜ በተፈረደበት ፍርድ ሙሉ በሙሉ ቅር በመሰኘት የቀረበው ይግባኝ ቀጥተኛ ይግባኝ (appeal) ሲባል የተፈረደለት ወገን □ር□ ሙሉ በሙሉ እሱ በፈለገው መንገድ ባለመሰጠቱ በፍርዱ በከፊል ቅር በመሰኘት የሚያቀርበው ይግባኝ ደግሞ መስቀልኛ ይግባኝ (Cross-appeal) ጹባላል፡፡ □□ህ ላጹ መስቀልኛ ይግባኝን (Cross-appeal) በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 340 መሠረት ከሚቀርበው የመልስ ሰጭ ይግባኝ (Cross- Objection) መለየት ያስፈልጋል፡፡ የመልስ ሰጭ ይግባኝንና መስቀልኛ ይግባኝን አንድ የሚያደርጋቸው ነገር ቢኖር በሁለቱም ጊዜ የተፈረደለት ወገን በፍርዱ ሙሉ በሙሉ አለመርካቱ ነው፡፡ ከዚህ በቀር ሁለቱ የሚቀርቡበት ሥርአት ፈጽሞ የተለየ ነው፡፡ መስቀልኛ ይግባኝ በሚቀርብበት ጊዜ በበታች ፍ/ቤት የተፈረደበትም ሆነ የተፈረደለት ወገን በፍርዱ ቅሬታ አድሮባቸው የየበኩላቸውን ይግባኝ ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሚያቀርቡ ሲሆን የመልስ ሰጭ ይግባኝ በሚቀርብበት ጊዜ ግን በፍርዱ በከፊል ያልተደሰተው ወገን ቅሬታውን የሚያቀርበው የተፈረደበት ወገን ይግባኝ አቅርቦ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ዘንድ ሲያስጠራው ብቻ ነው፡፡

በአንድ ፍርድ ቅር ተሰኝቶ ይግባኝ የሚጠይቅ ወገን ፍርዱ መብቱን የነካ መሆኑን ማስረዳት ጁ□በቅበታል፡፡ ፍ/ቤት የተቋቋመው ተጨባጭነት ያለውን ዳኝነት እንዲሰጥ እንጂ የይስሙላ (abstract) ዳኝነት እንዲሰጥ አይደለም፡፡ በመሆኑም አንድ ተከራካሪ ወገን አማራጭ ክርክሮችን ቢያቀርብና ፍ/ቤቱ ከአማራጭ ክርክሮቹ አንደኛውን ውድቅ በማድረግ ነገር ግን ሌላኛውን በመቀበል ተከራካሪው ወገን የጠየቀውን ዳኝነት ቢሰጥ ይህ ውሳኔ መብቱን የነካ ባለመሆኑና ተከራካሪው ወገን የጠየቀውን ዳኝነት ያገኘ በመሆኑ ካቀረባቸው አማራጭ ሙግቶች አንዱ ተቀባይነትን ያላገኘው ያላግባብ ቢሆን እንኳ ይግባኝ ማቅረብ አይችልም፡፡ ምክንያቱም የዚህ አይነቱ ተከራካሪ ወገን በይግባኝ የሚጠይቀው ዳኝነት የለምና፡፡ ነገር ግን ፍርዱ በሌላኛ□ ተከራካሪ ወገን ይግባኝ ተብሎበት የተጠራ እንደሆነ ለይግባኙ መልስ በሚሰጥበት ጊዜ የስር ፍ/ቤት ከአማራጭ ክርክሮቹ አንዱን ወይም ከፊሉን ውድቅ ያደረገው ያላግባብ መሆኑን ጠቅሶ ለመከራከር (ፍርዱን cross attack ሊ□□ርፅ) ይችላል፡፡

በአንድ ክስ ውስጥ ብዙ ሰች ተካፋይ በሆኑ ጊዜ ከነዚህ መካከል ውሳኔው መብቱን የነካበት ማንኛ□ም ቢሆን ይግባኝ ለማለት ይችላል፡፡ በዚህን ጊዜ በሥር ፍ/ቤት ክርክር ተካፋይ የነበሩ ሰችን በሙሉ የግዴ□ በመልስ ሰጭነት እንዲሰይማቸው አይጠበቅም፡፡ ለምሳሌ በተከሳሽ ጥያቄ መሠረት የክሱ ተካፋይ እንዲሆን □ተ□ረ□□ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ለጉዳዩ ኃላፊነት እንዳለበት ተረጋግጦ ዕዳውን ለተከሳሽ እንዲከፍል ፍ/ቤቱ ቢወስንበትና ይህ ሦስተኛ ወገን ተከሳሽ ውሳኔው አግባብ አለመሆኑን ቢያምን ተከሳሽን ብቻ በመልስ ሰጭነት ሊያስጠራው ይችላል፡፡ እንደዚሁም ከአንድ በላይ ሰች በከሳሽነት ወይም በተከሳሽነት በተ□መሩ □□ እነዚህ ሰች የግዴታ የክሱ ተካፋይ መሆን የሚገባቸው (indispensable parties) ካልሆኑ በቀር ከነዚህ ማናቸውም ይግባኝ ሊያቀርቡ ወይም በማናቸውም ላይ ይግባኝ ሊቀርብባቸው ይችላል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ከአንድ በላይ ሰችን በተከሳሽነት ያስጠራ ከሳሽ ፍርዱ ለተከሳሾች ቢሰጥ ከተከሳሾቹ መካከል በከፊሎቹ ላይ ብቻ ይግባኙን ሊያቀርብ ይችላል፡፡

በመርህ ደረጃ ይግባኝ የተባለበት ፍርድ ትክክል እንደሆነ ይገመታል፡፡ ስለሆነም ይግባኝ ባይ ፍርዱ ትክክል አለመሆኑን የማስረዳት ግዴታ አለበት፡፡ በመሆኑም በአንድ ጉዳይ ላይ ቀጥታ ይግባኝና መስቀልኛ ይግባኝ □ቀረበ እንደሆነ ቀጥታ ይግባኝ ባይ ይግባኙን ያቀረበበት የፍርዱ ክፍል ትክክል አለመሆኑን እንደዚሁም መስቀልኛ ይግባኝ ባይም በመስቀልኛ ጁፅባኙ ላይ ትክክል አለመሆኑን ገልጾ መስቀልኛ ጁፅባኙን ያቀረበበት የፍርዱ ክፍል ትክክል አለመሆኑን ማስረዳት ይጠበቅባቸዋል፡፡ ይህ እስካልሆነ ድረስ ምንም እንኳ ሁለቱም ወገኖች በፍርዱ ቅር ተሰኝተው የየበኩላቸውን ይግባኝ ቢያቀርቡም ፍርዱ ትክክል ሆኖ መገመቱ አይቀርም፡፡

በተሰጠው ፍርድ ወይም ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ ለማለት የሚቻል ቢሆንም እንኳ ፍርዱን ወይም ትዕዛዙን የሰጠው ፍ/ቤት ሕጉ በሰጠው ሥልጣን ፍርዱን ወይም ትዕዛዙን ለማረም፣ ለማሻሻል ወይም እንደገና ለማጣራት የሚችል ከሆነ ይኼው ሥርአት አስቀድሞ ሳይፈጸም ይግባኙን ለማቅረብ አይፈቀድም፡፡ ስለሆነም በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 207 -211 በተደነገገው መሠረት የተፈፀመ የሥነ ሥርአት ጉድለት ሲኖር ወይም በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 6 መሠረት ፍርዱ እንደገና እንዲመረመር የሚያስችል አዲስ ነገር ሲገኝ ፍርዱን የሰጠው ፍ/ቤት ውሳኔውን እንደገና ለመመርመር ሥልጣን ያለው በመሆኑ ይህ ስርአት ሳይፈፀም ይግባኝ ሊቀርብ አይችልም፡፡ ነገር ግን ይግባኙ የተመሠረተው በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 6 መሠረት ፍርዱ

እንደገና እንዲመረመር ከሚያደርግ አዲስ ነገር ባሻገር በሌሎች ነጥቦች ላይ ጭምር በሆነ ጊዜ አዲስ □ተ□ሻውን ነገር ጭምር በማካተት ይግባኙን ለማቅረብ ይቻላል፡፡

ከይግባኝ ጋር ተያይዞ የሚነሳው ሌላው ጥያቄ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 70 (ሀ) መሠረት ጉዳዩ በሌለበት ታይቶ የተወሰነበት ተከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 78 መሠረት ውሳኔው እንዲነሳለት ሳያመለክት ውሳኔውን በመቃወም ይግባኝ ለማቅረብ መቻሉ ወይም አለመቻሉ ነው፡፡ በአንድ በኩል « የዚህ አይነቱ ተከሳሽ ክሱ በሚሰማበት ቀን የቀረው በበቂ ምንክያት መሆኑን አስረድቶ ውሳኔው እንዲነሳለት በማድረግ የክርክሩ ተካፋይ የመሆን ዕድል ያለው በመሆኑ ይህንኑ አስቀድሞ ሳይፈጽም ተካፋይ ባልሆነበት ክርክር ላይ የተሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ይግባኝ ሊያቀርብ አይገባም፡፡ የዚህ አይነቱ ተከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 78 የተደነገገውን ሥርአት አስቀድሞ ሳይፈፅም ይግባኝ እንዲያቀርብ ከተፈቀደ በበታች ፍ/ቤት ቀርቦ ያልተከራከረ በመሆኑ በይግባኝ ደረጃ የሚያነሳው ክርክር ሁሉ አዲስ በመሆኑ አሠራሩ □□/ሥ/ሥ/ሕፅ ቁጥር 329 ድንጋጌን ይቃረናል፡፡» የሚል ክርክር ይቀርባል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ «አንድ ተከሳሽ መጥሪያው ደርሶት ሳይቀርብ ስለቀረ ብቻ ፍ/ቤቱ በእሱ ላይ እንዲፈርድበት ህጉ አይፈቅድም፡፡ የፍ/ቤቱ ፍርድ የከሳሽን ክስና ማስረጃ ብቻ መሠረት ያደረገ ሊሆን ይገባል፡፡ ስለዚህ የከሳሽ ክስ በማስረጃ □ልተ□□□ መሆኑን ያመነ ተከሳሽ መጥሪያው በአግባቡ ደርሶትም ቢሆን ቀርቦ ለመከራከር ላይፈልግ ይችላል፡፡ የዚህ አይነቱ ተከሳሽ በይግባኝ ለመከራከር የሚፈልገውም የከሳሽ ክስ በማስረጃ ያልተደገፈ መሆኑን በተመለከተ ብቻ እንጂ ሌላ የክርክር ነጥብ የሌለው በመሆኑ በይግባኙ ክርክር ጊዜ የሚያነሳው አዲስ ክርክርም የለም፡፡ ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን የቀረውም በከሳሽ ክስ ድክመት ተማምኖ እንጂ በሌላ ምክንያት ባለመሆኑና አሁንም በጉዳዩ ላይ የተለየ የመከላከያ ክርክር ለማቅረብ የማይፈልግ በመሆኑ የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 78 ድንጋጌን ጠቅሶ ለፈረደው ፍ/ቤት አቤቱታ የሚያቀርብበት አግባብ የለም፡፡ ስለሆነም የዚህ አይነቱ ተከሳሽ ይግባኝ እንዳያቀርብ ሊከለከል አይገባም፡፡» በማለት ይከራከራሉ፡፡ ፍ/ቤቶችም በዚህ ነጥብ ላይ ሁለት የተለያዩ አቋሞችን ይዘው የመሰላቸውን ሲወስኑ ይስተዋላሉ፡፡ ይህም በፍትህ አሰጣጥ ላይ በዜጎች መካከል ልዩነትን የሚፈጥር በመሆኑ ጉዳዩ ትኩረት ተሰጥቶ ሊታይ ይገባል፡፡ ምናልባት በቅርቡ የዚህ አይነት ጥያቄ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ የሚወሰን ከሆነ በአዋጅ ቁጥር 454/97 መሠረት ውሳኔው በበታች ፍ/ቤቶች ዘንድ እንደ ሕግ ሆኖ ስለሚያገለግል ችግሩ እልባት ሊያገኝ ይችላል፡፡

እላይ ከመግቢያው ላይ እንደተጠቀሰው ይግባኝ ሊቀርብ የሚችለው በመጨረሻ ፍርድ ላይ ነው፡፡ ስለሆነም ማናቸውም ፍ/ቤት ክርክሩን በሚሰማበት ጊዜ ጊዜያዊ አገልግሎት ያለውን ትዕዛዝ ሲሰጥ፣ ቀጠሮን ሲለ□ዓ፣ በመ□መሪ□ □ረጽ መቃ□ሚ□ ላጭ ተ□ቢ መስሎ □ታየውን ብይን ሲሰጥ፣የማስረጃ ተቀባይነትን አስመልክቶ በተነሳ ክርክር ላይ ተገቢ መስሎ የታየውን ትዕዛዝ ሲሰጥ ወይም በደሃ ደንብ ለመ□ሰስ እንዲፈቀድ በሚቀርብ ጥያቄ ላይ ውሳኔ ሲሰጥ ወይም ይህንን በመሳሰሉና ከሥረ ነገሩ □ር□ በፊት በሚሰጡ በማናቸውም ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ ለማለት አይቻልም፡፡ ነገር ግን እነዚህ ከሥረ ነገሩ □ር□ በፊት የተሠጡት ውሳኔች ጉዳዩ በዚያው እንዲቋጭ የሚያደርጉ ከሆነ ወይም ውሳኔው የተሰጠው አንድ ሰ□ እንዲታሰር ወይም በማረፊያ ቤት ተጹዞ እንዲቆይ ወይም ከሥረ ነገሩ ፍርድ በፊት በእጁ ያለውን ንብረት ለሌላው ወገን እንዲያዛውር ታዞ ከሆነ በዚህ ዓይነት ውሳኔ ላይ ይግባኝ ለማለት ይቻላል፡፡ ከዚህ በቀር ጊዜያዊ አገልግሎት ባለው ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ ለማቅረብ የሚቻለው በጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ውሳኔ ሲሰጥና በመጨረሻው ውሳኔ ላይም ይግባኝ የተጠየቀ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡

ፍርዱ ይግባኝ የሚባልበት በሆነ ጊዜ ይግባኝ ባዩ ራሱ ወይም ጠበቃው ወይም ወኪሉ የፈረመበትን የይግባኝ ማመልከቻ ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት መዝገብ ቤት ያቀርባል፡፡ የይግባኝ ባዮቹ ቁጥር ከአንድ በላይ በሆነ ጊዜ የይግባኙን ማመልከቻ በአንድነት ጽፈው በግላቸው በአንድ ላይ ፈርመውበት ወይም ነገረፈጃቸው ፈርሞበት ይግባኙ ሊቀርብ ይችላል፡፡ የይግባኝ ማመልከቻው ይግባኙ የቀረበለትን ፍርድ ቤት ስምና አድራሻ፣ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የሰጠውን ፍ/ቤት ስም፣ ፍርዱ የተሰጠበትን ቀንና የመዝገቡን ቁጥር፣ ለጹፅባኙ ምክንያት የሆኑትን ነገሮች ዝርዝር ማለትም ፍርዱ እንዲሻር ወይም እንዲሻሻል የተጠየቀበትን ምክንያትና በይግባኝ እንዲታረም የሚፈለገውን ነገር ዝርዝርና የሚጠየቀውን ዳኝነት መያዝ ይኖርበ□ል፡፡ □ጹፅባኙ ምክንያቶች ከአንድ በላይ በሆኑ ጊዜ ለያንዳንዱ ምክንያት ርዕስና ተራ ቁጥር ተሰጥቶት ምክንያቶቹ በየርዕሱ ስር በዝርዝር መገለጽ አለባቸው፡፡ መልስ ሰጭች ከአንድ በላይ በሆኑ ጊዜ የይግባኝ ማመልከቻው ለእያንዳንዱ መልስ ሰጭ ለመድረስ በሚችል ግልባጭ ተዘጋጅቶ መቅረብ አለበት፡፡

ከይግባኝ ማመልከቻ ጋር ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የሰጠው ፍ/ቤት የመዝገብ ግልባጭና የፍርድ ግልባጭ ትክክለኛነቱ ተረጋግጦና ታትሞበት ሊቀርብ ይገባል፡፡ ይግባኝ ባይ ይግባኙን የሚመሠርተ□ ፍርዱ በተሰጠበት መዝገብ ላይ ብቻ እንደሆነ ይህንኑ መግለፅ አለበት፡፡ ነገር ግን ተጨማሪ ማስረጃ ለማቅረብ የሚፈልግ ከሆነ እንዲታይለት የሚፈልገውን ማስረጃ ዝርዝርና እንዲሰሙለት የሚፈልጋቸውን ምስክሮች ስም የሚገልጽ ሌላ ጽሑፍ ከይግባኝ ማመልከቻው ጋር አያይዞ ማቅረብ አለበት፡፡ በተለይም ማስረጃቹ ወይም ምስክሮቹ በበታች ፍ/ቤት ሳይታዩለት ወይም ሳይሰሙለት የቀሩበትን ምክንያትና በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ዘንድ ሊታይልኝ ይገባል የሚልበትን ምክንያት በዝርዝር የሚያስረዳ ጽሑፍ ማቅረብ አለበት፡፡ ሆኖም ፍ/ቤቱ እስኪፈቅድ ድረስ የማስረጃቹ ኮፒ ከይግባኙ □ር ተ□ጹዞ መቅረብ አይኖርበትም፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በተለይ ካልፈቀደ በቀር ይግባኙ በሚሰማበት ጊዜ ይግባኝ ባይ በይግባኝ ማመልከቻው ላይ ዘርዝሮ ያልገለፀውን አዲስ ነገር በማንሳት ወይም መሠረት በማድረግ ለመከራከር አይችልም፡፡ ስለሆነም ይግባኝ ባይ በፍርዱ ላይ ያሉትን ቅሬ□ች በሙሉ አካቶ ይግባኙን ሊያቀርብ ይገባል፡፡ በይግባኝ ማመልከቻ ያልተጠቀሰው ነጥብ ይግባኝ ባይ በሥር ፍ/ቤት አንስቶ የተከራከረበት ቢሆን እንኳ የይግባኙ ክርክር ሊደረግበት አይችልም፡፡ የይግባኙ ክርክር በአግባቡ እንዲመራ ከተፈለገ ይግባኝ ባይ □ጹፅባኙን ምክንያቶች በሙሉ ዘርዝሮ ማቅረብ ይኖርበታል፡፡ አለበለዚያ መልስ ሰጭ የይግባኙ □ር□ር በምን ዙሪያ ሊደረግ እንደሚችል አውቆና ራሱን አዘጋጅቶ ሊቀርብ አይችልም፡፡ ነገር ግን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይግባኙን በሚወስንበት ጊዜ በይግባኝ ማመልከቻው ላይ የተዘረዘረውን ብቻ ለመከተል ሳይገደድ በማናቸውም ተገቢ መስሎ በታየው ምክንያት ላይ የፍርድ ውሳኔ ለመስጠት ይችላል፡፡ ይሁን እንጂ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይህን ለማድረግ የሚችለው በጉዳዩ ላይ ጭብጥ መስርቶ ተከራካቹን ወገኖች በጭብጡ ላይ ካከራካራቸው ብቻ ነው፡፡

በተመሳሳይ በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያልተነሳውን አዲስ ክርክርና ያልቀረበውን አዲስ ነገር ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ለመቀበል አይችልም፡፡ ስለሆነም በአሟጋቹ ፍ/ቤት ያልተነሳ ማናቸውም መቃወሚያና □ ብዓ በጹፅባኙ ክርክር ወቅት እንደ አዲስ ሊቀርብ አይችልም፡፡ የይግባኙ ፍ/ቤት በበታች ፍ/ቤት ውሳኔ የተፈፀመ ስህተት ቢኖር የመዝገቡን ግልባጭ መርምሮ ስህተቱን የሚያቃና እንጂ አዲስ ጭብጥ መስርቶና ፅራ ቀኙን ወገኖች እንደ አዲስ በማከራከር ማስረጃ ሰምቶ የሚወስን ፍ/ቤት አይደለም፡፡ ስለሆነም

በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 345 መሠረት ካልሆነ በቀር በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያልተነሳ ክርክርና ያልቀረበ ማስረጃ በይግባኝ ሊነሳና ሊቀርብ አይገባም፡፡

7.2 ይግባኝ ስለሚሰማበት ሁኔ□

የይግባኝ ክርክር የሚጀመረው የተሟላ የይግባኝ ማመልከቻን በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት መዝገብ ቤት በማስገባት ነው፡፡ ይግባኙ የተመሠረተው በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት መዝገብ ላይ ብቻ ሆኖ ይግባኝ ባዩ ተ□ ማሪ ማስረጽ እንዲታይለት ወይም ምስክሮች እንዲሰሙለት የማይጠይቅ በሆነ ጊዜ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይግባኙ የሚሰማበትን ቀነ ቀጠሮ ወስኖ ይግባኝ ባዩ ወይም ጠበቃው የሚያቀርቡትን ክርክር ከሰማ በኋላ ጹፅባኙ የቀረበበት ፍርድ ጉድለት የሌለው መሆኑን የተረዳ እንደሆነ መልስ ሰጭን ሳይጠራ ጹፅባኙን ሠርዞ ይግባኝ ባይን ያሰናብተዋል፡፡ ይህም ሥርአት በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 231 መሠረት የክስ ምክንያት ባለመኖሩ ምክንያት ተከሳሽን መጥራት ሳያስፈልግ የመጀመሪያ ደረጃ ክስን በመሠረዝ ከሳሽን ከማሰናበት ጋር ተነፃፃሪነት ያለው ነው፡፡ ይግባኙ መሠረት የሌለው መሆኑ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እስከታመነ ድረስ መልስ ሰጭ የሚጠራበት ምክንያት አይኖርም፡፡ የይግባኙ ምክንያቶች ከአንድ በላይ ሆነው ከፊሎቹ ፍርዱ ጉድለት እንዳለበት ሲያመለክቱ ከፊሎቹ ግን የፍርዱን ጉድለት የማያመለክቱ በሆኑ ጊዜ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ፍርዱ ጉድለት እንዳለበት የማያመለክቱትን የይግባኝ ምክንያቶች በመሠረዝ መልስ ሰጭ በከፊሉ የይግባኝ ምክንያቶች ላይ ብቻ መልስ እንዲሰጥበት ሊያስጠራው ይችላል፡፡

ጹፅባኙ ከላይ በተገለፀው መልኩ ያልተሠረዘ እንደሆነ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይግባኙ የሚሰማበትን ቀነ ቀጠሮ ወስኖ መልስ ሰጭ እንዲቀርብ መጥሪያውንና የይግባኝ ማመልከቻውን ግልባጭ ይልክለታል፡፡ በመጥሪያው ላይም መልስ ሰጭ በቀነ ቀጠሮው ሳይቀርብ ቢቀር ይግባኙ መልስ ሰጭ በሌለበት የሚሰማ መሆኑ በግልጽ ይታዘዛል፡፡ ቀነ ቀጠሮው ሲወሰንም መልስ ሰጭ መከራከሪያውን ለማቅረብ የሚችልበት በቂ □□ ሊሰ□□ ጹ□ባል፡፡

ጹፅባኙን ለመስማት በተወሰነው ቀነ ቀጠሮ ክርክሩን የሚጀምረው ይግባኝ ባይ ነው፡፡ ምክንያቱም የይግባኝ ን ምክንያቶች የማስረዳት ግዴታ ያለበት ይግባኝ ባይ ስለሆነ ነው፡፡ ስለሆነም ይግባኙ ሊመረመር □ሚ□ባ ስለመሆኑ ይግባኝ ባይ በአግባቡ ያላስረዳ እንደሆነ ፍ/ቤቱ ይግባኙን በመሠረዝ መልስ ሰጭን ሊያስናብተው ይችላል፡፡ ነገር ግን ይግባኙ ሊጣራ የሚገባ መሆኑ ከታመነ ይግባኝ ባይ ላሰማው ክርክር መልስ ሰጭ የመከላከያ መልሱን ይሰጣል፡፡ ቀጥሎም ይግባኝ ባይ የመልስ መልስ ለመስጠት ይችላል፡፡ በአሁኑ ጊዜ በአንዳንድ ፍርድ ቤቶች በተግባር እየተሠራበት ያለው አሠራር ግን የይግባኙን ክርክር አጀማመር በተመለከተ ከህጉ ትንሽ ወጣ ያለ ይመስላል፡፡ የይግባኝ ማመልከቻው ተመርምሮ መልስ ሰጭ እስከተጠራ ድረስ ምናልባት ይግባኝ ባይ በፅሑፍ ካቀረበው ሌላ ተጨማሪ ቅሬታ ከሌለው በቀር በመጀመሪያ መልስ ሰጭ ለቀረበበት የይግባኝ ቅሬታ መልስ እንዲሰጥበት ይደረጋል፡፡ በመሠረቱ ይግባኝ ባይ በጽሑፍ ካቀረበው ቅሬታ ውጭ ሌላ አዲስ ነገር ይግባኙ በሚሰማበት ወቅት ለማንሳት እንደማይችል የፍ/ሥ/ሥ/ህፅ ቁዓር 328(2) ይደነግጋል፡፡ በመሆኑም ይግባኝ ባይ በፅሑፍ ባቀረበው ቅሬታ ላይ በተጨማሪነት

የሚያስመዘግበው ነገር ይኖረው እንደሆነ መጠየቁ ከዚህ የህግ ድንጋጌ ጋር አይጣጣምም፡፡ በሁለተኛ □ረጽ ይግባኝ ባይ በጽሑፍ ያቀረበውን ክርክር ይግባኙ በሚሰማበት ቀን በቅድሚያ ሳያሰማ መልስ ሰጭ ለጹፅባኙ መልስ እንዲሰጥ መደረጉ ይግባኝ ባይ የይግባኙን ትክክለኛነት ባላስረዳበት መልስ ሰ□ ጹፅባኙ ትክክል አለመሆኑን እንዲያስረዳ ማዘዝ ይሆናል፡፡ በመሠረቱ ይግባኙ ሊጣራ የሚገባ መሆኑ ታምኖ መልስ ሰጭ ከተጠራ በኋላም ቢሆን ይግባኙ በሚሰማበት ቀን ይግባኝ ባይ የይግባኝ ክርክሩን ሲከፍት ቅሬታውን በአግባቡ ያላስረዳ እንደሆነ ተጠርቶ የቀረበው መልስ ሰጭ መልስ ሳይሰጥበት ፍ/ቤቱ ይግባኙን ሊሠርዘው ይችላል፡፡ ክርክሩን መጀመር ያለበት የማስረዳት ግዴ□ □ለበት ወገን መሆኑ የፍ/ሥ/ሥ/ህግ መሠረ□ዊ መርህ ነው፡፡ ስለሆነም የይግባኙ ክርክር በሚሰማበት ቀን ይግባኝ ባይ የይግባኝ ቅሬታውን ዋና ዋና ነጥቦች በአጭሩ እንዲያስረዳ መደረግ ይኖርበታል፡፡

በመርህ □ረጽ መልስ ሰ□ ለጹፅባኙ መልስ የሚሰጠው በቃል ነው፡፡ ግራ ቀኙ ተከራካሪ ወገኖች ያላቸውን ክርክርና ማስረጃ በሙሉ በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት በጽሑፍ ያቀረቡ በመሆኑ መልስ ሰጭ ለጹፅባኙ ያለውን መልስ በቃል እንዲሰጥ መደረጉ ብዙ ጥቅሞች አሉት፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤቱ የይግባኙን ቅሬታ ከመዝገቡ ግልባጭ ጋር አገናዝቦ በመመርመር ግልጽ ያልሆኑ ጉዳዮች ቢኖሩ እነዚህን ለማጣራት ጭምር ተዘጋጅቶ ስለሚጠብቅ ምናልባት መልስ ሰጭ መልሱን በቃል ሲያስረዳ ነጥቦቹን ግልጽ ሊያደርግ ይችላል፡፡ ይህ ካልሆነም ፍ/ቤቱ ግልጽ ባልሆኑ ነጥቦች ዙሪያ ወዲያውኑ ጥያቄውን በማንሳት ከተከራካሪ ወገኖች በሚሰጠው መልስ መሠረት በጉዳዩ ላይ የበኩሉን አቋም እንዲይዝ ይረዳል፡፡ ክርክሩ በ□ሑ□ የሚደረግ ቢሆን ግን ፍ/ቤቱ የዚህ አይነት ነገሮችን ማጣራት የሚጀምረው በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ለመስጠት መዝገቡን በሚመረምርበት ጊዜ ነው፡፡ ይህም ሆኖ ግን ፍ/ቤቱ ካመነበት መልስ ሰጭ መልሱን በፅሑፍ እንዲያቀርብ ሊፈቅድ ይችላል፡፡ በዚህን ጊዜ ይግባኝ ባይም በበኩሉ የመልስ መልሱን በጽሑፍ የማቅረብ መብት አለው፡፡ ነገር ግን ይህ አካሄድ ክርክሩን አላግባብ የሚያንዛዛ በመሆኑ የተለየ ምክንያት ካላጋጠመው በቀር መልስ ሰጭ መልሱን በቃል እንዲሰጥ መደረግ ይኖርበታል፡፡

7.3. በይግባኝ ደረጃ ስለሚቀርብ ማስረጃ

በይግባኝ ደረጃ ማስረጃ የሚቀርበው አንድም በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 343 መሠረት አሊያም በፍ/ሥ/ሥ/ህፅ ቁጥር 345 መሰረት ነው፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ለክሱ ውጤት ጠቃሚ የሆነውን ጭብጥ ሳይይዝ መቅረቱን ወይም በማናቸውም ሁኔታ የነገሩን ነጥብ ወይም ፍሬ ጉዳዩን ሳይመረምርና ሳይረዳ ያለፈው መሆኑንና እነዚህም ነጥቦች ለፍርዱ አሰጣጥ መልካም ውጤት ሊያስገኙ የሚችሉ መሆናቸውን ያረጋገጠ እንደሆነ የተዘለሉትን ጭብጦችና ፍሬ ነገሮችን ለይቶ በመግለጽ እንደገና እንዲመረምርና እንዲያጣራው እንዲሁም ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀበል በማዘዝ ጉዳዩን ለመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት መልሶ ሊልክ ይችላል፡፡ የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤትም በታዘዘው መሠረት ተጨማሪ ማስረጃ በመስማትና ጉዳዩን በማጣራት ውጤቱን ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ያስተላልፋል፡፡ ከዚህ በቀር የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔው ትክክል መሆን አለመሆኑን ዳግም አያጣራም፡፡ በማጣራቱ ሂደት የተገኘውን ማስረጃና ውጤት የሚመረምረውና በዚህም መሠረት ውሳኔ የሚሰጠው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ብቻ ነው፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 343 መሠረት የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ነገሩን እንደገና እንዲያይና ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀበል ሊያዝ የሚችለው የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ሊያዝ የሚገባውን ጭብጥ ሳይይዝ ያለፈ መሆኑን ከተረዳ ብቻ ነው፡፡ ስለሆነም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በበታች ፍ/ቤት □ር□ሩ በተደረገበት ወቅት ያልተነሳ አዲስ ጭብጥን በመያዝ ጉዳዩን ለመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት መመለስን ህጉ ፈጽሞ አይፈቅድም፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የበታች ፍ/ቤት ተጨማሪ ማስረጃ ሰምቶ ውጤቱን እንዲመልስለት ከማዘዝ ባሻገር ተጨማሪ ማስረጃውን ራሱ ለመስማት እንደሚችል የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 345 ይደነግጋል፡፡ በመርህ □ረጽ ተከራካሪ ወገኖች በይግበኝ ደረጃ ተጨማሪ ማስረጃ እንዲያቀርቡ ሕጉ አይፈቅድም፡፡ ለክርክሩ አወሳሰን ጠቃሚ የሆኑ ጭብጦች በሙሉ በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት እንዲቀርቡ ይጠበቃል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ለተነሱ ጭብጦች አወሳሰን ጠቃሚ የሆኑ ማስረጃችን በሙሉ ተከራካሪ ወገኖች በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት የማቅረብ ግዴታ አለባቸው፡፡ ይህንን ካላደረጉ በይግባኝ ደረጃ ተጨማሪ ማስረጃን ለማቅረብ አይችሉም፡፡

ነገር ግን በሦስት ልዩ ሁኔ□ች ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በይግባኝ ደረጃ አዲስ ማስረጃ እንዲቀርብ ሊፈቅድ ይችላል፡፡ ስለዚህ የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት መቀበል ይገባው የነበረውን ማስረጃ ያለበቂ ምክንያት ሳጽቀበለ□ □ቀረ እንደሆነ፣ ትክክለኛ ፍርድን ለመስጠት አዲስ ማስረጃ መቅረቡ አስፈላጊ መሆኑን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ሲያምን ወይም ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተገቢ መስሎ በታየው በማናቸውም ምክንያት አዲስ ማስረጃ እንዲቀርብ ትዕዛዝ ከሰጠ በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያልቀረበ አዲስ ማስረጃ በይግባኝ ደረጃ ሊቀርብ ይችላል፡፡

የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት መቀበል ይገባው የነበረውን ማስረጃ ያለበቂ ምክንያት ሳይቀበለው ቢቀር በዚህ ምክንያት ብቻ ይግባኝ ለመጠየቅ አይቻልም፡፡ ነገር ግን ፍ/ቤቱ ማስረጃውን ካለመቀበሉም በላጭ ማስረጃውን ለማቅረብ ጠይቆ በነበረው ተከራካሪ ወገን ላይ ቢፈርድበት የተፈረደበት ወገን በፍርዱ ላይ ይግባኝ በሚያቀርብበት ወቅት ማስረጃው ተቀባይነትን ያጣው ያለአግባብ መሆኑን ጭምር በይግባኝ ማመልከቻው ላይ አካቶ ይግባኙን ለማቅረብ ይችላል፡፡ ይህም በሆነ ጊዜ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በዚህ ምክንያት ብቻ ፍርዱን መሻር አይኖርበትም፡፡ ይልቁንም በመጀመሪያው ደረጃ ቤት ተቀባይነትን ያላገኘ□ ማስረጃ በፍርዱ ላይ ለውጥን ሊያስከትል የሚችል መሆኑን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ካመነ ማስረጃውን በተጨማሪነት አስቀርቦ ከሰማ በኋላ ይግባኙን መወሰን ይኖርበ□ል፡፡

አዲስ ማስረጃ በተጨማሪ ማስረጃነት በይግባኝ ደረጃ ሊቀርብ የሚችልበት ሌላው ሁኔ□ ማስረጃ□ ለትክክለኛ ፍትህ አሰጣጥ ጠቃሚ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ነው፡፡ ይህም የሚሆነው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ከመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት የተላከለትን የመዝገብ ግልባጭ በሚመረምርበት ወቅት በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ከመስጠት የሚያግድ ወሳኝ የሆነ የማስረጃ ክፍተት መኖሩን ከተረዳ ብቻ ነው፡፡ ስለሆነም ይህንን ክፍተት ለመሙላት ሲባል ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በራሱ ተነሳሽነት ተጨማሪውን ማስረጃ አስቀርቦ ሊመረምር ይችላል፡፡ ነገር ግን ተጨማሪ ማስረጃው በዚህ ረገድ የሚቀርበው አንደኛው ተከራካሪ ወገን አቅርቦ የነበረውንና በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት የታመነውን ማስረጃ ተአማኒነት ለመሸርሸር ወይም የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያላመነው ማስረጃ ተአማኒነት እንዲኖረው ለማድረግ አለመሆኑ ትኩረት ሊሰጥበት ይገባል፡፡ ማስረጃው የሚቀርብበት ዋነኛው ምክንያት በአሟጋቹ ፍ/ቤት በቀረበው ማስረጃ

ያልተሸነፈውንና በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ውሳኔ ከመስጠት የሚከለክለውን ክፍተት መሙላት ብቻ ነው፡፡ ይህም ሆኖ ተጨማሪ ማስረጃው የሰው ምስክር በሆነ ጊዜ ፍ/ቤቱ ምስክሩን መጠየቅና መመርመር ያለበት በክፍተቱ ዙሪያ ብቻ እንጂ በሥር ፍ/ቤት በተጣራ ጉዳይ ላይ ጭምር ሊሆን አይገባም፡፡ ለምሳሌ የበታች ፍ/ቤት ለክርክሩ አወሳሳን ጠቃሚ የሆነውን የሰነድ ማስረጃ ሳይመረምር ምስክሮች በሰጡት ቃል ላይ ብቻ ተመስርቶ ውሳኔ ቢሰጥና የሰነዱን ህጋዊነት በተመለከተ ሰነዱን አስቀርቦ መመልከት ቢያስፈልግ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጠቃሹን ሰነድ በተጨማሪ ማስረጃነት አስቀርቦ ሊመረምረው ይችላል፡፡ ሌላ ምሳሌ ብንወስድ በሥር ፍ/ቤት የቀረቡ ምስክሮች በሙሉ የአካባቢ ማስረጃች ሆነው ነገር ግን ቀጥተኛ ማስረጽ የሚሆን የአይን ምስክር መኖሩን ቢጠቁሙና የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ይህንን ቀጥተኛ ምስ□ር አስቀርቦ ቃሉን ሳይሰማ ውሳኔ ቢሰጥ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ቀጥተኛ ምስ□ሩን በተጨማሪ ማስረጃነት አስቀርቦ ሊሰማ ይችላል፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጨማሪ ማስረጃ መስማቱ አስፈላጊ መሆኑን እስካመነ ድረስ የማስረጃው መሰማት በሚጠቅመው ተከራካሪ ወገን አማካይነት ማስረጃው ሊቀርብ ይገባ የነበረ መሆን አለመሆኑ ከግምት ውስጥ ሊገባ አይገባም፡፡ ነገር ግን የተጨማሪ ማስረጃ መቅረብ የአንዱን ተከራካሪ ወገን ክርክር የሚጎዳ በሆነ ጊዜ ይኼው ወገን ተከራካሪ ተጨማሪውን ማስረጃ ለማስተባበል ዕድል ሊሰጠው ይገባል፡፡ ይህ ዕድልም የማስተባበያ ማስረጃ ማቅረብን ሊጨምር ይችላል፡፡

በይግባኝ ደረጃ አዲስ ማስረጃ የሚቀርብበት ሦስተኛው ምክንያት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የማስረጃው መቅረብ ተገቢ መሆኑን ሲያምንበት ነው፡፡ ይህም የሚሆነው ማስረጃው በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ሳይቀርብ የቀረው በበቂ ምክንያት መሆኑ ሲታመንበት ነው፡፡ በመሠረቱ ተከራካሪ ወገኖች ማስረጃቻቸውን በሙሉ □ር□ሩ በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት በሚሰማበት ወቅት ማቅረብ ይጠበቅባቸዋል፡፡ ስለሆነም ከፊሉን ማስረጃ በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት አቅርበው ከፊሉን ምናልባት ቢወሰንባቸው ይግባኝ ሲጠይቁ በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ዘንድ ለማቅረብ በማቀድ ደብቀው ሊያስቀሩ አይችሉም፤ቢ□ስቀሩም ይህንን ማስረጽ □ማቅረብ □ፀመኛ ክ□ል ሊ□□ኙ አይገባም፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም ቢሆን ማስረጃው ቢቀርብ ውሳኔውን ሊያስለውጥ የሚችል መሆኑን ብቻ በማየት አዲስ ማስረጃ መቀበል አይኖርበትም፡፡ የዚህን አይነት ማስረጃ መቀበሉ ተገቢነት አለው ተብሎም አይታመንም፡፡ ስለሆነም የአዲስ ማስረጃ መቅረብ ተገቢነት ታምኖ ሊፈቀድ የሚገባው ክርክሩ በበታች ፍ/ቤት እየተደረገ በነበረበት ወቅት ተከራካሪው ወገን ማስረጃው ስለመኖሩ ምንም የማያውቅና ማስረጃውን ለማግኘትም ተገቢውን ጥረት አድርጎ ያልተሳካለት መሆኑ ሲረጋገጥ፣ ማስረጃው ቢቀርብ በውሳኔው ላይ መሰረታዊ ለውጥን የሚያስከትል መሆኑ ሲታመን እና ማስረጃው እምነት እምነት የሚጣልበት ማስረጃ መሆኑ ሲረጋገጥ ሊሆን ይገባል፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት አዲስ ማስረጽ እንዲቀርብ በፈቀደ ጊዜ ማስረጃው እንዲቀርብ የተደረገበትን ምክንያት በመዝገቡ ላይ ገልጾ ማስፈር አለበት፡፡ በመሆኑም በውሳኔው ላይ ሁለተኛ ይግባኝ የሚቀርብ ቢሆንና ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጨማሪ ማስረጃን የተቀበለው ያላግባብ መሆኑ ከታመነ ሁለተኛውን ይግባኝ የሚመረምረው ፍ/ቤት ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀርብ የተሰጠውን ትዕዛዝም ሆነ በተጨማሪነት የቀረበውን ማስረጃ ውድቅ በማድረግ በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የቀረበውን ማስረጃ ብቻ መሠረት አድርጎ ሊወስን ይችላል፡፡ ስለሆነም ለይግባኙ ውሳኔ መሠረት የሆነው በተጨማሪነት የቀረበው ማስረጃ ከሆነ ሁለተኛ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ይግባኝ ሰሚውን ፍ/ቤት ውሳኔ ይሽረዋል፡፡

ተጨማሪ ማስረጃን መቀበሉ አስፈላጊ በሆነ ጊዜ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት አስፈላጊ የሆነውን ማስረጃ ራሱ በመቀበል ወይም ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የወሰነው ፍ/ቤት እንዲቀበል በማዘዝ ወይም ሌላ የበታች ፍ/ቤት ማስረጃውን ተቀብሎ እንዲያስተላልፍለት ትዕዛዝ በመስጠት ማስረጃውን ለመቀበል ይችላል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ማስረጃውን የበታች ፍ/ቤት ተቀበሎ እንዲያስተላልፍለት ከመረጠ የበታች ፍ/ቤት የሚቀበለውን የማስረጃ ዓይነትና ወሰን በመለየት ማስረጃ የሚሰማባቸውን ነጥቦች በዝርዝር ገልፆ ትዕዛዝ መስጠት አለበት፡፡

7.4. የይግባኝ ፍርድ አሰጣጥ

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የይግባኝ ባዩንና የመልስ ሰጭውን ወይም የጠበቆቻቸውን ክርክር ከሰማ በኋላ እንደአስፈላጊነቱ ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የወሰነውን ፍ/ቤት መዝገብ በመመርመር ወይም የራሱን መዝገብ ብቻ መሠረት በማድረግ ወዲያውኑ ወይም አጭር ቀጠሮ በመስጠት ፍርድ መስጠት አለበት፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ማናቸውም ይግባኝ የቀረበበትን ፍርድ ወይም ውሳኔ ለማጽናት፣ለማሻሻል ወይም ለመሻር ይችላል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ፍርዱን ወይም ውሳኔውን መሻር ወይም ማሻሻል ያለበት የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔውን ሊያስለውጥ የሚችል ስህተት ሠርቶ በተገኘ ጊዜ ብቻ መሆን ይኖርበታል፡፡ ስለሆነም ስህተቱ የሥነ ሥርአት ጉድለት ከሆነ ጉድለቱ ለትክክለኛ ፍርድ አሰጣጥ ተቃራኒ ካልሆነ በቀር ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሥነ ሥርአት ጉድለቱን ማረም ከሚኖርበት በቀር በዚህ ምክንያት ብቻ ፍርዱን ማሻሻል ወይም መሻር የለበትም (የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 211 ይመለከቷል)፡፡ የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት አንድን ጉዳይ በሚመረምርበት ወቅት ስህተት ሊፈጽም ይችላል፡፡ ነገር ግን የተፈፀመ ስህተት ሁሉ ፍርዱ እንዲሻር ወይም እንዲሻሻል ሊያደርግ አይችልም፡፡ ፍርዱ ሊሻሻል ወይም ሊሻር የሚገባው ስህተቱ የተፈረደበትን ወገን ያላግባብ የጎዳው መሆኑ ሲረጋገጥ ብቻ መሆን አለበት፡፡ ለምሳሌ የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት መቀበል የማይገባውን ማስረጃ ቢቀበልና ይህንን ማስረጃና ሌሎችንም አግባብነትና ተገቢነት ያላቸውን ማስረጃች በአንድነት መርምሮ ቢወስን ተቀባይነት የሌለውን ማስረጃ ፍ/ቤቱ ባይቀበል ኖሮ ጉዳዩ ይግባኝ በቀረበበት መልኩ የማይወሰን መሆኑ ካልተረ□□□ በቀር □ር□ ሊሻር አይገባም፡፡ ምክንያቱም በሌሎች ማስረጃች መሠረት ተመሳሳዩ ፍርድ መሠጠቱ የማይቀር ከሆነ ፍ/ቤቱ ተቀባይነት ሊሰጠው የማይገባውን ማስረጃ መቀበሉ ስህተት ቢሆንም ቅሉ ስህተቱ በውሳኔው ላይ ያሳደረው ተፅዕኖ የሌለ በመሆኑ በዚህ ስህተት ምክንያት ብቻ ትክክለኛውን ውሳኔ መሻሩ ፍትህን ማዛበት ከሚሆን በቀር ፍትህን ማስፈን አይደለም፡፡

(አየለ በአባሪ 4)

□መ□□□ ዓ □ቄች

1. ይግባኝ ባይ ይግባኙን በሚያቀርብበት ጊዜ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጨማሪ ማስረጃ እንዲያይለት ቢጠይቅና ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ግን ተጨማሪ ማስረጃን ለመስማት የሚያስችል በቂ ምክንያት የሌለ

መሆኑን ቢያምን እንዲሁም የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ፍርድ ጉድለት የሌለበት መሆኑን ቢያምን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 337 መሠረት መልስ ሰጭን ሳይጠራ ይግባኙን ለመሠረዝ ይችላል ወይስ የተጨማሪ ማስረጃ ጥያቄ የቀረበ በመሆኑ ይግባኙን ከመሠረዙ በፊት መልስ ሰጭን አስጠርቶ የማከራከር ግዴ□ አለበት?

2. በሌለበት የተፈረደበት ተከሳሽ ፍርዱ ለከሳሽ የተሰጠው ከሳሽ አቤቱታውን በበቂ ማስረጃ ሳያስረዳ መሆኑን ገልጾ ይግባኝ ለማቅረብ ቢፈልግ ይግባኙን እንዲያቀርብ ሊፈቀድለት ይገባል ወይስ ይግባኝ ከማቅረቡ በፊት ክሱ ሊሰማ በተቀጠረበት ቀን ያልቀረበው በበቂ ምክንያት መሆኑን ገልጾ በሌለበት □ተሰ□□ □ር□ እንዲነሳለት ጠይቆ ፍርዱን በማሳገድ ወደ ክርክሩ ገብቶ ካልተከራከረ በቀር ይግባኙን እንዳያቀርብ መከልከል አለበት?

3. «ትክክለኛ ፍርድን ለመስጠት» በሚል ሽፋን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት የቀረበውን አሳማኝ ማስረጃ ለማስተባበል ሲባል በይግባኝ ደረጃ አዲስ ማስረጃ እንዲቀበል የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 345 ይፈቅዳል? አንድ ወገን ያቀረበውን አሳማኝ ማስረጃ ሌላው ወገን ማስተባበል ያለበት በይግባኝ ደረጃ ነውን?

ክፍል 8. ?? ? ? ?? ??? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ?

? ? ? ?

?? ??? ??? ?? ??? ? ? ??? ??? ? ?? ??? ?? ? ??? ?? ?? ? ?? ? ??? ?? ??
??? ? ? ?? ?? ??? ?? ??? ? ? ? ?? ? ?? ?? ? ??? ? ? ??? ??? ? ? ? ? ?
?? ?? ?? ? ? ??? ?? ?? ?? /? /? /? ??? ? ? ?? ? ??? ??? ? ??? ?? ??? ? ? ??
??? ? ?? ?? ??? ? ??? ? ? ?? ??? ?? ??

? ? ? ??? ?? ??? ??? ? ?? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ? ??? ? ? ??? ??? ?? ? ??
? ?? ?? ? ??? ??? ?? ?? ?? ?? ? ??? ?? ? ? ?? ??? ?? ? ?? ?? ? ??? ? ??
? ???? ? ??? ??? ?? ?? ?? ? ??? ?-

- ?? ? ??? ??? ?? ?? ? ?? ??? ? ? ?? ??? ?? ??? ? ??? ?? /? /? /? /? /? 332-335 ? ? ?? ?? ?? ? ?? ?? ? ??? ?
- ??? ?? ?? ?? ??? ??? ? ? ? ?? ?? ?? ?? ??? ? ?? ? ?? ?? ??? ??? ??? ? ??? ? ?? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
- ?? /? /? /? /? /? 445-447 ? ? ?? ??? ?? ??? ?? ?? ? ? ??? ??? ?? ?? ? ??? ?? ??? ???
- ?? ??? ??? ?? ?? ??? ?? ?? /? /? /? /? /? 418 ? ? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ??? ??? ? ?
- ?? ? ??? ? ? ??? ??? ??? ? ? ? ?? ?? ??? ??? ... ??? ?? ??? ? ? ?? ?? ? ? ?? ?

??? ? ?? ??? ? ?? ?? ?? ??? ? ?? ?? ??? ? ??? ??? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ??? ? ?? ? ? ?? ? ? ? ? ? ?-

1. ?? ?? ??? ? ? ?? ??? ? ? ? ? ??? ?? ? ? ? ? ??? ??? ??? ? ? ? ?
2. ? ? ? ?? ??? ? ??? ??? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ??? ? ? ? ?
3. ??? ?? ? ? ??? ??? ?? ?? ?? ?? ? ? ??? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?

?? ?? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ? 378 ? ? ?? ? ? ??? ? ???? ?? ??? ? ????
??? ?? ??? ? 386 ? ? ?? ????? ?? ? ??? ?? ? ???? ??? ???? ???
?? ? ? ??? ??? ?? ? ?? ? ? ???? ? ??

??? ?? ?? ? ???? ?? ??? ??? ??? ?? ?????? ?? ????? ?? ?? ?? ?? ?? ???
? ?? ? ?? ? ?? ?? ?? ??? ? 386(1) ?? (2) ? ????? ?? ??? ??? ? ? ??? ? ??? ??? ?
????? ?????? ??? ??? ?? ? ??? ?? ??? ???? ?? ???? ??? ??? ??? ??
?? ?? ? ??? ??? ???? ??? ? ? ??? ?? ?? ? ??? ??? ??? ??? ?? ??????
? ??? ?? ?? ??? ??? ? ???? ?? ??? ???? ?? ?? ??? ?? ?? /? /? /? /? /?
375?396?397?398 ? ? ?? ??? ? ??? ?? ?? ??? ?????? ? ??? ??? ?? ??
?? ??? ??? ??? ???? ?? ??? ?? ??? ?? ? ??? ?? ??? ??? ? ??? ?? ??? ??? ??
?? ?? ??? ?? ?? ??? ? ????? ?? ????? ??? ??? ? ? ?? ??? ??? ?? ??
???? ???? ?? ?? ????? ???? ?? ???? ?? ?? ?? ? ? ? ? ?? ?????? ???? ?? ??

??? ???? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ? ???? ??? ????? ???? ????? ???? ?
??? ? 386(3) ?? 392(1) ? ? ?? ? /?? ? ??? ??? ??? ??? ? ??? ? ??? ? ???? ??

?? ?? ????? ?? ? ??? ? ? ?? ????? ??? ???? ? ? ?? ??? ???? ?? ????? ? ??
??? ??? ? ?? ? ? ?? ??? ?? ?? ? ??? ???? ??? ??? ??? ?? ???? ???? ?
??? ??? ??? ??? 3 ?? 4 ? ???? ???? ??

????? ? ?? ?? ????? ??? ??? ?? ? ???? ?? ??? ??? ??? ? ?? ???
?? ???? ???? ??? ?? ? ??? ??? ? ? ?? ?? ??? ?? ???? ?? ? ???
??? ? ? ?? ? ??? ?? ??? ?? ??? ??? ? ??? ?? ????? ??? ? ?? ??? ??
? ? ??? ?? ???? ???? ? ??? ? 386(1) ? ? ?? ? ? ?? ? ?? ??? ?????? ??? ? ? ??
??? ??? ?? ?????? ?? ? ??? ?? ??? ? ???? ??? ???? ? /?? ? ?? ???? ??? ??? ?
387 ?? ? ?? ? ?? ??? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ??? ???? ??? ?? ??? ?? ??? ???
? ??? ?? ??? ? ?? ??? ? ?? ??? ? ? ? ? ?? ??? ? ?? ?? ?? ? ??? ?? ??

?? /? /? /? /? ? ?? ???? ? ?? ?? ? ? ??? ??? ??? ? ??? ??? ? ?? ? ?? ? ?? ???
??? ?? ??? ?? ? ???? ??? ? ?? ??? ??? ? ??? ? ???? ?? ??? ? ?? ??? ?
??? ?? ?? ? ?? ??? ?-

? ?? ? ??? ? ??? ?? ?? ?? ? /?? ???? ? ??? ?? ??? ??? ??? ? 347(1)“...??? ??
?? ??? ?? ?? ? ? ??? ? ?? ??? ? ?? ??? ??? ?? ?? ? ?? ??? ? ??? ??? ?

??? ??????? ??? ?/?? ? ??? ?? ??? ?? ??????? ?? ?? ?? ???? ?????? ?
?? ? ??? ?????? ???? ?????? ?/?? ?????? ?? ?? ??? ???? ?? ?? ??
???? ?? ????????

???? ???? ?????? ??? ?? ???? ???? ?????? ?????? ??? ??????
?/?? ??? ?????? ?/?? ???? ??? ???? ?? ??? ? ??? ?????? ?/??
? ??? ?? ??? ?? ????? ?? ?? ???? 374(1) ???? ? ???? ?????? ???
?????? ?/?? ???? ?? ??? ?? ???? ?????? ?/?? ????? ?? ? ?? ? ?????
?? ???? ?? ??

??? ??? ??? ???? ?????? ???? ?? ????? ??? ??? ?? ?? ????
?? ???? ??? ??? ? ? ??? ?? ? ??? ??? ???? ???? ?? ??? ?????? ?/??
?? ?? ? ??? ???? ?? ????? ? ?? ??? ?/?? ?? ?? ?? ??????

(???? ??? ??? 6)

???? ?????? ?????? ?/?? ???? ??? ??? ??? ?? ????? ??? 376 (1) ‹‹...
??????? ??? ??????? ??? ????? ??? ??? ??? ????? ??? ????? ?/??
??? ??? ??? ?? ???? ???? ????? ? ?/?? ?? ???? ?? ??? ??›› ?? ?? ? ???
???? ?? ?? ?? ??? ?? ?????? ??? ???? ???? ?? ?? ????? ?? ???
???????? ???? ?? ????? ??? ????? ? ?/?? ?? ? ???? ???? ????? ?
???? ????? ?/?? ????? ? ??????? ??? ??? ??? ???? ????? ?/??
????? ? ??? ??? ?? ?????? ? ??? ??? ????? ? ???? ? ??? ? ???
?????? ???? ????? ? ??? ? ??? ? ?/?? ? ? ??? ?????? ?? ?? ?? ?? ? ??
?? ? ??? ?? ??? ??? ????? ?????? ? ?? ?? ? ?? ????? ??? ????? ?
??????

??? ???? ????? ?/?? ? ????? ? ? ?? ? ??? ?????? ????? ? ?/???
????? ? ?? ?? ??? ? ??? ?? ??? ?? ?

????? ???? ??? ??? ?? ?? ?? ??? ???? ??? ?? ?? ????? ? ??? ? ????
?? ? ?????? ? ??? ??/?/? /? /? /? 377 ??? ???? ?? ?? ??? 377 "*??? ??????
?? ???? ?? ?? ??? ?????? ??? ?? ?????? ????? ?/?? ??? ? ?? ??? ?? ? ?
?? ???? ??? ? ?? ????? ???? ??? ????? ? ?? ?????? ??? ??? ?? ???
??? ????? ?? ?? ?????*" ?? ? ?? ??? ????? ??? ????? ??? ?? ???

?? ?? ?/?? ?? ? ?? ?? ????? ?? ?? ?????? ?? ????? ? ?? ??? ??? ?/?? ???
?? ??? ? ???? ?/? ? ?? ?? ? ?? ? ?? ?? ???? ??? ? ? ? ??? ?? ??

??? ?? ???? ? ?? ? ? ?? ?? ??? ? ?? ?? ? ?? ? ?? ?? ??? ??? ??????
??? ???? ? ?? ??? ? ??? ?? ? ? ? ? ??? ? ?? ???? ??? ?? ??? ? ??? ????? ?/???
?? ???? ? ? ? ? ?? ?? ? ?? ? ? ??? ? ??? "... ? ?? ?? ... " ?? ?? ??? ?? ??? ?
???? ?/?? ? ? ? ? ?????? ?? ?? ??? ?? ?? ???? ?/?? ???? ? ??? ?? ?? ? ?
? ?? ? ? ?? /? /? /? /? /? 154-159 ?? ? ??? ? ? ?? ? ? ?? ? ? ?? ?? ?? ?? ?? ? ?
??? ?? ???? ??? ?? ??? ? 332-335 ?? ? ??? ? ? ? ?? ?? ? ?? ????? ?? ???
?/?? ?? ? ? ?? ? ? ? ? ??? ??? ?? /? /? /? /? /? 377 ? ??? ??? ????? ?? ?
??? ?? ?? ?? ?? ??? ? ???? ?? ? ??? ??? ?/?? ??? ?/?? ??? ????? ??
?? ?? ?? ??? ??? ?? ??? ?? ??? ? ? ? ? ?? ?? ?? ??? ??

(???? ??? ?? ? 7)

? ?? ??? ? ?? ?? ??? ? ? ? ?? ??? ??? ?? ??? ?? ? ? ?? /? /? /? /? /? 384 ? ? ? ?? ? ??
??? ? 385(1) "? ?? ??? ? ?? ?? ? ???? ? ? ? ?? ??? ??? ??? ?? ? ? ?? ? ?? ? ?
? ? ? ? ? ? ? ???? ?? ?? ??? ? ? ? ? ??? ? ?? ? ? ?? ? ???? ??? ?? ?? ?? ????
?? ?? ??? ? ?? ??? ? 385 ??? ???? ? ?? ? ? ??? ????? ??? ??? ? ?? ??? ?
????? ? ? ?? ? ????? ?? ?? ?? ? ?? ?? ??? ??? ??? ? ? ?/?? ??? ? ????? ??
? ???? ?? ?? ??? ?? ?? ???? ? ? ?? ?? ? ??? ??? ??? ?? ? ? ? ? ??? ?? ? ? ?
?? ??? ??? ?? ? ? ??? ?? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ?? ??? ??? ?? ? ?
? ? ? ??? ?? ?? ? ? ? ?? ? ? ?? ?? ?? ?? ? ?? ?? ??? ?? ??

(???? ??? ?? ? 8)

?? ? ? ?? ?? ??? ? ? ?? ? ? ? ? ? ?? ??? ??? ?? ?? ??? ? ? ? ? ? ????? ? ? ? ? ??? ??
?? ?? ? ?? ??? ??? ?? ? ? ? ? ???? ? ?? ? ? ? ? ? ??? ? ??? ??? ?? ? ? ? ?
??? ???? ?? ?? ??? ?? ???? ? ? ? ? ?? ?? ?

8.2. ?? ? ? ?? ?? ??? ? ? ? ?? ??? ???

? ?? ?? ? ???? ? ?? ??? ? 386 ? ? ? ? ? ???? ??? ? ?? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ???? ?????
?? /? /? /? /? /? 386(3) ?? 392(1) ? ? ?? ? ?? ??? ? ?? ? ? ? ? ? ??? ? ? ? ? ? ??

??? ?? ??? ? ? ???? ????? ? ???? ?? ????? ?? ?? ?? ??_???? ??????? ???
???? ????? ?? ??? ??? ?????? ???? ??? ????? ?? ?? ???? ?????? ??? ?
???? ?? ?? ? ???? ???? ???? ???? ?????

???? ?????? ??? ? ??? ???????? ??????? ????? ??? ????? ????? ????
??/?/? /? /? /? 404 ??? ???? ? ? ? ???? ?? ?????? ???? ????? ????
?? ?? ??? ? ??? ?? ??? ? ??? ? ? ? ???? ?????

???? ?????? ? ???? ???? ??????? ??????? ?? ??? ???? ?????? ? ???? ?/??
?? ???? ???? ?/???? ??? ?? ???? ??? ???? ? ??? ?? ? ???? ???? ? ?
??/?/? /? /? /? 413 ?? ??? ?? ??? 413 "... ???? ?????? ??/?? ?? ? ???? ? ? ?
? ??? ? ??? ? ??? ???? ????? ? ??????? ??????? ?? ?? ???? ?? ? ?? ???
?? ?? ???? ??? ????? ???? ?? ???? ????? ?? ?? ??? ??? ?? ?? ?? ?? ?? ??
?????

??? ???? ????? ??/?? ?? ??? ? ???? ????? ??? ????? ???? ? ??
?????? ??? ???? ???? ?????? ???? ????? ?/?? ????? ?? ?? ?? ? ???
??? ???? ?????

?? ?? ?? ????? ???? ??????? ?/?? ?? ????? ? ???? ????? ?? ??? ??? ??
????? ?/?? ? ?? ? ? ?? ??????? ????? ? ?? ???? ??? ??? 413 ???? ???
???????? ? ??? ?? ??? ???? ?? ? ?? ???? ?????? ?/?? ?? ?? ???? ?? ?? ??

????? ?? ??? ???? ???????? ???? 378/? / ? ? ?? ????? ? ??????? ?/??
?? ?? ??? ?? ?? ??? ??? ??? ?? ????? ???? ? ?? ????? ?

?/??? ?? ??? ??? ?? ????? ? ?? ??? ?? ??? ?? ? ??? ?? ????? ????
????? ??? ???? ??????? ???? ??/?/? /? /? /? 63 ????? ???? ? ??? ????
??? ???? ???? ????? ? ??? ???? ?/??? ???? ???? ?? ???? ?? ???
????? ?????? ?/??? ?? ??? ????? ??? ???? ?/??? ???? ???? ?? ????
?? ??? ? ??? ???? ?? ?? ?? ??? ?/?? ?????? ??? ???? ???
?? ??? ? ? ??? 413 ???? ??? ? ? ?? ????? ????? ??? ?? ?????? ? ???
?? ??? ?? ??

(???? ??? ??? 10)

????? ??? ?? ??? ?? ??? ?/?? ??? ????? ???? ??? ??? ??? ?? ???
??/?/? /?/? 403 ? ? ?? ?? ??

??/?/? /? /?/? 403 ???? ??? ???? ?? ????? ?? ?? ??? ??? ??? ???
??????? ??? ?? ?? ??? ?? ???? ?????? ??? ??? ??? ??? ??? ????/????
?? ???? ?? ??? ?? ??? ????? ??? ??? ? ???? ???? ?? ?? ??? ???
?? ?? ?? ??? ??? ? ?? ??? ??? ??

1?/ ????? ?? ?? ?? ?? ? ?? ??? ??? ??? ?? ????

2?/ ? ? ?? ???? ? ???? ? ??? ? ??? ?? ??? ? ???? ?????

???? ?? ??? ?? ??

??? ??? ??? ??? ??? ? ??? ? ????? ???? ??? ??? ? ?? ??? ? ??? ? ??
?? ??? ??

- ??? ?? ???? ? ???? ?????? ?? ?? ?? ???? ?? ??? ? ? ????? ? ??? ??? ?????? ??? ?? ? ?? ??
- ??? ?? ? ???? ?????? ?? ? ? ?? ?? ?? ?? ?????? ? ?????? ? ?? ? ?? ?
- ??? ? ? ???? ? ? ?? ????? ??? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ??? ? ???? ?
  ???? ? ?? ? ???? ?? ?? ? ??? ?? ?? ?? ?? ? ? ?? ??? ?? ?????? ??
  ??? ? ?? ???? ?? ? ?? ???? ? ??? ?????? ?? ??? ?? ??/?/? /? /?
  403 ? ??? ? ?? ?? ???? ?? ? ?? ?????? ? ??? ??????? ? ??? ??? ?? ??
  ? ?? ? ??? ?? ?????? ? ?? ????? ? ?? ???? ????? ? ??? ??? ??????
  ????? ? ? ? /Rateably/ ??? ???? ? ???? ? ??

??? ??? ???? ?? ? ?? ??? ?? ? ? ??? ???? ?? ??? ????? ???? ??? ?? ? ??
????? ???? ? ????? ? ? ? ?? ? ? ?? ??

??? ?? ? ? ? ? ??? ??? 377/96 ???? 167 ***"??? ? ?? ??? ? ?? ?? ? ??? ?? ?? ? ?? ? ??? ? ?? ? ???? ??? ? ?? ?? ??? ? ??? ??? ??? ? ?? ??? ? ? ???? ?? "*** ?? ?? ??? ??? ??? ??? ? ????? ?? ? ? ??? ? ? ??? ?? ??? ? ????
? ??? ? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ?? ? ?? ? ?? ??? ??

??? ??? ??? ??? 286/94 ???? 80/1/ *"??? ? ?? ?? ? ? ??? ? ????? ? ???? ? ? ?? ? ??? ? ?? ??? ??? ? ? ?? ??? ? ??? ?? ? ??? ?? ???? ???*

??????? ?? ??? ??? ?? ??? ??? ???? ?? ??? ?? ??? ??? ?? ??? ? ??? ??? ? ???? ?? ?? ? ????? ?? ?? ?? ?? ??? ?? ? ? ?? ?? ? ???? ??/?? ? ? ??? ? 3059 ?? ? ?? ?? ?? ?? ? ???? ?? ? ?? ?? ? ?? ? ? ?? ????? ?? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ??? ?? ???? ? ???? ??? ?? ?? ?? ?? ???? ??? ? ?? ?? ??? ? ?? ??? ? ? ?? ????? ?? ???? ??? 286/94 ???? ? ?? ???? ??? 80 "... ?? ??? ? ??? ??? ? ..." ?? ? ??? ???? ??? ? ?? ??????? ???? ??? 377/96 ??? 167 ?? ? ? ??? ?? ????? ?? ? ?? ??? ? ??? ?? ?? ? ?? ??? ? ??? ?? ??? ? ??? ????? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ? ?? ??? ?????? ????? ?? ? ???? ? ? ??? ? ?? ?? ??? ? ?? ? ? ??? ?? ? ???? ? ?? ? ? ?? ??? ?? ? ? ? ? ? ??? ??? ?? ? ??? ??? ??? ? ?? ? ? ?? ??? ?? ? ? ? ? ? ??? ?? ? ??? ??? ??? ? ?? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ?

?? ?? ? ?? ?? ?? ???? ???? ? ??? ?? ?? ?? ??? ? ???? ???? ? ?? ??? ? 404 ?? ??? ? ? ?? ?? ?? ???? ? ? ? ? ? ? ?? ??? ? ? ? 345/95 ???? 45 ?? ??? ?? ?? ? ?? ? ????? ?? ? ? ? ? ????? 45 ?? ?? ??? ??? ??? ?? ? ??? ?? ?? ???? ?? ?? ? ? ?? ? ?? ? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ???? ???? ??/?? ? ? ?? ?? ? ? ? ?? ?? ? ?? ??? ?? ?? ? ? ?? ?? ? ??? ??? ?? ?? ? ? ??? ???? ? ? ?? ?? ??? ? ??? ???? ?? ? ? ? ?????? ?? ?? ??? ? ??? ???? ? ? ?????? ?? ?? ??? ?? ? ? ?? ?? ? ? ?? ?? ? ? ?

? ? ? ? ? ?? ?? ??? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?/? ? ? ? ? ?
? ? ?? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?

? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?/? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
? ?
? ?
? ?
? ? ?

? ?/? ? ? ? ? ? ? ? ?
/Business transaction/ ?
? ?

(? ? ? ? ? ? ? 12)

? ? /? ? /? /? /? /? 418 ?
? /? ? /? /? /? /? 41, 42, 358 . . ./
? /? ? /? /? /? /? 418 ? ? ? ? ? ? ? ?
? ?

(? ? ? ? ? ? ? ? ? ? 13)

8.5. ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? - ? ? ? ?

? ?
? ?
? ? /? ? /? /? /? /? 422/3/? 427 ? ? 439 ?
? ? ? ? ? ? ? ? ?

? 394/2/ ? ? 422/1/ ? ? ? ? ? ? ? ?
? ?
? ? /? ? /? /? /? /? 428/2/ ?

??/?/? /? /?/? 428 ?? ????? ?????? ?? ?? ????

??? ???? ????? ?? ?? ??? ??? ????? ?? ?? ?? ?? ????? ? ?? ? ?? ?? ?? ??? ???? ?? ??? ?? ??? ???? ???? ?/?? ?? ?? ????? ?? ?? ?? ?? ?? ??? ???? ?????? ?????? ???? ?? ?? ? ?? ? ??? ??? ?????? ? ?? ? ?? ? ?????? ?

???? ?? ???? ?? ?? ??? ? ????? ?? ? ???? ???? 428/1/ “??? ?? ???? 423/2/ ??? ???? ? ? ?? ?? ?? ? ? ?? ? ??? ?? ??? ? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ???? ? ??? ? ?? ? ??? ? ?? ? ????? ?” ?? ?? ? ???? “?? ?? ? ?? ????? ? ??? ??? ?? ??? ?? ????? ???? ? . . .” ?? ?? ???? ?? ??? ?? ? ¥? ???? ??? ?? ?? ? ? ?? ?? ??? ? ? ? ?? ? ? ? ??? ? ? ? ??? ?? ? ? ? ??? ??? ?? ?? ? ? ??? ?? ?? ? ? ??? ?? ? ? ?? ?? ? ?? ?? ? ?? ?? ? ? ?? ?? ? ? ?? ??

?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? /?? ?? ? ? ? ? ? ? ? /
? ? ? ? ? ? ??

????? ?- ? ? ? ? 423/2/ ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ?? ?? ??
? ? ? ?? " . . . ?? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? . . ." ?? ?? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ??
? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ??

?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ?? ?? ? ? ?
? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ?
?? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
? ?

?? ?? ???? ? ??? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ????? ? ??? ? ?? ??? ?????? ??? ?? ????? ?? ??? ? ?? ?? ??? ?? ??

(???? ??? ??? 14)

?? ????? ? ?? ? ?? ??? ?? ??? ??? ?? ?? ?? ????? ????? ? ??? ? ? ???? ? ??? ???? ??? ??? ??? ???? ??? ? ?? ??? ?? ? ??? ???? ????? ? ??? ????? ? ??? ???? ??? ??? ?? ? ?? ?????? ???? ? ?? ??? ?? ? ??? ???? ??????? ???? ??? ???? 428 ??? ??? 2 ? ? ? ??? ? ?? ???? 423/1/ ? ? ?? ?? ??? ???? ?? ? ??? ? ?? ?? ??? ?? ??? ?? ? ??? ? ? ?? ?? ?? ? ??? ??? ??? ? ??? ??? ??? ?? ?? ??? ???? ????? ?? ?? ?? ??? ? ? ?? ?? ?? ??? ???? ??? ??? ??? ? ? ? ?? ?? ?? ???? ?? ?? ???? ????? ? ??? ? ??? ??? ??? ? ??? ? ????? ? ??? ?? ??? ?? ? ??? ? ??? ?? ??? ?? ? ??? ??? ??? ? ? ??? ?? ??? ?? ? ??? ? ??? ??? ??? ?? ? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ??? ?

3. ?? ?? ? ? ?? ? ? ? ? ? ??? ?? ? ? ? ?? ?? ?? ? ?? ?? ??? ???? ? /? ? ?? ? ? ??? ? ? ? ? ? ? ??? ??? ? ??? ? ?? ??? ?? ?? ? ??? ?? ? ? ? ??? ?? ?? /? /? /? /? /418 ? ??? ?
4. ?? /? /? /? /? . 377 ? ? ?? ? ? ??? ? ? ? ??? ? ? ? ? ?? ?? ? ?? ?? ? ? ? /? ? ?? ?
5. ?? ? ? ? ? ??? ? /? ? ??? ?? ? ? ? ??/? /? .25026 (???? ? ?? ?? 6. ?? 76) ?? ??? ? ? ?? “……. ??? ?????? ? ??? ?? ??? ???? ? ? ? ? ?? ?? ?? ?????? ?? ? ??? ?? ? ? ? ??? ?? ?? ? ?? ??? ????? ? ??? ? ??? ? ???? ?? ? ? ? ? ?? ??????? ?????? ? ???? ?? ???? ????? ? ?? ??? ? ????? ? ???? ??? ??? ? ? ? ? ? ??? ?? ?? ?? ? ? ???? ?????? ??? ? ? ??? ? ?? ? ? ? ? ? ? ? ?

??? 9. ????? ???? ?????? ???? ??? ??? ? ???
? ?? ? ? ? ? ??? ?

????? ???? ??? ??? ??? ? ?/?? ???? ??? ? ??? ?? ? ?? ?? ???? ???
?? ??? ????? ??? ?? ? ??? ??? ??? ??? ??? ? ??? ?? ????? ???? ???
??? ??? ????? ??? ??? ? ?? ? ? ?? ?? ??? ?? ? ? ??? ? ?? ????? ? ??
??? ? ?? ??????? ???? ? ?????? ???? ??? ?? ???? ?? ? ????? ??? ????
?? ??

??? ??? ?? ????? ???? ??? ?? ?? ???? ???? ?? ?? ??? ??? ?? ?? ? ??
?? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ?? ???? ????? ??? ???? ? ?? ?? ?? ???? ? ? ??? ???
????? ??? ???? ?? ? ???? ?????? ?? ?? ????? ??? ???? ?? ?? ???? ?
? ?? ? ? ??? ?/?? ?? ??? ????? ??? ?? ? ??? ?? ??? ? ????? ????
??? ?? ??? ??? ?????? ??? ???? ? ????? ??? ???? ?? ???? ? ??? ? ???
?? ??

?? ? ? ???? ???? 37/1/ “? ??? ? ?? ??? ? ??? ?? ??? ? ??? ??/?? ??? ???
?? ? ????? ? ??? ??? ? ??? ?? ??? ? ?? ??? ??? ?? ??? ? ?? ??? ??”

?? ?? ??? ?? ??? ? ?? ?????? ?? ??? ? ?? ?? ?? ? ?? ?? ?? ? ?? ????? ??? ? ?? ? ???? ? ??? ?? ??? ?? ??? ??

????? ???? ??? ? ??? ??????? ???? ????? ?? ?? /? /? /? /? /? 215 “?? ???? ??? ?? ????? ???? ??????????? ??? ????? ?? ????? ?????? ??? ??? ?? ?? ??? ????? ?? ? ????? ???? ?????? ??? ?? ?? ??? ??? ?? ???? ???? ??? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ??????? ? ???? ??? ?? ??? ??? ??? ???? ?? ?? ???? ?????? ? ??? ??? ? ?? ? ??? ???? ?? ?? ??? ??? ??

- ??? ?? ? ? ? ? ? ? ?
- ?? ??? ??? ? ? ? ?
- ? ? ? ? ? ?

?? ??? ?? ??? ? ??? ???? ??? ??? ??? ?? ???? ?? ?? ? ??? 200 ? ? ??
??? ? ??? ??? ??? ? ?? ?? ? ??? ?? ? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ??? ??? ??? ??
?? ?? ??? ??? ??? ?? ?? ?? ??? ?? ?? ??? ??? ??? ? ???? ?? ??? ? ??
?? /? /? /? /? ? ??? ? ?? ?? ? ??? ? ??? ??? ? ?? ???? ? ? ?????? ?? ???? ???
? ??? ? ? ?? ? ??? ? ?? ??? ? ??? ??? ? ?? ??? ? ? ?????? ?? ?? ???
??? ??? ?? ????? ? ???? ??? ?? ?? /? /? /? /? 78/2//?/ ? ? ?? ??? ??? ? ???
??? ??? ?? /? /? /? /? /? 201/1/ ?? ??? ?? ? ? ??? ? ? ?? ? ??? ??? ??? ???
??? ?? ??? ? ??? ??? ??? ?? ??? ? ?? ??? ? ?? ??? ?? ??? ? ? ? ?? ? ??
?? ??? ??? ? ???? ? ??? ? ??? ??? ?? ? ?? ?? ??? ??? ?? ???
? ?? ??? ?? ? ??? ? ??? ? ??? ??? ? ?? ? ? ??? ?? ??? ? ??? ?? ? ? ?
??? ?? ?? ??? ??? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ?? ??? ??? ?? ???
?? ?? ?? ? ? ?? ??? ?? ??? ? ??? ??? ?? ?? ??? ? ??? ? ? ? ? ? ? ? ???
? ? ? ? ??? ??? ? ?? ?? ? ?? ??? ? ? ? ? ??

??? ??? ??? ?? ??? ??? ??? ?? ??? ? ?? ?? ?? ? ? ? ?? ? ? ?

??? ??? ? ? ? ??? ??? ??? ?? ? ? ? ??? ??? ? ? ? ?? ??? ?? ?? ???
??????? ??? ??? ??? ? /?? ? ??? ??? ??? ? ? ? ?? ??????? ??? ?? ? ??? ??
?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ?? ??? ??? ??? ??? ?? ??? ??? ??? ??? ??? ???
?? ??? ??? ? ?? ?? ? /??? ?? ?? ? ? /?? ??? ? ??? ??? ? /??? ??? ??
? ? ? ? ?? ? ??? ??? ? ? ? ? ?? ??? ??? ? ? ??? ??? ??? ??? ? ? ? ? ? ? ??
??? ??? ??? ?? ??? ? ? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ?

??? ???? ?? ??? ??? ??? ? ??? ?? ??? ??? ??? ???? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ???? ??? ?? ??? ??? ??

(???? ??? ??? 18)

??? 10. ??? ? ??? ?????

??/?/? /? /?? ???? ?? ????? ??? ?? ??? ?? ??????? ????? ? ? ?????
???? ?? ??? ??/??? ??? ? ? ??? ????? ????? ? ? ? ???? ?? ?? ?? ???
???? ??? ??? ??? ? ?? ? ?? ?? ?? ??????? ??? ??/?? ?? ??? ??? ?? ?
??? ? ???? ?? ??? ???? ?? ?? ??? ?? ??? ??? ?? ?? ???? ????? ?? ??
???? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ?? ? ??? ? ?? ? ??? ??? ?? ? ??? ?? ? ??
????? ?

?/??? ??? ????? ????? ???? ??? ???? ???? ??? ?? ????? ??????
???? ? ??? ?? ???? ? ??? ??? ??? ?? ? ????? ???? ? ?? ??? ??????
?? ? ??? ? ???? ?? ?? ? ?? ??? ??? ?? ? ? ???? ? ??? ?? ?? ??? ???? ???
? ??? ??? ????? ? ?? ??? ?? ??? ??? ?? ??? ?? ?? ??? ??? ??
??? ?? ??? ?? ???? ?? ?

?? ??? ???? ?? ?? ?????? ??? ?? ? ?? ?? ??? ?? ?? ???? ?????? ?? ?
??? ??? ? ?? ?? ??? ? ?? ? ??? ?? ?? ??? ? ??? ? ??? ?? ?? ? ??? ?????
??? ?? ? ? ?? ? ?? ?? ??? ??? ???? ???? ?? ?? ??? ?? ?

??? ?? ??? ??? ??? ?? ?? ?? ????? ??? ?? ????? ???? ? ? ? ???
????? ?? ?? ? ? ? ??? ?????? ?????? ? ?? ?? ??? ???? ??? ????? ???
? ??? ?? ? ??? ?? ??? ??? ??? ? ? ?? ?? ??? ?? ??? ??? ?? ???
?? ?? ????? ? ?? ??? ? ?? ?? ? ??? ???? ? ??? ????? ???? ??? ???
? ??? ??? ? ??? ??? ????? ?? ??? ??? ??? ????? ? ?? ?????? ??? ? ????

???? ? ? ?? ? ? ? ? ? ? ???? ???? ? ? ? ? ? ??? ? ? ? ??? ? ? ? ?? ??? ??? ? ? ? ? ? ?

“? ? ? ??? ?” ?? ?? ? ?? ? ??? ?? ?? ??? ??? ??? ? ? ? ??? ??? ??? ?? ? ?? ??? ??? ?? ?? ? ??? ?? ?? ? ?? ??? ? ?? ? ? ?

(???? ??? ??? 2?)

????? ? ??? ?????? ?? ? ???? ? ? ???? ?? ?? ? ?? ? ?? ? ??? ???? ????
??? ??? ????? ?? ?? ? ???? ?? ?? ? ??? ??? ??? ??? ???? ? ??
????? ? ?? ???? ????? ??? ??? ? ???? ??? ?? ? ??? ??????? ?? ????? ??
? ??? ??? ? ? ? ? ??? ???? ?????? ??? ?? ?? ? ??? ?????? ???
???? ?? ?? ?? ??? ?? ?? ? ??? ?? ?? ??????? ? ??? ?? ?? ??? ??? ???
? ? ?? ??? ? ? ?? ???????

10.2. ?? ? ??? ? ? ??? ????

?? ? ??? ? ?? ????? ?? ????? ? ??? ?????? ? ????? ???? ?? ?? ?? ? ???
??? ????? ???? ????? ????? ?? ?? ??? ??? ? ? ???? ?? ?? ???? ? ??
?? ????? ??? ?? ?? ?? ??? ?? ???? ? ?? ? ?? ???? ???? ? ??? ???
?? ???? ??? ?? ??? ???? ??? ?? ?? ??? ? ?? ??? ? ?? ? ??? ? ?? ???
??? ????? ?? ?? ??? ? ?? ?????? ?? ??? ??? ? ??? ??? ??? ??? ? ?
?? ?? ? ??? ??? ??? ? ? ??? ??? ??? ? ? ??? ?? ? ??? ??? ??? ? ? ?
??? ?? ? ? ??? ?? ??? ??? ? ? ?? ??? ?? ?? ??? ? ? ??? ??? ??? ? ?
??? ??? ??? ?? ?? ??? ?? ?? ?? ???? ?? ??? ??? ? ??? ??? ????
? ? ?? ????? ????? ?? ? ? ?? ???? ? ??? ? ? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ?
??? ? ? ?? ??? ??? ??? ? ? ?? ??? ?? ?? ??????

?? ???? ?? ??? ? ?? ? ? ?? ??? ?? ? ?? ??? ?? ? ? ????? ? ???? ??? ? ?
?? ?? ??? ?? ??? ??? ???? ??? ? ??? ??? ? ??? ??? ?? ??? ? ???
?? ? ?? ?? ?? ??? ?? ?? ? ? ?? ????? ?? ?? ??? ?? ? ? ??? ?? ??
???? ? ? ?? ??? ? ?? ????? ??

(??? ??? 21 ?? ???)

??? ?? ??? ?? ?? ? ?? ? ? ? ?? ?? ?? ?? ? ? ? ? ? ? ? ? ??? ?? ??? ??
?? ?? ?? ? ? ??? ???? ??? ?? ? ? ?? /?/? /? /? /? 463 ? ? ?? ??? ? ??
?? ? ? ? ? ? ?? ?? ??? ???? ??? ?? ? ???? ?? ?? ? ? ?? ? ??? ? ???? ? ??

??? ? ???? ???? ?? ? ??? ??? ??? ????? ????? ?? ??? ? ??? ??? ???? ?? ??? ? ??? ??? ????? ??? ?? ???? ? ?? ??? ? ??? ??? ?????? ??? ?? ???? ? ?? ??? ???? ???? ? ??? ???? ? ? ? ? ? ??? ? ? ???? ???? ?? ? ?/?? ??? ? 464 ? ? ?? ? ??? ? ??? ? ? ?? ???? ??

(???? ??? ??? 22)

??? ? 464 ? ? ?? ??? ? ? ?? ?? ? ?? ??? ??? ? ? ? ?? ????? ? ???? ?? ? ?? ?? ?? ??? ?? ??? ?? ?? ?? ?? ??? ??? ?? ? ??? ? ? ? ??? ? ? ? ??? ???? ?? ?? ??? ??? ? ???? ?? ?? ? ???? ?? ?? ??? ? ?? ?? ?? ?? ? ? ??? ?? ???? ??? ?? ? ? ? ? ?? ?? ??? ? ? ? ? ?? ?? ??? ? ?? ??? ? ? ? ? ? ? ?? ? ???? ? ? ? ? ?? ??? ?? ? ?? ?? ? ??? ? ??? ???? ? ?/?/? /? 1731 ? ? ? ??? ? 1952 ? ???? ? ? ?? ?? ? ? ? ??? ? ??? ? ??? ???? ? ?? ? ? ? ?? ? ? ?? ?? ?? ?? ? ?? ? ? ??? ? ? ??? ?? ?? ? ??? ? 464 ? ? ?? ?? ? ?? ? ? ?? ?? ? ? ?? ?? ??? ? ?? ? ??? ?? ???? ? ? ??? ?? ? ? ? ? ??? ? ? ? ? ?? ?? ? ? ? ??? ??? ?? ??? ??? ??? ??? ??? ?? ??? ?? ? ?? ?? ???? ??? ? ? ? ??? ????? ? ?? ?? ?? ??? ??? ?? ? ? ?? ???? ??? ? ? ?? ?? ?? ? ? ? ? ??? ??? ??? ? ? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ??? ? ??? ?? ?? ??? ? ? ? ??? ????? ?? ? ?? ?? ?? ? ?? ?? ?? ?? ??? ? ? ??? ? ??? ?? ?? ? ?? ? ??? ? ? ? ? ? ?? ?/?/? /? /? /? 462 ????? ??? ? ?? ?? ? ?? ?? ??? ? ?? ? ? ? ?? ??? ? ?? ????? ? ? ? ? ? ???? ? ? ? ???? ? ? ?? ?? ? ??? ??

(???? ??? ??? 23)

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 13
የ ፍ. መ.ቁ 03578

11-04-2000

ከነሐሴ 6/87 ዓ.ም ጀምሮ ተከሳሾች ወ/ሮ ከሱፋ ኸመዲን
ከሌሎ ተመሳሳይ አደመኛ ነው:

ወተ የፍርሃ ጉዳዩ ከሚሰማ ተከሳሽ አተገለፀ: ግንቦት 6/ከተ
የአመተ ወተን እንደ ይፀደቅ የቆየለት: ንብረ አለመሆ እርሳቸ
ተከሳሾች የለውም:

ክሳቸ ወተ የቸከሰሙ- ነውጠ- ወን መንገድ ነው ለመሆ
ደ ተከሳሽ ወተ ፣ የማሳሰ የፕሮፕሮሰ ንብት ወከሌ- እንደ ሽ
ገመሙ- መመሰ መሠረ የእርሳቸን ወተ ነ ተከሳሽ ከሌ-
ለመሆ ገመሙ ወደ ተወደ ተ= ሃሳብ አለ: ወተ የይገባ
ነውጠ መንገድ ገተ ነ: አለመሆ ከ ክሳሽ ወተ የሃገተ ነ
ኢለመሆ እንደ ክሱ ወሰ ሰ ሰደ ነ: ክስ ሃሳብ ከ
ተከሳሽ: ከገ-ከሰ-ተ ከ/ከ/ከ/ከ/ከ ከ/ከ ሃገ መሠ ከ: ክስ
እንደ ከሰ-ተ- እና ክሳሽ ክስ ለመ ከ የክስ ምክንያ (cause
of action) የሚሆ- ተ ከ: ክስ መ- ደ ተ ከ: ሙ
ገ ከ= የመሙ ወተ ከ ከ ተ ከ: ክስ ደ- ደ ከ ከ ከ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 14
የ ፅ/ር መ.ቁ 3578

11-04-2000

የመጋቢት ፲፩ቀን ፲፱፻፹፭ ዓ.ም ተፈጽሞ ከነበረ ግድያ ወንጀል ክስ ከሳሽ ፖሊስ ጉዳይ ከሳሽ ከአቶ ሙሉጌታ ገብሬ ከተከሳሽ ከአቶ ፍስሐ ገብሬ ከተከሳሽ ከአቶ ፍስሐ ገብሬ ከተከሳሽ ከአቶ ፍስሐ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 15
የ ፍ፡ መ.ቁ 03578

11-04-2000

ለመሆኑ ተጎዳ:: ከፍ ሲሉ ከሳሽ: አከራካሪ: የመሬቱ-ባለቤት ወገኖች ከየት ተነስተ ስለመጡ ጉዳዩ: ክስ ይዘ ሲሉ ከሳሽ አከራካሪ ስለመሆኑ የመንግስት ወገኖች ስለ: የወረዳ ፍትህ ጽ/ቤት ስለመሆኑ ያስረዳ ሲሆ ፍ/ቤቶች ፍ/ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 154(2) እና 157(1,2) የሚደነግጉት::

አስተያየ: የፍትህ ሚኒስቴ ማለት የዳኝነ ክልል/Judicial Jurisdiction/ አይደለ- የአገሪ ክፍል ማለት የመሆ ፍ/ቤቶ የመንግስ የወረዳ ወይ: የከተማ መሆኑ ቀሪ ስለ ክሱ ባለበ ስፍራ ክሱ ሲ ተከሳሾ ከሚ ስለ ከሳሽ ከሳሾ ከሚ ስለ ከሳሽ ከሳሾ ከሚ ስለ ከሳሽ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 16
የ 54C መ.ቁ 03575

11-04-2000

የወሰድ ክሳሳ ጽ/ቤት ከሳሽ፡ መስከረም ፡ ያቀረበውን ማስረጃ
የሰማ፡ "ከሳሽ ለክሱ መሠረት ከሚሆኑ ነገር ወይም ክስ ተመሣ
ሳሽነት ሠሪቶ ለደ ትክክለ ወይም መብት ያላቸው መሆኑን
ካለረጋገጠ ብቻ ፍርድ ሰጥቶ ፡ ስለ- ከደ ክስ ለመጠቀም
እንደማይፈቅድ ሲሆን፡ ከሳሽ ካተከሳሽ ከደ የመጠቀሙ ትክክ
ወይም መብት ለማረጋገጥ አስቦ ካከበረ ብቻ ብቻ ለማረጋገጥ
ስለ- ከደ ክስ ሊያቀርብ እደሚችል" ስለ ፍ/ሥ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ
33(2) እና(3) ሥር ተደንግጓል፡

አመልካች ከሳሽ የወሰደ ክሳሳ ጽ/ቤት ከሳሽ ፡ ስት፡ ደንበኛ
ስለ፡ ስተከሳሽ ለደ ያቀረበት፡ ክስ ከሳሽ ተክሶ ግዛትን
ለማስመለስ ከደ መብት ከደ መብት ትክክ ካይደለ፡ ያቀረበት
ክስ፡ የክስ ምክንያት (cause of action) የሌለው
ስለሆነ፡ ከሳሽ፡ ስተከሳሽ ተደ ክስ ለመቀበል መብት የላቸ
ውም ==

ከላይ ከተጠቀሰ ክርክር፡ ስተመለከተ፡ ችሎቱ ያቀረቡ
ክርክሮች ከሕጉ ጋር ተገናኝ ስለ ሆኑ፡ መጋቢት ፡ ከሚ ከሚ ከሚ
ሚያዝያ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ ከሚ
ከሚ ከሚ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 17
የ G/C መ.ቁ 03575

11-04-2000

ያመልካቾን ውክልና ከተቀበለ፡ አቶ ከተማ ወ/ማሪያም
ያመልክቱት ውስጥ ያለውን ያጠናክራል ብለዋ
- ፍርዱ ከ ፈተና ወጣ ያለ ያጠናክ ነው::
- ወከባ ፍርዱ ያለ ስለሆነ፡ ውሉ ወከባ ሊኖረ ይገባ.

N.N.P.R.S.S. Court
Awassa City High Court

አባሪ 3 (መ)

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 44
የ ፍ/ር መ.ቁ 01204

ቀን 27-10-99

ከሳሽ ከአለ ከሳሽ
- ከሳሽ ከማማ
- መከላከያ ጠበ

ክሣሹ፡ መብሩ ከጋራ ... ከመሬት ቸርቻሪ ... ከመሬት ቸርቻሪ ... ከሚገኝ ... ከሚገኝ ... ከሚገኝ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 45
የ ሸሪሮ መ.ቁ 01ጋ04

ጋ7-10-99

60 ሜትር፡ ዉስጥ፡ ተገኝቶ ከጋዜጣ፡ ለቀረበ፡ ክሥሥ ተሸሽጎ፡ የሚገኝ ተከሳሽ፡ የ20 ሜትር፡ ዉስጥ ቀርቦ ተከሳሽ፡ ዉስጥ ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ ተከሣሽ፡ ለጋዜጣ ለአዲስ ፕሬስ ሚዲያ ከ2081 ዓ.ም ጀምሮ ከሣሣ ጋዜጣ ከ1ሣ ሠራተኞች ጋር ሠራተኛ፡ ከሆኑ ከሣሣ ጋዜጣ ከ007 ሠራተኞች ጋር ሠራተኛ የሚሠሩ ሲሆን ከሣሣ ጋዜጣ ከ2016 ዓ.ም ጀምሮ ከ1000 ደመወዝ ሲከፍሉ የሚሠሩ ሠራተኞች ሲሆኑ ከሣሣ ደመወዝ ከፍለዉ ይገኛሉ፡፡

ተከሣሣ፡ ከሣሣ ጋዜጣ ደመወዝ ወስዶ ሥራ ከሠሩ፡ ሠራተኞች ጋር ከ500 X 12 X 20 ሠዉ ከ120,000/ ሠላሣ ሺህ ብር ከሣሣ ጋዜጣ ከሚከፍሉ ሠራተኞች ጋር ስለ ስራ ስለ ደመወዝ ክፍያ ሲነጋገሩ ስለ ስራ ደመወዝ ከሣሣ ጋዜጣ ከሚከፍሉ ሠራተኞች ጋር ስለ ስራ ደመወዝ ክፍያ ስለ ስራ ስለ ደመወዝ ክፍያ ስለ ስራ ስለ ደመወዝ ክፍያ ስለ ስራ ስለ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 46
የ _____ መ.ቁ 1204

27-10-93

[illegible]

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 47
የ _____ መ.ቁ 01704

27-10-99

[illegible]

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 48
የ ፍ-ሊ መ.ቁ 01/04

27-10-99

በግለሰብ: በወ300ሺ ብር ከመሸጥ ስለ-ከሚከለከለ: ስለ-ከመሸጥ: ስለሚከለከለ: ስለሚከለከለ: ስለ-ከሚከለከለ: ስለ-ከሚከለከለ: ስለ-ከ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 49
የ ፍ/ሥ መ.ቁ 01704

27-10-99

ጠበቃ፡ ከሳሽ ያቀረቡት የንብረት ክርክር መሠረት ያለ ሆኖ ከሳሽ ሲሠሩ ሲያሠሩ የቆዩ ስለ ሆነ ስለ ክርክሩ
/special movable vecheis/ ባለቤትነት ለማስረዳት ማስረጃ ማቅረብ ስለሚገባ ከሳሽ
ያቀረቧቸዉ ሰነዶች ከ1 እስከ 5 ያሉ ሰነዶች ከሳሽ ከ1 ኛ ተከሣሽ ጋር ስለ ስራ ግንኙነት
ስለ ገቡ ስለ ሰጡ ስለ ተቀበሉ ስለ ፈረሙ ስለ ሰጡ ስለ ተቀበሉ ስለ ፈረሙ ስለ ሰጡ ስለ ተቀበሉ ስለ ፈረሙ
ስለ ሆነ ከ1 ኛ ተከሣሽ ጋር ስለ ስራ ግንኙነት ስለ ገቡ ስለ ሰጡ ስለ ተቀበሉ ስለ ፈረሙ ስለ ሆነ ከ1 ኛ ተከሣሽ
/ከሳሽ ስለ ሰጡ ስለ ተቀበሉ ስለ ፈረሙ ስለ ሆነ ከ1 ኛ ተከሣሽ ጋር ስለ ስራ ግንኙነት ስለ ገቡ

ገጽ 3 (ሀ)

27. 10.97.ዓ.ም.

ከመከላከያ ሠራዊት ጠቅላላ ኮሚሽነር

ክፍ

ከመከላከያ ሚኒስቴር ወ/ሮ ዘሪቱ ከፍ ከ ገ ሰ ገ

ከ ዓ ለ ም ዓ ቀ ፍ ት ሚ ኒ ስ ት ር ከ ሚ ኒ ስ ት ሩ ጋ ር ከ ሚ ሰ ራ ቸ ው ስ ራ ዎ ች ን ለ ማ ከ ና ወ ን ከ ሚ ሰ ጡ ት ስ ል ጣ ኖ ች ና ከ ሚ ሰ ጡ ት ስ ል ጣ ኖ ች ን

አባሪ 36 ለ)

የመ/ቁጥር 09262
ሰኔ 29 ቀን 1999 ዓ.ም

ለአዋሣ ከተማ የመ/ደ/ፍ/ቤት
አዋሣ፣

በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 41 መሰረት ጣልቃ ገብ ለመሆን የቀረበ አቤቱታ

አመልካች ፡- ወ/ሮ ራውዳ ሹሬላ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ በላይነሽ ለማ

ጣልቃ ገብ፡- ወ/ሮ ዘመመች አዴላ (በራሴና በህጻን የአብሥራ ካሣዬ ስም)

ጣልቃ ገብ፡- በክሱ ውስጥ ጣልቃ ለመግባት የጠየቅኩትን ምክንያት ቀጥሎ በዝርዝር አስረዳለሁ፡፡

1. አመልካችና ተጠሪ ባለቤታቸው እንደሆነ የሚገልጹት ሟች አቶ መሹ አዴላ የጣልቃ ገብ ወንድምና የሕፃን የአብሥራ ካሣዬ አጎት ሲሆን ሁለቱም ወገኖች የጋብቻ የጋራ ሀብት እንደሆነ ገልጸው የክፍፍል ጥያቄ ያቀረቡበትና በዳሌ ወረዳ በአፓስቶ ከተማ የሚገኘው መኖሪያ ቤት እንዲሁም ቡናና የተለያዩ አታክልት ያሉበት ይዞታ ሟች አቶ መሹ አዴላ፣ እኔ ጣልቃ ገብና የህፃን የአብሥራ ካሣዬ እናት የነበረችው ወ/ሮ ንጋቷ አዴላ ከሟች እናታችን ከወ/ሮ አታለለች ተሰማ በኑዛዜ ያገኘነውና ሟች አቶ መሹ አዴላ እስከሞተበት ጊዜ ድረስ ሶስታችንም በጋራ ስንጠቀምበት የቆነው ያልተከፋፈለ የውርስ ሀብት ነው፡፡

2. ይህንን ሀብት ሶስታችንም በውርስ ያገኘነው እናታችን ወ/ሮ አታለለች ተሰማ የካቲት 19 ቀን 1956 ዓ/ም ባደረገችው ኑዛዜ ሲሆን ይህ ኑዛዜም የኑዛዜው ተጠቃሚ ከሆኑት መካከል በአቶ ሰለሞን አየሁና በወ/ሮ ሙሉነሽ አየሁ አማካይነት በቀድሞው የሲዳማ አውራጃ ፍ/ቤት ቀርቦ በመ/ቁጥር 132/79 ሐምሌ 29 ቀን 1979 ዓ/ም በተሰጠ ውሳኔ ጸድቋል፡፡

አየለ ማሞ ቡድሩ
Ayele Mamo Budru

3. እንዲሁም አመልካችና ተጠሪ የጋብቻ የጋራ ሀብት እንደሆነ ገልጸው የክፍፍል ጥያቄ ያቀረቡበት የሠሌዳ ቁጥር ደአ. 3-01396 የሆነ ተሽከርካሪ የሟች አቶ መሸ አዴላ ንብረት ሳይሆን የወ/ሮ ንጋቷ አዴላ የግል ሀብቷ ነው፡፡ ወ/ሮ ንጋቷ አዴላ ባደረባት ህመም ምክንያት በ5/5/99 ከዚህ ዓለም በሞት የተለየች ሲሆን ከአብራኳ የተወለደች ህጻን የአብሥራ ካሣዬ ብቸኛ ወራሽ መሆኗና የእኔም ሞግዚትነት የይርጋዓለም ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 00185 በ3/8/1999 በሰጠው ውሳኔ ተረጋግጧል፡፡ በመሆኑም ተሽከርካሪው የሕጻን የአብሥራ ካሣዬ የውርስ ሀብቷ ነው፡፡

ስለሆነም አመልካችና ተጠሪ ከሟች አቶ መሸ አዴላ ጋር በጋራ ያፈሩት የጋብቻ የጋራ ሀብት እንደሆነ አድርገው የሚከራከሩበት ንብረት ከፊሉ ሟች መሸ አዴላ፣ እኔ ጣልቃ ገብና ሟች ወ/ሮ ንጋቷ አዴላ ያልተከፋፈልነው የውርስ የጋራ ሀብታችን በመሆኑና መከናው ደግሞ አመልካችና ተጠሪን ፈጽሞ የማይመለከታቸው የሕፃን የአብሥራ ካሣዬ የውርስ ሀብቷ በመሆኑ ጣልቃ ገብቼ የክርክሩ ተካፋይ ሳልሆን ጉዳዩ ውሳኔ አግኝቶ ክፍፍሉ ቢፈጸም በእኔና በሕፃኗ መብት ላይ ከፍተኛ ጉዳትን የሚያስከትል በመሆኑ የተከበረው ፍ/ቤት ይህንን ተገንዝቦ ጣልቃ ገብ የክርክሩ ተካፋይ እንድሆን እንዲፈቀድልኝና የአመልካች ክስና የተጠሪ መልስ ደርሶኝ የበኩሌን የተሟላ ክርክር እንዳቀርብ ትዕዛዝ እንዲሰጥልኝ እየጠየቅኩ የመብታችንን ሁኔታ የሚያመለክት በ19/6/56 የተደረገ ኑዛዜ 2 ገጽ፣ ኑዛዜው የፀደቀበትን ውሳኔ 3 ገጽ፣ የተሽከርካሪውን ሊብሬ 5 ገጽ እና የይርጋለም ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ 2 ገጽ በድምሩ 12 ገጽ ከዚህ አቤቱታ ጋር አያይዤ ማቅረቤን በትህትና እገልፃለሁ፡፡ አቤቱታው የቀረበው በእውነት መሆኑን አረጋግጣለሁ፡፡

ኢ/ጽ ጣልቃገብ አመልካች

አየለ ማሞ በዲሩ
Ayele Mamo Bedru
ጠበቃና የህግ አማካሪ
Attorney & Counsellor at Law

አባሪ 3 (ሀ)

የመ/ቁጥር 04320
ቀን 30/04/2000 ዓ.ም

ለአዋሣ ከተማ ከ/ፍ/ቤት
<u>አዋሣ ፣</u>

ከሳሽ :- አቶ ዮሐንስ ዋለና
ተከሳሽ :- አቶ አብርሃም ጊዕሚሶ
ጣልቃገብ :- አቶ ፓስካሌ ናርኬ

<u>በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 41 መሠረት የቀረበ የጣልቃ ገብነት ፈቃድ አቤቱታ</u>

ከሳሽና ተከሳሽ የሚከራከሩበትን ቤት የከሳሽ ተወካይ አቶ ዱሬሳ ዱካሞ ለተከሳሽ በቁጥር 2502/01/99 በ5/11/99 በተመዘገበ በሰጠው የሥልጣን ውክልና መሠረት ጣልቃ ገብ ከተከሳሽ ጋር በ9/11/99 በተፈራረምኩት የሽያጭ ውል ቤቱን ገዝቼ የሽያጩን ዋጋ በሙሉ ለተከሳሽ ከፍያለሁ::

ከዚህም የተነሣ ተከሳሽ በዕለቱ የቤቱን ባለሀብትነት የሚያረጋግጡ ሰነዶችን ማለትም የይዞታ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት፣ የቤት ሥራ ፈቃድና የግብር ካርኒ አስረክቦልኛል:: ይህንንም የሚያስረዱ ማስረጃዎች በ9/11/99 የተደረገ የሽያጭ ውል 2 ገፅ ፣ በ5/11/99 የተሰጠ የሥልጣን ውክልና 1 ገፅ፣ በቁጥር 21187/85 በ11/2/98 በሊ/ይ/ም/ወ/ቁጥር 17192 በ10/2/98 በከሳሽ ስም የተሰጠ የይዞታ ማረጋጫ ምስክር ወረቀት 1 ገጽ ፣ የቦታው የ1997 ዓ.ም ግብር የተገበረበት ካርኒ 1 ገጽ ጣልቃ ገብ ቀደም ሲል በ4/4/2000 በተፃፈ ካቀረብኩት አቤቱታ ጋር ቀርበው በመዝገቡ ውስጥ የሚገኙ ሲሆን ለከሳሽም ደርሰዋል::

በመሆኑም ከሳሽና ተከሳሽ የሚከራከሩት ጣልቃገብ በህጋዊ መንገድ በገዛሁት ቤት ላይ በመሆኑ ጉዳዩ በቀጥታ ስለሚመለከተኝና እኔ የክርክሩ ተከፋይ ሳልሆን በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ቢሰጥ መብቴን የሚነካ በመሆኑ በጉዳዩ ጣልቃ ገብቼ እንዲከራከር እንዲፈቀድልኝ በማክበር አመለክታለሁ::

አቤቱታው በእውነት የቀረበ መሆኑን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 92 መሠረት አረጋግጣለሁ::

ጣልቃገብ

ፓስካሌ ናርኬ

ጠብቆ 3(መ)

ቀን 04/04/2000 ዓ.ም

ለደብ/ብ/ሕ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት

አዋሣ፣

አመልካች:- አቶ መቶሎሚ ብረሃኑ ወኪል አቶ ጢሞቲዎስ መና

አድራሻ:- ወላይታ ዞን ቦዲቲ ከተማ

ጉዳዩ:- በፍት/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ41 መሠረት ጣልቃ ለመግባት እንዲፈቀድ የቀረበ የአቤቱታ ዝርዝር

ከሣሽ አቶ ብርሃኑ ወራና እና ተከሳሽ አቶ ዮሐንስ ማለቶ መካከል ጣልቃ ገብ ወ/ሮ ዘነበች ጎቤቦ መካካል ስለአለው የውል ይፍረስልኝ ክርክር ከ/ፍ/ቤቱ በመ/ቁ 02393 ቀን 9/3/2000ዓ.ም በዋለው ችሎት በከሳሽና በተከሳሽ መካካል የነበረው የቤት ሽያጭ ውል እንዲፈርስ በመወሰኑ ከፍ/ቤቱ በ9/3/2000 ዓ.ም ውሳኔ ከሰጠ በኋላ የአሁን አመልካች ህዳር 11 ቀን 2000 ዓ.ም በተግፈ የሰርቪስ ቤት ሽያጭ ውል ለክሱ መነሻ የሆነውን ቤት አመልካች በብር 100,000.00 /አንድ መቶ ሺ ብር/ ገዝቼ ውሉም በቦዲቲ ከተማ ፍትህና ሀጥያ ዴስክ በውል መ/ቁ 80/03/2000 ቀን 12/03/2000 ስም ዞሮ በደረሰኝ ቁጥር 724738 እና በደረሰኝ ቁጥር 724739 ተገቢውን ክፍያ ፈጽሜ የባለቤትነት መብቱ ዞሮአል::

በዚህ መሠረት አመልካች ቤቱን ተረክቤ በመገልገል ላይ እያለሁ የፍ/ቤት ውሳኔ ይግባኝ ተጠይቆበት ለአመልካች የሸጡ ሰዎች መልስ እንዲሰጡ ተጠርተው መልስ ለመተበል ለ4/03/2000 ዓ.ም መቀጠሩን ሰምቼአለሁ::

በመሆኑም ክርክር እየተደረገ የሚገኘው ቤት የአሁን አመልካች ከከፍተኛው ፍ/ቤት ውሳኔ በኋላ ከመልስ ሰጪዎች ላይ በትን ልቦናና በሕጋዊ ውል የገዛሁት ስለሆነ ይህን ንብረት ለ3ኛ ወገን የሚሰጥ ከሆነ አመልካች ላይ ከፍ ያለ ጉዳት ሊደርስ እንደሚችል መገመት ይቻላል::

ስለዚህ አመልካቹ ያለኝ ሕጋዊ ማረጃዎቼን በመያዝ ለክርክሩ ጣልቃ እንድገባ ይፈቀድልኝ ዘንድ አመለክታለሁ::

ለማስረጃነትም 1. የቤት ሽያጭ ውልና በፍትህ ዴስክ የፀደቀበትን 3ገፅ ፎቶ ኮፒ

2. የግብርና የስም ማዛወሪያ ክፍያ ደረሰኞች 4ገፅ ፎቶ ኮፒ

3. የወክልና ማስረጃ 1 ገፅ ፎቶ ኮፒ

4. ከፍ/ቤት ውሳኔ በጠቅላይ ፍ/ቤቱ መዘግብ ውሉ ስሚገኝ ከውሳኔ በኋላ መግዛቴን ከመዝገቡ እዲታይልኝ እየጠየቅሁ

አቤቱታዬ እውነት መሆኑን በፍት/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 92 መሠረት አረጋግጣለሁ::

መቶሎሚ ብርሃኑ ወኪል ጢሞቲዎስ መና

ጽገሬ 3 (ሠ)

የፍ/መ/ቁ 1204
መጋቢት 21 ቀን 1998 ዓ.ም

ለአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
አዋሣ፣

ከሳሽ ..... ወ/ሮ ቦጋለች ኃ/ጊዩርጊስ

ተከሳሽ ..... 1- አቶ ታደሠ ወ/ኪዳን
2- አቶ መቆያ ሩንቱ

በፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 234 መሰረት ከ1ኛ ተከሳሽ አቶ ታደሠ ወ/ኪዳን የቀረበ የመከላከያ መልስ

1- የ3ኛ ወገን ጣልቃ ገብነት ለመጠየቅና 1ኛ ተከሳሽ ከክሱ ውጪ እንድሆን ለመጠየቅ የቀረበ መቃወሚያ፣

ለክሱ መነሻ የሆነውን ጉዳት አደረሰ የተባለው መኪና የ1ኛ ተከሳሽ ንብረት የነበረ ቢሆንም የካቲት 14 ቀን 1996 ዓ.ም በተባለ ውል አቶ ጉልላት ጎጀ እና አቶ ሰብስቤ ሰንበኖ ለተባሉ አድራሻቸው ይርጋዓለም ከተማ ከፍተኛ 1 ቀበሌ 05 ክልል ውስጥ ስለሆኑ ግለሰቦች ሽጬዋለሁ። ገዢዎቹ ዉሉ በተደረገበት ዕለት መኪናውን የተረከቡ ሲሆን ከዚህ ቀን ጀምሮ አደጋ ቢያጋጥመው ኃላፊነቱ የገዢዎ እንደሆነ በውላችን ላይ ተመልክቷል። በዚህ ውልና በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2082(1) መሰረት ከላይ የተጠቀሱት ግለሰቦች ለጉዳት ካሳ ክሱ ኃላፊነት ያለባቸው በመሆኑ በፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 43(1) መሰረት ለክሱ ባለጉዳይ እንዲገቡ እንዲታዘዝልኝ እና በፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 244(2-መ) መሰረት 1ኛ ተከሳሽ ከክሱ ውጪ እንድሆን እንዲታዘዝልኝ እጠይቃለሁ ።

2- ከዚህ ባለይ የቀረበው መቃወሚያ ቢታለፍ በፍሬ ጉዳዩ ላይ የሚከተለው መልስ ቀርቧል።

2-1 የሟችን ገቢና ለእናቱ ይሰጣቸዋል የተባለውን የመተዳደሪያ ገንዘብ በተመለከተ፣

ሟች እስከ 1996 ዓ.ም ድረስ ግብር ከከፈለበት ማስረጃ መመልከት እንደተቻለው ሟች ካአንስተኛ ላቦራቶሪ ድርጅት የሚያገኘው አመታዊ ትርፍ ከብር 4500 (አራት ሺህ አምስት መቶ ብር) ባለመር ጉብር 375 (ሶስት መቶ ሰባ አምስት ብር) የሚደበልጥ ነው። ሟች የሚያገኘው ገቢ ይህ ብቻ ሆኖ ሳለ ለእናቱ በመተዳደሪያነት ብር 500 (አምስት መቶ ብር) ይከፍላል ተብሎ የቀረበው የካሳ ጥያቄ እጅግ የተጋነነና ከቅንጂ ልቦና ውጪ የቀረበ ነው። ስለሆነም በወር ከሚያገኘው ገቢ ላይ በወር ጉብር 25 (ሃያ አምስት ብር) የበለጠ ገንዘብ ሊረዳ የማይችል መሆኑ ከማህበሩ መዝገብ ተመልክቶ ለከሳሽ ሊከፈል የሚገባው የካሳ ገንዘብ መመረት ሊሰላ ይገባል

ሠመረ አሰፋ በሻህ
Senore Assefa Beshah

2-2 የከሳሽን ዕድሜ በተመለከተ፣

የከሳሽ ዕድሜ 40 ዓመት መሆኑ በክስ ማመልከቻው ላይ የተገለፀ ቢሆንም ይህን ለማረጋገጥ የቀረበ ምንም ማስረጃ ካለመኖሩ ሌላ የከሳሽ ዕድሜ ከ50 ዓመት የማያንስ መሆኑን ፍ/ቤቱ ሊያረጋግጥይችላል፡፡ በአሁኑ ወቅት ባለው የኢትዮጵያ የኑሮ ደረጃ ደግሞ የአንድ ኢትዮጵያዊት ሴት አማካይ ዕድሜ ከ55 ዓመት የማይበልጥ በመሆኑ ከሳሽ ከአምስት ዓመት የበለጠ ጥቅም በመተዳደሪያነት ሊጠይቁ አይችሉም ተብሎ የካሳው መጠን በዚህ የዕድሜ ልክ እንዲሰላ እንጠይቃለን፡፡

ከዚሁ ጋር ተያይዞ ከሳሽ የሟች ወንድምና እህቶችን ይዘው የሚያስተዳድሩበት በሚል የቀረበው የካሳ ጥያቄ በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2095(1) መሰረት ተቀባይነት የሌለው ነው፡፡ ምክንያቱም የመተዳደሪያ (የቀለብ) ገንዘብ ጥቅም ቀርቶብኛል በማለት በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2095(1) መሰረት ካሳ የመጠየቅ መብት የተሰጣቸው ባል፣ ሚስት፣ ወላጆችና ልጆች ብቻ በመሆናቸው ወንድሞችና እህቶችን ጨምሮ በመተዳደሪያ ረገድ የቀረበው የተጋነነ የካሳ ጥያቄ ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም፡፡

በአጠቃላይ በከሳሽ የቀረበው የካሳ ክፍያ ጥያቄ እጅግ የተጋነነና ከቅን ልቦና ውጪ የቀረበ በመሆኑ ውድቅ ተደርጎ በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2095(1) መሰረት በከሳሽ ላይ ብቻ በመተዳደሪነት ረገድ በእርግጥ የደረሰው ጉዳት ከላይ በተገለፀው መሰረት ተሰልቶ እንዲከፈል እንዲወሰን እጠይቃለሁ፡፡

ከዚህ በላይ የተመለከተው ዕውነት መሆኑን አረጋግጣለሁ፡፡

ስለ 1ኛ ተከሳሽ

ሠመረ አሰፋ በሻህ

Semere Assefa Beshah

ጠበቃና የሕግ አማካሪ

Attorney & Consultant at Law

የፍ/መ/ቁ፡ 1204
መጋቢት 21 ቀን 1998 ዓ.ም

ለአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
አዋሣ፣

ከሳሽ ..... ወ/ሮ ቦጋለች ኃ/ጊዩርጊስ
ተከሳሽ ..... 1- አቶ ታደሠ ወ/ኪዳን
2- አቶ መቆያ ፋንቱ

በፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 234 መሰረት ከ1ኛ ተከሳሽየቀረበ የመከላከያ ማስረጃ ዝርዝር መግለጫ

1- 1ኛ ተከሳሽ ጣልቃ እንዲገቡ ከጠየቅሁት ግለሰቦች የካቲት 14 ቀን 1996 ዓ.ም የተዋዋልሁት የመኪና ሽያጭ ውል 2 ገፅ፣
2- ሟች በአነስተኛ ላቦራቶሪ ድርጅቱ የሚያገኘው አመታዊ ገቢ ከአዋሣ ከተማ ገቢዎች ደኅስ ተጣርቶ እንዲቀርብ እንዲታዘዝልኝ እጠይቃለሁ::
3- የከሳሽ ዕድሜ ከ50 ዓመት የማያንስ ስመሆኑ ከሳሽ በአዋሣ ሪፈራል ሆስፒታል ቀርበው እንዲመረመሩ በማድረግ እንዲረጋገጥልኝ እጠይቃለሁ::
4- በአሁኑ ወቅት የአንዲት ኢትዮጵያዊት አማካይ ዕድሜ ከ55 ዓመት የማይበልጥ መሆኑን የሚያሳይ ማስረጃ [illegible]: (ዋናው በሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ይገኛል) በመሆኑ ፍ/ቤቱ ከፍ ሲል ቁጥር-008 ተጠይቆ ይገኛል::

ከዚህ በላይ ከተመለከተው በቀር ማስረጃ የሌለኝ መሆኑን አረጋግጣለሁ::

ሠመረ አሰፋ በሽሀ
Semere Assefa Beshah
ጠበቃና የሕግ አማካሪ

ጉባዔ 4 (ሀ)

ነሐሴ 15 ቀን 1999 ዓ.ም.

ለደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት

አዋሳ

ይግባኝ ባይ . . . አቶ ታደሰ ወ/ኪዳን

አድራሻ፡- ይርጋዓለም ከተማ፣ ፍልውሃ ቀበሌ

መልስ ሰጪዎች . . . 1. አቶ ሰብስቤ ሰንበቶ

2. አቶ ጉልላት ጉጆ

አድራሻ፡- ይርጋዓለም ከተማ፣ ቀበሌ 05

በፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 327 መሠረት የቀረበ የይግባኝ ማመልከቻ

ሀ- ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የሰጠው የአዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን ፍርዱ የተሰጠው ሰኔ 27 ቀን 1999 ዓ.ም. በፍ/መ/ቁ 01204 ነው፡፡

ለ- ለመልስ ሰጪዎች የሚላከው መጥሪያ ከላይ በተመለከተው አድራሻ ሊደርሳቸው ይችላል፡፡

ሐ- ለይግባኙ ምክንያት የሆነው ነገር ዝርዝር እንደሚከተለው ቀርቧል፡፡

1. የስር ከሳሽ ንብረትነቱ የአሁን ይግባኝ ባይ የሆነ መኪና በልጃቸው ላይ የሞት አደጋ ማድረሱን ገልፀው በበታች ፍ/ቤት የጉዳት ካሳ ክስ ያቀረቡ ሲሆን ይግባኝ ባይም ጉዳት አደረሰ የተባለውን መኪና የአሁን መልስ ሰጪዎች ከአደጋው በፊት ገዝተውኝ ውሉ በተደረገ ዕለትም መኪናውን ተረክበው የጉዳት ኃላፊነቱ ወደ መልስ ሰጪዎች የተዛወረ መሆኑን በውሉ ላይ በግልጽ የተስማማን መሆኑን በመግለፅና አደጋውን በማድረሱ ጥፋተኛ ነው የተባለው የመኪናው አሽከርካሪም የመልስ ሰጪዎቹ ተቀጣሪ መሆኑን ገልፆ ለፖሊስ የሰጠው ቃል በከሳሽ ማስረጃነት የቀረበ በመሆኑ ለሠራተኛው ጥፋት ኃላፊ የሚሆነው አሰሪው መሆኑ በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2130 ስር በተደነገገው መሰረት መልስ ሰጪዎች በክሱ ውስጥ እንዲገቡ በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2136 (3) መሠረት ያቀረብኩትን ጥያቄ የበታች ፍ/ቤት ተቀብሎ መልስ ሰጪዎች በክሱ ገብተው እንዲከራከሩ ካደረገ በኃላ በሰጠው ፍርድ የካሳውን ገንዘብ ይግባኝ ባይና መልስ ሰጪዎች በልተነጣጠለ ኃላፊነት እንድንከፍል በሰጠው ፍርድ ቅር በመሰኘት የቀረበ ይግባኝ ነው፡፡

2. መልስ ሰጪዎች በበታች ፍ/ቤት ባቀረቡት ክርክር አደጋ ያደረሰውን መኪና ከይግባኝ ባይ ላይ መግዛታቸውንም ሆነ ከየካቲት 14 ቀን 1996 ዓ.ም. ጀምሮ ተረክበው እየሰሩበት የሚገኙ መሆኑን አልካዱም፡፡ ለጉዳቱ ኃላፊ አይደለንም ለሚለው ክርክር ያቀረቡት ምክንያት«ሊብሬውን አላስረከበንም፣ የስም ዝውውርም አልተደረገም» የሚል ብቻ ነው፡፡

ሠመረ

Semere

3. በይግባኝ ባይና በመልስ ሰጪዎች መካከል ያለውን የሽያጭ ውል በሚገዛው የሽያጭ ሕግና በ.ፍ.ብ.ሕ.ቁ 2324 (1) መሠረት የአደጋ ኃላፊነት የሚተላለፈው የዕቃውን ርክክብ በማድረግ እንጂ ባለሃብትነቱ በማዛወር አይደለም:: ከዚህ የህግ ድንጋጌ ባሻገር በሽያጭ ውላችን ላይ በግልፅ እንደተመለከተው የስም ዝውውሩ ሚያዝያ 30 ቀን 1996 ዓ.ም. የሚፈፀም ቢሆንም «መኪናው በገዢዎች እጅ ከገባበት ቀን ጀምሮ አደጋ ቢያጋጥመው ኃላፊነቱ የውል ተቀባዮች (የገዢዎች) ነው» በማለት የአደጋ ኃላፊነቱ ከየካቲት 14 ቀን 1996 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ገዢዎች በግልፅ የተዛወረ ሆኖ ሳለ ከዚህ ግልፅ የሆነ የውል ድንጋጌ በመውጣት በበታች ፍ/ቤት የተሰጠው ፍርድ ቦትርጉም ሰበብ ውሉን መቀየር በመሆኑ በፍ.ብ.ሕ.ቁ 1733 መሠረት ተቀባይነት የሌለው ነው::

4. በሟች ላይ አደጋ ያደረሰው አሽከርካሪ የመልስ ሰጪዎች ተቀጣሪ መሆኑን ለመርማሪ ፖሊስ በሰጠው ቃል ያረጋገጠበት ማስረጃ በመዝገቡ ውስጥ የሚገኝ ሲሆን ለዚህ በሠራተኛ (በተቀጣሪ) ለሚደርስ ጥፋት ተጠያቂና ኃላፊ የሚሆነው አሰሪው (ቀጣሪው) መሆኑን የፍ.ብ.ሕ.ቁ 2130 የሚደነግግ ከመሆኑ ሌላ መኪናውን ለግል ጥቅማቸው ሊሰሩበት ገዝተው የተረከቡት መልስ ሰጪዎች በመሆናቸው ተሽጦቸው በሚገኝበት ጊዜ ለደረሰው ጉዳት በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2082 (1) መሰረት ኃላፊ በመሆናቸውና ይህ ኃላፊነት በባለንብረቱ (መኪናው በስሙ በሚገኘው ሰው) ላይ የሚመጣውን ኃላፊነት ሙሉ በሙሉ የሚሸፍን መሆኑ በፍ.ብ.ሕ.ቁ 2082 (2) ስር የተደነገገ በመሆኑ የበታች ፍ/ቤት ይግባኝ ባይም ሆነ መልስ ሰጪዎች ባልተነጣጠለ ኃላፊነት የጉዳቱ ካሳውን እንድከፍል የሰጠው ፍርድ ከላይ የተመለከቱትን የሕግ ድንጋጌዎች የሚቃረንና አንዳችም የህግ መሰረት የሌለው ነው::

5. <u>የምጠይቀው ዳኝነት</u>

5.1. የበታች ፍርድ ቤት ይግባኝ ባይ ከመልስ ሰጪዎች ጋር ባልተነጣጠለ ኃላፊነት የጉዳት ካሳውን እንድከፍል የሰጠው ፍርድ እንዲሻርልኝ፣

5.2. በዚህ ጉዳይ ያወጣሁትን ወጪና የደረሰብኝን ኪሳራ መልስ ሰጪዎች እንዲተኩ እንዲፈረድልኝ፣

በአክብሮት እጠይቃለሁ::

ከዚህ በላይ የተመለከተው ዕውነት መሆኑን አረጋግጣለሁ::

ስለ ይግባኝ ባይ

ሠመረ

Semere

ጠበቃና የሕግ አማካሪ

Attorney & Consultant at Law

ፕሮቶ 4(ለ)

ጥቅምት 15 ቀን 2000 ዓ/ም

ለደ/ብ/ብ/ህ/ጠ/ፍ/ቤት
አዋሳ

ይግባኝ ባዮች :- 1. ወ/ሮ ትዕግሥት ተስፋዬ
2. አቶ ሉላየሁ በቀለ
አድራሻ:- ወንዶ ገነት ወረዳ፣ ወሻና ሶያማ ቀበሌ
መልስ ሰጭ :- ወ/ሮ የሹሜ በቀለ
አድራሻ:- ሻሸመኔ ከተማ፣ ከፍተኛ 2 ቀበሌ 07

<u>በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 327 መሠረት የቀረበ የይግባኝ ማመልከቻ፣</u>

ሀ. ይግባኝ የተባለበትን ውሳኔ የሰጠው የሲዳማ ዞን ከ/ፍ/ቤት ሲሆን ውሳኔው የተሰጠው በመ/ቁጥር 08510 በ12/2/2000 በዋለው ችሎት በመሆኑ ይግባኙ ከይርጋ ነፃ ነው::
ለ. ለመልስ ሰጭ የሚላከው መጥሪያ በምትኖርበት ቀበሌ በኩል እንዲደርሳት እንዲታዘዝልን እንጠይቃለን::
ሐ. ለይግባኙ ምክንያት የሆኑትን ነገሮች ዝርዝርና በይግባኝ ታይቶ እንዲታረምልን የምንጠይቀውን ዳኝነት ቀጥሎ በዝርዝር እናስረዳለን::

1. <u>የይግባኙ ዝርዝር ምክንያቶች</u>

1.1. የአሁን መልስ ሰጭ የወ/ሮ አበበች ወልዴ የጉዲፈቻ ልጅ መሆኗን ገልፃ የወራሽነት ማስረጃ እንዲሰጣት ባመለከተችው መሠረት የወንዶ ገነት ወረዳ ፍ/ቤት ተከራካሪ በሌለበት የመልስ ሰጭን ምስክሮች ቃል ብቻ ተቀብሎ በመዝገብ ቁጥር 0042/99 በ11/3/99 በዋለው ችሎት በሰጠው ውሳኔ የወራሽነት ማስረጃ ሰጥቷታል::

1.2. መልስ ሰጭ ይህን የወራሽነት ማስረጃ በመያዝ ይግባኝ ባዮች የወ/ሮ አበበች ወልዴ ብቸኛ ወራሾች መሆናችን ራሷ መልስ ሰጭ ጭምር በሰጠችው ምስክርነት ተረጋጋጦ ከአዋሳ ዙሪያ ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 90/92 በ8/9/92 በተሰጠ ውሳኔ መሠረት የያዝነውን የውርስ ሀብት ለማስለቀቅ በወንዶ ገነት ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 64/99 ክስ አቅርባብን ከተጠራን በኋላ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 358 መሠረት የውሳኔውን አግባብነት በመቃወም አቤቱታ አቅርበናል::

1.3. በዚህም መሠረት የወንዶ ገነት ወረዳ ፍ/ቤት መልስ ሰጭ ለመቃወሚያችን መልስ እንድትሰጥበት ካደረገ በኋላ የመልስ ሰጭ አቤቱታ በራሷ ማስረጃ ያልተደገፈ መሆኑንና ይግባኝ ባዮች የሟች ወ/ሮ አበበች ወልዴ ብቸኛ ወራሾች መሆናችንን ገልፃ የምስክርነት ቃልዋን ከሰጠች ከሰባት አመታት በኋላ እራሷን እንደጉዲፈቻ ልጅ አድርጋ አቤቱታ በማቅረብ የወራሽነት ማስረጃ የወሰደችው በሐሰት መሆኑን አረጋግጦ መልስ ሰጭ ቀደም ሲል ያላግባብ የተቀበለችውን የወራሽነት ማስረጃ እንድትመልስ ወስኗል:: ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የሲዳማ ዞን ከ/ፍ/ቤት ግን የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔ በአግባቡ ሳይመረምር የወረዳው ፍ/ቤት የጉዲፈቻ ውል በጽሑፍ ካልተደረገ በቀር እንደማይፀና ገልጾ የወሰነ በማስመሰል «የጉዲፈቻ ውሉ የተደረገው የ1952ቱ የፍትሐብሔር ህግ ከመወጣቱ በፊት በመሆኑ በጽሑፍ ባይደረግም ተቀባይነት አለው» በማለት የመልስ ሰጭን « የጉዲፈቻ ልጅነት» በፍርድ ያረጋገጠላት ሲሆን ይግባኙ የቀረበውም ይህንን ውሳኔ በመቃወም ነው::

2. በውሳኔው የተፈጸሙ ስህተቶች

2.1 በመልስ ሰጭና ሟች ወ/ሮ አበበች ወልዴ መካከል በባህላዊ ሥርዓትም ቢሆን የተፈጸመ የጉዲፈቻ ውል ስለመኖሩ የመልስ ሰጭ ምስክሮች ባላረጋገጡበት ከፍተኛው ፍ/ቤት ጉዳዩን በአግባቡ ሳይመረምር የወሰነ ስለመሆኑ፣

መልስ ሰጭ በ5/3/99 ጽፋ ባቀረበችው አቤቱታ ከ1949 ዓ/ም ጀምሮ በባህላዊ የጉዲፈቻ ሥርአት የወ/ሮ አበበች ወልዴ የጉዲፈቻ ልጅ መሆኗን ገልፃ የወራሽነት ማስረጃ እንዲሰጣት የጠየቀች ሲሆን ይህን አቤቱታዋን ለማስረዳት ያቀረበቻቸው አራቱም ምስክሮች ወ/ሮ አበበች ወልዴ በ5/11/92 ሞተው በ7/11/92 መቀበራቸውን፣ ሟች ኑዛዜ አለማድረጋቸውን ፣መልስ ሰጭ የሟች የእህት ልጅ መሆኗንና ሟች ማሳደጋቸውን ከመግለፃቸው በቀር እንደ መልስ ሰጭ አቤቱታ በሟችና በመልስ ሰጭ መካከል በ1949 ዓ/ም የጉዲፈቻ ውል በባህላዊ ሥርአት የተፈጸመ ስለመሆኑ አንዳችም የምስክርነት ቃል አልሰጡም፡፡

መልስ ሰጭ እናቷ ሞታባት አክስቷ በሆነችው አያታችን ዘንድ ማደጓ አይካድም፡፡ ነገር ግን ወላጅ ስለሞተበት ከዘመድ ተጠግቶ ያደገ ልጅ ሁሉ የአሳዳጊው የጉዲፈቻ ልጅ የሚሆንበት የህግም ሆነ የባህል መሠረት የለም፡፡ የጉዲፈቻ ውል በየትኛውም ብሄረሰብ ባህል ቢሆን የራሱ የሆነ የአፈፃፀም ሥርአት ያለው እንጂ አንድ ወላጁ የሞተበትን ልጅ አስጠግቶ ስላሳደጉት ብቻ የሚከወን አይደለም፡፡ በመሆኑም የመልስ ሰጭ ምስክሮች እንደ አቤቱታዋ አቀራረብ አላስረዱም፡፡ የእኛ አቤቱታም ሆነ የወንዶ ገነት ወረዳ ፍ/ቤት ውሳኔ በመልስ ሰጭና በወ/ሮ አበበች ወልዴ መካከል በህጋዊም ሆነ በባህላዊ ሥርዓት የተፈጸመ የጉዲፈቻ ውል መኖሩ በመልስ ሰጭ ምስክሮች አልተረጋገጠም የሚል እንጂ የጉዲፈቻ ውሉ በጹሑፍ ስላልተደረገ ተቀባይነት የለውም የሚል አይደለም፡፡ከ/ፍ/ቤት ግን ይህንን ክርክራችንንና የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔ በአግባቡ ሳያገናዝብና የመልስ ሰጭ ምስክሮች አስቀድሞ እኛ ተከራካሪ ባልነበርንበት ወቅት የሰጡትን የምስክርነት ቃል ይዘት በጥልቀት ሳይመረምር የጉዲፈቻ ውል የተደረገው የፍትሐ ብሔር ህጉ ከመታወጁ በፊት ስለሆነ በጽሑፍ እንዲደረግ ግዴታ እንደሌለ ገልጾ ወስኗል፡፡

የተከበረው ፍ/ቤት እውነቱን እንዲረዳልን የምንፈልገው አያታችን ወ/ሮ አበበች ወልዴ እንደሞተች ይግባኝ ባዮች የአያታችን ብቸኛ ልጅ የሆነውን ሟች አባታችን አቶ በቀለ ገላንን ተክተን የሟች አያታችን ብቸኛ ወራሾች መሆናችን እንዲረጋገጥልን በአዋሳ ዙሪያ ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 90/92 አቅርበነው ለነበረው አቤቱታ የመልስ ሰጭ ወንድም የሆነውና ከመልስ ሰጭ ጋር አብሮ በአያታችን ቤት ያደገው አቶ ጋሻው በዛ ስንታየሁ የሟች አያታችን የጉዲፈቻ ልጅ መሆኑን ገልጾ ለብቸኛ ወራሽነታችን አቤቱታ ተቃዋሚ ሆኖ በቀረበበት ወቅት የአሁን መልስ ሰጭ የእኛ ምስክር ሆና ቀርባ ተቃዋሚው አቶ ጋሻው በዛ ስንታየሁ የወ/ሮ አበበች ወልዴ የእህት ልጅ በመሆኑ በወ/ሮ አበበች ወልዴ ቤት ከማደጉ በቀር የጉዲፈቻ ልጅ አለመሆኑንና የሟቿ ብቸኛ ወራሾች የአሁን ይግባኝ ባዮች መሆናችንን አረጋግጣ መስክራልናለች፡፡ ታዲያ መልስ ሰጭ የወ/ሮ አበበች ወልዴ የጉዲፈቻ ልጅ ከሆነች ከዛሬ ስምንት አመት በፊት እኛ የወ/ሮ አበበች ወልዴ ብቸኛ ወራሾች መሆናችንን ገልጸን ያቀረብነውን አቤቱታ እያወቀች እንዴት ሳትቃወመን አለፈች ? ይልቁንም በግልጽ ችሎት ቀርባ የእኛን ብቸኛ ወራሽነት እንዴት አረጋግጣ መሰከረችልን ? ባህላዊ ጉዲፈቻ የምትለውስ በየትኛው ብሄረሰብ ባህል መሠረትና መቼ የተፈፀመ ይሆን ? ያቀረበቻቸው ምስክሮችስ መልስ ሰጭ በእናቷ ሞት ምክንያት አክስቷ በሆነችው አያታችን ዘንድ ማደጓን ከመግለጻቸው በቀር ስለጉዲፈቻ ውል /በባህላዊ ስርዓት የተፈጸመ ይሁን ወይም ሌላ/ መቼ አስረዱ? በወ/ሮ አበበች ወልዴ ቤት ማደግ ብቻውን ለወንድሟ የጉዲፈቻ ልጅነትን እንደማያስገኝለት በግልጽ ችሎት በቃለ መሀላ የተረጋገጠ የምስክርነት ቃል ሰጥታ እያለ ይኼው ተመሳሳይ ተግባር እሷን እንዴት የጉዲፈቻ ልጅ ሊያደርጋት ይችላል?

ስለሆነም የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔ እነዚህን ሁሉ እውነቶች ያላገናዘበና የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔም ሆነ የእኛን ክርክር መሠረት ያላደረገ በመሆኑ ውሳኔው እንዲሻርልን እንጠይቃለን፡፡

2.2 ይግባኝ ባዮች የክርክሩ ተካፋይ ባልሆንንበት የተሰጠው ውሳኔ ትክክል ነው መባሉ የሙግት አካሄድ ሥርአትን ያልተከተለ ስለመሆኑ፣

መልስ ሰጭ በወረዳው ፍ/ቤት አቤቱታ አቅርባ ያስወሰነችው አቤቱታዋን የሚቃወም ተጠሪ የሌለ አስመስላ ሲሆን ምስክሮቿ ቀርበው የተሰሙትም ሆነ ጉዳዩ የተወሰነው ይግባኝ ባዮች የክርክሩ ተካፋይ ሳንሆን ነው፡፡ በመሆኑም የመልስ ሰጭ ምስክሮች እንደ አቤቱታዋ አላስረዱም እንዲ አስረድተው ቢሆን ኖሮ እንኳ በውሳኔው ላይ ተቃውሞ እስከቀረበ ድረስ ውሳኔው ለጊዜው ታግዶ ክርክሩ እንደገና መደረግ እንዳለበትና የግራ ቀኙ ማስረጃ ተሰምቶ መወሰን እንዳለበት የፍ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 358-360 በግልጽ ይደነግጋል፡፡

ስለሆነም ከ/ፍ/ቤት ይግባኝ ባዮች ባልነበርንበት የተሰሙ የመልስ ሰጭ ምስክሮች እንደ አቤቱታዋ አስረድተዋል የሚል እምነት ያለው ከሆነም ፍርዱን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 358-360 ድንጋጌዎች መሠረት የተቃወምን በመሆኑ የመልስ ሰጭ ምስክሮች እኛ ባልነበርንበት የሰጡት ምስክርነትም ሆነ በዚሁ መሠረት የተሰጠው ፍርድ ታግዶ የግራ ቀኞችን ማስረጃ እንደገና ተሰምቶ እንዲወሰን ማድረግ ሲገባ እኛ ተከራካሪ ባልነበርንበት ወቅት የተሰጠውን ምስክርነት ብቻ መሠረት በማድረግ የተፈረደው ፍርድ ትክክል ነው ብሎ መወሰኑ ፈጽሞ ህግን መሠረት ያላደረገ ነው፡፡

3. ይግባኝ ባዮች የምንጠይቀው ዳኝነት

3.1 መልስ ሰጭ ከ1949 ዓ/ም ጀምሮ የሟች ወ/ሮ አበበች ወልዴ የጉዲፈቻ ልጅ መሆኗን ገልፃ ያቀረበችው አቤቱታ ምስክሮቿ በሰጡት ቃል ያልተረጋገጠ ሆኖ ሳለ ከፍተኛው ፍ/ቤት ግን ይህንን በአግባቡ ሳያገናዝብና እኛ ፍርዱን በመቃወም ያቀረብነውን ክርክርም ሆነ የወረዳው ፍ/ቤት የመጀመሪያውን ውሳኔ ሲሰርዝ የሰጠውን ምክንያት በአግባቡ ሳይመረምር እንዲሁም ከ/ፍ/ቤት እራሱ ይግባኙን ለማጣራት ባስቀረበበት ወቅት የያዘውንና ግራ ቀኞችንን ካከራከረን ጭብጥ በመውጣት ጉዲፈቻው የ1952ቱ የፍትሐ ብሔር ህግ ከመታወጁ በፊት የተፈፀመ በመሆኑ በጽሑፍ የመደረግ ግዴታ እንደሌለበት ገልጾ የወሰነው ያላግባብ ስለሆነ ውሳኔው ተሽሮ የመልስ ሰጭ አቤቱታ በራሷ ማስረጃ አልተደገፈም ተብሎ እንዲወሰንልን፣

3.2 ከላይ ያቀረብነው አቤቱታ የሚታለፍበት በቂና ህጋዊ ምክንያት ካለም የመልስ ሰጭ ምስክሮችም ሆኑ ይግባኝ ባዮች የቆጠርናቸው ምስክሮች ግራ ቀኞችን በተገኘንበት ተሰምተው ጉዳዩ እንደገና ሊወሰን ከሚገባ በቀር የመልስ ሰጭ ምስክሮች እኛ ባለንበት እንደገና ተሰምተው የምስክር ቃላቸው ትክክለኛ መሆን አለመሆኑን በመስቀለኛ ጥያቄ እንድናጣራ ሳይደረግና የአቤቱታችንን ትክክለኛነት ለማስረዳት የቆጠርናቸው ምስክሮች ሳይሰሙ እኛ የክርክሩ ተካፋይ ባልነበርንበት ወቅት በተሰማው ማስረጃ መሠረት የተሰጠው ውሳኔ ትክክል ነው መባሉ የፍትህን ሚዛን የሚያዛባና የዳኝነት አመራር ስርአትን ያልተከተለ በመሆኑ ውሳኔው ተሽሮ ጉዳዩ በወረዳው ፍ/ቤት እንደገና እንዲታይ እንዲታዘዝልን በማክበር እንጠይቃለን፡፡

ይግባኙ የቀረበው በእውነት መሆኑን እናረጋግጣለን፡፡

ይግባኝ ባዮች፡-

1. ትዕግስት ተስፋዬ
2. ሉሳየሁ በቀለ

አባሪ 4(ሀ)

ጥር 26 ቀን 1998 ዓ.ም.

ለደ/ብ/ብ/ህ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት
አዋሣ፣

ይግባኝ ባይ. . . . . ወ/ሮ ተዋበች ታፈሰ
አድራሻ... አለታ ወንዶ 03 ቀበሌ

መልስ ሰጪዎች. . . 1ኛ. አቶ ጥላሁን ካሣ
2ኛ. አቶ ዐጋዬ ተገኝ
3ኛ. አቶ ካሣ ተሰማ
4ኛ. አቶ ጀንበሩ በላይነህ
5ኛ. አቶ ተሾመ አባተ
አድራሻ... አለታ ወንዶ 03 ቀበሌ

በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 327 መሠረት የቀረበ የይግባኝ ቅሬታ አቤቱታ

- ቅሬታ ያስነሣውን ውሣኔ የሰጠው የሲ/ዞ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፣
- ውሣኔው የተሰጠው በመ/ቁ 74/91 በ20/5/97 ዓ/ም. በዋለው ችሎት ነው፣
- የስር ፍ/ቤት የመዝገብ ግልባጭ 82 ገጽ ከዚህ የይግባኝ ቅሬታ አቤቱታ ጋር ተያይዞ ቀርቧል፣
- ይግባኝ ባይ ይግባኙን የማቀርበውና ክርክሩን የምከታተለው ራሴ ወይንም በጠበቃ አማካይነት ይሆናል፣
- ለመልስ ሰጪዎች የሚላከውን መጥሪያ ይግባኝ ባይ በአድራሻቸው ለማድረስ አችላለሁ፡፡

1. ለይግባኙ ምክንያት የሆነው ጉዳይ

ለዚህ ይግባኝ ዋነኛ ምክንያት የሆነው ጉዳይ በግራ ቀኞችን መካከል ያለውን የንብረት ግምትና የተጓደለ የንግድ ስራ ጥቅም ክርክር የተመለከተው የስር ፍ/ቤት ይግባኝ ባይ በመልስ ሰጪዎች ህገ ወጥ አድራጎት የተነሣ አላግባብ የተነጠቅሁትን ንብረት ግምትና ያጣሁትን ጥቅምም በማስረጃ አረጋግጬ እያለሁ ለህገ ወጥ ተግባራቸውና ለተነጠቅሁት ንብረት እንዲሁም ለቀረብኝ ጥቅም ሙሉ የፍትሃብሄር ሃላፊነት ያለባቸውን 1ኛ፣ 2ኛ፣ 3ኛ እና 4ኛ መልስ ሰጪዎችን ከክሱ በነፃ በማሰናበት በስር ክርክሩ በጣልቃ ገብነት የገባው 5ኛ መልስ ሰጪ ንብረቱን በእጁ ይዞ እያለ ያመነውን የንብረት ግምት ብቻ እንዲከፍል ሲል በመ/ቁ 74/91 በ20/5/97 ዓ.ም. በዋለው ችሎት ያሰጠው ውሣኔ ነው፡፡

2. ይግባኝ ባይ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እንዲታረሙልኝ የምጠይቃቸው የቅሬታ ነጥቦች

2:1. *የአሁን መልስ ሰጪዎች ስልጣናቸውን አላግባብ በመገልገል በይግባኝ ባይ መብትና ንብረት ላይ ሊፈፀሙት የወንጀል ተግባር በዚሁ ፍ/ቤት በይ/መ/ቁ 20/97 ጥፋተኛ ተብለው በአንድ አንድ ዓመት ፅኑ እስራት ተቀጥተው እያለ ለተነጠቅሁት ንብረትና ላጣሁት የንግድ ጥቅም የፍትሃብሄር ሃላፊነት የለባቸውም ተብለው በነፃ እንዲሰናበቱ መደረጉ አግባባነት የሌለውና መብቴንም የነፃ ስለመሆኑ*

ጥርነት ገ/ሀይወት
በማንኛውም ፍ/ቤት
ጠበቃና
የሕግ አማካሪ
CHERINET G/HIWOT
ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW

የአሁን መልስ ሰጪዎች የቀበሌው ሊቀመንበር፣ ምክትል ሊቀመንበር፣ ፀሀፊና የስራ አስፈፃሚ አባል ሆነው ሲሰሩ በነበረበት ጊዜ ኧልጣናቸውን አላግባብ ተገልግለው በንብረቱና በንግድ ስራዬ ላይ ላደረሱት ጉዳት በወንጀል ተከሠው በስር ፍ/ቤት በነፃ ቢሰናበቱም ጉዳዩ በይግባኝ ቀርቦ ይህ ፍ/ቤት በወ/ይ/መ/ቁ 20/87 ጥፋተኝነታቸውን አረጋግጦ በአንድ አንድ ዓመት ፅኑ እስራት እንዲቀጡ ወስኖባቸዋል፡፡ ይህ ውሣኔም በስር ፍ/ቤት ካቀረብኩት ክስ ጋር በማስረጃ ተያያዞ ቀርቧል፡፡ በዚህ አይነቱ ጉዳይ የወንጀል ጥፋተኝነትና የወንጀሉ ተግባር የሚያስከትለው የፍትሃብሄር ሀላፊነት በፍፁም ሊነጣጠሉ የማይችሉ ነገሮች በሆናቸው ሰህገ ወጥ ተግባራቸው በወንጀል ጥፋተኛ የተሰኙት መልስ ሰጪዎች ያለአንዳች ተጨማሪ ማስረጃ በቂ ምክንያት ሣይኖራቸው ያለማስጠንቀቂያ በሞቀ ንግዴ ውስጥ በድንገት በመግባት ሙሉ የመገልገያ እቃዎቼን እንዲሁም ለሽያጭ የተዘጋጀና በጠመቃ ላይ ያለ 5 በርሜል ጠጅ ማርና ስኳር በቤት ውስጥ እንዳለ አስረውኝ ንብረቴን ለሶስተኛ ወገን በማሣለፍና ከንግድ ስራዬም የማገኘውን ጥቅም እንዳጣ በማድረግ ለፈፀሙት ተግባር በፍ/ሕ/ቁ 2028፣ 2033 እና 2054 መሠረት ለንብረቱ ግምትና ላጣሁት ጥቅም ሀላፊና ተጠያቂ እንደሚሆኑ ግልፅ ነው፡፡ የስር ፍ/ቤት መልስ ሰጪዎች ከበላይ አካል የተሰጣቸውን ትእዛዝ ከማስፈፀማቸው ወጪ ስልጣናቸውን አላግባብ በመገልገል የፈፀሙት ጥፋት የለም ሲል በውሣኔ ያሰፈረው አባባል ይህ የበላይ ፍ/ቤት የሰጠውን የወንጀል ውሣኔ በይግባኝ ሰሚነት እንደመመልከትና እንደመሻርም የሚቆጠር ነው፡፡ መልስ ሰጪዎች እንኳን ጥፋተኛ ተብለው በወንጀሉ ጉዳይ በነፃ ቢለቀቁ እንኳ ከፍትሃብሄር ሃላፊነታቸው እንደማያመልጡ የፍ/ሕ/ቁ 2149 ድንጋጌ ያስረዳል፡፡ ያለአንዳች ማስጠንቀቂያና ያለ ህጋዊ ርክክብ ይግባኝ ባይ ንብረት ጠቅላላ ንብረቴ በቤት ውስጥ እንዳለ አስወጥተው የስር ጣልቃ ገቡን ማስገባታቸው ጸልተኛደም፡፡ ይኸው ፍሬ ነገር በምስክሮችም ተረጋግጧል፡፡ ይግባኝ ባይ ቤቱን በሀይል እንድለቅ በተደረገበት በ26/2/86 ዓ.ም. ተፃፈ በተባለው የንብረት ዝርዝር ላይ ይግባኝ ባይ ባለመፈረሜ በንብረት ዝርዝሩ የሠፈሩ የሠገዱድበት እይሆንም፡፡ በቤቱ ውስጥ ልዩ ልዩ የመገልገያ እቃዎች እንዲሁም ለሽያጭ የተዘጋጀና በጠመቃ ላይ የነበረ 5 በርሜል ጠጅ እንደነበር በይግባኝ ባይ ምስክሮችም ሆነ በመልስ ሰጪዎች ብቸኛ ምስክር ተረጋግጧል፡፡ በመሆኑም የስር ፍ/ቤት መልስ ሰጪዎች ጥፋተኛ በተሰኙበት ጉዳይ ወደ ኋላ ሄዶ ጥፋተኛ አይደሉም በወንጀል የተሰጠው ውሣኔም የግል የፍትሃብሄር ሀላፊነትን አያስከትልባቸውም ሲል ያልካዱትንና በማስረጃም የተረጋገጠባቸው የንብረት ግምትና የንግድ ስራ ጥቅም እንዳይከፍሉ የሰጠው ውሣኔ መብቴን ያጣበበና ህግንም የተቃረነ በመሆኑ ውሣኔው በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እንዲሰረዝልኝና መልስ ሰጪዎች በክሱ ለተጠየቀው ገንዘብ ሀላፊ ናቸው እንዲባልልኝ፣

2:2. *በምስክሮች የተረጋገጠውንና አሁንም በታሸገው ክፍል ውስጥ እንደሚገኝ የምገምተውን 5 በርሜል ጠጅ ፍ/ቤቱ ራሱ ወይንም በምትክ ዳኛ እንዲያይልኝ ያቀረብኩትን አቤቱታ በዝምታ ማለፉ አግባብ ስላለመሆኑ*

ፍ/ቤቱ ለክርክር ምክንያት የሆነውን ነገር በምትክ ዳኛ አማካይነት ወይንም ራሱ ከቦታው ድረስ ተገኝቶ ሊያጣራ እንደሚችል በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 132 እና 272 ላይ በግልፅ ተቀምጧል፡፡ ፍ/ቤቱ መዝገቡን አለታወንዶ ከተማ በማያስችለው ተዘዋዋሪ ችሎት ላይ ሊመረምር ቀጠሮ በመያዝ እዚያው ድረስ መጥቶ ባለበት የአሁን ይግባኝ ባይ ፍ/ቤቱ ከማያስችልበት ቦታ ከ150 ሜትር ርቀት በማይበልጥ ቦታ ላይ ያለውን የንግድ ቤት በተለይም ታሽግንል በተባለው ክፍል ውስጥ ምን እንዳለ እንዲመለከትልኝ በአፅንዖት ጠይቄአለሁ፡፡ ይህን ጥያቄ መልስ ሰጪዎችም ጭምር በ27/7/96 ዓ.መ. በዋለው ችሎት ምስክር አሰምተው ሲያበቁ ለፍ/ቤቱ አቅርበዋል፡፡ ቀድሞውኑም ይግባኝ ባይዋ ከቤቱ በሀይል ተገድዳ በድንገት እንድወጣ ሲደረግ መልስ ሰጪዎች አንዱን ክፍል ባለበት ሁኔታ አሽገውት እንደሄዱ በግራ ቀኞችን ምስክሮች በትክክል ተረጋግጦ እያለ ፍ/ቤቱ

ቸርነት ገ/ሀይወት
በማንኛውም ፍ/ቤት
ጠበቃና
የሕግ አማካሪ
CHERINET G/HIWOT
ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW

እዚያ ክፍል ውስጥ ምን እንዳለ ለማረጋገጥ ለምን እንዳልፈለገ ለእኔ ፍፁም ምስጢር ነው፡፡ በመሆኑም የተበላሸው 5 በርሜል ጠጅ እዚያ ክፍል ውስጥ እንደሚኖር በመገመትና ይህም የአሁን መልስ ሰጪዎችን በሀላፊነት የሚያስጠይቅ መሆኑን በመረዳት ሀላፊነታቸውን ለማስቀረት ሲባል ብቻ ችሎቱ ቤቱን በተለይም የታሸገውን ክፍል በአካል እንዲመለከትልኝ ያቀረብኩትን ጥያቄ በዝምታ ማለፉ በመሠረቱ ፍርዱን የተጓደለ ስለሚያደርገው ፍ/ቤቱ ህግ በሚያዘው መሠረት ተገቢውን ማጣራት ሣይደረግ በደፈናው መልስ ሰጪዎች የፍትሃብሄር ሃላፊነት የለባቸውም ሲል የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ ጉድለት ያለበት በመሆኑ ውሣኔው የህግና የሣስረጃ መሠረት የሌለው ነው ተብሎ እንዲሰዝልኝ፣

2.3. *በመልስ ሰጪዎች ህገ ወጥ ተግባር የተነሣ የንግድ ስራዬ በመቋረጡ ያጣሁትን የንግድ ሥራ ገቢ እንዲከፍሉኝ ስል ያቀረብኩት ጥያቄ ተቀባይነት ያጣው አሳማባብ ስለመሆኑ*

በመልስ ሰጪዎች ህገ ወጥ እርምጃ ይግባኝ ባይ የሞላ ንግድ ቤቱን ያጣ አንዳችም ቅድመ ሁኔታ ፣ስር ቤት ተወርውሬ እንድለቅ መደረጌ በማስረጃዎቼ ተረጋግጧል፡፡ በመልስ ሰጪዎች ላይ ይህ ፍ/ቤት የወንጀል ውሣኔ እስከሰጠበት ጊዜ ድረስና አሁንም ጭምር ይህ የንግድ ስራዬ በመቋረጡ ከንግድ ስራዬ የማገኘ ውን ጥቅም አጥቻለሁ፡፡ ከሣሽ የንግድ ፈቃዷን ለሚመለከተው አካል ስለመመለሷ ያቀረበችው ማስረጃ የለም፡፡ የተከሣሾች ምስክሮችም ከዚህ ቤት ከወጣች በኋላ ሌላ ቤት ስላለት የጠጅ ንግዷን አትንግድ እንደነበር መስክረዋል በሚል ብቻ የስር ፍ/ቤቱ በህገ አግባብ የጠየቅሁትን የተጓደለ ጥቅም ይከልክለኝ እንጂ የንግድ ፈቃዱን በተመለከተ ይግባኝ ባይ ቀድሞውንም የንግድ ፈቃዴን አለመመለሱንና በየዓመቱም ያለጥቅም ግብር እየከፈልኩበት እንደነበር በክስ ማመልከቻዬም ላይ በግልፅ ያስቀመጥኩ ሲሆን የንግድ ፈቃዴን በራሱ ምክንያት አለመመለሱ ብቻውን የንግድ ስራዬን ሣላቋርጥ አሰራ እንደነበር የሚያረጋግጥ አይደለም፡፡ ይልቁንም መልስ ሰጪዎች የንግዱን ስራ ሣላቋርጥ ሠለመቆጠሉና በዚሁ ጊዜም ከማገኘው ትርፍ የሃገር ውስጥ ገቢ ግብር ስገብር እንደነበር በተጨባጭ ማረጋገጥና ክሱን ማስተባበል ይገባቸው ነበር፡፡ ይህ አልተደረገም፡፡ በአንፃሩም የመልስ ሰጪዎች ምስክሮች ንግዱን ሣታቋርጥ መስራቷን መስክረዋል ለተባለው በመጀመሪያ ደረጃ መልስ ሰጪዎች በችሎት አስቀርበው ያሰሙት አንድ ምስክር እንጂ እንደ ፍ/ቤቱ አባባል ከአንድ በላይ የሆኑ ምስክሮችን አለመሆኑ ከግንዛቤ የሚገባልኝ ሆኖ ይህ አንድ ምስክር መቼ የትና እንዴት ስነግድ እንደነበር እንኳ ሣይገልፅ ትነግድ ነበር ሲል በሰጠው ብቸኛ ምስክርነት ብቻ የንግድ ስራ ጥቅሟ አልተጓደለባትም ልባልና የጠየቅሁት ዳኝነት በዝምታ ሊታለፍ አይገባውም፡፡ በመሆኑም የተከበረው ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት መልስ ሰጪዎች ያለ አንዳች ተጨባጭ ማስረጃ የንግድ ፈቃዷን አልመለሰችም፣ የንግድ ስራዋንም አላቋረጠችም ከማለታቸው ውጪ በዝቅተኛ ግምት ገምቼ ባቀረብኩት የንግድ ስራ ጥቅም ላይ የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 250 በሚያዘው መሠረት ያነሱት ተቃውሞ ባለመኖሩና በስነስርአት ህጉ በአንቀጽ 235 መሠረት ይህንኑ የክስ ፍሬ ነገር አምነው እንደተቀበሉ ስለሚገመት የስር ፍ/ቤት ውሣኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሠረት ከበቂ ወጪ ና ኪሣራ ጋር ተሰርዞ መልስ ሰጪዎች በአንድነትና በነጠላ በመሆን የንብረቴን ግምትና የጓደለውን የንግድ ስራ ጥቅሜን ብር 30000 /ሰላሣ ሺህ ብር/ ይከፍላሉ ተብሎ እንዲወሰንልኝ በማክበር የፍ/ቤቱን ሚዛናዊ ዳኝነት እለምናለሁ፡፡

ይግባኙ በእውነት የቀረበ መሆኑን በመሃላ አረጋግጣለሁ፡፡

የይግባኝ ባይ ጠበቃ

ቸርነት ገብረ ሂወት

በማማከሪያ ጉባዔ

ጠበቃና

የሕግ አማካሪ

CHERINET G/HIWOT

ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW

ኢገሪ 4 (ሀ)

ቀን 17/8/1998 ዓ/ም

ለአዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
አዋሳ

ይግባኝ ባይ . . . አቶ ፍቃዱ ታደሰ
አድራሻ፡- አዋሳ ከተማ፣ መሀል ከተማ ቀበሌ
መልስ ሰጭ . . . አቶ አበበ ወዳጀ
አድራሻ፡- አዋሳ ከተማ፣ መሀል ከተማ ቀበሌ

በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 327 መሠረት የቀረበ የይግባኝ ማመልከቻ

ሀ. ይግባኝ የተባለበትን ፍርድ የሰጠው የአዋሳ ዙሪያ ወረዳ ፍ/ቤት ሲሆን ፍርዱ የተሰጠው ሚያዝያ 5 ቀን 1998 ዓ/ም በዋለው ችሎት በመ/ቁጥር 0157 ነው፡፡
ለ. ለመልስ ሰጭ የሚላከው መጥሪያ ከላይ በተመለከተው አድራሻ ሊደርሰው ይችላል፡፡
ሐ. ለይግባኙ ምክንያት የሆነው ነገር ዝርዝር እንደሚከተለው ቀርቧል፡፡

1. የበታች ፍ/ቤት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ላይ ብይን ሳይሰጥ በፍሬ ነገር ክርክር ላይ ወሳኔ የሰጠው የህግ ስህተት ያለበት ስለመሆኑ

መልስ ሰጭ በበታች ፍ/ቤት ህዳር 23 ቀን 1995 ዓ/ም ፅፎ ባቀረበው ክስ ሐምሌ 10 ቀን 1983 ዓ/ም በተደረገ የቤት ሽያጭ ውል ወ/ር ካሣዬ ቸሩ በአዋሳ ከተማ ከፍተኛ 1 ቀበሌ 01 ካላቸው ይዞታ ላይ በ200 ካ/ሜትር ቦታ ላይ ያለውን ጅምር ቤት በብር 1800/አንድ ሺህ ስምንት መቶ/ ሸጠውልኝ የስም ዝውውር ሳይፈፀም ከዚህ ዓለም በሞት ስለተለዩ የአሁን ይግባኝ ባይ በፍርድ ተገድጄ ውሉን እንደውሉ እንዲፈፅም ዳኝነት ጠይቋል፡፡ በፍ/ህ/ቁጥር 1845 መሠረት ውሉ እንደውሉ እንዲፈፀም ወይም ውሉ ካለመፈፀሙ የተነሳ ለደረሰ ጉዳት የጉዳት ካሣ እንዲከፈል መጠየቅ የሚቻለው ግዴታውን መጠየቅ ከሚቻልበት ጊዜ ጀምሮ በአስር አመት ጊዜ ውስጥ ነው፡፡ በፍ/ህ/ቁ 1846 መሠረት የይርጋ ቀን መቆጠር የሚጀምረው ግዴታው ከበሰ ነበት ወይም ከውሉ በመነጨው መብት መጠቀም ከሚቻልበት ቀን ጀምሮ መሆኑን ይ ደነግጋል፡፡ የይርጋ ደንብ የአንድ ሰው የመብት ጥያቄ በጊዜ ካልቀረበ ቀሪ የሚ ያንበትና የባለዕዳው ተጠያቂነት የሚቀርበት የህግ መርህ ነው፡፡ በዚህ ጉዳይ የሽያጭ ውሉ የተመሠረተው ሐምሌ 10 ቀን 1983 ዓ/ም ሲሆን ይርጋው መቆጠር የሚጀምረው ከውሉ በመነጨ መብት መጠቀም ከተቻለበት ከሐምሌ 10 ቀን 1983 ጀምሮ ነው፡፡ መልስ ሰጭ ክሱን የመሠረተው ደግሞ ህዳር 23 ቀን 1995 ዓ/ም ነው፡፡ ከሐምሌ 10 ቀን 1983 ጀምሮ እስከ ህዳር 1995 ዓ/ም ድረስ በመካከል ያለው ልዩነት ከ12 ዓመት በላይ ስለሆነ በፍ/ህ/ቁጥር 1845 መሠረት የ10 ዓመት ይርጋ ጊዜ አልፏል፡፡

ስለዚህ የመልስ ሰጭ ክስ በፍ/ህ/ቁጥር 1845 እና በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 244(2) (ሠ) መሠረት በብይን ውድቅ መሆን ሲገባው የበታች ፍ/ቤት በማለፍ የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ተሽሮ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኗል ተብሎ እንዲወሰንልኝ በትህትና እጠይቃለሁ::

2. <u>የሻጭ ወ/ር ካሣዬ ቸሩ ማህደር ባልተገኘበት የቤት ሽያጭ ውል ከማህደሩ ጋር የተያያዘ መሆኑ ማህደሩ ቀርቦ ሳይረጋገጥ የመልስ ሰጭ የፈጠራ ውል መሠረት ተደርጐ የተሰጠው ውሳኔ ግድፈት ያለበት ስለመሆኑ፣</u>

የመልስ ሰጭ ክስ ወ/ር ካሣዬ ቸሩ ካላቸው ይዞታ ላይ 200 ካ/ሜትር ቆርሶ ሸጦልኛል የሚል ነው:: እውነቱ ይህ ከሆነ ቀሪውን የወ/ር ካሣዬ ቸሩ ይዞታ የሚገልፅ ማህደር በማዘጋጃ ቤት ሊኖር ይገባል:: የስም ዝርውውር ሂደትም ሊቀጥል የሚገባው የሻጭን ማህደር መነሻ በማድረግ ነው:: ይሁን እንጂ የወ/ር ካሣዬ ቸሩ ማህደር በማዘጋጃ ቤት የለም:: መልስ ሰጭ እና ማዘጋጃ ቤት በጥቅም ተገናኝተው የካሣዬ ቸሩን ማህደር አጥፍተው ከባዶ ሜዳ ላይ በመልስ ሰጭ ስም ማህደር አድራጅተው የሽያጭ ውል የተባለውንም ከመልስ ሰጭ ማህደር ጋር አገናኝተው የስም ዝውውር ሳያካሄዱ ይግባኝ ባይ አግኝቼአለሁ:: የቤት ሽያጭ ውል እውነተኛ ከሆነ የሽያጭ ውሉ ከወ/ር ካሣዬ ቸሩ ማህደር ውስጥ እንዳይያያዝ ምን ይከለክለዋል?. ሌላው የተከበረው ፍ/ቤት እንዲረዳልኝ የምፈልገው መልስ ሰጭ የገዛው የቦታ ስፋት 200 ካ/ሜትር ከሆነ መልስ ሰጭ በ1984 ዓ/ም በካርኒ ቁጥር 359934 እና 1989 ዓ/ም በካርኒ ቁጥር 701173 የቤትና የቦታ ግብር በ360 ካ/ሜትር ይዞታ ላይ በስሙ እንዴት ግብር ሊከፍል ይችላል? ማዘጋጃ ቤትም እንዴት ሊያስከፍል ቻለ? የሚሉ ነጥቦች በአግባቡ አልተጣሩም:: በመሠረቱ አንድ ሰው በግዥ ያገኘውን ቤት ግብር በስሙ መክፈል የሚጀምረው የስም ዝውውር ሂደት በገገር ስም ከተጠናቀቀ በኋላ ነው:: ይህ ሳይፈፀም መልስ ሰጭ ገዝቻለሁ የሚለውን ቦታ ብቻ ሳይሆን የሟች ካሣዬ ቸሩ ይዞታ 160 ካ/ሜትር ጨምሮ ግብር ከ1984 ዓ/ም ጀምሮ በስሙ ሲከፍል ቆይቷል:: ይህ እውነት እንዳይታወቅ የሟች ካሣዬ ቸሩ ማህደር ከማዘጋጃ ቤት እንዲጠፋ ተደርጓል:: እነዚህ ከላይ የተጠቀሱት ምክንያቶች በመልስ ሰጭ እና በማዘጋጃ ቤት መካከል የጥቅም ግንኙነት መኖሩን ያመለክታል:: የቀረበው የቤት ሽያጭ ውልም የፈጠራ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል::

ስለዚህ የስም ዝውውር ሳይጠናቀቅ አስቀድሞ የሟች ካሣዬ ቸሩ ማህደር ከማዘጋጃ ቤት እንዴት ሊሰወር እንደቻለ የስም ዝውውር ባልተጠናቀቀበት እና መልስ ሰጭ ገዝቻአለሁ የሚለው ቦታ ስፋት 200 ካሬ ሜትር ሆኖ እያለ ከ1984 ዓ/ም ጀምሮ መልስ ሰጭ ለ360 ካ/ሜትር ቦታ በስሙ ግብር እንዴት መክፈል እንደቻለ፣የአዋሳ ከተማ ማዘጋጃ ቤትም በምን ሁኔታ ማስከፈል እንደቻለ የወ/ር ካሣዬ ቸሩ ማህደር ቀርቦ ሳይጣራና ማዘጋጃ ቤትም ለተፈጠረው ስህተት ቀርቦ መግለጫ ሳይሰጥ ከመልስ ሰጭ

ማህደር ውስጥ ተገኝቷል የተባለውን በአየር ላይ የተመሠረተውን የፈጠራ የቤት ሽያጭ ውል ብቻ መነሻ በማድረግ የበታች ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ ሚዛናዊነት የጐደለው በመሆኑ ከላይ የተጠቆሙ ነጥቦችን በተመለከተ የተከበረው ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የወ/ር ካሣዬ ቸሩን ማህደር አስቀርቦ በመመልከት ሚዛናዊ ዳኝነት እንዲሰጠኝ በትህትና እጠይቃለሁ፡፡

3 <u>ይግባኝ ባይ የምጠይቀው ዳኝነት</u>

3.1 የመልስ ሰጭ ክስ በፍ/ህ/ቁ 1845 መሰረት በይርጋ የታገደ ስለሆነ ክሱ ውድቅ ተደርጐ እንዲወሰንልኝ፣

3.2 መልስ ሰጭ ገዛሁ የሚለው ቦታ ስፋት 200 ካሬ ሜትር የሚል ሆኖ ሳለ ከ1984 ዓ/ም ጀምሮ መልስ ሰጭ ለ360 ካሬ ሜትር በስሙ ግብር እንዴት እንደሚከፍል የአዋሳ ማዘጋጃ ቤትም ከምን መነሻ እንደሚያስከፍል የሚች ካሣዬ ቸሩ ማህደር ቀርቦ እውነቱ ከተጣራ በኋላ እንዲወሰንልኝ፣

3.3 ይግባኝ ባይ በዚህ ክስ ምክንያት ለተንገላታሁበት ወጪና ኪሣራ የመጠየቅ መብቴ ተጠብቆ እንዲወሰንልኝ ይግባኝ ባይ ቅሬታዬን አቀርባለሁ፡፡

ፖሊስ 4 (ዉ)

በኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት
ከፍተኛ መንገዶች ጠቅላላ ፍትህ ጽ/ቤት
አዳማ

ገጽ 09

 የ G/C ፍ.መ.ቁ 18815

ቀን: 10/04/2000 ዓ.ም

ፍርድ:

1ኛ: ለደ ገ/ሥላሴ ገብሩ

2ኛ: ለደ ደመወዝ ጀማል

3ኛ: ለደ ደሳለኝ ገሪሣ

ደዋዮች ክስ: መብት ጥሰትና ኪሳራ መጠየቅ ለደ ከተሞ ቀርቧል::

መከሳሽ አመልክቶ: ለደ ዘመዱ ትክክል ቀርቧል::

መዝገቡን መርምረን የመጨረሻውን መጥሪያ ሰጥተናል::

መጥሪያ

ደብዳቤ ደዋዮች ተከሳሽ ፍ/ቤት ለመቅረብ የቻለው የክሱን ግልባጭ ተከሳሽ ለመጀመሪያ. 03402 ለሚያዝመው መዝገብ ለደ ከብሔ/110/88 ዓ.ም ከቀረበለት ጥሪ ጋር የተያያዘውን መጥሪያ ቅር ለመሆኑ ደዋዮች ከብሔ/128/10/88 ዓ.ም ከተፃፈ መዝገብ ቅጂ ጋር ለማቅረብ ነበር:: ይኸንን መዝገብ ለንመርምረው መጠበቂያ ያለማቸው ሃሳብ ለመስጠት ደዋዮች ያቀረቡት ክስ ከቀጥሎ ለመልስ ለመ ክርክር ከ22/2/2000 ዓ.ም ከቀረበው ጥሪ ጋር ተመሳሳይ ስለሆነ ይኸንኑ ተቀብለዋል::

ደዋዮች ገለ መከሳ ለደሉ ከቀረበው ክስ ከሳሾች ከሳሾች ደዋዮች ያስከፍሉት ስለ ገንዘብ ከ2 ሚሊ 04 የሚገኘውን ቁጥር 873 የሆነውን ቤት ከከሳሾች ከ ደ ከደዋዮች ከ ደ የወሰዱ ቤት ነው:: ደብ ቤትን ለተከሳሽ ከሰጡ በኋላ ከሳሾች ከ06888 16/4/89 ዓ.ም ከቀረበው ጥሪ ጋር ደዋዮች ከ ደ ይህ ንብረት ለተከሳሽ ስለሆነ ከደተወሰ ወደ ለደ ካስከፈሉ ተከሳሽ ይከፍላ ከሚለ ክስ ከሳሾች ከሳ ከተከሰሱ ለደ ከተከሰሱ ቤት ለደ ከሳሾች ከሳ ተከሳሽ ከሳሾ ከሳሾ ከሳሾ ተገዛ ይከፍሉ ስለሚል ደዋዮ ነው:: ደብዳቤ ከደዋዮች ወደ ክቡት ከተከሳ ከተከሳ ፍ/ቤት ሄዶ ከመ/ቁ. 02602 ከሚባለው መዝገብ ከ18/8/89 ዓ.ም ከቀረበው ጥሪ ጋር ተገናኝቶ:: ለተከሳሽ ለመስጠት ስለ ተከሳሽ ከክቡት ከተከሳ ከተከሳ ፍ/ቤት 2 ቀጠሮ ዐ ከ ከሚገኘው ቤት ከ ከሳሾ ከሳሾ ከሳ

በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች
ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍርድ ቤት
አዋሳ

የ ፍ/ሥ ይ.መ.ቁ. 18815

ተከሳሽ ቤቱ በሠራዊት ተከሶ ክሱን ሲከታተል ተወስኗል:: ይህን ውሳኔ ለማስፈፀም ፣ መለከትንት የሕፈፃፀም ትዕዛዝ ለያ በተከሳሾ ውሳኔ ቅር ለመሰኘት መብት ስለሌ ለከፍተኛ ፍ/ቤት ያማካኝ አቅርባለሁ:: ለዚህም መሠረት ከፍተኛው ፍ/ቤት በከፍተኛ 2 ቀበሌ 04 ያለውን የመሬ ጉዳዮ ከፍተኛ ስልጣን የተሠጠው ስ ከፍተኛ 2 ቀበሌ 04 ካለው ከያማካኝ ከጉ መሬት ሰጠ ሲሆ ከ ከአጋጣ ያማ ከሠራዊ ተከሶ ገንዘ ከከፍ ከሠራ ስለ ያማ ስለ ከሠራ ስ ከሠራ ስ ከሠ ከሠ ከሠ

ገጽ 11

ቁ 61ር ይ.መ.ቁ. 18815

በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች
ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍርድ ቤት
አዋሳ

ለጠሪፈሉ ያገባል ብለ የአከራከሩ ጭብጥ የከተሪከብ ጊዜን ያመለከተ ብለ ሆኑም ከለይ ከዋናው ክርክር ለይ የማለ ያዘተና ቦታ ክንጊሆነ የተመለከገውን ንብረት ከአፈፃፀሙ ክርክር የጋራ ንብረት ከሆነ ከሚገኙ ሀገ-ዋስትና ጉርድ የመጣ ሆኖ አግኝተናል::

ተከሳሽ መለስ ሊያገኝ የሚገባው ጉዳይ ለደግፍ ክ ማለ ያዘተ ለይ የተወሰነ ክፍ ካገኘ ክፍ ያገኘ ክፍ ብቻ ንብረት የሆነ ከሆነ ያገኘ የሚገ ለመ ያገኘ ክፍ ወይ ጋ ንብረት ያገኘ ክፍ ወይ ጋ ክፍ ለመ ያገኘ ክፍ ወይ ጋ ክፍ ለመ ያገኘ ክፍ ወይ ጋ ክፍ ለመ

በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች
ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት
አዋሳ

ገጽ 12

የ GLC ይ.መ.ቁ. 18815

በሀራጅ ተሸጦ ሕጋዊ ያልሆነ ይገባል ብለ የተጠየቀው ጥያቄ ዋናውን ጉዳይ ለአቤቱታ የሚሆ ለመሆኑ አጠያያቂ ነው ሆኖ አግባብነት ያለው ቁጥር 1 ፍ/ሥ/መ/ቁ. 348(1) መሠረት ሽሪያለሁ:: የእቃዎ ገዛተዋ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትን ከደንበኛ ከዳኛ የማለ ደብዳ ላይ የተገኘውን የኃላ ንብረት የሆነውን የንብረት ድርጅት ክፍ ክፍ ከደንበኛ ከዳኛ ከተሠራው ከግለ ቦት ላይ የተደረገውን የክፍያ መጠን አስመልክቶ የተገመተውን ግብሩን ተከትሎ ከደብዳቤ አትክልል መለሰ ሰጠ ደብዳቤን ደብዳ ሰጠ የሚመለከ መጠን እደንታን ከሆነ ፍ/ቤት የተገኘ ገንዘብን መጠኑ ክፍ ግራ ቀኝ ደብዳ ከለሰ:: መገገብን ሳይሆን መ መገገ ቤት ደመሰለ ከለሰ::

ትዕዛዝ

- የሠሠር ፍ/ቤት መጋቢ መጥሪን ክንደ ይመለከ ግለ ከሆ ደብ::

4 (ረ)

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 26929

የካቲት 07 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- 1. ሐጎስ ወልዱ

2. ተገኔ ጌታነህ

3. ተሻገር ገ/ሥላሴ

ይግባኝ ባይ፡- አዋሳ ዱቄት አክሲዮን ማህበር ጠበቃ አቶ አየለ ማሞ ቀረበ፡፡ የውክልና ማስረጃም ቀርቧል፡፡

መልስ ሰጭ፡- የኢት/ ንግድ ባንክ አልተጠራም፡፡

ለዚህ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ነሐሴ 30 ቀን 1998 ዓ.ም በተፃፈ የይግባኝ ማመልከቻ የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት _____ ችሎት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 33576 14/11 ቀን 1998 ዓ.ም በተሰጠው ውሣኔ ይግባኝ ቀርቧል፡፡

አንድ ጉዳይ በይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት እንደገና ክርክር ሊካሄድበት /ሊሰማ/ የሚችለው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 በተነገረው መሠረት የማይሰረዝ ሆኖ ከተገኘ ነው፡፡ ይግባኝ የተባለበት ፍርድ ተመርምሮ ጉድለት የሌለበት ሆኖ ከተገኘ ግን መልስ ሰጭን መጥራት ሳያስፈልግ ይግባኙ በቀጥታ እንደሚሰረዝ ይኸው የተጠቀሰው ድንጋጌ ያመለክታል፡፡ በዚህ መሠረት እኛም የይግባኝ ቅሬታው ይግባኝ ከተባለበት ውሣኔ /ትዕዛዝ/ እና አግባብ ካለው ሕግ ጋር አገናዝበን በመመርመር የሚከተለውን ትዕዛዝ ሰጥተናል፡፡

ት ዕ ዛ ዝ

ይግባኝ የተባለበት ውሣኔ /ትዕዛዝ/ ጉድለት የሌለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ ስለዚህም መልስ ሰጭን ሳንጠራ ይግባኙን ዘግተን መዝገቡን መልሰናል፡፡

የማይነበብ የሶስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ዘ/ዘ

ጽሑፍ 5(ሀ)

አዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
ከተማ ነክ ችሎት
<u>አዋሣ</u>

ገጽ 4
የ 5. መ.ቁ. 02414

28-05-99 ዓ/ም.

ዳኞች - ዓለማየሁ አጸዳ
- ገቢያ ወሳኝ
- መስፍን ሰጥ.

አመልካች ወደር መብራቱ ከፍተኛ መብት ካላቸው ወገኖች ከተመሰ ካላቸ ክሳቸ ክሳቸ ተከሳሽ መብት ካላቸ ገቢያ ካላቸ ካላቸ የቀረበውን የመጀመሪያ ክርክር መቃወሚያ መርምሮ ቀጥሎ ያለውን ውሳኔ ሰጥተናል::

<u>ውሳኔ.</u>

አመልካች ካተከሳሾች ጋር ተጋብተው ሦስት-ሦስት ልጆች የወለዱ መሆኑ ጋብቻ ተከሳሾ ባለፈውን ጉዳይ ከሌሎ ተከሳሾ ካሉ ንብረቶ ንብረቶ ያቀረቡት አመልክቶ ከሌሎ ተከሳሾ-ጋ ስለተለያ ስለሚከፋፈሉ ስለሚገባ ክፍፍ ንብረት ስለ ተከሳሾ ስለሚቀ ነገ ስለሚከፋፈሉ መወሰ ክሱ ተከሳሾ ንብረ ክፍፍ ስለ ስለሚቀ ነገ ስለ ስለሚከፋፈሉ ስለ ስለ ስለ

አዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
ከተማ ነክ ችሎት
<u>አዋሣ</u>

ገጽ 5

የ ፍ.መ.ቁ. 02414

28-05-99

ስመ ጥሩ ክቡራን ዳኞች ክሳችሁ ከዚህ ደብዳቤ ጋር ተያይዞ ቀርቧል፡፡

<u>ክሳቸሁ ቀርቦ</u>

በተከሳሾች መካከል ጋብቻ ፈጽመ ከኖሩ በኋላ ከፍተኛ ግጭት ስለፈጠሩ ከ3ኛ ተከሳሽ ጋር ተለያይቶ ስለሚኖር ከ3ኛ ተከሳሽ ጋር ያፈራቸውን ሁለት ልጆች ለማስመለስ ክሳቸሁ ቀርቧል፡፡ ከሚከተሉት ጋብቻ ያፈሩ ልጆች ስለሆኑ ክሳቸሁ ተቀብለ ለ1ኛ ተከሳሽ ልጆቹ ከ3ኛ ተከሳሽ ጋር ስለሚኖሩ ልጆቹ ከ3ኛ ተከሳሽ ጋር ስለ ሚኖሩ ከ1

አባሪ 6(ሀ).

ጥቅምት 20 ቀን 2000 ዓ/ም

ለአዋሳ ከተማ ከ/ፍ/ቤት
አዋሳ

ከሳሽ:- አቶ ኃይሉ አለነ
አድራሻ:- አዋሳ ከተማ ፣ታቦር ቀበሌ

ተከሳሾች:- 1. አቶ ሀመሮ ሀሪቃ
2. ወ/ሮ ላንሴ ገቲሶ
አድራሻ :- አዋሳ ከተማ ፣ ታቦር ቀበሌ

ያልተከፈለ የብድር ገንዘብ ብር 23,200 /ሃያ ሶስት ሺህ ሁለት መቶ/ ለማስከፈል
በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 284 /ሀ/ መሠረት በተፋጠነ ስነ ስርአት የቀረበ ክስ

ሀ. ክሱ ብር 23,200 /ሃያ ሶስት ሺህ ሁለት መቶ/ ለማስከፈል የቀረበ በመሆኑና የተከሳሾች የመኖሪያ አድራሻ አዋሳ ከተማ ስለሆነ ክሱ የቀረበው ለፍ/ቤቱ በተሰጠው የዳኝነት ሥልጣን መሠረት ነው::
ለ. ለተከሳሾች የሚላከውን መጥሪያ ከሳሽ ለማድረስ እችላለሁ::
ሐ. የክሱን ዝርዝር ምክንያቶችና ከፍ/ቤቱ የምጠይቀውን ዳኝነት ቀጥሎ በዝርዝር አስረዳለሁ::

1. የክሱ ዝርዝር

1.1 ተከሳሾች በአዋሳ ከተማ ታቦር ቀበሌ /ከፍተኛ 2 ቀበሌ 07/ ክልል በይዞታ ማረጋገጫ ቁጥር 7342 በቦታ መለያ ቁጥር APR 85 2-07 M1177 በመዝገብ ቁጥር 6046/651 በ4/6/97 በተመሩበት 320 ካሬ ሜትር ቦታ ላይ የጀመሩትን የመኖሪያ ቤት ግንባታ ለመጨረስ በማሰብ በ17/5/1998 በግልጽ በተደረገ የብድር ውል ከከሳሽ ብር 20,000 /ሃያ ሺህ/ በብድር ወስደዋል::
1.2 ተከሳሾች ይህንን የብድር ገንዘብ እስከ 30/10/1998 ድረስ አጠናቀው ለመመለስና ባይመልሱ ግን ከ01/11/1998 ጀምሮ 12% ወለድ ጨምረው ለመክፈል ግዴታ ገብተዋል::ከዚህም ሌላ በብድር የወሰዱትን ገንዘብ የማይከፍሉ ከሆነ ለብድሩ ምክንያት የሆነውና በ1ኛው ተከሳሽ ስም ተመዝግቦ በአዋሳ ከተማ፣ታቦር ክፍለ ከተማ በይዞታ ማረጋገጫ ቁጥር 7342 በቦታ መለያ ቁጥር APR 85 2-07 M1177 ላይ የተሠራው ቤት ተሽጦ ዕዳው እንዲከፈል ተስማምተው ፈርመዋል::
1.3 ተከሳሾች በብድር ከወሰዱት ገንዘብ ምንም ያልከፈሉ ሲሆን እንዲከፍሉኝ በተደጋጋሚ ብጠይቃቸውም ገንዘቡን እንዳይከፍሉ የሚያስችላቸው አንዳችም ህጋዊ ምክንያትና ምንም አይነት መከላከያ ሳይኖራቸው ለመክፈል ፈቃደኛ ሆነው አልተገኙም:: ስለሆነም ተከሳሾች ማናቸውም አይነት መከላከያ ሳይኖራቸው ለመክፈል ፈቃደኛ ያልሆኑትንና በግልጽ በተደረገ የብድር ውል የወሰዱትን ገንዘቤን ለማስከፈል ከሳሽ ይህንን ክስ ለማቅረብ ተገድጃለሁ::

2. ከሳሽ የምጠይቀው ዳኝነት

2.1 ተከሳሾች በብድር የወሰዱትን ገንዘብ ብር 20,000 /ሃያ ሺህ/ በብድር ውሉ መሠረት ገንዘቡ መከፈል ከነበረበት ከ01/11/98 ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ ያለውን የ16 ወራት ወለድ በ 12% ሂሳብ ብር 3.200 /ሶስት ሺህ ሁለት መቶ/ ጨምረው በአንዴ እንዲከፍሉና ገንዘቡን በአንዴ ለመክፈል ፈቃደኛ ሆነው ካልተገኙ በብድር ውሉ ላይ የተጠቀሰው ቤት ተሽጦ እዳው እንዲከፈል በተፋጠነ ስነ ስርአት እንዲወሰንባቸው፣
2.2 ተከሳሾች ገንዘቡን እስኪከፍሉ ድረስ ይህ ክስ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ በየወሩ ብር 200 /ሁለት መቶ/ ወለድ በውሉ መሠረት እንዲከፍሉና ከሳሽ በክሱ ምክንያት ያወጣሁትን የዳኝነት፣ የጠበቃ አበልና ልዩ ልዩ ወጪዎችን የመጠየቅ መብቴ እንዲጠበቅልኝ በማክበር አመለክታለሁ::

ክሱ የቀረበው በእውነት መሆኑን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 92 መሠረት አረጋግጣለሁ::

ከሳሽ

ኃይሉ አለነ

ጥቅምት 20 ቀን 2000 ዓ/ም

ለአዋሳ ከተማ ከ/ፍ/ቤት
<u>አዋሳ</u>

ከሳሽ:- አቶ ኃይሉ አለነ

ተከሳሾች:- 1. አቶ ሀመሮ ሀሪቃ
2. ወ/ሮ ላንሴ ገቲሶ

<u>በሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 223 መሠረት የቀረበ የማስረጃ ዝርዝር</u>

የከሳሽን ክስ የሚያስረዱ ማስረጃዎች

ሀ/ <u>የሰነድ ማስረጃ</u>

1. በ17/5/98 የተፈረመ የብድር ውል 1 ገጽ

ለ/ <u>የሰው ማስረጃዎች</u>

1. አቶ አሸናፊ አድማሱ፣ አድራሻ:- አዋሳ ከተማ፣ ታቦር ቀበሌ
2. አቶ ታረቀኝ ፋንታዬ፣ አድራሻ :- አዋሳ ከተማ፣ ታቦር ቀበሌ
3. ወ/ሮ ዝናሽ ባና፣ አድራሻ:- አዋሳ ከተማ ፣ ታቦር ቀበሌ
4. ወ/ሮ ወሰን አለሙ ፣አድራሻ:- አዋሳ ከተማ፣ ታቦር ቀበሌ

ስለሆነ አስፈላጊ ከሆነ ቀርበው እንዲሰሙልኝ እየጠየቅኩ አቤቱታው ካልተሻሻለ ወይም ፍ/ቤቱ ካላዘዘ በቀር ማስረጃዬ በዚህ መጠቃለሉን አረጋግጣለሁ::

ከሳሽ

ኃይሉ አለነ

ጥቅምት 20 ቀን 2000 ዓ/ም

ለአዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
<u>አዋሳ</u>

ከሳሽ፡- አቶ ኃይሉ አለነ

ተከሳሾች፡- 1. አቶ ሀመሮ ሀሪቃ
2. ወ/ሮ ላንሴ ገቲሶ

<u>በተፋጠነ ሥነ ሥርአት የቀረበው ክስ እውነት መሆኑን በማረጋገጥ የቀረበ ቃለ መሀላ</u>

ከሳሽ በተከሳሾች ላይ በተፋጠነ ሥነ ሥርአት በመሠረትኩት ክስ የተጠቀሰው የገንዘብ መጠን ትክክለኛ መሆኑን፣ በክሱ ውስጥ የተጠቀሱ ፍሬ ነገሮች በሙሉ እውነተኛ መሆናቸውንና ተከሳሾቹም ለክሱ ማናቸውም ዓይነት መከላከያ የሌላቸው መሆኑን ከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 284 መሠረት አረጋግጣሁ፡፡

ከሳሽ

ኃይሉ አለነ

ጽ/ፍ/ቤ 6(ሀ)

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ ፯
የ ፍ- መ.ቁ 04709

03-04-2000 ዓ/ም

ክቡር ዳኛ ወ/ሮ ሄዋን ሀ.

አመልካች- ሂክ ኃይሉ ከአቶ ወንድሙ ከሚ ጠብቅ ከተ ሞ ቀረበ
ተጠሪ፡ 1. ሂክ ሀወ/ሮ ሀርቅ ቀርተዋል
2. ወ/ሮ ሰንበሌ ገቢስ ቀርተዋለች.
መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል

ፍርድ.

አመልካች በ20-02-2000 ዓ/ም በተጻፈ የክስ ማመልከቻ ተጠሪዎችን በ17-05-1998 ዓ/ም በተከራከሩበት የገንዘብ መጠን ብር 20,000/ሃያሺህ/ አስከፍሎ መስጠታቸው:: ይህንን የገንዘብ ገንዘብ እስከ 30-10-1998 ዓ/ም ድረስ አስከፍሎ መስጠት ሲገባቸው ባይከፍሉ ግን ከ01-11-1998 ዓ/ም ጀምሮ 12% ህጋዊ ወለድ ለመክፈላቸውና ባይከፍሉ ግን ከ01-11-1998 ዓ/ም ጀምሮ ወለድ ለመክፈል ተስማምተዋል:: ተጠሪዎች ከገንዘብ ክፍያ ገንዘብ ውስጥ ያስከፈሉት ሕሊናዊ ገንዘብ ብር 20000/ሃያ ሺህ ብር ብቻ ከ01-11-1998 ዓ/ም ጀምሮ የሚተላለፍ ወለድ መሆኑ ሲታወቅ እንደሚገኘ:: ስለሆነ ግን ከአከራካሪ ገንዘብ ውስጥ ከ20,000/ሃያ ሺህ ብር ከ01-11-1998 ዓ/ም ጀምሮ ወለድ ሳይከፍሉ ቆይተዋል ተብሎ ስለ ተገመተ ከ01-11-1998 ዓ/ም ጀምሮ ከ20,000/ሃያ ሺህ ብር ላይ

አገለጋ (ሀ)

SONY ☐ IBM DOS/V ☐ Macintosh ☐ Others

ኢቅክ ማሳ

ከፍያ

ayalebedru@yahoo.com

ለአዋሣ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት

ስሣ ፡

ስመለከት .. እኔ ሰናይ ሰዴቦ

አደራሻዬ አዋሣ ከተማ ከፍተኛ 2_03 ቀበሌ

መብት አንዲከበር ለፍርድ ቤት የቀረበ አቤቱታ ነው ::

እኔ አመልካች በአዋሣ ጥቂት አከስዬን ማሕበር ውስጥ በአስተዳደርና አገልግሎት ሥር በጥበቃ ፈረቃ ኃላፊ ስሆን ከ30 /10/99 ዓ.ም ጀምሮ የዓመት እረፍት ፈቃድ ወጥቶ ስለነበረ ፍቃዱን ጨርሶ በ21/11/99 ዓ.ም ከቀኑ ስምንት ሰዓት ሳይ ወደ ዎደብ ስራዬ ወሚመለስበት ወቅት ወደ ስራዬ ስገቢ በአይን አይታ የሚታዬ ንብረቶችን ስመለከት በፊት የጥበቃ ኃላፊ ይጠቀምበት የነበረው ኮሚዲኖ ቁሳቁስ ተሰብሮ አየሁት ከውስጥ የነበሩ አንዱአንዱ የይከመንት መረጃዎች ተበርብረው ተወስደዋል:: ይህ በዚህ አንዳለ አንዲሁም ለጥበቃ የሚጠቀሙ ቁሳ ቁስ የቀም ሲጥን በር በኃይል ለመክፈት መሞከራ ስደረግ ሳለ ቷል:: በጠቀሳሳው ለጥፋት ስራ መሞከራ መደረጉን ደርግተ ያስ ያለ:ቢቢሮ

በመሆኑም ጉዳዩን በትጋት በመ. ታተል 1ኛ በ23/11/99 ዓ.ም 2ኛ በ25 /11/99 ዓ.ም በተጻፈ ደብዳቤ ለመ/ቤቱ አስረድቻለሁ:: መ/ቤቱ ይህን እኔ በፊቃድ ሳይ ሆኜ በሌለሁበት ሶተፈፀመው ጥፋት አጥፍው ማን እንደሆነ ሣጣራ ኑና ተ ተባርቶ ከታወቀ ወዲ ተገቢውን ሕጋዊ እርምጃ መውሰድ ስገቢ ይህን ተራጫይ አሰፍ አንዲሁ ባደፈናው ሕገን ባለ ተከ ተለ አሰራር ባሳጣፈሁት ጥፋት በግራዬ አግያኝ ከ 15/1/2000 ዓ.ም ጀምሮ ከሥራዬ ኢግዱ ተደርጎብኝ ሰመጉላላትና ሰመንከራተት ሳይ እገኛለሁ::

ስለዚህ 1ኛ ደርግ ትን በመሃከታተል በሌለሁበት ከፍ ቃድ ላይ ሆኜ የተፈጸመ ስመሆኑ ያስረዳሁበትን 1ኛ በ23/11/99 ዓ.ም 2ኛ በ25/11/99 ዓ.ም የጻ ፍኩትን ደብዳቤ 2 ገጽ ቅጂ ከ ቪና አንዲሁም መ/ቤቱ ያስአግባብ ከሥራ ያገደኝን በቁጥር 01/ሠሰ/3/36/4 የሆነ ደብዳቤ ከዚህ አቤቱታዬ ጋር ስላቀረብኩት የተከ በረው ፍ/ቤት ያለአግባብ የተረገጠውን መብ ቴን አስከብሮ ቅ ሰጠኝ ቤተአከብና የሰጀ ኝ ሽባት ስለሆንኩ ልጅ ቴን ለማስ ተማርና ለማስ ተዳደር ወደ ሥራዬ እንዳመለስ የታገደው ኢግዱ እንዲነሳልኝ በዚህ አቤቱታ ያሳዝኑትን ወሰዳ የተገላባሁበት ከሣራ ኢንዲነሳ ለኝ በመጠየቅ አመለክታለሁ::

አመልካች ሰናይ ሠይበ

ጽ ግሪ ፲ (ለ)

መ/ቁ፡ 08233/99

ቀን 14/02/99

ለአዋሣ ከተማ የመጀመሪያ

ደረጃ ፍ/ቤት

አ ዋ ሣ

ከሳሽ፣ ወ/ሮ ላቀች አርሞዴ

አድራሻ፣ አዋሣ ከተማ መናኸሪያ ክ/ከተማ

ተከሳሾች፣ 1ኛ. አሌፍ ጤና ሳይንስ ኮሌጅ

አድራሻ፣ አዋሣ ከተማ መናኸሪያ ክ/ከተማ

2ኛ. አዋሣ ከተማ ማዘጋጃ ቤት

አድራሻ፣ አዋሣ ከተማ

የክሱ ርዕስ፣ በህጋዊ ይዞታ ላይ የተደረገው ሁከት እንዲወገድ

በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁጥር 91 እና 222 መሰረት ተሻሽሎ የቀረበ የክስ ማመልከቻ

- ይህ ክስ ተሻሽሎ እንዲቀርብ ፍ/ቤቱ አዟል፡፡
- ከሳሽና ተከሳሾች በክርክሩ ለመሳተፍ የህግ ችሎታ አሉን፡፡
- ከሳሽ በጠበቃ እወከላለሁ፡፡
- ፍ/ቤቱ ክርክሩን ለመመልከት በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ ቁጥር 18 ፣ በክልሉ የከተሞች አስተዳደር አዋጅ /እንደተሻሻለው/ እና በክልሉ ከተማ ነክ ጉዳዮች ፍ/ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅ መሰረት ስልጣን አለው፡፡
- ለተከሳሾች የሚደርሰው መጥሪያ በሚገኙበት ቀበሌ አማካኝነት ይደርሳቸዋል፡፡

የክሱ ዝርዝር

ከሳሽ በአዋሣ ከተማ መናኸሪያ ክ/ከተማ /በቀድሞ አወቃቀር ከፍተኛ 2 ቀበሌ 04/ ተብሎ በሚታወቅ ክልል ውስጥ የሚገኝ በ3000 ካሬ ሜትር ይዞታ ላይ የሰፈረውን 2ኛው ተከሳሽ በይዞታ ምስክር ወረቀት ቁጥር 5044 በቀን 30/09/82 ዓ.ም. በህጋዊ መንገድ ማስረጃ ሰጥቶ የዘይት ማምረቻ ድርጅት እንድሰራበት መርቶኛል፡፡ ከሳሽ ይህንኑ ቦታ ተረክቤም በይዞታዬና በቁጥጥሬ ስር በማድረግ ስሬ ለማስመዝገብ ግብር በመክፈል ላይ እገኛለሁ፡፡ ይሁንና 1ኛ ተከሳሽ ያለአግባብ ህጋዊ ይዞታ ለመግባት

የሚያስችለው የሚፈቅድለት መብት ሳይኖረው ከሰኔ 1994 ጀምሮ ከሳሽ የከለለውን ህጋዊ ይዞታ አጥር አፍርሶ በመግባት የማይንቀሳቀስ ንብረት እየሰራበት ስለሚገኝ በይዞታዮ ላይ ሁከት ፈጥሯል፡፡

<u>የምጠይቀው ዳኝነት</u>

የተከበረው ፍ/ቤት፣

1ኛ. ተከሳሾች በህጋዊ ይዞታዬ በሰላም እንዳልጠቀም አድርገው በሀይል በመግባት በይዞታዬ ላይ የተሰራው የማይንቀሳቀስ ንብረት በተከሳሾች ኪሳራ በሙሉ እንዲነሳልኝ፣

2ኛ. ተከሣሾቹ በይዞታዬ እንዳልገለገል ለፈጠሩት ሁከት በቂ የሆነ ኪሣራ በአንድነት እንዲከፍሉ እንዲፈረድባቸው፣

3ኛ. ከሣሽ ክሱን ለማቅረብ ያወጣኋቸውን ወጪዎች ለዳኝነት፣ ለጠበቃ፣ ለጽሁፍ እንዲተካ እና አለአግባብ ለተገላላሁበት በቂ ኪሣራ እንዲከፍል እንዲፈረድበት በማክበር አመለክታለሁ፡፡

የቀረበው አቤቱታ እውነት መሆኑን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 92 መሠረት አረጋግጣለሁ፡፡

ስለ ከሣሽ

ጥቅምት 14 ቀን 1999 ዓ.ም.

ለአዋሣ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት

<u>አ ዋ ሣ ፣</u>

<u>በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 223 እና 91 መሠረት ተሻሽሎ የቀረበ የማስረጃ ዝርዝር፣</u>

<u>ከሣሽ</u>፣ ወ/ሮ ላቀች አርምዴ

<u>አድራሻ</u>፣ አዋሣ መናኸሪያ ክ/ከተማ

<u>ተከሳሾች</u>፣ 1ኛ. የአሌፍ ጤና ሣይንስ ኮሌጅ

<u>አድራሻ</u>፣ አዋሣ ከተማ መናኻሪያ ክ/ከተማ

2ኛ. የአዋሣ ከተማ ማዘጋጃ ቤት

<u>አድራሻ</u>፣ አዋሣ ከተማ

በከሣሽ እና በተከሳሾች መካከል በአለው ሁከት እንዲወገድ የቀረበ ክስ ለማስረዳት የማቀርባቸው የጽሁፍ ማስረጃዎች፣

1. የይዞታ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት መ/ቁ 5044 በቀን 30/09/82 የሆነ 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ
2. በቦታው የዘመኑ ግብር ከነውዝፋ የተከፈለበት በቁጥር 7339/386 የሆነውን በመጋቢት 7 ቀን 1998 ዓ.ም የተሰጠ ማስረጃ 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ ከ1996 እስከ 1997 ዓ.ም. ድረስ ያለውን የገበርኩበት ማረጋገጫ
3. የከተማ ቦታ አስተዳደር የቦታው የሀገር ውስጥ ገቢ ክፍያ ደረሰኝ ሞዴል 181949 የሆነ ከ1990 እስከ 1995 ድረስ የገበርኩበት 1 ገጽ በድምሩ 3 ገጽ ኮፒ አቅርቤአለው፡፡

የክርክሩ ጭብጥ ካልተቀየረ የማቀርባቸው ማስረጃዎች እነዚህ ብቻ መሆናቸውን አረጋግጣለሁ፡፡

የቀረበው እውነት መሆኑን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 92 መሠረት አረጋግጣለሁ፡፡

ከሳ ከሣሽ

አጭር ቁ (ሰ)

18/10 ቀን 1999 ዓ.ም

ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት

አዋሳ

በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 188 መሠረት የቀረበ አቤቱታ

አመልካች አቶ መኩሪያ ማሞ

አድራሻ፡- ይ/ዓለም አራዳ ቀበሌ

ተጠሪ የኮሎዋ የቡና ንግድና ኢንዱስትሪ ሃ/የተወሰነ የግል ማህበር

አድራሻ፡- ጊዳሞ ቀ/ገ/ማህበር

- ጥሪው ለማህበሩ ጽ/ቤት በአሳሽ በኩል ይደርሳል
- አሳሽና ተአሳሽ ማህበር የሕግ ችሎታ የለውም አልተባለም
- አሳሽ ጉዳዩን የሚከራከረው በራሱ ወይም በጠበቃ ይሆናል
- ፍ/ቤቱ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 15/2/ሀ/መሠረት ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን አለው፡፡

ስአቤቱታው ደጋፊ ማስረጃዎን በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 223 መሠረት በሌላ ጽሁፍ የማቀርብ ሆኖ ከዚህ በመቀጠል ዝርዝር ሁኔታውን አቀርባለሁ፡፡

በጊዳሞ ቀበሌ ገ/ማ/ር ውስጥ ተጠሪው የኮሎዋ የቡና ንግድና ኢንዱስትሪ ሃ/የተወሰነ የግል ማ/ር የእሸት ቡና መፈልፈያ ኢንዱስትሪ ማህበር ለማቋቋም ተፈልጎ በመመስረቻ ጽሁፍ በተራ ቁጥር 6 ላይ በ12 አክስዮን ብር 5000 በ12 አክስዮን ኢንዱስትሪው የተቋቋመበት የመሬት ይዞታ የኔ ሆኖ በብር 60,000 አክስዮን ተመዝግቤ ማህበሩ በ4/5/90 ዓ.ም በደቡብ ክልል ፍትህና ዐዋጅ ቢሮ ተመዝግቦ ሕጋዊነት ከአገኘሁ በኋላ ኢንዱስትሪው በ1990 ዓ.ም የምርት ዘመን በብር 870,000 /ስምንት መቶ ሰባ ሺህ ብር/ ሥራውን ጀመረ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ማለት

1ኛ/ ከ1991 ዓ.ም ጀምሮ የኢንዱስትሪው ግንባታ ሂደት ብድም በአዲተር ያልተጣራ በመሆኑ በ1992 ዓ.ም የብር 64000 በደረቅ ቼክ ተከፍሏል የተባለ የቼኩ ርቀት ከፍ ለአባላት ያልተሰጠና ትክክለኛነቱ ሳይታወቅ የቀረ በመሆኑ

2ኛ/ ከ1994 ዓ.ም ጀምሮ በማህበሩ የሥራ እንቅስቃሴ ሪፖርትና ስብሰባ ላይ አንድ ጊዜ ተጠርቼ ሪፖርቱን ሰምቼ አላውቅም በመተዳደሪያ ደንቡ አንቀፅ 15/1/ መሠረት በስብሰባ የመከረ ድምፅ የመስጠት መብት ስለላለብኝ

3ኛ/ በኢንዱስትሪው የሚገኙ ሚዛን፣ የመሳሰሉትና የጥበቃ 2 ክላሽንኮብ በመንጃ እንዲሁም የተለያዩ የቡና መሸፈኛ ግምታቸው ከፍተኛ የሆነ ቁርቁሮዎች በቦታው የሌሉና የባከኑ ስለሆነ ቁጠራ እንዲደረግ

4ኛ/ ከ1994 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1998 ዓ.ም ድረስ ምንም ትርፍ ያላገኘሁ ስለሆነና የገቢ ወጭና ኪሣራ እንዲሁም ትርፍ ያልተገለፀልኝ በመሆኑና እንዲሁም የማህበሩ ሥራ አስኪያጅ የተወሰኑ አባላት በመያዣር በብቸኝነት ይጠቀማሉ እኔን እንደአባል አይቆጥሩም

5ኛ/ ለቦካሶ ሕ/ሥራ ማህበር የቡና መፈልፈያ ኢንዱስትሪውን በ1998 ዓ.ም መስከረም ወር ሲያከናትሩ የተቀበሉትን ሥራ አስኪያጁ አቶ ስንታየሁ ዘውዴ ኢትዮጵያ ልማት ባንክ የብድር ዕዳ እንዲያስገቡ ብር 130,000 /አንድ መቶ ሰላሳ ሺህ ብር/ እና በ1999 ዓ.ም መስከረም ወር ብር 80,000 /ሰማንያ ሺህ ብር/ በድምሩ ብር 210,000 /ሁለት መቶ አስር ሺህ ብር/ ማህበሩን በኪሣራ ላይ ለመጣል ሆነ ብለው ከእጃቸው አቆይተውና በገንዘቡ ሲገለገሉበት ቆይተው እያለ ባንኩ ማስጠንቀቂያ ለማህበሩ ሲፅፍ በጥር ወር 1999 ዓ.ም ብር 200000 /ሁለት መቶ ሺህ ብር/ ብቻ በማስገባት ብር 10,000 /አስር ሺህ ብር/ ለማህበሩ አካውንት ሳያስገቡ በእጃቸው እንዲቀር በማድረጋቸውና የማህበሩን ጥቅም የሚጎዳ ተግባር እየተፈፀመ ያለ ስለሆነ

6ኛ/ ባጠቃላይ የንብረት ቆጠራና ማለት ትርፍና ኪሣራ ተለይቶ ሳይታወቅ እኔ የጋራ ተካፋይና ተጠቃሚ በፍ/ሕግ ቁጥር 1258 መሠረት ባልተስማማሁበት፣ ሌሎች አባላትን በመያዝ ሶስተኛ ወገን እንዲገባ በማስማማት እያሉ ሰምቼ ተቃውሜ ሃሣቡ ተጣርቶና የኢንዱስትሪው ያለበት ይዞታ የኔ ስለሆነና የጋራ ባለሃብት በመሆኔ ኢንዱስትሪው የሚሸጥ ከሆነ በፍ/ሕግ ቁጥር 1261 መሠረት የመግዛት ቅድሚያ እንዲሰጠኝ እና ማህበሩ የሸያጭ ሀሳብ ቀይሮ ኮንትራት የሚሰጥ ከሆነ በቅድሚያ እንዲሰጠኝ ጠይቄ በገዘምታ ያለሁ በመሆኑም በመተዳደሪያው ደንብ መሠረት የኔን የአባሉን መብት ሳይጠበቅ ማህበሩ መብቱን የጎዳና፣ እስካሁን ማለት በካፒታሉ ገንዘብ ሥራው ከተጀመረ ጀምሮ ሥርነቀል የሆነ በሕጋዊ ኦዲተር ተጠቃሎ ሂሣቡ ተመርምሮ ትርፍና ኪሣራ ያልታወቀ ተሸፍኖና በማድበስበስ ኢንዱስትሪውን በኪሣራ ለማፍረስ ስለተነሱ በቅድሚያ ገቢና ወጭ የማያጣራ ባለሙያ ተመድቦ ሂሣቡ እንዲጣራ ፍ/ቤቱ ሠሪ ትእዛዝ እንዲሰጥልኝ በአክብሮት አመለክታለሁ አቤቱታዬ አወጥቶ ስለመሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 92 መሠረት አፈጋግጣለሁ፡፡

ሸገሪ 1 (መ)

የካቲት 27 ቀን 1998 ዓ.ም.

ለአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
አዋሣ፣

ከሣሽ . . . . ወ/ሮ ቦጋለች ሃ/ጊዮርጊስ
አድራሻ... ምዕራብ ሸዋ ዞን አምቦ ከተማ ከፍተኛ 1 ቀበሌ 01

ተከሣሾች..... 1ኛ አቶ ታደሰ ወ/ኪዳን
2ኛ. አቶ መቆያ ፋንቱ
አድራሻ... ይርጋዓለም ከተማ ቀበሌ 05

1. የክሱ አርዕስት

ክሱ የቀረበው በፍ/ህ/ቁ 2081፣ 2095 እና 2116 መሠረት የተጓደለ የመተዳደሪያ ገንዘብና የህሊና ጉዳት ካሣ ብር 121,000 /አንድ መቶ ሃያ አንድ ሺህ ብር/ ክሱ ካስከተላቸው ልዩ ልዩ ወጪዎች ጋር ለማስከፈል ነው፣

- ፍ/ቤቱ ክሱን ተቀብሎ ለማከራከርና ለመወሰን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 15/1/ሀ/ እና 27/1/ መሠረት የስረ ነገርና የግዛት ክልል የዳኝነት ስልጣን አለው፣
- ከሣሽ ክሱን የሚያቀርቡትና ጉዳዩን የሚከታተሉት ራሳቸው ወይንም በጠበቃቸው አማካይነት ይሆናል፣
- ክሱ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 467 መሠረት በደሀ ደንብ እንዲታይ ከድህነት ማስረጃ ጋር ተያይዞ የቀረበ ነው፡፡
- ለተከሣሾች የሚላከው መጥሪያ በመኖሪያ አድራሻቸው በኩል ሊደርሳቸው ይችላል፣
- ተከሣሾች ለክሱ ምክንያት በሆነው ጉዳይ ሃላፊና ተጠያቂ የሚሆኑበትን ህጋዊ ሁኔታ ከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 222/1/ሸ/ መሠረት እንደሚከተለው ያስረዳሉ፡፡

2. ለክሱ ምክንያት የሆነው ጉዳይ

2፡1. የከሣሽ ልጅና ጧሪ የሆነው ሟች አቶ ፍፁም መዝገቡ መስከረም 29 ቀን 1998 ዓ.ም. ከቀኑ 9:00 በሚሆንበት ግዜ በአዋሳ ከተማ በታቦር ቀበሌ አስተዳደር ክልል ውስጥ በትሩፋት ሆቴል ጀርባ በሚወርደው የውስጥ ለውስጥ መንገድ ላይ ከጓደኛው ከአቶ ኪሩቤል ዳኛቸው ጋር በሞተር ተጫጭኖ በዝቅተኛ ፍጥነት በመጓዝ ላይ እንዳለ ንብረትነቱ የአሁን 1ኛ ተከሣሽ የሆነውና በ2ኛ ተከሣሽ አሽከርካሪነት ሲጓዝ የነበረው የሰሌዳ ቁጥሩ ኮድ 3-11203 አ/አበባ የሆነው አይሱዙ የደረቅ ጭነት ተሽከርካሪ ጥንቃቄ በሚሻ መጠምዘዣ ቦታ ላይ መስመሩን ለቆ በግራ መስመሩ ላይ በፍጥነት በመጓዝ ሞተሩን ሲያሽከረክር የነበረውን ጋሟችን ከፊት ለፊት ገጭቶት ሟች ከደረሰበት በዚሁ ጉዳት ምክንያት በዕለቱ ለህልፈተ ህይወት ከቷል፡፡

2፡2. 2ኛ ተከሣሽ ተሽከርካሪውን ለማሽከርከር የሚያስችል 3ኛ ደረጃ የመንጃ ፈቃድ ሣይኖረውና መውሰድ የማገባውን ጥንቃቄ ሣይወስድ በሟች ላይ ባደረሰው አደጋ በተከሳሽነት ምርመራው ተጣርቶበት ጉዳዩ ለባለስልጣኑ ዐ/ህግ መ/ቤት ተመርቶ በዚሁ ፍ/ቤት የወንጀል ክስ ተርቦበት ይገኛል፡፡

2፡3. ሟች በአደጋው ምክንያት ከመሞቱ በፊት በመምህርነት የሚሰራ ቴክኒሻን በመሆኑ በዚሁ በአዋሳ ከተማ በታቦር ቀበሌ ኢስተዳደር ውስጥ ከከፍል ጠና በር/ቁጥር 11-21-42/3424 በ9/6/96 በስሙ ተመዝግቦ በተከራከፈ ይገኛል ጠና ጎጎልግሎት

ቸርነት ገ/ህይወት
በማንኛውም ፍ/ቤት
ጠበቃና
የሕግ አማካሪ
CHERINET G/HIWOT
ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW.

የብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ኪዳነምህረት አነስተኛ ዲያግኖስቲክ ላቦራቶሪ በሚል ስያሜ የጤና ምርመራ ማዕከል ከፍቶ ተገቢውን የመንግስት ግብር እየከፈለ ሲሰራ ቆይቷል:: ከዚህ የንግድ /የህክምና/ ስራውም በቀን በዝቅተኛ ግምት እስከ ብር 400 /አራት መቶ ብር/ በወር እስከ ብር 12000 /አስራ ሁለት ሺህ ብር/ ያገኝ ነበር::

3:4. ሟች በህይወት በነበረበት ጊዜ ከዚሁ የንግድ ስራው ከሚያገኘው ገቢ ያለሌላ ረዳት የሟቹን ወንድሞችና እህቶች ይዘው ለሚያስተዳድሩት ለወላጅ እናቱ ማለትም ለአሁን ከሣሽ በየወሩ ብር 500 /አምስት መቶ ብር/ ለመተዳደሪያነት ሲሰጥ ነበር:: ይህም በሰው ምስክሮቻችን ሊረጋገጥ የሚችል ፍሬ ነገር ሲሆን ሟች በመሞቱ ምክንያት ከሣሽ ይህ የመተዳደሪያ ገንዘብ ተቋርጦባቸዋል::

3:5. ከሣሽ በአሁን ሰአት ዕድሜያቸው 40 ዓመት ሲሆን ከዚህ ወዲያ በአማካይ 60 ዓመት ይኖራሉ ተብሎ ቢገመት ለቀሪው ህይወታቸው የሚተዳደሩበት የ20 ዓመት ጥቅም ቀርቶባቸዋል:: ይህም በመሆኑም ተከሣሾች ለደረሰው ጉዳትና ለተጠየቀው ካሣ በፍ/ሕ/ቁ 2081 መሠረት በአንድነትና በነጠላ ሀላፊ ናቸው::

3:6. ከዚህም በተጨማሪ ከሣሽ በልጃቸው ድንገተኛና አሰቃቂ ሞት ምክንያት ከፍተኛ የህሊና ጉዳት የደረሰባቸው በመሆኑ ተከሣሾች ከጉዳት ካሣው በተጨማሪ በፍ/ሕ/ቁ 2116 መሠረት ብር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ የህሊና ጉዳት ካሣ ለመክፈል በህግ ይገደዳሉ::

በመሆኑም ተከሣሾች በፍ/ሕ/ቁ 2095፣ 2081 እና 2116 መሠረት ለከሣሽ ተገቢውን የተጓደለ የመተዳደሪያ ገንዘብና የህሊና ጉዳት ካሣ ይከፍሉ ዘንድ ይህ ክስ ሊቀርብባቸው ችሏል::

3. ከሣሽ ፍ/ቤቱን የሚለምኑት ዳኝነት

3:1. በሟች ሞት ምክንያት ከሣሽ ያጡትን የመተዳደሪያ ገንዘብ በቀሪ እድሜያቸው መጠን ብር 500 x 12/ወር/ x 20/ዓመት/ = ብር 120,000 ተከሣሾች በፍ/ሕ/ቁ 2081 እና 2095 መሠረት በአንድነትና በነጠላ በመሆን እንዲከፍሉ እንዲወሰንባቸው::

3:2. ሟች በመሞቱ ምክንያት አመልካች ለደረሰባቸው የህሊና ጉዳት በፍ/ሕ/ቁ 2116 መሠረት የህሊና ጉዳት ካሣ ብር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ በድምሩ ብር 121,000 /አንድ መቶ ሃያ አንድ ሺህ ብር/ የመተዳደሪያና የህሊና ጉዳት ካሣ ክሱ ካስከተላቸው የዳኝነት፣ የጠበቃ አበልና ልዩ ልዩ ወጪዎች ጋር ተከሣሾች እንዲከፍሉ እንዲወሰንባቸው በማክበር የፍ/ቤቱን ሚዛናዊ ዳኝነት እለምናለሁ::

ክሱ በእውነት የቀረበ መሆኑን በመሀላ አረጋግጣለሁ::

የከሣሽ ህጋዊ ወኪል
ችርነት ገ/ህይወት
በማንኛውም ፍ/ቤት
ጠበቃና
የሕግ አማካሪ
CHERINET G/HIWOT
ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW

Awassa City High Court

የካቲት 27 ቀን 1998 ዓ.ም.

ለአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
አዋሣ፣

ከሣሽ . . . . ወ/ሮ ቦጋለች ሃ/ጊዮርጊስ
አድራሻ... ምዕራብ ሸዋ ዞን አምቦ ከተማ ከፍተኛ 1 ቀበሌ 01

ተከሣሾች..... 1ኛ አቶ ታደሰ ወ/ኪዳን
2ኛ. አቶ መቆያ ፋንቱ
አድራሻ... ይርጋዓለም ከተማ ቀበሌ 05

በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 223 መሠረት የቀረበ
የማስረጃ ዝርዝር መግለጫ

1. ሟች በደረሰበት የግጭት አደጋ ምክንያት መሞቱን በመግለፅ የይርጋዓለም ሆስፒታል በ14/10/2005 የሰጠው ማረጋገጫ 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራው ባጣራው የአዋሣ ከተማ ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
2. በቁጥር 20105 የተመዘገበ የሞተር ሣይክል ምርመራ ውጤት 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
3. በቁጥር 20106 የተመዘገበ የተሽከርካሪ ምርመራ ውጤት 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
4. የትራፊት የአደጋ ኘላን /ካርታ/ ከነመግለጫው 3 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
5. የአደጋውን ሁኔታ የሚያሣየው ፎቶ ግራፍ 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
6. አደጋው እንደደረሰ የከሣሽ ወንድም የሆነው ተስፋዬ ሃ/ጊዮርጊስ ለአዋሣ ከተማ የሸግግር አስተዳደር ፖሊስ በ9/1/98 ዓ.ም. ያቀረበው ክስ 2 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
7. አደጋውን ያደረሰውን ተሽከርካሪ ሲያሽከረክር የነበረው 2ኛ ተከሣሽ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 27 መሠረት ለፖሊስ የሰጠው የዕምነት ቃል 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
8. 2ኛ ተከሣሽ በወ/መ/ቁ 05154 በወ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 35 መሠረት ለአዋሣ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠው የዕምነት ቃል 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራው ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
9. የአደጋውን ሁኔታ አስመልክቶ 1ኛውና 2ኛው የከሣሽ ምስክሮች ለፖሊስ የሰጡት የምስክርነት ቃል 2 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው ምርመራውን ባጣራ[illegible] ፖሊስ እጅ የሚገኝ/
10. ሟች በቁጥር 11-21042/3424 በ9/6/96 ዓ.ም. በስሙ ተመዝግቦ በክልሉ ቁጥር ቢሮ የተሰጠው የብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው [illegible] የሚገኝ/
11. ሟች በግብር ከፋይነት ለመመዝገብ ጠይቆ ከአዋሣ ከተማ የሸግግር [illegible] ደደር ገበያ ዴስክ በቁጥር 793/612-27/76 በ2/2/97 ዓ.ም. የተፃፈለት ማስረጃ [illegible] ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው በእጃችን የሚገኝ/
12. ሟች ለ1997 ዓ.ም. ፈቃዱን እንዲያሣድስ ከአዋሣ ከተማ የሸግሣር አስተዳደር [illegible] ዴስክ ለጤና ዴስኩ በቁጥር 793/612-27-76 በ2/2/97 ዓ.ም. [illegible] ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው በእጃችን የሚገኝ /
13. ሟች በደረሰኝ ቁጥር 717171 በ2/2/97 ዓ.ም. [illegible] ማደሻ [illegible] ደረሰኝ 1 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው በእጃችን የሚገኝ/

ጥርነት ገ/ህይወት
በማኅበሩም ስም ቤት
ጠበቃና
የሕግ አማካሪ
CHERINET G/HIWOT
ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW

14. ከሣሽ በመ/ቁ 04063 በ10/2/98 ዓ.ም. የተሰጣቸው የወራሽነት ማስረጃ ከነመሸኛው 2 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው በእጃችን የሚገኝ/
15. ከሣሽ ከአምቦ ከተማ 01 ቀበሌ ማህበራዊ ፍ/ቤት የተሰጣቸው የድህነት ማስረጃ ከነመሸኛው 2 ገጽ ፎቶ ኮፒ፣ /ዋናው በእጃችን የሚገኝ/
16. አደጋው የደረሰው በአሽከርከሪው ማለትም በ2ኛ ተከሣሽ ጥፋት መሆኑን የሚያስረዱ የሰው ምስክሮች:

1. ሣጅን ገ/ልላት ታምሬ	አድራሻቸው	ሲልጤ ዞን ትራፊክ ፖሊስ
2. አቶ ኪረቤል ዳኛቸው	አድራሻቸው	አዋሣ ከተማ መናኸሪያ ቀበሌ
3. አቶ አዲሱ ተስፋዬ	አድራሻቸው	አዋሣ ከተማ ታቦር ቀበሌ

17. ከሣሽ በሟች ሞት ምክንያት በመተዳደሪያ ረገድ የተጓደለባቸውን /ጥቅም/ ወይንም የመተዳደሪያ ገንዘብ የሚያስረዱ የሰው ምስክሮች

1. አቶ አማኑኤል ታምሩ	አድራሻቸው	አዋሣ ከተማ ታቦር ቀበሌ
2. አቶ ተስፋዬ ሃ/ጊዮርጊስ	አድራሻቸው	አዋሣ ከተማ ማናኸሪያ ቀበሌ
3. አቶ አበባው ደርበው	አድራሻቸው	አዋሣ ከተማ መናኸሪያ ቀበሌ
4. ወ/ሮ አምሣለነገር መዝገቡ	አድራሻቸው	አዋሣ ከተማ ስለሆኑ በመጥሪያ ቀርበው

የምስክርነት ቃላቸውን እንዲሰጡ እንዲታዘዝልኝ በማክበር አመለክታለሁ::

ጭብጡ ካልተለወጠ ወይንም ክሱ ካልተሻሻለ በቀር ማስረጃዎቹ እነዚሁ መሆናቸውን አረጋግጣለሁ::

የከሣሽ ጠበቃ

ቸርነት ገ/ህይወት
በማንኛውም ፍ/ቤት
ጠበቃና
የሕግ አማካሪ
CHERINET G/HIWOT
ATTORNEY AND CONSULTANT AT LAW.

Awassa City High Court
አዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት

አገለ 1 (ሠ)

ሰኔ 4 ቀን 1999 ዓ/ም

ለአዋሣ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት

አ ዋ ሣ፣

አመልካች እኔ ወ/ሮ ሸራሬ ዮንታሞ
አድራሻ፡- አለታ ወንዶ ከተማ ቀበሌ 04
ተጠሪ አቶ ዳንጊሶ ካርቻ
አድራሻ አዋሣ ከተማ ታቦር ቀበሌ

የአቤቱታዬ ርዕስ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 18 እና በክልሉ ቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 90 መሠረት የቀረበ ነው፡፡

ሀ/ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ተቀብሎ ለማየትና አስፈላጊውን ለመወሰን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 14 እና 18 መሠረት ሥልጣን አለው፡፡

ለ/ አመልካችና ተጠሪ በሕግ ችሎታ የላቸውም ያልተባልን ነን፡፡

ሐ/ ለተጠሪው የሚላከው መጥሪያ በአዋሣ ከተማ ታቦር ቀበሌ ጽ/ቤት በኩል ይደርስለታል፣

መ/ ክሱ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 222 እና 223 መሠረት ችሚልቱና በማስረጃ ተደግፎ የቀረበ ነው፡፡

ሠ/ በቀረበው የክስ አቤቱታዬ መሠረት ተጠሪው የሚጠየቅበትን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 222 /1/ /ሸ/ መሠረት ከዚህ ቀጥሎ አቀርባለሁ፡፡

የአቤቱታዬ ዝርዝር፣

አመልካችና ተጠሪ በባህል ጋብቻ ተጋብተን አብረን የምንኖር ባልና ሚስት ስንሆን ለረዥምም ዓመታት አብረን ስንኖር 10 ልጆችን ወልደን ሁለቱ በሕይወት የሉሉ ሲሆን 8ቱ በአሁኑ ሰዓት በእጄ ይገኛሉ፡፡ ይህ በእንዲህ እያለ ተጠሪው የቀደመውን ከእኔ ጋር ያለውን ጋብቻ ባለማክበር በእኔ ላይ ሌላ ሚስት ጨምሮ ከማግባቱም በላይ እኔ አብሬው ደክሜና ለፍቼ ያፈራሁትን የሚንቀሣቀስም ሆነ የማይንቀሣቀስ ንብረቱን ገንዘቤንም እያባከነና ከእኔ በኋላ ላገባት ሚስቱ ጥቅም እያዋለ ለመጥቀስም ያህል፣

1ኛ/ በአዋሣ ከተማ ታቦር ቀበሌ ክልል ውስጥ በተጠሪው ስም ተመዝግቦ በሚገኝ ቪላ የመኖሪያ ቤት እኔ በውጭ በማይመችና በደሳሳ ኩሽና መሰል ቤት ተከራይቼ እየኖርኩ ዝናብና ብርድ ሲፈራረቅብኝ በተጣበበ ሁኔታ ከልጆቼ ጋር ስሠቃይ ተጠሪው በዚሁ ቤት ከሌላ በእኔ ላይ ካገባት ሚስቱ ጋር ተመቻቸት ይኖራል፡፡

2ኛ/ ሁለት የጭነት መኪናዎች ያሉትንም ለራሱና ለሌላ ሚስቱ ጥቅም ብቻ እያዋለበት ይገኛል፡፡ እንዲሁም ጥሬ ብር ባንክ ቤት ከመቶ ሺህ ብር በላይ እያለው እኔ ችግረኛ ሆኜአለሁ፡፡

3ኛ/ በበንግ ወረዳ ውስጥ በሀቼ እና በኖሬ ወንዝ አካባቢ ለሚገኘው ሁለት የእሸት በና መሬልሬያ ድርጅት አክሲዮን ድርሻ ከሁለቱም ድርጅቶች ጥቅም እያገኘ ሲኖር ለአመልካቿ ተሰብ እንኳ ከልክሎኝ ሀብት ንብረቱ ሳያንስ በመብቱ ተጠቃሚ እንዳልሆን ተጠሪው

ባደረገብኝ ተጽእኖና የመብት ረገጣ ከልጆቼ ጋር ሰረሀብና በእርዛት ተጋልጬ የልጆቼንና የራሴን ሕይወት ለማዳን ስል ለተለብና ለሕክምና ከሰው በየጊዜው የምበደረው ዕዳ አሁን 15000 /አሥራ አምስት ሺህ ብር/ ሆኖብኝ አበዳሪዎም ሰልችተውኝ በአሁኑ ሰዓት በችግር ላይ ስለምገኝ ለተከበረው ፍ/ቤት አቤቱታዬን ለማቅረብ ተገድጃለሁ፡፡

ስለዚህ ክቡር ፍ/ቤቱ ከዚህ በላይ ዘርዝሬ ያቀረብኩትን አቤቱታዬን ተመልክቶ እዚሁ የነስ ፋይል ተከፍቶልኝ ተጠሪው ቀርቦ መልሱን እንዲሰጥና ከተጠሪው ጋር ለወደፊት በጋብቻ አብሮ የመኖር ተስፋ ስለሌለና ያለኝን ከተጠሪው ጋር ያፈራሁትን ሀብት ንብረቱን ተካፍዬ ድርሻዬን ይገቤ ልጆቼን በሠላም ማሳደግና ማስተማር ሌላ አማራጭ የሌለው በመሆኑ እስከአሁን ለተለብና ለሕክምና ሲባል በተለያየ ጊዜ የተበደርኩትን ዕዳ ከላይ የተጠቀሰውንም ተጠሪው ከፍሎልኝ በክልሉ ቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 91/4 መሠረት የጋብቻችን ፍቺ ይወሰንልኝ ዘንድ በማክበር አመለክታለሁ፡፡

አቤቱታዬ በእውነት የቀረበ መሆኑን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 92 መሠረት በቃለ መሀላ አረጋግጣለሁ፡፡

አመልካች ወ/ሮ ሹሬ ዮንታሞ

ጽ/ገሊ ፷ (፲)

ሰኔ 19 ቀን 1998 ዓ.ም

ለአዋሳ ከተማ የመጀ/ደረጃ/ፍ/ቤት

አዋሳ

አመልካች..... ወ/ሮ ማሪያ ጆርጅ

አድራሻ፡- አዋሳ መናኸሪያ ቀበሌ አስተዳደር

ተጠሪ ..... አቶ ዳቂት በፍቃዱ

አድራሻ፡- አዋሳ መናኸሪያ ቀበሌ አስተዳደር

1. የክሱ ምክንያት፣- በጋብቻችን ላይ የተፈጠረው ችግር ታይቶ በፍቺ እንዲፈርስ የቀረበ አቤቱታ ነው፡፡

ሀ/ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን በፍ/ሥ/ሥህ/ቁ. 18 መሠረት ስልጣን አለው፡፡

ለ/ አመልካች በህግ ችሎታ አለኝ ተጠሪ የለውም አልተባለም፡፡

ሐ/ ለተጠሪ የሚከላከው መጥሪያ በሚኖርበት ቀበሌ አስተዳደር ጽ/ቤት በኩል እንዲደርሰው ይታዘዝልኝ፡፡

2. <u>የአቤቱታው ዝርዝር</u>

2.1 አመልካች ከተጠሪ ጋር ከጥር 1995 ዓ.ም ጀምሮ አብረን እንደባልና ሚስት ሆነን ስንኖር ቆይተን በጥቅምት 14 ቀን 1996 ዓ.ም በባህላዊ ጋብቻ የቅርብ ዘመዶቻችን ጓደኞቻችንና ምስክሮች በተገኙበት ከተጋባንበት ጊዜ ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ ጋብቻችን ሳይፈርስ በባልና ሚስትነት የምኖር ነኝ፡፡ ይህንኑ ካቀረብኳቸው ምስክሮች ክቡር ፍ/ቤት ሊያረጋግጥ ይችላል፡፡

2.2 በዚሁ በጋብቻችን ምክንያትንና መኖር አመልካች ተጠሪውን በፍጹም በማመን ህይወቴንና ንብረቴን በሙሉ ለትዳራችንና ለኑሮአችን መሻሻልና መጠናከር እንዲውል በማድረጌ ቀደሞ በውጭ አገር እየኖርኩ ያጠራቀምኩትን ገንዘቤንና ንብረቴን በጠቅላላው አሰባስቤ በማምጣት አብረን እንድንጠቀም አድርጌ እየኖርን ሳለ ተጠሪው ግን ታማኝነቱን በማጉደል ከህዳር ወር 1997 ዓ.ም ጀምሮ ፀባዩን በመቀየር የመጠጥና የሌሎች ሱሶች ተገዥ በመሆን ትዳራችን የፍቅር መሆኑ ቀርቶ የጭቅጭቅና የድብደብ እንዲሆን አድርጎ በየዕለቱ በመሳሪያ እያስፈራራኝ ገንዘብና ንብረቴን እየዘረፈኝ ለግድያ እየዛተ አብሬው እንዳልኖር ሲያደረገኝ ቆይቷል፡፡

2.3 ይህንኑ ድርጊቱን እንዲተው መክሬው እምቢ ሲለኝ መዋጋ ጠሪን ህገወጥ አድራጎት በዝርዝር ገልጬ ለቤተዘመድ ሽማግሌዎች በተደጋጋሚ አቅርቤ እንዲመክርና ከወንጀል ድርጊቱ እንዲቆጠብ ብጥርም ተጠሪው ለበደል ስራው ጭምር ሱስና ልማድ አድርጎ የቤተዘመድ

ሽማግሌዎችን ምክርና ተግሳጽ አሻፈረኝ አልቀበልም ብሎ ህይወቴን ወደ ማጥፋት ደረጃ ስለደረሰ ይህን አቤቱታ ለማቅረብ ተገድጃለሁ::

2.4 ከላይ እንደገለጽኩት ተጠሪ የሚፈጽምብኝ ግፍና በደል ከዕለት ወደ ዕለት እየበዛ ስለሄደ ህይወቴን ለማቆየት ስል ከዚህ በፊት በአዲስ አበባ ከተማ ለአራዳ ክ/ከተማ ፖሊስና የመጀ/ደረጃ ፍ/ቤት፣ በመቀጠልም እዚህ አዋሳ ከተማ መኖር ከጀመርን በኋላ ለክልሉ የህግ ባለሙያዎች ሴቶች ማህበር ቅ/ጽ/ቤትና ለክልሉ ፖሊስ አመልክቼ ህይወቴ ሳይጠፋ እስከ ዛሬ ድረስ ብቆይም ከባንክ ያስቀመጥነውን ገንዘብ፣ ከካፍቴሪያና ከሱቅ የሚገኘውን የጋራ ገንዘባችንና ንብረታችንን እንዲሁም ከቤት ውስጥ የሚገኙትን የግልና የጋራ ንብረቶቻችንን እያሸሸ፣ እየሸጠና እያበላሽ ከጥቅም ውጪ እንዲሆኑ እያደረገ ይገኛል::

2.5 ተጠሪ ሽጉጥ አውጥቶ እገልሻለሁ በማለት ማስፈራራቱን፣ ድብደባ በእኔላይ መፈጸሙንና ማዋረድን ስራዬ ብሎ በመያዝ እንዲሁም ታማኝነቱን የማጉደል ግፍና በደል እየፈጸመብኝ መቆየቱ አልበቃ ብሎት አመልካች ወደ መንገድ ከሄድኩበት እስከምመለስ ድረስ ከቤቴ ውስጥ ሌላ ሴት አስገብቶ እየኖረ፣ የዝሙት ተግባር እየፈፀመና የጋራና የግል ንብረቴን እየሰጠ እጅ ከፍንጅ ይዤው ጉዳዩ በወንጀል እየታየ ቢሆንም ከአዲሷ ውሽማው ጋር በመሆን አሁንም ንብረቶቼን እያሸሸ ለትዳራችን መፍረስ ተጠሪ ምክንያትና ችግር ሆኖዋል::

2.6 ስለዚህ ተጠሪ ከዚህ በላይ እንደገለጽኩት በአካሌና በሞራሌ ላይ ከፍተኛ ግፍና በደል በማደረስ ብሎም ህይወቴን ለማጥፋት በመምከር፣ ለትዳራችን ያለበትን ግዴታ ጥሶ የጋራና የግል ነብረቴን በማሸሽ ከቤቴና ከንብረቴ አፈናቅሎኝ ባዶ ሜዳ ላይ ያለምንም ነገር አስቀርቶኝ እንድሰቃይና ሀኪም ያዘዘልኝን መድኃኒት እንኳን እንዳልወስድ አድርጎኝ በመንከራተት ላይ በመሆኔ:- 1ኛ/ ለጊዜውና ለጉዳያችን ውሳኔ እስከሚሰጥ ድረስ ለመኖሪያ፣ ለቀለቤና ለሌሎች ወጪዎች የሚሆን ገንዘብ እንዲቆርጥልኝ እንዲታዘዝ 2ኛ/ የትዳራችን እንቅፋት በመሆን ጥፋተኛው ራሱ ተጠሪው መሆኑን ቢያምን ባመነው መሠረት ባያምን በማስረጃዎቼ ተረጋግጦ ጋብቻችን ፍቺ ሊፈፀምልኝ እንዲወሰን በማክበር አመለክታለሁ::

Awassa City First Instance Court

አመልካች

ማርያ ጆርጅ .....

ሰኔ 19 ቀን 1998 ዓ.ም

ለአዋሳ ከተማ የመጀ/ደረጃ/ፍ/ቤት
አዋሳ

አመልካች..... ወ/ሮ ማሪያ ጆርጅ
አድራሻ፡- አዋሳ መናኸሪያ ቀበሌ አስተዳደር
ተጠሪ ..... አቶ ዳቂት በፍቃዱ
አድራሻ፡- አዋሳ መናኸሪያ ቀበሌ አስተዳደር

<u>በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 223 መሠረት የቀረበ የማስረጃ ዝርዝር መግለጫ</u>

ሀ/ የሰው ማስረጃ

በአቤቱታዬ ላይ የገለጽኳቸውን ጭብጦች የሚያረጋግጡልኝ ምስክሮች፡-

1. ወ/ት መርሻ ማሞ አድራሻ፡- አ/አ ከተማ አራዳ ክ/ከተማ ቀበሌ 05 የበ/ቁ. 490
2. አቶ ሱራፌል አማረ አድራሻ፡- አ/አ ከተማ የካ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 06 የቤ/ቁ. 843
3. አቶ ደነቀ ጌታቸው አድራሻ፡- አ/አ ከተማ የካ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 06 የቤ/ቁ. 891
4. አቶ አንዋር ሲራጅ አድራሻ፡- አ/አ ከተማ ገለሌ ክፍለ ከተማ
5. ወ/ሪት ጀንበር ቦጋለ አድራሻ፡- አ/አ ከተማ ቂርቆስ ቀበሌ 06 የቤ.ቁ. 720 ናቸው፡፡

ለ/ የሠነድ ማስረጃ

ተጠሪ በየጊዜው የፈጸመብኝን ግፍና በደል የቱን ያህል አክፌ እንደነበረ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 145 መሠረት በችሎቱ ትዕዛዝ የሚቀርብልኝ፡-

1. በአዲስ አበባ ከተማ አራዳ ክፍለ ከተማ የመጀ/ደ/ሞያሌል ፍ/ቤት በግራ ቀኞችን ስም የተከፈተው መዝገብ፣
2. ለኢትዮጵያ የህግ ባለሙያ ሴቶች ማህበር አዋሳ ቅርንጫፍ ጽ/ቤት አመልካች የደረሰብኝን በደል አቅርቤ በነበረው መሠረት ያደረጉት ማጣራትና ተጠሪው ቃል፣
3. በክልሉ ፖሊስና በመናኸሪያ ቀበሌ አስተዳደር ፖሊስ ጽ/ቤት የተከፈቱ መዝገቦች በክቡር ፍ/ቤቱ ትዕዛዝ ቀርበው የማሳያዬልኝ ናቸው፡፡

ከሱ ካልተሻሻለና ጭብጡ ካልተለወጠ ማስረጃዎቹን ወዘተ ማብቃቱን አረጋግጣለሁ፡፡

አመልካች
ማሪያ ጆርጅ .....

Awassa City First Instance Court

እገሌ 1 (ሐ)

ታህሳስ 15 ቀን 2000 ዓ/ም

ለሀዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍርድ ቤት

ሀዋሳ

የክሱ አርእስት በፍትሐብሔር በብር 30,000 /ሳላሳ ሺህ ብር/ በግምት የሞራልና የጉዳት ካሣ እንዲሁም ወጪ ለማስተካት የቀረበ

ከሳሾች የተማሪ ትኳል ሞገስ ሀብተማርያም ወላጆችና ሞግዚቶች

1. አቶ ሞገስ ሐብተማርያም ወዶ

2. ወ/ሮ የሺ ጥላሁን ካሣዬ

አድራሻቸው በሲዳማ ዞን በሸበዲኖ ወረዳ ገመሶ ኬኔራ ቀበሌ ገ/ማህበር

ተከሳሾች 1. ወ/ሮ የሺ ጌጡ

2. ወ/ሮ አይናለም ተስፋዬ

አድራሻቸው ሀዋሳ ከፍተኛ 2 ቀጠ

ለተከሳሾች የማሳከው መጥሪያ ለአንደኛ ተከሳሽ በሲዳማ ዞን ማረሚያ መምሪያ በኩል ይደርሳቸዋል ለሁለተኛ ተከሳሽ ቀበሌያቸው አይታወቅም በተቻለ መጠን ለመስጠት እንሞክራለን

ከሳሾች እና ተከሳሾች ሕጋዊ ሰውነት አላቸው

ከሳሾች ክሳቸውን የማያስረዱት በጠበቃ ነው

ለክሱ መነሻ የሆነው ነገር የተፈጠረው ሀዋሳ ነው

ፍርድ ቤቱ ክሱን ተቀብሎ ለማስተናገድ በፍ.ሥ.ሥ.ሕግ ቁጥር 15/1.ሀ.መሠረት ስልጣን አለው።

ለምናቀርበው ክስ ተከሳሾች በሀላፊነት የማጠየቁበትን በፍ.ሥ.ሥ.ሕግ ቁጥር 222/1.ሸ መሠረት እናብራራለን፡፡

1. ከሳሾች ባልና ሚስት ነን፡፡ አሁንም ቢጋብቻችን ፀንቶን እንገኛለን፣ ከጋብቻችን ውጤት በ1987 ዓ/ም ተማሪ ትኳል ሞገስ የተባላችዋን አሁን ዕድሜዋ 13 ዓመት የሆናትን ሴት ልጅ ወልደናል፡፡ሁለቱም ከሳሾች ለልጃችን በቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 75/1996 አንቀጽ 234 መሠረት የአሳዳሪነትና የሞግዚትነት የጋራ ስልጣን አለን፡፡በዚሁ ስልጣናችን በመጠቀም በልጃችን ላይ ለደረሰው በደልና ጉዳት ማንኛውንም ክሳና ጥቅም በሕግ ከስ መስርተን የማስከፈል ሕጋዊ ሰውነት አለን፡፡

2. ከሳሾች የምንኖረው ገጠር ውስጥ በመሆኑ የምንተዳደረውም ከእጅ ወደ አፍ በሆነ የኑሮ ሁኔታ በድህነት ስለሆነ በአካበቢያችንም ትምህርት ቤት ስለሌለ በሀዋሳ ከተማ ዘመድ ዘንድ አስቀምጠናት በትምህርት ላይ ያለቺዋን መስከረም 27/1997ዓ/ም ከቀኑ 10:30 ሰዓት ከሀዋሳ ቤተክህነት ት/ቤት በመማር ላይ ሁላ ወደቤት የምትመለሰዋን ሁለተኛዋ ተከሳሽ በማባበል ስራ አስቀጥርሻለሁ በማለት አታልለው ለአንደኛ ተከሳሽ ያቀርባሉ፡፡አንደኛ ተከሳሽም ተረክበዋት ከከሳሾች በመደበቅ ወደ ቢሊቶ እርሻ ልማት ድርጅት አካባቢ መስደው በቤታቸው ውስጥ አስቀምጠው ትምህርቷን እንድታቋርጥ በማስደረግ፣ በሌላ በኩልም የጎልበት ስራ በማሰራት ጌሾ እያስወቀጡ፣ የከብቶች አካባ እያካቁ፣ ቡናም እያስፈሉ፣ አንኩሮም እያስነኩሩ፣ ለስድስት ወራት ሙሉ ሲጠቀሙባት ቆይተው ከቢሊቶ ወደ አዋሳ ለመኖር ሲመጡ ለሌላ ዘመድ ተጠቀሙባት ብለው እንደ እቃ ሠጥተው ከመጡ ወዲህ ተቀባዮቿ ለእቃ ግዥ ልከዋት መንገዱ ጠፍቶባት በማልቀስ ላይ ያለቺዋን ሰብአዊ አመለካት ያላቸው ሰዎች አግኝተዋት ወደ ሀዋሳ አምጥተዋት ከዘመድ አዝማድ ለመናኘት በቅታለች፡፡

ተከሳሾቹ በፈፀሙት ጥፋትና ወንጀል በሀዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በወንጀል መዝገብ ቁጥር 04412. በሆነ በዓቃቤ ሕግ ከሳሽነት ክስ ቀርቦባቸው ድርጊታቸው በማስረጃ ተጣርቶ የጥፋተኝነት ውሳኔ ተሰጥቶባቸው ቅጣት ከተወሰነባቸው በኋላ እንደኛ ተከሳሽ ውሳኔውን በመቃወም ይግባኝ ስዚሁ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው በወንጀል መዝገብ ቁጥር 00877 በሆነ በነዛ እንዲሰናበቱ ቢወስንም፣ በዐቃቤ ሕግ አማካይነት ይግባኝ ተጠይቆ ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ቀርቦ በወ/ይ/መ ቁጥር 11701/ በሆነ የከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ተሰርዞ የከተማው የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔ ፀድቆ ቅጣታቸውን እየፈፀሙ ናቸው፡፡

በክልሉ ሕገ መንግስት አንቀጽ 36 ላይ የሕፃናት መብት እንደተ እንደተጠበቀ በግልጽ ደንግጎ በማወጅ ሕገ መንግስቱ አስቀምጦታል ተከሳሾቹ ግን የልጃችንን ጉልበት በመበዝበዝና ከትምህርት ገበታ በማፈናቀል የወሰዱት እርምጃ ከሰው የተፈጠረ ሕብረተሰብ የማያደርገው ተግባር ነው፡፡

በወንጀል ችሎት ይግባኙን የመረመረው ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሲሰጥ፣ ድርጊታቸው የማጠገዝ መሆኑን በሰፊው ተችቶ ያስቀመጠ በመሆኑ

ድጋሚ በዚያው ነጥብ ላይ ደጋግሞ ማንዐባረቅ አስፈላጊ አይደለም፡፡ ውሳኔውም ለማስረጃነት የቀረበ ስለሆነ መመልከት ይቻላል፡፡

3. የካሳ ጥያቄ ክስ የሚቀርበው በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2143/1 መሠረት በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ ነው፡፡ ነገር ግን የፍትሐብሔር ክስ እስካሁን ያልቀረበው ፣ህ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የወንጀል ችሎት አንደኛ ተከሳሽን ነፃ በመልቀቁና በደረጃውም የተጠየቀው ይግባኝ በጠ/ፍ/ቤት በኩል የሚያገኘውን ውሳኔ ውጤት በመጠባበቅ ሲሆን በጠ/ፍ/ቤት የተወሰነው ግንቦት 23/1999ዓ/ም በመሆኑ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2143/2 መሠረት የይርጋ ዘመኑ የሚቆጠረው የወንጀሉ ክርክር ከተወሰነበት ዕለት ጀምሮ ስለሆነ ይርጋው አይመለከታቸው፡፡

ስለሆነም ተከሳሾች በሕገ መንግስቱም ሆነ በሌሎች ሕጎች እንዲሁም በባሕል የተወገዘውን ተግባር በልጃችን ላይ በመፈፀም በ1997 ዓ/ም የትምህርት ዘመን ትምህርቷን እንዳትከታተል በማድረግ የሰው ልጅ ወይም ፍጡር በሌላ ሰው ልጅ ላይ ማድረግ የማይገባውን ኢ ሰብአዊ ድርጊት በልጃችን ላይ አድርሰው መገኘታቸው በእጅጉ የሚያሳዝን ነው፡፡

አንደኛ ተከሳሽ የራሳቸውን ልጆች በአዋሳ ከተማ እያስተማሩ የኛን ልጅ ከትምህርት ገበታ አፈናቅለው በቤት ውስጥ ደብቀው ጉልበቷን መበዝበዝና ኑሮአቸውን ወደ ሌላ ስፍራ ሲያደርጉ ልጃችንን እንደ ዕቃ ለሌላ አሳልፈው መሸለማቸው ለሌላ አሳዛኝ ታሪክ ነው፡፡

በመሆኑም የወንጀሉ ችሎት የተከሳሾችን ደርጊትና ውጤት እንደ ክብደቱ ሁኔታ አመዛዝኖ አንደኛ ተከሳሽን በአንድ ዓመት እስራት ሲቀጣ ሁለተኛ ተከሳሽን በአራት ወራት እስራት ቀጥቷል፡፡

4. ከሳሾች ልጃችን ከትምህርት ቤት በተከሳሾች ኮብልላ በመፈለግና በማስፈለግ በክልሉ ውስጥ በሚገኙ ከተሞች ዲላ፣ ወላይታ ሶዶ፣ አርባ ምንጭ፣ ቡታጀራ፣ ሆሳዕና ይርጋዓለም ሻሸመኔ በመዘዋወር እያጠያየቁን ከዘመድ አዝማድ ገንዘብ በመበደርና ዕርዳታ በመለመን በየሆቴሉ በመንከራተት ከፍተኛ ገንዘብ አውጥተናል በዚና ማስራጫ በማስነገርም ብዙ ደክመናል፡፡ በአእምሮችንም ላይ የሐሊና ጉዳት ደርሶብናል፡፡ ልጃችን ለአንድ አመት ከትምህርቷ በመፈናቀሏም እንደዚሁም ተወዳዳሪ የሌለው ፀፀት ደርሶብናል፡፡ የአስር አመት ሕፃን ልጅ ደብቀው በቤት ውስጥ ሰራተኛ አድርገውወገልገላቸው የሰው

ልጅ እና ፍጡር የሆነ አንድን ሕፃን በጭካኔ ተጠቅሞ ጉልበቱን መበዝበዝ አደገኛ የሆነ ድርጊት ስለሆነ፤ በዚህም ነጥብ በውጤቱ የሞራል ውድቀት ደርሶብናል፡፡

ተከሳሾቹ የልጃችንን ነፃነት የነፈጉ በመሆኑ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2040 2090- 2091 — 2105 መሠረት ካሳ የመክፈል ሃላፊነት አለባቸው፡፡ የገንዘበ ግምጠ መጠን ግምት እንደ አፈፃፀማቸው ከፍና ዝቅ ብሎ ቀርቧል፡፡

ሀ. አንደኛ ተከሳሽ ልጃችንን ከትምህርት ገበታ አስኮብልለ ትምህርቷን ለስድስት ወራት እንድታቋርጥ በማድረግ በቤታቸው ውስጥ በጉልበቷ በመገልገል ከፍ ያለ ጥቅም ያገኙና ከትምህርቷ ያፈናቀሉ በመሆኑ ከአንዱ ከተማ ወደ ሌላው ከተማ በመንከራተት ያወጡትን ወጪ የሚያካትት ጭምር ሆኖ የጉዳትና የሞራል ካሳ በግምት 25,000 /ሃያ አምስት ሺህ ብር /

ለ. ሁለተኛ ተከሳሽ ሕፃኗን በማስኮብለል የአንደኛ ተከሳሽ አገልጋይ እንድትሆን በማድረግ ለፈፀሙት ካሳ ብር 5,000/ አምስት ሺህ ብር/
ድምር 30,000 / ሰላሳ ሺህ ብር/ እንዲከፍሉ ከሰናል፡፡

በልጃችን ላይ ስለደረሰው ጉዳት ፍ/ቤቱ በርትዕ አመዛዝኖ ቢወስንም ያለአስገዳጅ የምንቀበል ወይም ካነሰ በይግባኝ የመጠቀም መብት እንዳለን እንረዳለን፡፡

ስለዚህ የፍትሐብሔር መዝገብ ተከሳሹ ተከሳሾች በመጥሪያ ቀርበው ክሱ የቀረበባቸውን ገንዘብ ተከሳሾቹ በግል ተበዳይ በተማሪ ትኳል ሞገስ ላይ ስላደረሱባት በደልና ካሳ እንዲከፍሉ እንዲወሰንላቸውና ወጪና ኪሳራ የመጠየቅ መብት እንዲጠበቅላቸው በትህትና አመለክታለሁ፡፡

ተበዳይ አሁን እድሜዋ 13 ዓመት ነው ወላጆቿም ማለትም ከሳሾች ድሆች መሆናቸውንም በቀበሌያቸው ማህበራዊ ፍ/ቤት ድህነታቸውን አስመስክረው በአዋጅ ቁጥር 65/1996 አንቀጽ 17/2 መሠረት ያለክፍያ ክፍያ ነፃ አገልግሎት እንዲያገኙ እንዲፈቀድላቸው በአክብሮት ይለምናሉ፡፡

የማስረጃ ዝርዝር በሌላ ማመልከቻ ስናቀርብ ክሱ በእውነት የቀረበ መሆኑን በፍ.ሥ.ሥ.ሕግ ቁጥር 92 መሠረት በመሐላ እናረጋግጣለን፡፡

የከሳሾች ስመ ፊርማ ተ.ቁ.ካ.

ፊርማ

ባ.ፍ.ቤ.ሀ.ሠ. ጠቅላይ ፍ/ቤት
ደቡብ ብ.ብ.ሕ.ሠ. ከፍተኛ ፍ/ቤት
S.N.N.P.R.S.S. Court
Awassa City High Court

ታህሳስ 15 ቀን 2000 ዓ.ም

ለሀዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት

ሀዋሳ

በፍትሐብሔር ሥነ.ሥርዓት ሕግ ቁጥር 223 መሠረት የቀረበ የማስረጃ ዝርዝር

መግለጫ

ከሳሾች የተማሪ ትኳል ሞገስ ሞግዚትና ወላጆች

1. አቶ ሞገስ ኃ/ማርያም ወዶ
2. ወ/ሮ የሺ ጥላሁን ካሳዬ

ተከሳሾች ሀ. ወ/ሮ የሺ ጌጡ

ለ. ወ/ሮ አይናለም ተስፋዬ

በፍትሐብሔር ለመሰረትንባቸው ክስ የከሳሾች ደጋፊ ማስረጃ

1. ተከሳሾቹ በፈጸሙት ወንጀል በአዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በወንጀል መዝገብ ቁጥር 04412 በሆነ የጥፋተኝነት ውሳኔ ተሰጥቶባቸው ቅጣት የተወሰነባቸውን ውሳኔ ኮፒ 4 ገፅ አቅርበናል፡፡ ዋናው በፍ/ቤቱ ዘንድ ይገኛል፡፡
2. አንደኛ ተከሳሽ ውሳኔውን በመቃወም ለዚህ ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው በነፃ ቢሰናበቱም ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ አቅርበው በመዝገብ ቁጥር 11701 በሆነ የከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔ ተሰርዞ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔ የፀደቀበትን ግልባጭ ኮፒ 5 ገፅ አያይዘናል፡፡ ዋናው በጠቅላይ ፍርድ ቤት ይገኛል፡፡
3. በደል የደረሰባት ልጅ ከከሳሾች አብራክ የተወለደች መሆኗንና መስከረም 27/1997 ዓ/ም ጠፍታ ከስድስት ወር ቆይታ በኋላ መገኘቷን የሚመሰክሩልን
   1. አቶ ያዕቆብ ላሌጎ
   2. ወ/ሮ ገባይነሽ ተሾመ
   3. አቶ ዮኔ ባራሞ
   4. አቶ ሳሙኤል ቦልካ
   5. አቶ ደበበ ሮማ አድራሻቸው አዋሳ ነው፡፡
4. ከሳሾች ለዳኝነት የምንከፍል ገንዘብ የሌለን መሆኑን በቀበሌያችን ማህበራዊ ፍርድ ቤት የተወሰነውን ውሳኔ ዋናውን ከነመሸኛው 3 አቅርበናል፡፡ ጭብጡ ካልተለወጠ ማስረጃ በዚሁ ማብቃታችንን እናረጋግጣለን፡፡

የከሳሾች ጠበቃና ተወካይ

ገጽ 3 (ሀ)

የኢትዮጵያ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት

የኮ/ቁጥር 33576
19/11/98

ዳኛ: ሐብታሙ ወርቁ

ከሣሽ: የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ነ/ፈጅ አቶ ኢብራሂም ቡሴር ቀረቡ

ተከሣሾች: 1/ የኢትዮጵያ መድን ድርጅት ነ/ ፈጅ አቶ ሰለሞን ገ/ማካኤል ቀረቡ

2፣ አዋሣ ዱቄት ፋብሪካ አልቀረበም

ፍ ር ድ

ከሣሽ በ27/12/96 ዓ/ም ያቀረበው ክስ በ28/4/97 ዓ/ም በማሻሻል 2ኛ ተከሣሽ በኦቨር ድራፍት ብድር ውል እስከ 21/7/96 ዓ/ም የሚፈለግበትን እዳ ብር11,366,469.86፣ለዚሁ ክፍያ የገንዘብ ዋስትና ሰነድ ከሰጠው 1ኛ ተከሣሽ ጋር በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ እንዲወሰን በማለት ጠይቆል፡፡በማስረጃነትም የብድር ወል የገንዘብ ዋሰትና ሰነድ ፣የማስጠንቀቂያ ደብዳቤ: በዋናነት አቅርቦል፡፡

1ኛ ተከሣሽ ለክሱ በሰጠው ምላሽ በግራ ቀኙ የሚነሣ ክርክር በአለም አቀፍ የንግድ ምክር ቤት ደንብ/ICC Unifom Rules/መሠረት በሽምግልና ለማየት ስምምነት ስላለ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን የለውም፣ በኢንሹራንስ ውል የሚቀርብ ክስ በንግድ ሕ/ቁ 674 ድንጋጌ በሁለት ዓመት ይርጋ ይታገዳል፣ ክሱ ዋስትና ካልተሰጠበት ብድር ጋር በመቀላቀል ከሥርዓት ወጪ ሰለቀረበ ክሱ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 209 መሠረት ሊሰረዝ ይገባል፡፡2ኛ ተከሣሽ የአንድ ሰው ኩባንያ በመሆን ሕጋዊ ሰውነት ካጣ በኋላ የተወሰደ ብድር ግዴታ የማይጸና ስለሆነ የዋስትና ውል ፈራሽ ነው: ከሣሽ የኦቨር ድራፍት ብድሩን ከመመሪያ ወጪ የ1ኛ ተከሣሽ ዋስትና በሚያከብድ ሁኔታ መስጠቱ የፍ/ሕ/ቁ 1924 ድንጋጌ የሚቃረን ከመሆኑ ሌላ ባልፈረመበት የዋስትና ሰነድ ክስ ማቅረብ አይችልም የብድሩ ኃላፊነት አበባ ግደይ ትሬዲንግ ሀውስ ስለሆነ ክርክር ውስጥ እንዲገባ ይድርግ ፣ 1ኛ ተከሣሽ ዋስትና ያልስጠበት ብር 5,000,000 ከነወለዱ ክስ ከቀረበበት ሂሣብ ላይ ተቀናሽ ሆኖ ከቀሪው ሂሣብ ላይ አበባ ግደይ ትሬዲንግ ሃውስ ኃ፣ የተ/ የግ/ ማህበር 1ኛ ተከሣሽ ዋስትና ከሰጠበት ብድር ላይ እንዲቀነስ ያስተላለፈው ብር 5,000,000፣ ሲቀነስ ቀሪው ብር 1,366,469.86፣ በመሆኑ 1ኛ ተከሣሽ የሚጠየቅ ቢሆን ኃላፊነቱ ከተጠቀሰው ገንዘብ በላይ ሊሆን አይችልም፣ የሚል መቃወሚያና የፍሬ ነገር ክርክር አቅርቧል፡፡

ሕጋዊ ግልበጣ

2ኛ ተከሣሽ በበኩሉ በሰጠው መልስ፣ የ5,000,000' ብድር /ወጪ ዉ15,000.000 ብድር የሚመለከተው አበባ ግዳይ ትሬዲንግ ሃውስ ኃ/የተ/የግ/ ማህበር ነው የሚል ክርክር አቅርቧል፡፡

በግራ ቀኙ የቀረበው ክርክር በአጭሩ ከዚህ በላይ የተመለተው ሲሆን መዝገቡ በአግባቡ ተመርምሯል፡፡ እንደተመረመረውም በከሣሽ የቀረበው ክስ በሽምግልና ሊታይ ይገባዋል ወይስ አይገባውም? 2ኛ ተከሣሽ ገንዘቡን ሊከፍሉ ይገባል ወይስ አየገባም ? 1ኛ ተከሣሽ ለብድር ውል ግዴታ አፈጻጸም ኃላፊነት አለበት? ወይስ የለበትም?የሚሉት ጭብጦች ምላሽ ሊሰጣቸው የሚገባ ሆኖ ተገኝቷል፡፡

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፣ ከሣሽ በአለም አቀፍ ንግድ ምክር ቤት ደንብ/I.C.C uniform Rules/ አለመግባባቶችን ከፍ/ቤት ውጭ በግልግል ለማሣየት ገዴታ አልገባሁም፣ የግልግል ዳኝነት ሥልጣኝ በጠባቡ መተርጎም ያለበት ከመሆኑ ካቋላ ራሱን በቻለ ውል መፈጸም አለበት የሚል መከራከሪያ ሲያቀርብ ፣ 1ኛ ተከሣሽ በበኩሉ በገንዘብ ዋስትና ሰነድ ላይ በደንቡ ለመገዛት ስምምነት ተደርጓል የሚል ክርክር አቅርቧል፡፡ይህንን ነጥብ ለማጣራት ፍ/ቤቱ ለፍትህ አሰጣጥ በክርክሩ የተመለከተው የአለም አቀፍ ንግድ ምክር ቤት ደንብ/I.-C.C uniform Ruies/እንዲቀርብ አድርጎ ግራ ቀኙ ከላይ የተመለከተውን መከራከሪያ አቅርበዋል፡፡ከመዝገቡ ውስጥ ከቀረበውና ለከሣሽ በተሰጠው የገንዘብ ዋስትና ሰነድ ወደፊት የሚነሱ ክርክሮች የተጠቀሰው ደንብ በዚህ ረገድ በሚኖረው የሽምግልና ዳኝነት ሥርዓት መሰረት ተፈጻሚ ለማድረግ ግልጽ ስምምነት መደረጉን አይመለከትም፡፡ በዋስትና ሰነዱ ላይ ዋሰትናው በ ICC uniformRules ይገዛል የሚል ምልክት / Reference /መኖሩ ብቻ በፍ/ሕ/ቁ 3325 ድንጋጌ መሠረት ሰነዱ ግልጽ የግልግል ዳኝነት ውል አካቶአል ማለት አይችልም፡፡ በመሆኑም ይህ ክስ ለፍ/ቤት መቅረብ የለበትም በሚል የተነሣው ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡

ሁለተኛውን ጭበጥ በተመለከተ፣ በቀዳሚነት 2ኛ ተከሣሽ ብር 5,000,000/አምስት ሚሊዬን /እንጂ ብር15,000.000/አስራ ለአምስት ሚሊዬን / አለመበደሩን በመካድ ክርክር ያቀረቡ ቢሆንም በማስረጃነት የቀረበው የኦቨርድራፍት ብድር ውል 15,000,000/አስራ አምስት ሚሊዬን/ብር ፊርሞ መውሰዱን የሚያሣይ ሲሆን ይህን ውል በመካድ የቀረበ ግልጽ ክርክር የለም በመሆኑም በዚህ መልክ በተፈጸመው ብድር ውል የተወሰደው ገንዘብ የሚመለከተው አበባ ግደይ ትሬዲንግ ሃውስ ኃ/የተ/የግ/ ማህበር እንጂ 2ኛ ተከሣሽን አይደለም በሚል ብቻ የብድር ውሉን ግዴታ ቀሪ ማድረግ አይቻልም፡፡ በዚህም 2ኛ ተከሣሽ ክስ የቀረበበትን ብድር እዳ የመክፈል ኃላፊነት ያለበት መሆኑ ተረጋግጧል፡፡

ሶስተኛውን ጭብጥ በተመለከተም፣ በማስረጃነት ለቀረበውና 1ኛ ትከሣሽ በሰጠው የገንዘብ ዋስትና ሰነድ/Financail Guarantee/ ለ2ኛ ተከሣሽ እስከ ብር 15,000,000/ አስራ

አምስት ሚሊዮን/ የዋስትና ግዴታ በአንድነት ለመወሰድ መስማማቱን በግልጽ ያመለክታል በተጨማሪም በቀረበው ክስም 1ኛ ተከሣሽ የተጠየቀበት እዳ ወሰን ከዚህ ዋስትና መጠን በላይ አለመሆኑና ዋስትና ሰነዱም በተበዳሪው ፣ በዋስትና ሰጪና በሶስት ምስክሮች የተፈረመ መሆኑን ማረጋገጥ ተችሏል ::በዚህም በጋራና በተናጠል ኃላፊ ለመሆን በተሰጠው የዋስትና ውል በንግድ ሕግ ቁ 674 መሠረት የተነሣው የይርጋ መቃወሚያ ተቀባይነት የሌለው ከመሆኑ ሌላ የዋስትና ሰነዱ ግዴታ ባለባቸው ተዋዋዮች ስለተፈረመ ከሣሽ ስላልፈረመበት ሊከሰስ አይችልም የሚል የቀረበው ክርክር የሕግ ድጋፍ የለውም:: በሌላ በኩል ከሣሽ ከፍተኛ የኦቨር ድራፍት ብድር ከመመሪያ ወጪ በመስጠት የ15,000,000/አስራ አምስት ሚሊዮን/ ብድር ግዴታ እንዳይፈጸም ምክንያት ሆኖአል እንዲሁም ተከፋይ ሂሣቦችን ከ15,000,000 አስራ አምስት ሚሊዮን/ ብድር ላይ ብቻ ሣይሆን ከሌሎች የብድር ሂሣቦች ጋር በመቀላቀል እንዲያዝ በማድረጉ የዋሱን ግዴታ አክብዷል በሚል የተነሱትን መከራከሪያዎች በተመለከተን በመሰረቱ ዋስትናው 2ኛ ተከሣሽ ተጠያቂ ለሚሆንበት ብድር እዳ እስከ 15,000,000/ አስራ አምስት ሚሊዮን / በጋራ ተጠያቂ ለመሆን ግዴታ የተገባበት በመሆኑ ከሣሽ ብድሩን ከሚፈቅድበትና ሂሣቡን ከሚይዝበት አሰራር ጋር በተገናኘ የተነሱት የፍሬ ነገር ክርክሮች የተጠቀሰውን ግዴታ ቀሪ ሊያደርጉ ሕጋዊ ምክንያቶች ካለመሆናቸው ሌላ ከሣሽና 2ኛ ተከሣሽ የዋስትና ግዴታ በሚያከብድ መልኩ ስምምነት አድርገዋል ሊያስብል የሚችል ሆኖ አልተገኘም:: ከዚሁ ጋር በተያያዘም 1ኛ ተከሣሽ ክስ ከቀረበበት ብድር እዳ ላይ ከ15,000,000/ አስራ አምስት ሚሊዮን / ብድር እዳ ላይ ተከፍሎሏል ያለውን ሂሣብ በመቀነስ ያመለከተው የኃላፊነት የገንዘብ መጠንም አግባብነት ያለው አይደለም ::በተጨማሪም የ2ኛ ተከሣሽ የባለቤትነት ለውጥ ጋር በተያያዘ 2ኛ ተከሣሽ የብድር ውሉን ችሎታ ሣይኖረው በመፈጸሙ ውሉ ሊጸና አይገባውም በሚል የተነሣው መከራከሪያም አግባብነትና የሕግ ተቀባይነት ያለው አይደለም::

በአጠቃላይ በተመለከቱት ምክንያቶች 1ኛ ተከሣሽ ከሰጠው ዋስትና ግዴታ ነጻ የሚያደርገው ምክንያት ስለሌለ ለብድር እዳ ግዴታ አፈጻጸም ኃላፊነት ያለበት መሆኑ ተረጋግጧል::

ወ· ሣ ኄ

1ኛ/ ተከሣሾች ክስ የቀረበበትን ብር 11,366,469.86/አስራ አንድ ሚሊዮን ሶስት መቶ ስልሣ ስድስት ሺ አራት መቶ ስልሣ ዘጠኝ ከሰማኒያ ስድስት ሣንቲም/ ከ22/7/96 ዓ/ም ጀምሮ ተከፍሎ እስካለቀ ድረስ በብድር ውሉ መሠረት ከሚታሰብ ወለድ ጋር ለከሣሽ በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ተወስኗል::

2ኛ/ ከሣሽ ወጪና ኪሣራ ዝርዝር የማቅረብ መብቱ ተጠብቋል መዝገቡ ተዘግቷል ይመለስ::

ፍሬ ገ/ቴ
20.11.98

ከሣሽ ጠበቃ ፍ/ሀ/ማ/ጠ/ሸ
20-11-98

የዳኛ ፊርማ ሐብታሙ ወርቁ

ጽ ሳ ሊ 2 (መ)

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 11
የ 4. መ.ቁ 03578

11-07-2000

ዳኞ - መስፍን ለገሰ

አመልካች 1. መሪ ጌጤ ገ/መስቀል ቀርቦል
2 ሀብተወ- ርዕሰቃ ቀርቦ
ተጠሪ 1- የኢትዮጵያ ህተማ መሐንስ ስ ተወካይ ጠበቃ ጌታቸው ጌታ ከተማ ተገኝተዋል ቀርቦ
2- ጌታ ገብሬ ከንጋሴ መስቀ ጌታ አቶ ማሞ ቀርቦ
መዝገቡን ስ: መርምሮ ቀጥሎ ያለውን ፍርዲ ሰጥ: አስተላልፏል::

ፍርዲ

አመልካች ጊዜአርጅቶ 2000 ዓ-ም መጋቢት: ለተጠሪ ለደ ጌታቸው ያቀረቡት ክስ: ፍሬ ነገር. ከዚህ ከላይ ጌታ ርዕሰቃ ከገዛቸው መሬት ከ ተቃውሞ ስ: ባለው: የአከባቢ ተወላ ለተቆጣጣሪ ለወሰ ጌታ ከአካባ ከመ ከአከባ ከለላ ቀ ከ. ጌታ ከቀ ከ: ጌ ገ ከ ከ ከ

የአዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት
መደበኛ ችሎት
አዋሣ

ገጽ 13
የ 5/ሀ መ.ቁ 03578

11-04-2000

አመልካች ተጠሪ ከሆነችበት ክስ ጋር ለመከራከራ፣ ባለጉዳዩ ትክክለኛ ክርክሩ ከሚቀርብ ማስረጃ ጋር ተገናኝቶ ከሚገኝ ነገር ከሚከሰስ፣ ከሚከሰስ፣ ከሚከሰስ ተከሳሽ፡ ቃሉ ሲሰጥ ከሚገኘው ውጤት ከሚገኝ ስለ ማስረጃ ከሚቀርብ ጭብጥ ጋር ተገናኝቶ ሲመዘን ውጤቱ ምንድ ነው ? ተከሳሽ ከሚከሰስበት ክስ ጋር ተገናኝቶ

ፖሊ ሐ.1.2

የሰ/መ/ቁ. 26622

ጎዳር 05 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ ፍስሐ ወርቅነህ

አቶ መስፍን ዕቁበዮናስ

አቶ ተሻገር ገ/ሥላሴ

አቶ አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ፋንቱ ለማ

መልስ ሰጪ፡- ወ/ሮ ልክየለሽ ተስፋዬ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ እና የዚሁ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሣኔው የሕግ ስህተት የለበትም በማለት በሰጠው ትዕዛዝ የአሁን አመልካች ቅር ተሰኝተው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ውሣኔ ነው የሚሉበትን ነጥብ በመጥቀስ ውሣኔው እንዲታረምላቸው በመጠየቃቸው ነው፡፡

በስር የኦሮሚያ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የአሁን መልስ ሰጭ ከሣሽ በመሆን አመልካችም ተከሣሽ ሆነው ተከራክረዋል፡፡ ከሣሽ ያቀረበችው ክስ ተከሣሽ በወኪሏ አማካኝነት በአዳማ ከተማ ቀበሌ 12 በቤት ቁጥር 26601 በሆነ ተመዝግቦ የሚገኘውን ቤት ታህሣሥ 03 ቀን 1991 ዓ.ም. በተደረገ ውል ሸጣልኛለች፡፡ ይሁን እንጂ ስመ ንብረትነቱን እንደ ስምምነቱ ያላዞረችልኝ ስለሆነ ይህንኑ እንድትፈጽም፤ ግዴታዋንም ስላልተወጣች በስምምነቱ መሠረት የመቀጫ ገንዘብ ብር 10,000.00 ትክፈለኝ የሚል ነው፡፡

ተከሳሽም የአሁን አመልካች ቤቱን እንዲሸጥ የውክልና ሥልጣን የተሰጠው በሌላ ሰው እጅ ይገኝ የነበረውን ንብረት ካስለቀቀ ብቻ ነው፡፡ ሆኖም ቤቱን ተከራክሬ ያስለቀቅኩት ውሉ ተደረገ ከተባለ ከአምስት ዓመት በኋላ ስለሆነ ተወካዩ ያለ ሥልጣኑ የሰራው ሥራ ሊያስገድደኝ አይችልም፡፡

እንዲሁም ተደረገ የተባለው የሽያጭ ውል ሕጉ እንደሚያዘው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723 መሠረት የተፈፀመ ባለመሆኑ ውጤት የለውም በማለት ተከራክራለች፡፡

የከፍተኛው ፍ/ቤት ይህንኑ የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ ውሉ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723 መሠረት የተፈፀመ ስለመሆኑ ፈራሽ ነው፡፡ ስለሆነም ውሉ ከመደረጉ በፊት ወደ ነበሩበት ቦታ ይመለሱ፡፡ ሆኖም ተከሣሽ የአሁን አመልካች ለውሉ መፍረስ ምክንያት በመሆኗ ብር 10,000.00 የመቀጫ ገንዘቡን ትክፈል ሲል ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ላይ የቀረበውን የይግባኝ ጉዳይ የተመለከተው የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ለውሉ አለመፈፀም ወይም ውሉ እንዳይሟላ ያደረገች ሻጭ መሆኗ ስለተረጋገጠ ውሉ አይርስም፤ የመቀጫ ገንዘቡንም ትክፈል በማለት ወስኗል፡፡

የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤትም ሰበር ሰሚው ችሎት የሰበር አቤቱታውን ተመልክቶ የሕግ ስህተት አልተገኘበትም በማለት በመዝጋቱ ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ ችሏል፡፡

እኛም ጉዳዩን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡ እንደተመለከትነውም በስር ፍ/ቤት ከሣሽ የሆነችው የአሁን መልስ ሰጭ የጠየቀችው ዳኝነት የሸጠችልኝ ቤት በእጄ ቢገኝም እንደ ውሉ ስመ -ሀብትነቱን በስሜ ልታዛውር አልቻለችም ስለሆነም ወደ ስሜ እንድታዛውር ይደረግልኝ የሚል ነው፡፡

ከዚህ ከተጠየቀው ዳኝነት አንፃር ጉዳዩን እንዳየነው ገዥ በሕግ ፊት ሊፀና የሚችልና በማናቸውም ወገን ውጤት የሚያስከትል ውል መያዝዋ ከተረጋገጠ ስመ - ሃብትነትን በማዛወር ሥልጣን ለተሰጠው፣ የአስተዳደር ክፍል ውሉን በማስረጃነት በማቅረብ ወደ ስሟ እንዲዛወር ማድረግ እንጂ ሻጭን በማስገደድ ስመ-ንብረትነቱን

እንድታዛውር ለማድረግ የሚያስችልበት መብት የላትም ውሉ ሕጋዊ ውጤት የሚያስከትል መሆኑ እየታወቀ ይኸው ስመ ሀብትነትን መዝግቦ መያዝ ወይም ማዛወር የሚቻለው መ/ቤት እንደ ሥልጣኑና ተግባር ይህንኑ ግዴታውን ባይሰጥ እንደ ግዴታው እንዲፈፀም የማድረግ መብት ያላት በመሆኑ ከሣ በፍርድ ኃይል እንዲዛወር ለማድረግ አልፎ ሻጭን በማስገደድ እንደ ተጠየቀው ዳኝነት በማስፈፀም የሚቻል አይደለም፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33/2/ እና /3/ እንደተደነገገው፡፡ ከሣሽ ክስ በሚያቀርብበት ጉዳይ ለመክሰስ የሚያስችለው ከሕግ የመነጨ መብት ያለው መሆኑንና ተከሳሽም ግዴታ ያለበት መሆኑ በቅድሚያ ሊረጋገጥ ይገባል፡፡ ክስ የቀረበለት ፍ/ቤትም ክስ እንደቀረበበት ለተከሣሽ መጥሪያ ከማስተላለፍ በፊት በዚህ አኳኋን ጉዳዩ የሚያስከስስ መሆኑንና አለመሆኑን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 231/1/ሀ/ መሠረት መመርመር ይኖርበታል፡፡ ይህንኑ ሥርዓት አስቀድሞ ሳይፈጽም ወደ ፍሬ ነገሩ ዘልቆ ገብቶ መርምሮ ዳኝነት መስጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

<u>ውሣኔ</u>

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ. 33335 በ17/9/98፣ የጠቅላይ ፍ/ቤቱ በመ/ቁ 22195 በ19/11/97 እንዲሁም የከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ 021/90 በ23/5/1997 ዓ.ም. የሰጡት ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የአሁን መልስ ሰጭ ክስ ያቀረበችበት ጉዳይ ከጅምሩም ሊያስከስስ የሚችል ጉዳይ አይደለም ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

አገለ ሑ 1:3

የሰበር መ/ቁ. 29761

ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ መስፍን እቁበዮናስ

ወ/ት ሂሩት መለሰ

አቶ ተሻገር ገ/ሥላሴ

አቶ ታፈሰ ይርጋ

አመልካቾች፡- 1ኛ አቶ ዳባ ደበሌ - ቀረቡ

2ኛ .. ደምሴ በዳዳ ቀረቡ

3ኛ ወ/ሮ አለሚ ተ/ፃዲቅ ቀረቡ

4ኛ .. ደግነሽ ጫሞራ ቀረቡ

5ኛ ቄስ ኤፍሬም መኮንን ቀረቡ

መልስ ሰጭዎች፡- የአቶ ደበበ ተፈራ ወራሾች

1ኛ ወ/ሮ ሸዋማማሽ ደበበ }
2ኛ ሻ/ቃ ጌቱ ደበበ } ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የአዲስ አበባ ከተማ ሰበር ሰሚው ችሎት በመ/ቁጥር 03678 መጋቢት 07 ቀን 1999 ዓ.ም በሰጠው ትእዛዝ ላይ ቅር በመሰኘት ነው፡፡

ጉዳዩም ባጭሩ እንደሚከተለው ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጭዎች ለሰበሩ አቤቱታ መነሻ በሆነው ጉዳይ ከሣሽ የነበሩ ሲሆን ክሱን በቅድሚያ ተቀብሎ ላየው ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
አርማ ቀን 18-2-2000

የአውራሻችን የአቶ ደበበ ተፈራ ንብረት የሆነውን በአቃቂ ከተማ የሚገኘውን የወፍጮ ቤት ድርጅት በወቅቱ የነበሩት የቀበሌ ተመራጮች ከፋፍለው ለአምስቱም አመልካቾች በመስጠታቸው እና አውራሻችን ከዚሁ ድርጅት በቀር ሌላ ያልነበራቸው መሆኑን በማረጋገጥ በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት ይኸው ንብረት እንዲመለስላቸው ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት አግኝቶ የከተማ ልማትና የቤት ሚ/ር በቁጥር 80/ደ/2135/83 ንብረቱ እንደመለስላቸው ተወስኗል። ስለሆነም ንብረቱን ለማስረከብ ፈቃደኞች ባለመሆናቸው በፍርድ ኃይል ሊያስረክቡን ይገባል የሚል ሲሆን ለዚህም አቤቱታቸው ማስረጃዎቻቸውን ዘረዝረው አቅርበዋል።

የአሁን አመልካቾችም ይኸው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት የተወረሰ በመሆኑ ለረዥም ጊዜ ከመንግሥት ተከራይተን ለመንግሥትም ኪራይ እየከፈልን የምንኖርበት ንብረት በመሆኑ ልንከሰስ አይገባም በማለት ተከራክረዋል።

የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ ክርክር ያስነሣው ንብረት ለመልስ ሰጭዎች አውራሽ እንዲመለስላቸው የተወሰነ ለመሆኑ የሚያረጋግጥ ማስረጃ ቀርቧል። ማስረጃውም በሥራና ከተማ ልማት ሚ/ር የተሰጠ ነው በዋጅ ቁጥር 47/67 አንቀጽ 31 መሠረት አዋጅን የማስፈፀም ሥልጣን የተሰጠው ለዚሁ የሥራና ቤቶች ሚ/ር በመሆኑ ንብረቱ ሊመለስላቸው ይገባል በሌላ በኩል የአሁን አመልካቾች ቤቶቹ የተወረሱ ናቸው ከማለት በቀር ለመልስ ሰጭዎች እንዲመለሱ አልተወሰነም በማለት አልተከራከሩም ያልተመለሱ ስለመሆኑም በማስረጃ አስደግፈው አላስረዱም ስለሆነም ክስ የቀረበበትን ንብረት አምስቱም አመልካቾች ለመልስ ሰጭዎች ያስረክቡ ሲል ወስኗል።

ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም በየደረጃው ላሉት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እና ሰበር ሰሚው ችሎት ቢያቀርቡም አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በሚል መዝገቡ ተዘግቷል።

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 18-2-2000

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ዳኝነት ላይ ቅር በመሰኘት ይሻርላቸው ዘንድ በዝርዝር በመጠየቃቸው ነው፡፡

የቅሬታውም ፍሬ ሀሣብ በይዘቱ ሥር ፍ/ቤቶች ከተደረገው ክርክር የተለዩ አይደለም፡፡

እኛም በአመልካቾች በኩል የቀረበውን የሰበር አቤቱታ ለዚሁ አቤቱታ በመልስ ሰጭዎች በኩል የሰጠውን መልስ ከሥር ፍ/ቤቶች የመዝገብ ግልባጭ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡

እንደተመለከትነውም በዚህ ጉዳይ ምላሽ ሊሰጠው የሚገባውን አከራካሪ ነጥብ ይህንን አከራካሪ የሆነውን ጉዳይ የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ተቀብለው ለመስተናገድ የሚያስችላቸው ሥልጣን አላቸው ወይስ የላቸውም የሚለው ነው፡፡

በግራ ቀኙ ከቀረበው ክርክር ይዘት እንደምንረዳው የአሁን መልስ ሰጭዎች በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ እና የጠየቁት ዳኝነት የአውራሻችን ንብረት የሆነውን የወፍጮ ድርጅት በወቅቱ የቀበሌ አመራር የነበሩት ያለአግባብ ከፋፍለው ለአመልካቾች የሰጡብን ስለሆነና ይህም አድራጎት ተገቢ አለመሆኑ ታውቆ ቤቱ እንዲመለስላቸው ሥልጣን ባለው አካል የተወሰነ ስለሆነ ንብረቱን በእጃቸው አድርገው የሚገኙት ተገልጋዮች እንዲያስረክቡን ይደረግልን የሚል ነው አመልካቾችም ይኸው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 47/67 መሠረት መንግሥት ወርሶት በቀበሌው አስተዳደር ሥር የሚተዳደርና ከቀበሌው ተከራይተን ለረዥም ዓመታት ኪራይ እየከፈልን የምንኖርበት ስለሆነ ልናስረክብ አይገባም በማለት ተከራክረዋል፡፡ የክርክሩ አንኳር ይህ ስለመሆኑ በግራ ቀኙ የተካደ ጉዳይ አይደለም ክርክሩ ይህ ከሆነ ይህንን ጉዳይ የከተማው ፍ/ቤቶች የማየት ሥልጣን ያላቸው ስለመሆኑ የአ/አበባ ከተማ ፍ/ቤቶችን የዳኝነት ሥልጣን ከደነገገው አዋጅ ከአዋጅ ቁጥር 361/95 አንፃር ሊታይ ይገባዋል በዚሁ አዋጅ አንቀጽ 41 የእነዚሁ ፍ/ቤቶች የፍ/ብሔር ጉዳይ የዳኝነት

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 18-2-2000

ሥልጣን ተዘርዝሯል፡፡ በዚሁ ዝርዝር ላይ ያለአግባብ በመንግሥት የአስተዳደር አካላት ተወስዷል የተባለን ንብረት ለማስመለስ ሲባል የሚቀረው የፍ/ብሔር ክርክር የከተማ ፍ/ቤቶች ሥልጣን ነው በሚል የተካተተ አይደለም ምናልባትም በአንቀጽ 41 (ሀ) ሥር በተመለከተው መሠረት ሊታይ የሚችል ነው እንዳይባል ጉዳዩ የይዞታ ባለመብቶችን የሚመለከት እንጂ የተወሰደን ንብረት ለማስመለስ የሚልን ጉዳይ የማይጨምር ከመሆኑም በላይ ይኸው የይዞታ ባለመብትነት ከከተማው መሪ ፕላን አፈፃፀም ጋር ተያይዞ የተገኘ እንደሆነ ብቻ በመሆኑ የኸው ንዑስ ድንጋጌ ከዚህ ጉዳይ ጋር ተያያዥነት ያለው ሆኖ አይገኝም እንዲሁም ይኸው ክርክር ያስነሣው ጉዳይ በዚሁ ድንጋጌ ንዑስ ድንጋጌ (ረ) «እንደተመለከተው የከተማው አስተዳደር ለሚያስተዳድራቸው የመንግሥት ቤቶች ጋር በተያያዘ የሚነሱ ጉዳዮች፤» በሚለው ሥርም የሚወድቅ አይደለም የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት የዳኝነት ሥልጣን በሚመለከተው በዚሁ ደንብ ሥር ያልተመለከተን ጉዳይ ፍ/ቤቶች ተቀብለው ለማስተናገድ ሥልጣን የላቸውም ከስ የቀረበበት ፍ/ቤት ክሱን ተቀብሎ ለማስተናገድ በሕግ የተሰጠው ሥልጣን የሌለው ከሆነ ከተከራካሪው ወገን በመከራከሪያ ነጥብነት ቢያቀርብለትም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 231(1)(ለ) በተደነገገው መሠረት በእራሱ አነሣሽነት በክሱ ላይ የተገለፀው ጉዳይ ከፍርድ ቤቱ ሥልጣን ውጭ መሆኑን በመግለጽ ዘግቶ ሊያሰናብታቸው ይገባል፡፡

የአሁን መልስ ሰጭዎች ከዚህ በፊት በዚህ ጉዳይ ተመሣሣይ ዳኝነት ለመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አቃቂ ምድብ ክስ አቅርበው በጉዳዩ ላይ ይመለከተዋል የተባለው የክፍሉ ቀበሌ በጉዳዩ ላይ ጣልቃ ገብቶ ከተከራከረ በኋላ በመ/ቁ 311/95 ታህሣሥ 21 ቀን 1995 ዓ.ም በዋለው ችሎት በግራ ቀኙ መካከል የተነሣው ክርክር የወፍጮ ቤት ድርጅት የተባለው ንብረት የተወረሰ ነው ወይስ አይደለም? በሚለው ጭብጥ ላይ ያተኮረ በመሆኑ ክርክሩን ለማየት ፍ/ቤቱ ሥልጣን የለውም በማለት መዝገቡን ዘግቶታል እንግዲህ ከዚህ ውሣኔ በኋላ ነው የአሁን መልስ ሰጭዎች ለአዲስ

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ቁጥር ... ቀን 18-2-2000

አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በሆነው ጉዳይ አዲስ ዳኝነት የጠየቁት ጉዳዩን የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት ለማየት የሚያስችለው ሥልጣን ያለው ስለመሆኑም የተለየ አዲስ ጉዳይ የተካተተበትም አይደለም በመሆኑም ከላይ እንደተመለተው መልስ ሰጭዎች ክስ ያቀረቡት ጉዳይ በአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት ሥልጣን ሥር የሚወድቅ ሆኖ ባለመገኘቱ እና ክሱ የቀረበባቸውም ፍ/ቤቶች ክርክሩ በደረሰበት ደረጃም ቢሆን ይህንኑ እንደተረዱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 231(1)(ለ) እንደተደነገገው ጉዳዩ ከፍ/ቤቱ ሥልጣን ውጭ ነው የሚለውን መሠረት በማድረግ መዝገቡን መዝጋት ሲገባቸው ተቀብለውና አስተናግደው በጉደዩ ላይ ዳኝነት መስጠታቸው በሥነ ሥርዓት ጉድለት ረገድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የፈፀሙ መሆኑን ተረድተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1.የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 00870 በ25/7/98 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 03275 ሐምሌ 27 ቀን 1998 ዓ.ም እንዲሁም የአዲስ አበባ ከተማ ሰበር ሰሚው ችሎት በመ/ቁ. 03678 በ07/07/99 ዓ.ም የሰጡት ትዕዛዞች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 18.2.2000

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

ኅብረ ፈ.ር

የሰ/መ/ቁ. 28883

ጎዳር 26 ቀን 2000

ዳኞች፡- 1. አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

2. አቶ ፍስሐ ወርቅነህ

3. አቶ መስፍን ዕቁበዮናስ

4. አቶ ተሻገር ገ/ሥላሴ

5. አቶ አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- ግሎባል ሆቴል ኃ/የተ/የግል ማኅበር - ጠበቃ ብስራት ሐመልማል ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ሚስተር ኒኮላ አስ ፓፓቻት ዚስ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፣

ፍ ር ድ፣

በዚህ ጉዳይ የአሁኑ አመልካች በተጠሪ ላይ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት አቅርቦት የነበረው ክስ፣ የአሁኑ ተጠሪ በአመልካች ሆቴል ለተገለገለበት ክፍያ የሰጣቸው የክፍያ ማዘዣዎች በባንክ ተቀባይነት በማጣታቸው ብር 85,467.24 /ሰማኒያ አምስት ሺ አራት መቶ ስልሣ ሰባት ብር ከሃያ አራት ሳንቲም/ ይክፈል የሚል ነው፡፡ የስር ፍ/ቤት በበኩሉ ተከሳሽ የውጭ አገር ዜጋ ስለመሆኑም በ28/5/99 ቃለ መሐላ አቅርቧል፡፡ በዚህ መሠረት የውጭ አገር ዜጋ የክርክሩ ተካፋይ በሚሆንበት ጊዜ ግልጽ ነገር /Foreign Elements/ እንደሚኖር ይታመናል፤ ይህም የግለሰብ ዓለምአቀፍ ሕግን /Private International law/ የሚያስነሳ ይሆናል በአዋጅ ቁ. 25/88 አንቀጽ 11/2/ሀ/ መሠረት ደግሞ እንዲህ አይነት ጉዳዮችን ለማየት ስልጣኑ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ስለሆነ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለኝም በማለት ወስኗል፡፡ ይግባኝ ቀርቦለት የነበረውም የፌ/ከፍ/ቤት ውሣኔውን አጽንቶታል፡፡

ፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ቀን

የሰበር ቅሬታ ማመልከቻው የቀረበው በዚህ ነጥብ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎት የካቲት 12 ቀን 1999 በሰጠው ትዕዛዝ የውጭ አገር ዜጋ ተከራካሪ በሆነበት ጉዳይ ላይ የግለሰብ አለምአቀፍ ሕግ ጥያቄ ይነሳል በሚል የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ስልጣን የለውም መባሉ በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር ጉዳዩ ለሰበር እንዲቀርብ ታዞ ግራ ቀኙ ያቀረቡትን መልስ እና የመልስ መልስ እንዲሁም ጥቅምት 14 ቀን 2000 ዓ.ም. በችሎት የተደረገው የቃል ክርክር አድምጧል፡፡

በመሠረቱ የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 11/2/ሀ/ የግለሰብ ዓለም አቀፍ ሕግ /ፕራይቬት ኢንተርናሽናል ሎው/ የሚመለከቱ ጉዳዮች በሚኖሩ ጊዜ የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት የመጀመሪያ ደረጃ የፍትሐብሔር የዳኝነት ሥልጣን እንደሚኖረው ተመልክቷል፡፡ አዋጁ የፍርድ ቤቱን ስልጣን በዚህ መልክ የደነገገው አንድም፣ ወደፊት በሥራ፣ ላይ የሚለው የአገሪቱ የግለሰብ አለም አቀፍ ሕግ በሕግ አውጪው አካል ፀድቆ በስራ ላይ ሲውል በዚህ ዙሪያ የሚነሱ የሕግ ክርክሮችን የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመጀመሪያ የዳኝነት ሥልጣን አይቶ እንዲወስን አሊያም አሁን ባለው ሁኔታ ለኢትዮጵያ ፍ/ቤቶች ለዳኝነት በቀረበ አንድ ጉዳይ ላይ ከተከራከሪ ወገኖች አንዱ የኢትዮጵያ ሕግ ከአመልካቹ አገር ሕግ ወይም ከሌላ አገር ሕግ ጋር ይጋጫል ወይም ይቃረናል በማለት በኢትዮጵያ ሕግ እንዳይዳኝ ወይም በራሱ ወይም በሌላ አገር ሕግ ጉዳዩ እንዲታይና እንዲወሰንለት ሲያመለክት ወይም በሌላ አነጋገር ለዳኝነት የቀረበው ጉዳይ በባሕርዩ ከአንድ በላይ የሆኑ የሕግ ስርዓቶችን ለጉዳዩ አወሳሰን የሚጋብዝና የየትኛው ሥርዓት ሕግ ተመራጭ ሊሆን ይገባል የሚለው ክርክር ሲነሳ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመጀመሪያ የፍትሐብሔር የዳኝነት ስልጣን አይቶ እንዲወስን ከመደረጉ ውጭ በማናቸውም ሁኔታ ከተከራካሪ ወገኖች አንዱ የውጪ አገር ዜጋ በሆነበት ጊዜ ሁሉ በተከራካሪ ወገን ጥያቄ ባይነሳም ክርክሩ የፕራይቬት ኢንተርናሽናል ሎው ጥያቄ ያስነሳል ብሎ ማለቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ብለናል፡፡

ውሣኔ

- አመልካች በተጠሪ ላይ በር 85,467.24 እንዲከፍለው ያቀረበውን ክስ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የማየት ስልጣን አለው በማለት ወስነናል፡፡ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በ30/5/99 በመ/ቁ 82621 እና የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት የካቲት 6 ቀን 1999 በመ/ቁ. 52718 የሰጡዋቸው ውሣኔዎች ሽረነዋል፣
- የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ አከራክሮ የመሰለውን እንዲወስን መዝገቡ በፍ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 343/1/ ተመልሶለታል፣

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 01-01-2000

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

አባሪ ፈ.3

የሰበር መ.ቁ. 16635

ሰኔ 19 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አብዱልቃድር መሐመድ

አሰግድ ጋሻው

ሂሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች፡- ቱፋ ደበሌ ቀረበ

መልስ ሰጭ፡- አቶ መሐመድ ሙሀመድ በሌለበት የሚታይ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የሱማሌ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠ/ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡

የአሁን አመልካች በጅጅጋ ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት ከሣሽ ሆኖ በመልስ ሰጭዎች ያቀረበው ክስ

በጅጅጋ ከተማ ቀበሌ 04 ክልል የሚገኘውንና በእኔ ይዞታ ሥር የሆነውን አራት ክፍል ቤቶች መልስ ሰጭዎች ያለሕጋዊ ምክንያት የወሰደብኝ ስለሆነ የተወሰደው ንብረት ይመለስልኝ፤ በማለት በሁከት ይወገድልኝ አቤቱታ ስም ክስ መሥርቷል፡፡

መልስ ሰጭም ይህ ክርክር ያስነሣው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 47/67 የተወረሰ አይደለም በኢት/ያ እና በሱማሌ መካከል ተከስቶ በነበረው ጦርነት ምክንያት ትተነው በስደት ሄደን ነው እንጂ ንብረቱ የእኛ ነው ከስደት መልስ በእጃችን አድርገናል በእጄ የነበረው የባለቤትነት ማስረጃ በስደት በቆየሁበት ጊዜ ከእጄ የጠፋ ቢሆንም ማስረጃው

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 01-05-2000

በጅጅጋ ማዘጋጀ ቤት ስለሚገኝ ቀርቦ ይታይልኝ ከሣሹ ያቀረበው ካርታ ከአራት ወራት በፊት የተሰጠ ስለሆነ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡

የከፍተኛው ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ተመልክቶ መልስ ሰጭዎች ሁከት የፈጠረ በመሆኑ በበቂ ማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ ክርክር ያስነሣውን ቤትና ቦታ ለአመልካች ሊያስረክቡ ይገባል በማለት ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝቶ መልስ ሰጭ የይግባኝ አቤቱታ ለሱማሌ ክልል ጠ/ፍ/ቤት በማቅረቡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ካከራከረ በኋላ በንብረቱ ላይ እየተገለገለበት የሚገኘው ወገን ማን ነው? የሚለውን በመመልከት የሰው ማስረጃ ከሰማ በኋላ ንብረቱ በመልስ ሰጭዎች እጅ የሚገኝ ስለመሆኑ በአጥጋቢ ሁኔታ ተረጋግጧል፡፡ ስለሆነም የተፈጠረ ሁከት የለም በማለት የከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ ሽሮታል፡፡

የሰበር አቤቱታውም ይህንኑ ውሣኔ ለማስለወጥ ሲባል የቀረበ ነው ክርክር ይዘቱም በሥር የተደገፈን ክርክር የሚያብራራ ሆኖ የጠ/ፍ/ቤቱ የሰጠው ውሣኔ ማስረጃንና ሕግን መሠረት ያደረገ ነው የሚል ነው፡፡

እኛም ጉዳዩን ተመልክተናል እንደተመለከትነውም ምንም እንኳ ክሱ በሁከት ይወገድልኝ ስም የቀረበ እንጂ የተወሰደን ቤትና ቦታ ለማስመለስ እንደመሆኑ መጠን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 726(3) መሠረት ትክክለኛ ዋጋው ተገምቶ ተገቢው የዳኝነት ገንዘብ ተከፍሎበት መቅረብ የሚገባው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በእርግጥ በዚህ አኳኋን ክሱ አለመቅረቡ ጉዳዩን ተመልክቶ ውሣኔ ለመስጠት የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን ያለው ፍ/ቤት የትኛው ነው የሚለውን በመመልከት የተለየ ልመና እንደማያስከትል ከክሱ ይዘት ተረድተናል፡፡

ወደ ዋናው ጉዳይ ስንመለስ አመልካች በሥር ፍ/ቤት የተጠየቀው ዳኝነት ንብረቱ ተወስዶብኛልና ይመለስልኝ፤ የሚል ነው፡፡ ንብረቱ ተወስዷል ወይስ አልተወሰደም

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ስም ... ቀን 01-05-2000

የሚለውን አከራካሪ ነጥብ አስመልክቶ ግራ ቀኙ ካቀረቡት ማስረጃ አንፃር በማየት መወሰን ሲገባ የጠ/ፍ/ቤት ከተጠየቀው ዳኝነት ወጥቶ ንብረቱ በማን እጅ ነው የሚገኘው? ማን ነው የሚገለገልበት የሚለውን ነጥብ ይዞና በዚህ ላይ ማስረጃ ሰምቶ መወሰኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 246 እና 247 የተመለከተውን ድንጋጌ ተከትሎ አለመስራቱንና በዚሁም ምክንያት ስህተት መፈፀሙን ተገንዝበናል፡፡

የተወሰደውን ንብረት በማስመለስ ረገድ ንብረቱ የማን ነው የሚለውን በሚመለከት አመልካች በቁጥር 3238/95 የተመዘገበና ለማዘጋጃ ቤት የተሰጠ ካርታ አቅርቧል፡፡ አንዲሁም ግብር የከፈለበትን ደረሰኞች ያቀረበ ሲሆን ከዚህ በቀር መልስ ሰጭዎች በእራሣቸው እጅ ተዳኝተው ንብረቴን ወስደውብኛል በሚል ባቀረበው አቤቱታ መነሻ ይህንኑ በማረጋገጥ ለማዘጋጃ ቤቱ እና ለቀበሌ 54 ጽ/ቤት የተፃፈለትን ደብዳቤዎች አያይዞ አቅርቧል፡፡ ይህንኑ ማስረጃ ለማስተባበል የሚችል ማስረጃ በመልስ ሰጭ በኩል አልቀረበም፡፡

የጅጅጋ ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት ከላይ የተመለከተውን ሥርዓት ተከትሎ እና ማስረጃዎችን አገናዝቦ የሰጠውን ውሣኔ የጠ/ፍ/ቤቱ በግራ ቀኙ መካከል ከተነሣው የክርክር ነጥብ በመዝለል ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ጭብጥ ይዞና የሰው ማስረጃ ሰምቶ ውሣኔ በመስጠቱ የሕግ ስህተት ፈጽሟል፡፡

ው ሣ ኔ

1/ የአመልካች ንብረት የሆነው በጅጅጋ ከተማ ቀበሌ 04 የሚገኘውን ቤትና ቦታ መልስ ሰጭ መበት ሣይኖረው ወሰዶ ሁከት መፍጠሩ የተረጋገጠ ስለሆነ የወሰደውን ንብረት ይመለስ፤ ያስረክብ ብለናል፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 01-05-2000

2/ የጅጅጋ ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ. 37/95 በ30/10/95 የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡

3/ በሌላ በኩል የሱማሌ ክልል ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.5 በ1/02/96 የሰጠውን ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

ፌዴሬሽ. ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ተከከል ግልባጭ
ፊርማ ..... ቀን 01-05-2000

የሰበር መ.ቁ. 16635

ሰኔ 19 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አብዱልቃድር መሐመድ

አሰግድ ጋሻው

ሂሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች፡- ቱፋ ደበሌ ቀረበ

መልስ ሰጭ፡- አቶ መሐመድ ሙሀመድ በሌለበት የሚታይ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የሱማሌ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠ/ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡

የአሁን አመልካች በጅጅጋ ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት ከሣሽ ሆኖ በመልስ ሰጭዎች ያቀረበው ክስ

በጅጅጋ ከተማ ቀበሌ 04 ክልል የሚገኘውንና በእኔ ይዞታ ሥር የሆነውን አራት ክፍል ቤቶች መልስ ሰጭዎች ያለሕጋዊ ምክንያት የወሰደብኝ ስለሆነ የተወሰደው ንብረት ይመለስልኝ፤ በማለት በሁከት ይወገድልኝ አቤቱታ ስም ክስ መሥርቷል፡፡

መልስ ሰጭም ይህ ክርክር ያስነሣው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 47/67 የተወረሰ አይደለም በኢት/ያ እና በሱማሌ መካከል ተከስቶ በነበረው ጦርነት ምክንያት ትተነው በስደት ሄደን ነው እንጂ ንብረቱ የእኛ ነው ከስደት መልስ በእጃችን አድርገናል በእጄ የነበረው የባለቤትነት ማስረጃ በስደት በቆየሁበት ጊዜ ከእጄ የጠፋ ቢሆንም ማስረጃው

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሌጋሲ
ትክክል ግልባጭ
ዘመኑ ነጋዲሉ
ፊርማ ... ቀን 01-05-2007

በጅጅጋ ማዘጋጀ ቤት ስለሚገኝ ቀርቦ ይታይልኝ ከሣሹ ያቀረበው ካርታ ከአራት ወራት በፊት የተሰጠ ስለሆነ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡

የከፍተኛው ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ተመልክቶ መልስ ሰጭዎች ሁከት የፈጠረ በመሆኑ በበቂ ማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ ክርክር ያስነሣውን ቤትና ቦታ ለአመልካች ሊያስረክቡ ይገባል በማለት ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝቶ መልስ ሰጭ የይግባኝ አቤቱታ ለሱማሌ ክልል ጠ/ፍ/ቤት በማቅረቡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ካከራከረ በኋላ በንብረቱ ላይ እየተገለገለበት የሚገኘው ወገን ማን ነው? የሚለውን በመመልከት የሰው ማስረጃ ከሰማ በኋላ ንብረቱ በመልስ ሰጭዎች እጅ የሚገኝ ስለመሆኑ በአጥጋቢ ሁኔታ ተረጋግጧል፡፡ ስለሆነም የተፈጠረ ሁከት የለም በማለት የከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ ሽሮታል፡፡

የሰበር አቤቱታውም ይህንኑ ውሣኔ ለማስለወጥ ሲባል የቀረበ ነው ክርክር ይዘቱም በሥር የተደገፈን ክርክር የሚያብራራ ሆኖ የጠ/ፍ/ቤቱ የሰጠው ውሣኔ ማስረጃንና ሕግን መሠረት ያደረገ ነው የሚል ነው፡፡

እኛም ጉዳዩን ተመልክተናል እንደተመለከትነውም ምንም እንኳ ክሱ በሁከት ይወገድልኝ ስም የቀረበ እንጂ የተወሰደን ቤትና ቦታ ለማስመለስ እንደመሆኑ መጠን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 726(3) መሠረት ትክክለኛ ዋጋው ተገምቶ ተገቢው የዳኝነት ገንዘብ ተከፍሎበት መቅረብ የሚገባው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በእርግጥ በዚህ አኳኋን ክሱ አለመቅረቡ ጉዳዩን ተመልክቶ ውሣኔ ለመስጠት የሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን ያለው ፍ/ቤት የትኛው ነው የሚለውን በመመልከት የተለየ ልመና እንደማያስከትል ከክሱ ይዘት ተረድተናል፡፡

ወደ ዋናው ጉዳይ ስንመለስ አመልካች በሥር ፍ/ቤት የተጠየቀው ዳኝነት ንብረቱ ተወስዶብኛልና ይመለስልኝ፤ የሚል ነው፡፡ ንብረቱ ተወስዷል ወይስ አልተወሰደም

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ቀን 01-05-2000

የሚለውን አከራካሪ ነጥብ አስመልክቶ ግራ ቀኙ ካቀረቡት ማስረጃ አንፃር በማየት መወሰን ሲገባ የጠ/ፍ/ቤት ከተጠየቀው ዳኝነት ወጥቶ ንብረቱ በማን እጅ ነው የሚገኘው? ማን ነው የሚገለገልበት የሚለውን ነጥብ ይዞና በዚህ ላይ ማስረጃ ሰምቶ መወሰኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 246 እና 247 የተመለከተውን ድንጋጌ ተከትሎ አለመስራቱንና በዚሁም ምክንያት ስህተት መፈፀሙን ተገንዝበናል፡፡

የተወሰደውን ንብረት በማስመለስ ረገድ ንብረቱ የማን ነው የሚለውን በሚመለከት አመልካች በቁጥር 3238/95 የተመዘገበና ለማዘጋጃ ቤት የተሰጠ ካርታ አቅርቧል፡፡ አንዲሁም ግብር የከፈለበትን ደረሰኞች ያቀረበ ሲሆን ከዚህ በቀር መልስ ሰጭዎች በእራሣቸው እጅ ተዳኝተው ንብረቴን ወስደውብኛል በሚል ባቀረበው አቤቱታ መነሻ ይህንኑ በማረጋገጥ ለማዘጋጃ ቤቱ እና ለቀበሌ 54 ጽ/ቤት የተፃፈለትን ደብዳቤዎች አያይዞ አቅርቧል፡፡ ይህንኑ ማስረጃ ለማስተባበል የሚችል ማስረጃ በመልስ ሰጭ በኩል አልቀረበም፡፡

የጅጅጋ ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት ከላይ የተመለከተውን ሥርዓት ተከትሎ እና ማስረጃዎችን አገናዝቦ የሰጠውን ውሣኔ የጠ/ፍ/ቤቱ በግራ ቀኙ መካከል ከተነሣው የክርክር ነጥብ በመዝለል ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ጭብጥ ይዞና የሰው ማስረጃ ሰምቶ ውሣኔ በመስጠቱ የሕግ ስህተት ፈጽሟል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1/ የአመልካች ንብረት የሆነው በጅጅጋ ከተማ ቀበሌ 04 የሚገኘውን ቤትና ቦታ መልስ ሰጭ መበት ሣይኖረው ወሰዶ ሁከት መፍጠሩ የተረጋገጠ ስለሆነ የወሰደውን ንብረት ይመለስ፤ ያስረክብ ብለናል፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ____ ቀን 01-05-2007

ፍ/ብሔር
ክፍል ፍ/ቁ 3
ሀብት-ተ-ሀብት ቁ18
379- ሀብት ስለ ያዘውበት ምክንያት ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ፈቃድ ሳይሰጥበት ከሥራ ውጭ ሆኖ ሲሠራ ቆይቶ ከሥራ ሲሰናበት ሀብቱ ሳይጣራ ቀሪ ሆኖ ሲገኝ ሀብቱ ለሌላ ሰው ሲሰጥ ሕጋዊ ስለ ሆነ ሊከበር ይገባል
ultimate effect = 1996

P.25 (ከገጽ 1)

ፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 7300
ጥቅምት 27 ቀን 1995 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ
ዳኘ መላኩ
ጌታቸው ምህረቱ

ይግባኝ ባይ..... አቶ ሀሰን ከማል ቀረበ
መልስ ሰጭዎች..... 1ኛ. አቶ እሸቱ ካሣዬ በሌለበት
2ኛ. አቶ አክሊሉ በሻህ አልቀረበም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ወስነናል፡፡

ውሳኔ

ይህ ይግባኝ ሊቀርብ የቻለው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ይ/መ/ቁ. 1831/93 በይግባኝ ደረጃ ቀርቦለት በነበረው የአፈፃፀም ጉዳይ ላይ ሲያከራክር ከቆየ በኋላ ሐምሌ 13 ቀን 1993 ዓ.ም. በዋለው ችሎት መርምሮ በሰጠው ውሣኔ ላይ የአሁኑ ይግባኝ ባይ የሆነው አቶ ሐሰን ከማል ቅሬታ በማሣደሩ ምክንያት መሆኑን ጠበቃው ጳጉሜ 2 ቀን 1993 ዓ.ም. የፃፈው የይግባኙ ቅሬታ በመግለጫ ያስረዳል፡፡

የአፈፃፀም ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን በአፈፃፀም ደረጃ ክርክር ያስነሳው አቶ ሐሰን ከማል በአቶ አክሊሉ በሻህ ላይ ገንዘብ አስፈርዶ አፈፃፀም በጠየቀበት ዕዳ በወረዳ 27 ቀበሌ 10 ክልል ውስጥ ይገኛል የተባለው ቁጥሩ 079 የሆነው ቤት ሊሸጥ ይገባል አይገባም የሚለው ጉዳይ ነው፡፡

አቶ ሐሰን ከማል የካቲት 16 ቀን 1992 ዓ.ም. ጽፎ ለፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ባቀረበው የአፈፃፀም ማመልከቻ የፍርድ ባለዕዳ በሆነው በአቶ አክሊሉ በሻህ ላይ በጠቅላላው በአፈፃፀም ብር 29, 833.50 የሚፈለግበት መሆኑን በመግለጽ ቀርቦ እንዲከፍለው እንዲደረግ ሲጠይቅ ባለዕዳው ለዕዳው ክፍያ የሚውል ጥሬ ገንዘብ ያለው ስለመሆኑ ማረጋገጥ ባለመቻሉ ንብረቱ እንዲጠራ ተደርጎ የፍርድ ባለመብቱ ሥመ ባለሃብትነቱ በሥሙ ባይሆንም የፍርድ ባለዕዳው በወረዳ 27 ቀበሌ 10 ክልል ውስጥ የሚገኝ

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ... ቀን 02/03/95

ቁጥር 079 የሆነ ቤት ስላለው ይኼው ንብረት በሐራጅ በጨረታ ተሽጦ ገንዘቡ እንዲከፈለኝ የሚል ጥያቄ በማቅረቡ ፍ/ቤቱ ቤቱ ተገምቶ ይሸጥ በማለት አዟል::

ይህንን የፍርድ ቤት ትዕዛዝ የተረዳው አቶ እሸቱ ካሣዬ አቶ ሐሰን ከማል በአቶ አክሊሉ በሻህ ላይ ባስፈረደው ገንዘብ ምክንያት ይሸጥ የተባለው ቤት የፍርድ ባለዕዳው ሣይሆን የራሴ የግል ንብረት ነው በማለት በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.418 መሠረት አፈፃፀሙን በመቃወም ይቀርባል::

ፍ/ቤቱም በአፈፃፀም ትዕዛዝ የተሰጠበት ቤት የፍርድ በለዕዳው መሆኑ ባይረጋገጥም ተቀዋሚው በቤቱ ላይ አለኝ ስለሚለው መብት ከመረመረ በኋላ አለኝ ብሎ ያቀረባቸው ማሥረጃዎች የቤቱ ባለሀብት መሆኑን ለማረጋገጥ የማያስችሉ አይደሉም በማለት ተቃውሞን ውድቅ በማድረግ ያተያዘው አፈፃፀም በተጠቀሰው ቤት ላይ እንዲቀጥል አዟል::

ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ሰኔ 29/ 2/ 95 ዓ.ም

ሰ.መ.ቁ 379/ 414

አቶ እሸቱ ካሣዬ ይህንኑ ትዕዛዝ በመቃወም የይግባኝ አቤቱታ ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ በጉዳዩ ላይ ክርክር ከተካሄደበት በኋላ ፍ/ቤቱ ከመነሻውም ቢሆን ቤቱ በፍርድ ባለዕዳው ሥም ተመዝግቦ ስለማይገኝ ተቃዋሚው በቤቱ ላይ መብት አለኝ ብሎ ከመቅረቡ በፊት የባለዕዳው ያልሆነ ንብረት ይሸጥ ተብሎ ሊታዘዝ አይችልም:: የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ቤቱ በፍርድ ባለዕዳው ሥም ተመዝግቦ እንደማይገኝ እየተረዳው ዕዳው የማይመለከተው ሰው ንብረት ይሸጥ ሊል አይችልም:: ተቃዋሚ በመሆን የቀረበው አቶ እሸቱ ካሣዬ ያቀረበው ማሥረጃ ተጠቃሹን ቤት የማይመለከት ሆኖ ቢገኝም ቤቱ ከመነሻ የባለዕዳው ያለመሆኑን የሚያረጋግጥ ማሥረጃ ከተገኘ ፍ/ቤት በቤቱ ላይ አፈፃፀሙ እንዲቀጥል የሚያደርግበት ምክንያት አይኖርም ሲል በሥር ቤቱን በሚመለከት የተሰጠውን ትዕዛዝ ሽሮታል::

ይግባኙም ይህንኑ ውሣኔ በማስለወጥ አፈፃፀሙ በቤቱ ላይ እንዲቀጥል ለማስወሰን የቀረበ ነው::

በቀረበው የይግባኝ ቅሬታ ላይ መልስ ሰጪዎች መልስ እንዲሰጡበት ታዞ ሁለተኛው መልስ ሰጪ ደርሶት ክርክሩን በጽሑፍ ሲያቀርብ አንደኛው መልስ ሰጪ ግን መጥሪያው ተልኮለት ደርሶት ስላልቀረበ ክርክሩ በሌለበት ታይቶ እንዲወሰን ተብይኗል::

ሁለተኛው መልስ ሰጪ ባቀረበው መልስ ለዚህ ክርክር መነሻ የሆነው ቤት በአንድ ወቅት በቁጥጥሩ ሥር የነበረ ከመሆኑ ውጭ የራሱ ሀብት ያለመሆኑን፣ ቤቱም መካ ባህሩ በተባለ ሰው ሥም ተመዝግቦ የሚገኝ መሆኑ ስለተረጋገጠ ይግባኝ ባይ በመልስ ሰጪ ላይ ባስፈረደው ገንዘብ ምክንያት በአፈፃፀም ሊሸጥ እንደማይችል፣ ፍ/ቤቱም ይህንኑ እየተረዳ በአንዱ ዕዳ የሌላ ሰው ንብረት ይሸጥ ብሎ ማዘዝ እንደማይገባው በዚህ ረገድ ከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍበት ምክንያት እንደሌለ በመዘርዘር አብራርቶ የይግባኙ ቅሬታ ተቀባይነት የለውም ተብሎ መሠረዝ አለበት ሲል ተከራክሯል::

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ..... ቀን 02/03/95

የይግባኝ ባይ ጠበቃም ሚያዝያ 28 ቀን 1994 ዓ.ም. የተፃፈ የመልስ መልስ በማቅረብ በጽሑፍ ያለውን ክርክር ደምደሟል፡፡

በእኛም በኩል መዝገቡን በመመርመር መገንዘብ እንደተቻለው በዚህ መዝገብ በቀረበው ይግባኝ መወሰን ያለበት ዋናው ጉዳይ ይግባኝ ባይ በአሁኑ ሁለተኛ መልስ ሰጪ በአቶ አክሊሉ በሻህ ላይ አስፈርዶ ባስከፈተው የገንዘብ አፈፃፀም ጥያቄ በባለዕዳው ሥም ሣይሆን በሌላ መካ ባህሩ በተባለ ግለሰብ ሥም ተመዝግቦ ይገኛል የተባለው በወረዳ 27 ቀበሌ 10 ክልል የሚገኘው ቁጥሩ 079 የሆነው መኖሪያ ቤት ተቃዋሚ ሆኖ የቀረበው አቶ እሸቱ ካሣዬ በቤቱ ላይ አለኝ ለሚለው መብት ያቀረበው ማሥረጃ የቤቱ ባለሃብት መሆኑን አያረጋግጥም ተብሎ በዕዳው ሊሸጥ ይችላል ወይንስ አይችልም የሚለው ሃሳብ ነው፡፡

በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 418 መሠረት መቃወሚያ ያቀረበው አቶ እሸቱ ካሣዬ ያቀረበው ማሥረጃ የቤቱ ባለሃብት መሆኑን ለማረጋገጥ የሚያስችል አይደለም ቢባልም ከመነሻው አፈፃፀም የተጠየቀበት መኖሪያ ቤት የፍርድ ባለዕዳ ነው በተባለው በአቶ አክሊሉ በሻህ ሥም ተመዝግቦ የማይገኝ እና ቤቱን የሚመለከቱት አስረጂ ሰነዶች የፍርድ በለዕዳውን ሥም የማይጠቅሱ በመሆኑ ፍ/ቤት በአንዱ ዕዳ ሌላ የማይመለከተው ሰው ንብረት ይሸጣል ብሎ የሚያዝበት የሕግ ምክንያት አይኖርም፡፡

ተቃዋሚ ነኝ ብሎ በቀረበው በአሁኑ አንደኛ መልስ ሰጪ ጥያቄ መነሻ ቤቱ የሌላ ግለሰብ ንብረት መሆኑ ከታወቀ ፍ/ቤት ባለዕዳ ያልሆነ ሰው በንብረቱ ላይ ያለው መብት እንዳይነካ የመጠበቅ ኃላፊነት አለበት፡፡

የፍርድ ባለመብቱ የፍርድ ባለዕዳው ቤቱን በሌላ ሰው ሥም ወይም በራሱ ሥም ስለመግዛቱ የሚያሣይ ምንም አይነት ማሥረጃ ሣያቀርብ ሥመ ባለሃብትነቱ በሥሙ ስላልተዛወረ እንድ ቤቱን ገዝቶታል በማለት ለሚፈልገው ዕዳ አከፋፈል እንዲሸጥ የሚያቀርበው ጥያቄ በሕግ ተቀባይነት የለውም፡፡

በትክክል የፍርድ ባለዕዳው ንብረት የሆነውን አጣርቶና አረጋግጦ የማቅረቡ የሥራ ድርሻ የፍርድ ባለመብቱ ነው፡፡ ስለአፈጻጸም የሚመለከቱት የፍትሐብሄር ሥነ ሥርዓት ድንጋጌዎችም ይህንኑ የሚያረጋግጡ ናቸው፡፡

ፍ/ቤቱም እነዚህን የሕግ ድንጋጌዎች እየተረዳ የቤቱ ባለቤት ነው የሚለኝ ሰው በመቃወም ያቀረበው ክርክር የለም ወይም በተቃዋሚነት የቀረበው ሰው ማሥረጃው በቤቱ ላይ መብት ያለው ስለመሆኑ የሚያስረዳ አይደለም በሚል ምክንያት ብቻ ከባለዕዳው ጋር ምንም አይነት ተያያዥነት የሌለውን ንብረት በማሸጥ ለፍርድ ባለመብቱ ገንዘቡ ገቢ እንዲሆንለት ማድረጉ በየትኛው የሕግ መመዘኛ ተቀባይነት የማይኖረው ከመሆኑም በላይ ፍትሐዊ አይሆንም፡፡

በመሆኑም ከፍ ሲል በተጠቀሱት አብይ ምክንያቶች የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በአፈፃፀም ክርክር ያስነሣው ቤት የባለዕዳው የሚሰኝ ስለሆነ ሊሸጥ አይችልም በሚል የሰጠው

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ... ቀን 02/03/95

ውሣኔ ጉድለት ስለሌለበት በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.348/1/ መሠረት አጽንተነዋል፡፡ ውጪና ኪሣራ ይቻቻሉ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ቀን 02/03/95

ፍ.ሕ.ቁ.12(ሀ)

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ/5305
ሚያዝያ 19 ቀን 1993ዓ.ም

ዳኞች፡ 1. ፍስሐ ወርቅነህ
2. መቅደስ ተስፋዬ
3. ጌታቸው አካሳ

ይግባኝ ባይ፡- አቶ ሰለሞን ከበደ፡ ቀረበ
መልስ ሰጭ፡- አቶ ካሣ እውነቱ፡ አልቀረቡም፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

ጉዳዩ የተጀመረው በዞን ፍ/ቤት ሲሆን የክሱ ይዘት ሲታይ፣ ከሳሽ የካቲት 6 ቀን 1984ዓ.ም በተጻፈ የክስ ማመልከቻ 2ኛው ተከሣሽ የ1ኛ ተከሣሽ የነበረውን መኪና እያሽከረከረ የካቲት 21 ቀን 1982ዓ.ም የከሳሽ መኪናን በመግጨቱና በመኪናዋ ላይ ጉዳት በመድረሱ፣ 1ኛ ተከሣሽ በጋራዥ በተገመተው ሊያሰሩልኝ ኃላፊ ሆነው የካቲት 21 ቀን 1982ዓ.ም በተጻፈ ሠነድ ፈርመዋል፤ እኔም ይፈጽምልኛል በሚል እምነት በቤሉ ለገሃር ጋራዥ የተገጨውን አካል ለመስራት ብር 755 የሚያስፈልግ መሆኑ ነገር ግን የመኪናው ባለቤት በስምምነቱ መሠረት ሊያሰራልኝ ባለመቻሉ በየቀኑ ገቢ የሚያስገኝ መኪናዬ ከየካቲት 22 ቀን 1982ዓ.ም እስከ መጋቢት 2 ቀን 1982ዓ.ም በመቆሙ በቀን ብር 40 የ10 ቀን 40x10=400 ብር ማግኘት ሲገባኝ በግጭቱ ምክንያት 10 ቀን ለቆመውና ለጥገና የተከፈለው ብር 755 በድምሩ 1155 ተከሳሾች ሊከፍሉኝ ይገባል የሚል ነው፡፡//===

ተከሣሾች ለክሱ መልስ እንዲሰጡ በታዘዙት መሠረት መልስ ባለመስጠታቸው ክርክሩ በሌሉበት እንዲታይ የዞን ፍ/ቤት ወስኖ፣ በመኪናዋ ላይ ለደረሰው ጉዳት 1ኛ ተከሣሽ የንብረቱ ባለቤት ስለሆነ በፍ.ሕ.ቁ.2180፣ ሁለተኛው ተከሣሽ ባደረሰው ጉዳት አምኖ ለመክፈል ውል የገባ በመሆኑ፣ ሁለቱም ተከሣሾች በአንድነት ኃላፊዎች ናቸው በማለት ወስኗል፣ በመሆኑም ብር 1155 ሁለቱም ተከሣሾች ለከሳሽ ይከፈሉ ሲል ወስኗል ጉዳዩ በፍርድ አፈጻጸም ሒደት ላይ እንዳለ አቶ ሰላሞን ከበደ የተባለ በአፈጻጸም የታገደው መኪና ከ1ኛው ተከሣሽ ከአቶ የምሩ ገበየሁ መኪል ከአቶ ገ/ሚከኤል ከተማ ላይ በውክልና ገዝቼአለሁ በባለይዞታነትም እየተጠቀምኩበት ሳለሁ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/158 መሠረት በእጅ ይዞታዬ ላይ የተሰጠው ትዕዛዝ እንዲሰረዝልኝ በማለት አመልክተዋል፡፡

ይግባኝ ባይ ተቀዳሚ መብት ያለነበራቸው መሆኑን በሚገባ አጣርቶ ትክክለኛነቱን የደረሰበት ስለሆነ፣ ገዛሁት የሚሉበት ጊዜ ከጥሩቱ በኋላ ስለሆነ ይ/ባይ ከኃላፊነት የሚድንበት ምክንያት የለም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከሕጉ እና ከሥር ፍ/ቤት መዝገብ ጋር በማገናዘብ መርምሮታል፡፡ እንደመረመርነውም በዚህ ፍ/ቤት በጭብጥነት ተይዞ ሊመረመር የሚገባው ሃቅ ለክርክሩ ምክንያት የሆነችው መኪና ተከብራ አፈጻጸሙ ሊቀጥልበት ይገባል ሲባል በሥር ፍ/ቤት የተሰጠው ውሳኔ ባግባቡ ስለመሆኑ አለመሆኑ ነው፡፡ ከመዝገቡ መረዳት እንደሚቻለው መልስ ሰጭ በዚች መኪና ላይ ፍርድ ሊፈጸምበት ይገባል በማለት የሚከራከረው መኪናዋ የፍርድ ባለዕዳው የአቶ የምሩ ገበየሁ ንብረት ናት በማለት ሲሆን ይግባኝ ባይ ደግሞ መኪናዋን ገዝቻታለሁ የመኪናዋ ባለቤትም እኔ ስለሆንኩ ፍርዱ ሊፈጸምበት አይገባም በማለት ነው የሚከራከረው፡፡ በስር ፍ/ቤት በመኪናዋ ላይ ፍርድ ሊፈጸም ይገባል በማለት የወሰነው በወረዳ ፍ/ቤት ክርክር ወቅት መኪናዋ ስመሀብት በይግባኝ ባይ ስም አልተዛወረም ወይም አልተመዘገበም፣ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1186/2/ ድንጋጌ መሠረት ስመ ሀብቱ በይግባኝ ባይ ስም ሊመዘገብ ይገባ ነበር በማለት ነው፡፡ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1186/2/ የሚንቀሳቀስ ንብረት ባለሀብትነት ማስተላላፍን የሚመለከት ሆኖ በዚህ የሕግ ድንጋጌ መሠረት ልዩ የሆኑ አንዳንድ የሚንቀሳቀሱ ንብረቶችን የሚመለከቱት የሕጉች ድንጋጌዎች የተጠበቁ ስለመሆናቸው የሚገልፅ ነው፡፡ በዚህ የሕግ ድንጋጌ መሠረት በመኪና ላይ የተደረገ የሽያጭ ውል ስመሀብቱ አግባብ ባለው ክፍል እስከአልተመዘገበ ድረስ ገዥው የመኪናው ባለቤት ሊሆን አይችልም የሚል የሕግ ድንጋጌ ሊኖር ይገባል፡፡ ~~በስር ፍ/ቤት ክሳይ በተጠቀሰው የሕግ ድንጋጌ ተጠቃሽ ያደረገው የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 3367 ነው፡፡ ይህ የሕግ ድንጋጌ የማይንቀሳቀስ ንብረትን የሚመለከት ስለሆነ ለያዝነው ጉዳይ አግባብነት ያለው ሆኖ ይህ ፍ/ ቤት አላገኘውም፡፡~~ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1193/1/ መሠረት የሚነቀሳቀስ ግዙፍ ነገር ባለ ይዞታ /ባለእጅ/ የሆነ ሰው በራሱ ስም እንደያዘው እና የዚሁ ነገር ባለሀብት /ባለቤት/ እንደሆነ ይገመታል፡፡ ከዚህም ሌላ ግዙፍነት ያላቸው የተንቀሳቃሽ ንብረቶች ባለሀብትነት ንብረቱን በመግዛት በእጁ ባደረገው ጊዜ የተላለፈ ሊሆን እንደሚችል በግልፅ ያስረዳል፡፡ በያዝነው ጉዳይ ይግባኝ ባይ በመኪናዋ ላይ የዕግድ ትዕዛዝ ከመስጠቱ በፊት በ26/5/89 ዓ.ም በውልና ማስረጃ ምዝገባ ጽ/ቤት በተደረገ ስምምነት ከፍርድ ባለዕዳው ወኪል መኪናዋን መግዛቱን እና ለረዥም ጊዜ በእጁ አድርጉ ሲጠቀምበት እንደነበረ ከወረዳው ፍ/ቤት መዝገብ መረዳት ተችሏል፡፡ መልስ ሰጭ ይግባኝ ባይ መኪናዋን የገዛት ካሣ የተጠየቀበትን ግጭት ካደረሰች በኋላ ስለሆነ እና ስመሀብቱም በይግባኝ ባይ ስም ስላልተመ ዘገበ የመኪናዋ ባለቤት አይደለም ከሚል በስተቀር ውሉ ትክክል አይደለም፣

possession = Latte plenumptio

1193 well possession of movables

ዕዳ፣ ክፍያ ማስፈጸሚያ ገንዘብ ሰጪ ስለ ሆነ ስለ ሆነ ስለ ሆነ

180

ባለሀብት የማያበቃ መሆኑን ያረጋግጣል፡፡ ይግባኝ ባይ ገዝቼዋለሁ የሚለው መኪና ደግሞ እስካሁን ድረስ በፍርድ ባለዕዳው በአቶ ዮሐንስ ኦላኒ ስም ተመዝግቦ የሚገኝ ስለመሆኑ ይግባኝ ባይ ራሱ የሚያረጋግጠው ጉዳይ ስለሆነ በሕጉ የመኪናው ባለሀብት ማነው ለሚለው የፍርድ ባለዕዳው የሚያከራክር ሊሆን አይችልም፡፡ የመኪናው ባለሀብትነት የሚከተለው በባለስልጣኑ መስሪያ ቤት የሚሰጠውን ሊብሬ በመባል የሚታወቀውን ማረጋገጫ ነው፡፡ ደብተሩም ለአንድ ሰው የሚሰጠው የመኪናው ባለሀብት ስለመሆኑ ማረጋገጫ እንዲሆነው ነው፡፡ ስለዚህ ይግባኝ ባይ መኪናውን በውል ገዝቼ በይዞታዬ ስር ይገኛል ቢልም ገና የመኪናው ህጋዊ ባለሀብት መሆኑን ለማረጋገጥ የሚያስችል ማስረጃ (ደብተር) ስላላገኘንበት የመኪናው ባለሀብትነት ነኝ ሊል አይችልም፡፡ መኪናውን በመያዣነት ይዟል ከተባለው ከባንክ ጋር አድርጌአለሁ የሚለው ስምምነትም ሆነ ዕዳውን መክፈሉ በሕጉ አግባብ ትክክለኛው የመኪናው ባለሀብት ስለሚያደርገው መቃወሚያው በሕግ ተቀባይነት ሊያገኝ አይችልም፡፡

በመሆኑም በይግባኙ ቅሬታ መግለጫ ላይ የተዘረዘሩት ነጥቦች በይግባኝ ደረጃ የሚታዩ በሕግም ሆነ በፍሬ ነገር ምክንያት ስለሌላቸው መልስ ሰጪን ጠርቶ ማከራከር ሣያስፈልግ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 መሠረት ይግባኙን በመሠረዝ መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፌዴራል ጠቅ[illegible] ፍ/ቤት
ትክክለኛ ግልባጭ
ፊርማ ..... ቀን 21/6/8[illegible]

ቢ.አ

339 - ጋዜል ያለኮ = ቀብሬ መለት: ገዛዉ - ያለእንቅስቃሴ ተጠብቆ ቆይቶ
ሲፈ: መጠቀ: ብንኑ ተቀምጦ ቀሳ: ጋዜጠኛ: ስለተሄ
ይረሳ ለጠይቀኝ ጋዜጠኛ ሰላ ~~ይ~~ ጉዳዩ
652 ሰነ1: ፈ659 የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.1133/88
652- As b/w themselves 8/3/1993ዓ/ም
658 - in relation to 3rd party
transaction purpose
ጋዜጠኛ ሰላ ገዛ
2 years of
the date of the
contract or
handed.

ተመለከ

አቡሃ ሪፖ

ዳኞች፡- አሰግድ ጋሻው
ሙሃዕና ነጋሽ
ፈቃችው ምህረቱ

ይግባኝ ባይ፡- ወ/ሮ አለምዘርፍ አስፋው
መልስ ሰጪዎች፡- አቶ ገረሱ ብሩ
" ፖሊዮም ሞገስ

ውሣኔ

ይግባኙ የቀረበው የክልል 14 መስተዳደር ዞን ፍ/ቤት በ24/8/1984ዓ/ም በፍ.መ.ቁ.1947/84 በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡ በፍ/ቤቱ ይግባኝ ባይ ተቃውሚ 1ኛ መልስ ሰጪ የፍርድ ባለመብት፤ 2ኛው መልስ ሰጪ ደግሞ የፍርድ ባለዕዳ ነበሩ፡፡ የፍርድ ባለዕዳው ባለዕዳ ሆኖ ሊወስንበት የቻለው ለፍርድ ባለመብቱ ቼክ ጽፎ ሰጥቶ ባለመብቱ ቼኩን ለባንክ ሲያቀርብ ባለዕዳው በባንክ ገንዘብ የለውም ተብሎ ስለተመለሰ በቼኩ ላይ የተገለፀውን ገንዘብ ብር 20,250.00 /ሃያ ሺህ ሁለት መቶ ሃምሣ ብር/ እንዲከፍል ባለ መብቱ ስለከሰሰው ነው፡፡

ፍርዱ በወረዳ 9 ቀበሌ 10 በመኖሪያ ቤትነት በተመዘገበው ቁጥር 242 ቤት ለማስፈጸም ቤቱ እንዲሸጥ ፍ/ቤቱ ትዕዛዝ የሰጠ ሲሆን ተቃዋሚዋም ቤቱን ከፍርድ ባለዕዳው ባለቤቷ ጋር የሠራችው የጋራ ሀብቷ መሆኑን በመግለፅ የቤቱን ሽያጭ በመቃወም አቤቱታ አቅርባለች፡፡ ለአቤቱታዋ በምክንያትነት ያቀረበችው የቤቱ መሸጥ መነሻው የፍርድ ባለዕዳው ከፍርድ ባለመብቱ የተበደረው በቼኩ የተገለፀው ገንዘብ ስለመሆኑ ብድሩም በፍ.ሕ.ቁ.658/ሐ/ ከባልና ሚስት የጋራ ስምምነት ውጭ አንዱ ከሙቶ ብር በላይ መበደር ስለማይችል ተቃዋሚ ባልተፈረደበኝ ዕዳ ምክንያት ልጠየቅ አይገባም የሚሉት ናቸው፡፡ የፍርድ ባለመብቱም የፍርድ ባለዕዳው ነጋዴ ስለሆነ በንግድ ሕጉ ቁጥሮች 19 እና 21 ተቃውሞው ተቀባይነት እንደማይኖረው ለዋናው ክስ ፍርድ ከተሰጠ ሦስት/3/ ዓመት ያለፈው ስለመሆኑና ቤቱን ለመሸጥ በሚገመትበት ጊዜ ተቃዋሚዋ አለመቃዋሟን እና ቤቱ እንዲሸጥ ጋዜጣ ሲወጣ ጊዜ እንዲሰጣት የጠየቀችው ስለሆነ መቃወሚያዋ ውድቅ መሆን እንደሚገባው መልስ በመስጠት ተከራክሯል፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ...ድ ቤት
ትክክለኛ ...ባቱ
ፋይል ..... ቁጥር .....

ክርክር ወጪ ቤቱ የማይሸፍበትን ምክንያት ልታስረዳ አልቻለችም ከሌላ በኩል ከባልና ሚስት አንደኛው የሚጠየቅ ዕዳ ከባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ላይ ሊከፈል እንደሚችል በፍ ሕ.ቁ.659 ከላይ የተደነገገ በመሆኑ ይግባኝ ባይ የ2ኛው መልስ የግል ንብረት ያለ መሆኑን እስከ አላስረዳች ወይም 2ኛው መልስ ሰጪ የግል ንብረት ያለውና ንብረቱም እዳውን የሚሸፍን ስለመሆኑ እስካልታወቀ ድረስ ቤቱ የጋራ ሀብት መሆኑ ከመሸጥ የሚያድነው አልሆነም፡፡ ስለሆነም በተጠቀሱት ምክንያቶች የሆኑ ፍ/ቤት ውሳኔ የሚቀየርበት ምክንያት ባለመገኘቱ የሚሻርበት መንገድ አልተገኘም፡፡ የሚሻር ሆኖ ባለመገኘቱም በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ.348 መሠረት ጸንቷል፡፡

ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ይግባኝ ባይ ለ1ኛ መልስ ሰጪ ብር 500 /አምስት መቶ ብር/ ትክፈል ብለናል፡፡

ት ዕ ዛ ዝ

መዝገቡ ላይ በ5/2/1988ዓ/ም የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ መዝገቡም ተዘግቷል፡፡ ወደ መዝገብ ቤት እንዲመለስ ታዟል፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ጋር ባላቸው አለመግባባት ፍ/ቤት ክስ መስርተው በጋራ ንብረት ላይ የእግድ ትዕዛዝ ቢያሰጡም የፍርድ ባለገንዘብ ቁጥሩ በተገለፀው ቤት ላይ የጠየቀውን የአፈጻጸም ጥያቄ ቀሪ ሊያደርገው ስለማይችል በሀራጅ እንዲሸጥ ትዕዛዝ የተሰጠበት ቤት የፍርድ ባለዕዳና የአመልካች የጋራ ንብረት እስከሆነ ድረስ የእዳው መክፈያ የማይሆንበት ምክንያት የለም ፤ አመልካችም አፈጻጸም እንዲቀጥል በተባለው ቤት ላይ ቀዳሚ መብት ያላቸው መሆኑን ማስረጃ አላቀረቡም ፣ ስለዚህ አፈፃፀሙ በተጠቀሰው ንብረት ላይ ይቀጥል የሚል ነው ፡፡ የአሁኑ ይግባኝ የቀረበው ይህንን ትዕዛዝ ለማስለወጥ ነው ፡፡=//

ይግባኝ ባይ ግንቦት 21 ቀን 1993 ዓ.ም ተጽፎ ለዚህ ፍ/ቤት በቀረበው የይግባኝ ማመልከቻቸው ያላቸውን ቅሬታ ሲገልፁ በመልስ ሰጭዎች መካከል ታህሣሥ 10 ቀን 1992 ዓ.ም ተደረገ የተባለው የብድር ውል ንብረት ለማሸሽ ተብሎ በተንኮል የተዘጋጀ እንጂ ትክክለኛና እውነተኛ ውል አይደለም ፤ የንግድ ሕግ ቁ 19 ከፍ/ብ/ሕግ ቁ 659/2/ጋር የሚተረጉም በመሆኑ ብድሩ እንደጋራ እዳ ሆኖ ከባልና ሚስት የጋራ ንብረት ወይም ከአንደኛው የግል ንብረት ወይም ሀብት ሊጠየቅ የሚችለው የብድሩ ገንዘብ ለጋራ ጥቅም መዋሉ በሚያጠራጥር ሁኔታ በማስረጃ ሲረጋገጥ ነው ፤ ስለዚህ ውሣኔው የተሰጠው ተፈጻሚነት በሌለው ማስረጃ በመሆኑ ውሣኔው ይሻርልኝ ብለዋል ፡፡=//

የጉዳዩ ገፅታ ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የይግባኝ ባይን ቅሬታ ከሕግ ጋር በማገናዘብ መርምረናል ፡፡ እንደመረመርነውም የይግባኝ ባይ ክርክር በአንድ በኩል ውሉ እውነተኛ አይደለም የሚል ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ እዳው ለጋራ ጥቅም የዋለ መሆኑ ካልተረጋገጠ ከጋራ ንብረት ላይ ወይም ከተጋቢዎቹ የግል ንብረት ላይ ሊጠየቅ አይችልም የሚል ነው እነዚህን የክርክር ነጥቦች ስንመረምር የመጀመሪያውን ነጥብ ስንመለከት ይግባኝ ባይ ለዚህ ክርክራቸው መነሻ ያደረጉዋቸው የብድሩ ውል የተገዛውን የሸቀጣሸቀጥ ብዛትና የእያንዳንዳን ሸቀጥ ዋጋ አያሣይም ፤ ሁለተኛ መልስ ሰጭም በክሱ ወቅት ቀርቦ አልተከራከረም ፤ ቸኩሎ በዋስትና ነው የተሰጠው ፤ የብድሩ ውል የተደረገው በባልና ሚስት ጉዳይ እኔና ሁለተኛ መልስ ሰጭ በክርክር ላይ እያለን ነው የሚሉትን ነጥቦች ነው ፡፡ ይህ የመከራከሪያ ነጥብ አግባብነት አለው ወይ ? የሚለውን ስንመለከት አንደኛ ይህ ክርክር በአፈጻጸም ጊዜ የሚነሳ ክርክር አይደለም ፤ ሁለተኛም ይህ ክርክር ይግባኝ ባይ በሥር ፍ/ቤት ያላቀረቡት ክርክር ስለሆነ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም ፡፡ =//

ወደ ሁለተኛው የመከራከሪያ ነጥብ ስንመለስ የንግድ ሥራ በተጋቢዎች በሚካሄድበት ጊዜ ስለሚመጣ እዳና ይህ እዳ በጋራ ንብረት ላይም ሆነ በሌላኛው ተጋቢ ወገን ንብረት ላይ ስለሚኖረው ውጤት በንግድ ሕጋችን ውስጥ የተደነገገውን እንመልከት ፡፡=//

በዚህ ድንጋጌ መሠረት አንደኛው ተጋቢ ሌላኛወ ተጋቢ ወገን የሚያካሂደውን የንግድ ሥራ የመቃወም መብት እንዳለውና ይህንንም ተቃውሞውን የንግድ መዝገብ /ኮሜርሻል ሬጅስተር / ካስመዘገበ በንግዱ ምክንያት ከሚመጣው እዳ ነፃ ሊሆን እንደሚችል

ስለ ... ...

ይነሣልኝ ይህ ከታለፈም ከሽያጩ በኋላ በድርሻዬ ላይ ያለኝ መብት ይከበርልኝ በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሠረት መቃወሚያ አቅርባለች፡፡

የመቀለ ዞን ከ/ፍ/ቤትም ግራቀኙን አከራክሮ ሦስተኛ መልስ ሰጭ ነጋዴ ቢሆንም ባለአዳ የሆነበት ዋስትና የመጣው ከንግድ ሥራ ጋር ተተያያዘ ባለመሆኑ ጉዳዩ የሚታየው በፍትሐብሄር ሕግ መሠረት ነው፡፡ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 658/መ/ ላይ እንደተገለፀው ከሚስት ፈቃድ ውጭ ከ100 ብር በላይ የሆነ የጋራ ንብረት በዋስትና ማስያዝ አይቻልም፡፡ ይህ ቢሆንም እንኳን ይህ እዳ እዳውን ካመጣው ሰው ከግል ንብረት ወይም ከባልና ሚስቱ የጋራ ንብረት ሊከፈል እንደሚችል የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 659/1/ ስለሚደነግግ እዳው የጋራ ሀብት ከሆነው ሊከፈል ይችላል፡፡ በሌላ በኩልም፣ መቃወሚያው የቀረበው ዘግይቶ በመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሠረት ተቀባይነት የለውም በሚል ትችት መቃወሚያውን ውድቅ አድርጉታል፡፡

አንደኛ መልስ ሰጭ ይግባኝ ያቀረበችለት የትግራይ ክልል ጠ/ፍ/ቤትም ጉዳዩን ተቀብሎ በይግባኝ ካከራከረ በኋላ፤ ለክርክሩ እልባት ለመስጠት ከከፍተኛው ፍ/ቤት በተለየ ሁኔታ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 ን መሠረት በማድረግ ውሣኔውን አጽንቶታል፡፡ የውሣኔው መሠረትም፤ አከራካሪው መኪና በዋስትና የተያዘው በ1988 ዓ.ም. ሲሆን ተቃውሞው ግን የቀረበው ዘግይቶ በ1992 ዓ.ም. ነው የሚል ነው፡፡

አንደኛ መልስ ሰጭ ጉዳዩ በሰበር አንዲታይላት ለትግራይ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ አቅርባ ይኸው ተቀባይነትን አግኝቶ በሰበር ተከራክረዋል፡፡ ሁለተኛ መልስ ሰጭ ግን ባለመቅረቡ በሌለበት ነው የታየው፡፡

ሰበር ችሎቱም፤ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/418 የቀረበው ጥያቄ የዘገየ መሆን አለመሆኑን ለማወቅ ጊዜው መታየት ያለበት መኪናው በዋናው ክርክር ከታገደበት ጀምሮ ሣይሆን ለእዳው መከፈያ ይዋል ተብሎ ከታዘዘ ጀምሮ ነው፡፡ ከዚህ ቀን ጀምሮ ሰናየው ደግሞ መቃወሚያው አልዘገየም፡፡ መኪናው ሲያዝ ጀምሮ እያወቀች ከቅን ልቦና ውጭ ዘግይታለች የሚባል ከሆነ ይህ መሆኑን ማስረዳት የሚገባው አመልካች ሆኖ ሣለ ይህን አላደረገም፤ በማለት የሥር ፍ/ቤቶችን ውሣኔ በመሻር በተጠቃሹ መኪና ላይ የተደመረው

13/9/95

ሀራጅ እንዲቆም ወስኗል፡፡ በተጨማሪም በመኪናው ላይ መብት አለኝ የሚል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 420 መሠረት መብቱን ያስከብር ብሏል፡፡

አቤቱታው የቀረበውም በዚሁ ውሣኔ ላይ ሲሆን፣ ዝርዝሩ አጠር ተደርጐ ሲታይ መኪናው የተገዛበት ቀን ከሊብሬው ላይ እንደታየው ጋብቻ አደረግን ካሉበት ቀን ጋር ሲነፃፀር ከጋብቻ በፊት የተገዛና በሦስተኛ መልስ ሰጭ ስም የሚገኝ በመሆኑ፣ አንደኛ መልስ ሰጭ የጋራ ባልሆነው ንብረት ላይ ተቃውሞ ለማቅረብ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 የተቀመጠውን መስፈርት አሳሟላችም፣ ለመቃወም መብት አላት ቢባል እንኳን መብቷ ከግማሽ ድርሻ በላይ የዘለለ ሊሆን እንደማይችል እየታወቀ በመኪናው ላይ አፈፃፀም በጠቅላላ ሊደረግበት እንደማይቻል ተቆጥሮ ውሣኔ ተሰጥቷል፡፡ መኪናዋ የተከበረችው በ1988 ዓ.ም. ሲሆን ተቃውሞ የቀረበው በ1992 ዓ.ም. ይህም ተቃውሞው የዘገየ መሆኑን ስለሚያሣይ አንደኛ መልስ ሰጭ ያቀረበችው ተቃውሞ ውድቅ መደረግ አለበት፤ የዘገየችበትን ምክንያት አንደኛ መልስ ሰጭ ማቅረብ አለባት እንጅ እኔ እንዳስረዳ መጠበቅ የለበትም፡፡ አንደኛ መልስ ሰጭ መኪናዋ ሙሉ በሙሉ የግሌ ስለሆነች መሸጥ አይገባትም የሚል ቅሬታ ሳታቀርብ መኪናዋን ከመሸጥ የሚያግድ ትእዛዝ የተሰጠው አሳማባብ ነው፡፡ የንግድ ሕግ ቁጥር 19 ን በተመለከተ ያነሣሁት ቅሬታ ከግንዛቤ አልተወሰደም፣ የሚል ሲሆን፣ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔና ትእዛዝ ተሽሮ ተገቢው ውሣኔ እንዲሰጥ የሚጠይቅ ነው፡፡

መልስ ሰጭዎች መልስ እንዲሰጡ ታዘዙ፣ ሦስተኛ መልስ ሰጭ በጥሪው መሠረት ባለመቅረብ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 70/ሀ/ መሠረት በሌለበት እንዲታይ ትእዛዝ ተሰጥቷል፡፡ አንደኛና ሁለተኛ መልስ ሰጭዎች ግን መልስ ሰጥተዋል፡፡ አንደኛ መልስ ሰጭ በሰጠችው መልስ መቃወሚያና ፍሬ ነገር ክርክር አቅርባለች፡፡ መቃወሚያዋም በትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ታይቶ የመጨረሻ ውሣኔ የተሰጠውን ይህን ጉዳይ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሰበር እንደገና ለማየት ሕጋዊ ሥልጣን ስለሌለው መዝገቡን ዘግቶ ያሰናብተኝ የሚል ነው፡፡

ፍሬ ነገሩን በሚመለከት ያቀረበችው ደግሞ ከሦስተኛ መልስ ሰጭ ጋር የተጋባነው በ1958 ዓ.ም. ሲሆን ከዚያ ጊዜ ጀምሮ ንብረት አፍርተናል፣ በ7/7/87 ይህንን ጋብቻ

 መ/ጠ/ሰ/ 13/9/95

ብሄራዊ ለማድረግ በማዘጋጃ ቤት ማስመዝገባችን ለውጥ አያመጣም፣ በዚህ ውል ላይም ተጠቃሹን መኪና የጋራ አድርገነዋል፡፡ ባለቤቴም አምኗል፡፡ በዚህ በጋራ ንብረቴ ላይ የታዘዘውን የሀራጅ ትእዛዝ እንደሰማሁ ወዲያውኑ ተቃውሜአለሁ፤ ይህም በመሆኑ ለመቃወም የተቀመጡትን ሁለት መስፈርቶች አላሟላችም የተባለው ተቀባይነት የለውም፡፡ መኪናዋም ከጋብቻ በፊት ተፈራች የሚለው ከላይ እንደገለጽኩት ተቀባይነት የለውም፡፡ የሀራጅ ትእዛዝ ከመሰጠቱ በፊት በክርክሩ ወቅት መኪናው በመያዣነት እንደተመዘገበ ሰምታለች አልሰማችም የሚለው ለጉዳዩ ጠቀሜታ የለውም፡፡ ሰምታ ኃብር ቢባል እንኳን የማስረዳት ሸክሙ በአመልካች ላይ ነው፡፡ ይህንን ነገር ደግሞ በሥር ፍ/ቤት ያላስረዳ ስለሆነ በዚህ ሰበር ችሎት ለክርክር ሊቀርብ አይችልም፡፡ በሥር ፍ/ቤት በአማራጭ ባቀረብኩት ክርክር መኪናዋ ከተሸጠች ድርሻዬ ይከበር ማለቴ አመልካች እንዳለው የመኪናውን ለእዳ መክፈያ መሸጥ የተስማማሁ መሆኑን አያሣይም፡፡ በአማራጭ መከራከር ደግሞ የተፈቀደ የተለመደ በመሆኑ የሚነቀፍ አይደለም፡፡ በንግድ ሕግ ቁጥር 19 ላይ ግንዛቤ አልተወሰደም ለተባለው ይህ ሕግ ወደ ፍትሐብሄር የሚመራና በፍትሐብሄር ሕግ ደግሞ ከጋራ እዳ እንዲከፈል የተደነገገው ለጋራ ጠቀሜታ የመጣ እዳ ሲሆን ነው፣ በዋስትናው የመጣው እዳ ለጋራ ጥቅም የዋለ መሆኑን አመልካች ስላላስረዳ ከጋራ ንብረት ይከፈል የሚባልበት ምክንያት ኖለም፡፡ የሚል ሲሆን አቤቱታው ተሰርዞ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ እንዲፀናላት ጠይቃለች፡፡

አመልካችም አንደኛና ሁለተኛ መልስ ሰጭዎች ባቀረቡት መልስ ላይ የመልስ መልስ አቅርቦ ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል፡፡

እኛም መዝገቡን መርምረናል፡፡ ለጉዳዩም አልባት ለመስጠት ይህ የሰበር ችሎት ይህን ጉዳይ ለማየት የሥረ ነገር ሥልጣን አለው? ወይንስ የለውም? አለው ከተባለስ ለክርክሩ መነሻ የሆነው የጭነት መኪና ሦስተኛ መልስ ሰጭ ላመጣው እዳ መክፈያነት ሊከበርና ሊሸጥ ይቻላል? ወይንስ አይቻልም? ለእዳ መክፈያ ይውላል ከተባለስ ሙሉ በሙሉ ነው? ወይንስ በሦስተኛ መልስ ሰጭ ድርሻ ላይ ብቻ ነው? የሚሉት ጭብጦች መመለስ ያለባቸው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ሰባሪ
ፊርማ ..... ቀን 13/9/95

አንደኛ መልስ ሰጭ ያቀረበችው ተቃውሞ የፌዴራሉ ሕገ መንግሥት ማናቸውንም የመጨረሻ ውሣኔ በሰበር የማየት ሥልጣን ይኖረዋል ቢልም አፈፃፀሙን ለመወሰን የወጣው አዋጅ ቁጥር 25/88 /እንደተሻሻለው/ የክልል ጠ/ፍ/ቤት በሰበር ያየውን የክልል ጉዳይ የፌ/ጠ/ፍ/ በድጋሚ በሰበር ለማየት የሚችል መሆኑን ስላልፈቀደ የሥረ-ነገር ሥልጣን የለኝም ብሎ መዝገቡን ዘግቶ ያሰናብተኝ የሚል ነው፡፡ አመልካችም በመልስ መልሱ ላይ ለመቃወሚያው በሰጠው መልስ የክልል ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ወይም ሰበር ችሎት በይግባኝ አይቶ ውሣኔ የሰጠበትን ማናቸውም ጉዳይ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሰበር ለማየት በግልጽ ሥልጣን የተሰጠው ከመሆኑም በላይ ይህን እንዳያደርግ በሕግ አልተገደበም፣ ስለዚህ ተቃውሞው ውድቅ ይደረግልኝ ብሏል፡፡

በእኛ በኩል ተቃውሞውን እንዳየነው የፌ/ጠ/ፍ/ቤት በክልልም ሆነ በፌዴራል ፍ/ቤቶች ሥልጣን ሥር የሚወድቅ የመጨረሻ ውሣኔ ያገኘ ጉዳይ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት እስካለበት ድረስ በሰበር አይቶ የተፈፀመውን ስህተት ለማረም በሕገ መንግሥቱ ሥልጣን ተሰጥቶታል፡፡ ይህ ሕግ እንግዶ የተጎላው ዓላማም በሀገሪቱ ውስጥ ወጭ የሆነ የሕግ አተረጓጐምና አፈፃፀም እንዲኖለብት መንገድ ለመጥረግ ነው፡፡ ከዚህ በመነሣትም የአንደኛ መልስ ሰጭን ተቃውሞ ውድቅ በማድረግ ይህን ጉዳይ በሰበር ለማየት የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሥልጣን አለው ብለናል፡፡

በመቀጠል ወደዋናው ጉዳይ ስንገባ፤ ሦስተኛ መልስ ሰጭ ተጠቃሹን የጭነት መኪና በዋስትና ያስያዘው በአመልካችና በሁለተኛ መልስ ሰጭ በነበረው የፍትሐብሄር ክርክር ነው፡፡ ይህ ክርክር ይካሄድ የነበረው በመቀለ ዞን ከ/ፍ/ቤት የነበረ ሲሆን ክርክሩ ውሣኔ ከማግኘቱ በፊት ለውሣኔ አፈፃፀም ይረዳው ዘንድ አመልካች የሁለተኛ መልስ ሰጭ የተባሉ ንብረቶችን አስከብሮ ነበር በዚህ መሃል ሦስተኛ መልስ ሰጭ ክርክር ያስነሣውን መኪና በማስያዝ ተከብረው የነበሩ ንብረቶች ተለቀዋል፡፡ ከዚህ በኋላም ክርክሩ ሁለተኛ መልስ ሰጭን ለተከሰሰበት ገንዘብ ባለእዳ አድርጐ ተጠናቋል፡፡

አመልካችም፤ አፈፃፀሙ በዋስትና በተያዘው ተጠቃሹ መኪና ላይ እንዲቀጥልለት ጠይቆ መኪናው በሀራጅ ተሽጦ ለእዳው መክፈያ እንዲውል በመቀለ ዞን ከ/ፍ/ቤት

13/4/95

ትእዛዝ ተሰጥቷል፡፡ በዚህ ጊዜ፣ አፈፃፀሙ የጋራ ንብረቱ በሆነው መኪና ላይ ሊደረግ አይገባም በማለት አንደኛ መልስ ሰጭ ተቃውሞ አቅርባ ወደ ጉዳዩ ገብታለች፡፡ የከ/ፍ/ቤት ግን ተቃውሞዋን ባለመቀበል መኪናው በሀራጅ ይሸጥ የሚለውን ትእዛዝ አጽንቶታል፡፡ የጠ/ፍ/ቤቱም ቢሆን በይግባኝ አይቶ ውሣኔውን አጽንቶታል፡፡

የክልሉ ሰበር ችሎት ግን፣ የሁለቱንም ፍ/ቤቶች ውሣኔ በመሻር በመኪናው ላይ እየተካሄደ የነበረውን የሀራጅ ሽያጭ እንዲታገድ አድርጓል፡፡

በእኛም በኩል አጽንኦት ሰጥተን የምንመለከተው ይህንኑ ጉዳይ ነው፡፡ በመኪናው ላይ የታዘዘው ሀራጅ እንዲቆም የተደረገበትን ውሣኔ ሕጋዊነት ማለት ነው፡፡ በመሠረቱ አከራካሪው የጭነት መኪና በዋስትና የተያዘ መሆኑ አጠያያቂ ያልነበረ ከመሆኑም በላይ የጋራ ንብረት ስለመሆኑም ግንዛቤ የተወሰደበት ነው፡፡ አንደኛ መልስ ሰጭ አጥብቃ የምትከራከረው የጋራ ንብረቱ የሆነው መኪና በባለቤቱ በግሉ በመጣ እዳ መክፈያነት ሊውል አይገባም፣ ይውላል ቢባል እንኳን ድርሻዬ መጠበቅ አለበት በሚል ነበር፡፡ እዳውም የመጣው ከፈቃዴ ውጭ በተደረገ ዋስትና የተነሣ ነው የሚል ክርክርም አላት

ዋስትናው የተገባው ከአንደኛ መልስ ሰጭ ፈቃድ ውጭ ነው ተጠቃሹ መኪናም የጋራ ነው ብለን ብንነሣም እነዚህ እውነታዎች ተጠቃሹን መኪና በዋስትናው የተነሣ ለመጣው እዳ ከመዋል አያድኑትም፡፡ ይህን የሚመለከተው የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 659/1/ ከባልና ሚስቱ ከአንደኛው የሚጠየቅ እዳ እዳውን ካመጣው የግል ሃብት ወይም ከባልና ሚስቱ የጋራ ሃብት ሊጠየቅ እንደሚችል በግልጽ አስቀምጧል፡፡ እንደ ድንጋጌው አነጋገር አመልካች ከሦስተኛ መልስ ሰጭ የሚጠይቀውን እዳ ከፈለገ ከሦስተኛ መልስ ሰጭ የጋራ ንብረት ከፈለገም ከአንደኛና ከሦስተኛ መልስ ሰጭ የጋራ ንብረት እንደምርጫው መጠየቅ ይችላል፡፡ መብቱን በጋራ ንብረቱ ላይ በሚያስፈጽምበት ወቅት እዳው ለጋራ ጥቅም የዋለ ይሁን አይሁን ማረጋገጥ አይጠበቅበትም፡፡ ከጋራ ንብረቱ ላይ የአንደኛው ተጋቢ ንብረት ተለይቶ በእዳው ይዋል የሌላኛው ወገን ግን እንዳይነካበት በሚል የተቀመጠም ድንጋጌ አይደለም፡፡ ይህ መሆኑ በሕግ ተገልጾ እያለ /የጋራ ንብረቱ አንዱ ወገን ላመጣው እዳ መክፈያ ሊውል እንደሚችል/ ሕጉን ወደጎን በመተው የትግራይ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የጋራ

12/9/95

ንብረት የሆነው ተጠቃሹ መኪና ለእዳ መክፈያነት እንዲውል የተሰጠውን የሀራጅ ሽያጭ ማገድ የሕግ ስህተት ነው ብለናል፡፡

ስለሆነም፣ የትግራይ ክልል ሰበር ችሎት የመቀለ ዞንና የትግራይ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ተጠቃሹ መኪና ለእዳ መክፈያ ሊሸጥ ይቻላል በማለት የሰጡትን ውሣኔ በመሻር እና ሀራጁን በማገድ የሰጠውን ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/348/1/ መሠረት ሽረነዋል፡፡ ተጠቃሹ መኪና በፍ/ብ/ሕ/ቁ/659/1/ መሠረት ለእዳው መክፈያ ተከብሮ ሊሸጥ ይችላል ብለናል፡፡ ይፃፍ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፍርድ ቤት
ክፍ
ፊርማ ... ቀን 13/9/95

/መአ

ከፍሬ ህግ. ይ. ሥነ ሥ
358 ና 418

በ358 መሠረት ማስረጃ ገብቶ መከራከር የሚገባው ከሆ
በ418 መሠረት ሊጋለጥ ወንጀል ቀርቦ ክሱ ሲሰ
ምናልባት ህግ.

የሰበር መ/ቁ 7993

ጥቅምት 7/1995 ዓ.ም.

ስለሚሰጥበት ክርክሩ ግልጽ ማስረጃ ነው.

P. ሸ (ገ ሚዛመ)

ዳኞች ፡- አቶ ከማል በድሪ

አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ ዓብዱልቃድር መሐመድ

ወ/ሮ መቅደስ ተስፋዬ

ወ/ሮ ስንዳ ዓለሙ

አመልካች፡- አቶ ሽምሱ አህመድ ቀረበ ተከሳሽ

መልስ ሰጭ ፡- አቶ ሽኩር ሳላህ ቀረበ ፍርድ ባለመብት

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል፡፡=//

ውሣኔ

ይህ አቤቱታ የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 222/91 ሕዳር 7/1994 ዓ.ም ከሰጠው ውሳኔ ላይ ነው፡፡=//

ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ሲሆን የአሁን መልስ ሰጭ የፍርድ ባለመብት ፣ ወ/ሮ ከድጃ ኢብራሂም እና አቶ አሊ ሐጂ ሁሴን የፍርድ ባለዕዳዎች ፣ የአሁን አመልካች ደግሞ ጣልቃ ገብ ነበሩ፡፡ መልስ ሰጭ በፍርድ ባለእዳዎቹ ላይ ያቀረበው የአፈፃፀም ክስ ሐምሌ 15/1985 ዓ.ም በተሰጠው ውሳኔ መሠረት የፍርድ ባለእዳዎች የሸጡልኝን በወረዳ 5 ቀበሌ 19 ውስጥ የሚገኘውን ቁ 738 የሆነውን የሉካንዳ ድርጅት ያስረከቡኝ የሚል ነው፡፡ የፍርድ ባለእዳዎች እንደውሳኔው ልንፈጽም አይገባም በማለት የተከራከሩ ሲሆን የአሁን አመልካችም የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን መሠረት በማድረግ በግራቀኙ መካከል በነበረው ክርክር የተሰጠው ውሳኔ የእኔን መብት የሚጐዳ ነው ፤ ይህንኑ በመግለጽ አቤቱታ አቅርቤ ጉዳዩ በመታየት ላይ ይገኛል ፤ ፍርድ የተሰጠበትን ድርጅት የኳቲት 20/1979 ዓ.ም በተደረገ ውል ከባለዳዎቹ ላይ ለ20 ዓመት ተከናትሬዋለሁ፤ ፍርዱ በድርጅቱ ላይ ይፈፀም በ.ባል ጣልቃ ገቡ በመያዣ የያዝኩትን ድርጅት እንዳጣ በባለዕዳዎቹ ላይ አቅርቤ በመታየት ላይ ያለውም ክስ ፍሬ አልባ የሚሆን ስለሆነ አፈፃፀሙ ሊታገድልኝ ይገባል በማለት መቃወሚያውን አቅርቧል፡፡ፍ/ቤቱም ጉዳዩን መርምሮ - የወረዳ 5 ፍ/ቤት ሐምሌ 25/1985 ዓ.ም በዋለው ችሎት በመ/ቁ 414/84 ተጠሪዎች /የፍርድ ባለእዳዎች/ ለአመልካች /ለፍርድ ባለመብት/ ጥር 7/1983 ዓ.ም በተፃፈ ውል የሸጡትን የሉካንዳ ድርጅት ቀሪውን ገንዘብ ተቀብለው ሊያስረክቡት ይገባል በማለት ወስኗል ፤ ፍ/ቤቱ ይህን ውሳኔ የሰጠው ድርጅቱ በጣልቃ ገቡ እጅ የገባ መሆኑን ተረድቶ ባለእዳዎቹ ተረክበው ለባለመብቱ ያስረክቡት በማለት ነው ፤ በጊዜው ንብረቱ በእጄ የሚገኝ ስለሆነ እንደውሉ ሊፈፀም አይገባም የሚል ተከራካሪ ባለመቅረቡም እንደውሉ እንዲፈፀም ተወስኗል፤ ጣልቃ ገቡ ከውሳኔው በኋላም አቤቱታ አቅርበው ውሳኔው እንዲለወጥ

358 ደልመሊዋ

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ሰበር ችሎት
ፋይል ... ቀን ...

የተያዘ፡ ወይም የተከበረ ንብረት ስለሆነ?

አልጠየቁም ፤ አሁን በአፈፃፀሙ ጊዜ የተያዘ ወይም የተከበረ ንብረት ሳይኖር የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን መሠረት አድርገው አቤቱታ ማቅረባቸው ደግሞ ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም ፤የፍርድ ባለእዳዎች ድርጅቱን ለማስረከብ ፈቃደኞች ባለመሆናቸውም የፍርድ አፈፃፀም መምሪያ ለባለመብቱ ሊያስረክበው ይገባል በማለት ትእዛዝ ሰጥቷል::=//

ከዚህ ትእዛዝ ላይ በአሁን አመልካች አማካኝነት ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ደግሞ አከራካሪው የሉካንዳ ድርጅት ለፍርድ አፈፃፀም የተያዘ ወይም የተከበረ ንብረት ሳይሆን እራሱ ፍርድ ያረፈበት እንደመሆኑ አቤቱታ ሊቀርብ የሚገባው ፍርዱን ለሰጠው ፍርድ ቤት እንጂ አፈፃፀሙን ለያዘው ፍርድ ቤት ሊሆን አይገባም ፤ ስለሆነም የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418 ተጠቅሶ የቀረበው አቤቱታ ከመሰረቱም ስርዓቱን የተከተለ አይደለም በማለት ውሳኔውን አጽንቶታል::=//

በመቀጠልም አመልካች ውሳኔው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ሲል አቤቱታውን ለዚህ ችሎት አቅርቧል:: የአቤቱታው ፍሬ ነገር የሉካንዳ ድርጅቱን የካቲት 20/1979 ዓ.ም በተፃፈ ውል ከአቶ ዓሊ ሐጂ ሁሴንና ከወ/ሮ ከድጃ አብራሂም ላይ ለ20 ዓመት ተከናትሬ በመያዝ ስጠቀምበት ቆይቻለሁ:: እንዲሁም ለእነዚሁ ሰወች ገንዘብ አበድሬ ድርጅቱን በዋስትና ይዤዋለሁ :: የተበደሩትን ገንዘብ ባለመክፈላቸውም ክስ መስርቼ በማስፈረድ አፈፃፀሙ በድርጅቱ ላይ እንዲቀየል ትእዛዝ አግኝቻለሁ::ጉዳዩ እንዲህ ሆኖ ሳለ የስር ፍ/ቤቶች ለፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418 የተሣሳተ ትርጓሜ ሰጥተው ክርክሩን ውድቅ ማድረጋቸው በማይገባ ነው:: የተጠቀሰውና ተከታዮች የፍ/ብ/ሥ/ሥ ሕጉ ድንጋጌዎች አቤቱታ ለማቅረብ በመጀመሪያ ክርክር ላይ ተካፋይ መሆንን አይጠይቁም:: ተቃዋሚው ባለንብረት እንዲሆንም አያስፈልግም:: ዋናው ነጥብ ተቃዋሚው ንብረቱ ከመከበሩ በፊት ቢገኘው መብት ይዞት ነበር ወይ ? የሚለው ሊሆን የሚገባው ነው:: ፍርድ ለማስፈፀም የተያዘ ንብረት የሚባለው ፍርድ ያረፈበት ወይም በፍርድ አፈፃፀም መነሻ ያተያዘ ተብሎ በሕጉ የተከፋፈለበት ስፍራ የለም::አመልካች የሉካንዳ ድርጅቱን መልስ ሰጭ ገዝቼዋለሁ ከሚሉበት ጊዜ ቀደም ብዬ ለሃያ ዓመት በመከራየት የቀዳሚነት መብት አግንቼበታለሁ:: ስለሆነም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 419/1/ መሠረት የኪራዩ ዘመን እስከሚጠናቀቅና የመያዣ መብቴ እስከሚጠበቅ ድረስ ርክክቡ እንዲቋረጥ ይወሰንልኝ ዘንድ አጠይቃለሁ የሚል ነው::=//

መልስ ሰጭም በአቀረበው መልስ - አመልካች ከባለዕዳዎቹ ጋር በመ/ቁ 414/85 ስናደርግ የነበረውን ክርክር ያውቁ የነበረ ቢሆንም በወቅቱ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 417ን
91 መሠረት አድርገው በጉዳዩ ጣልቃ ለመግባት አላመለከቱም:: ከውሳኔውም በኋላ
350 የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 358 እና 359ን ተመስርተው አቤቱታ አላቀረቡም አሁን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን ጠቅሰው ያቀረቡት አቤቱታም የውሳኔውን አፈፃፀም ለማሰናከል ያደረጉት ነው:: የሉካንዳ ድርጅቱን እንድረከብ የተወሰነልኝ እንደመሆኑም

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ .....

አመልካች ድርጅቱን በኮንትራት ይገዛዋለሁ በተጨማሪም ገንዘብ አበድሬ በመያዣነት ይገዛዋለሁ ማለታቸው በአፈፃፀም ባልተያዘ ንብረት ላይ አቤቱታ እንዲያቀርቡ የሚያስችላቸው አይደለም፡፡ ስለሆነም ውሳኔው ስህተት የሌለበት በመሆኑ ፀንቶ ኪሣራም ተከፍሉኝ እንድሰናበት እጠይቃለሁ በማለት ተከራክሯል፡፡=//

አመልካችም የመልስ መልስ አቅርቦ በመዝገብ ቁ 414/85 መልስ ሰጭ እና ባለእዳዎች ያደርጉት ስለነበረው ክርክር አላውቅም ፤ ያወቅኩት ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ ሲሆን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 358ን መሠረት አድርጌ አቤቱታ አቅርቤአለሁ፤ይሁን እንጂ መዝገቡ ጠፋ በመባሉ ምክንያት ውጤት ሊያገኝ ባለመቻሉ እንደገና በአፈፃፀሙ መዝገብ አቤቱታዬን ላቀርብ ችያለሁ በማለት እንደክርክሩ እንዲወሰንለት ጠይቋል፡፡=//

የግራቀኙ ክርክር ከላይ የተመለከተው ሲሆን ከተገቢው ሕግ ጋር ተገናዝቦ ተመርምሯል፡፡=//

በጉዳዩ ሊታይ የሚገባውም ነጥብ መልስ ሰጭ በወ/ሮ ከድጃ ኢብራሂምና በአቶ አሊ ሐጂ ሁሴን ላይ በአስፈረደው ፍርድ መነሻ አከራካሪውን በወረዳ 5 ቀበሌ 19 ክልል የሚገኘውን ቁጥር 738 የሆነ የሉካንዳ ድርጅት ሊረከብ ይገባል ? ወይስ አይገባም ? የሚለው ሆኖ ተገኝቷል፡፡=//

አመልካች መልስ ሰጭ በባለዕዳዎቹ ላይ ያስፈረደው ፍርድ ከላይ ቁጥሩ በተጠቀሰው የሉካንዳ ድርጅት ላይ ሊፈጸም አይገባም በማለት ተከራክሯል፡፡ ለክርክሩ የአቀረበው ምክንያትም ድርጅቱን አመልካቹ ገዝቻዋለሁ ከሚልበት ጊዜ በፊት የካቲት 20/1979 ዓ.ም በተፃፈ ውል ለ20 ዓመት ከባለእዳዎቹ ላይ ተከናትሬዋለሁ፤በተጨማሪም ለባለዕዳዎቹ ገንዘብ አበድሬ በመያዣ የያዝኩት ሲሆን የብድሩን ገንዘብ ባለመክፈላቸው ክስ መስርቼ በማስወሰን አፈፃፀሙ በሉካንዳ ድርጅቱ ላይ እንዲቀጥል በፍ/ቤት ትእዛዝ ተሰጥቶልኛል የሚል ነው፡፡ አመልካች ይህን ክርክር ያቀረበው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን መሠረት በማድረግ በአፈፃፀም መዝገቡ ላይ ነው፡፡ አመልካች የተጠቀሰውን ስርዓት መሠረት አድርጉ አቤቱታውን በአፈፃፀም መዝገቡ ላይ ማቅረቡ በሕግ የተደገፈ ነው ? ወይስ አይደለም ? የሚለው ነጥብ በስር ፍ/ቤቶች ተመርምሮ ውሳኔ ያረፈበትና በዚህም ችሎት ግራቀኙ የተከራከሩበት መሆኑ ግልጽ ነው ፡፡=//

ይሁን እንጂ ይህ ችሎት መልስ ሰጭው የሉካንዳ ድርጅቱን ሊረከብ ይገባዋል ? ወይስ አይገባውም ? የሚለው ጭብጥ አስቀድሞ ሊፈታ የሚገባው መሆኑን ስለአመንበት ጉዳዩን ከዚህ ነጥብ አኳያ መርምሮታል፡፡ለዚህ ነጥብ ምላሽ ለመስጠት ደግሞ ለውሳኔው አፈፃፀም መሠረት የሆነውን ፍርድ ይዘት መመልከቱ የግድ ይሆናል፡፡ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ትእዛዝ ላይ እንደተጠቀሰው ለፍርድ አፈፃፀም መሠረት የሆነው በፍ/ብ/መ/ቁ 414/84 የተሰጠው ውሳኔ ባለእዳዎቹ ለአመልካቹ /ለአሁን መልስ ሰጭ/ ጥር 7/1983 ዓ.ም በተፃፈ ውል የሸጡለትን የሉካንዳ ድርጅት ቀሪውን ገንዘብ ተቀብለው

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ..... ቀን .....

ያስረከቡት የሚል ሲሆን ፍ/ቤቱ ይኸን ውሳኔ የሰጠው ደግሞ ድርጅቱ በባለአዳዎቹ እጅ የማይገኝ መሆኑንና በጣልቃ ገቡ እጅ የገባ መሆኑን ተረድቶ ይልቁንም ባለእዳዎቹ ድርጅቱን ተረክበው ለገዢው ለአሁን መልስ ሰጭ ያስረከቡት ሲል መሆኑ ይታያል:: ይህ ውሳኔ በይግባኝ ያልተሻረ እንደመሆኑም ባለዕዳዎቹ ድርጅቱን ከአሁን አመልካች ተረክበው ለመልስ ሰጭው የማስረከባቸውን ግዴታ የግድ የሚያደርገው ይሆናል:: በሌላም በኩል አመልካች የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን በመጥቀስ በድርጅቱ ላይ የቀደመ መብት አለኝ በማለት መቃወሙ የተጠቀሰው ዋና ውሳኔ በአፈፃፀም እንዲሻርለት የመጠየቅን ውጤት የሚያስከትል ይሆናል:: አንድ ፍርድ በይግባኝ ካልተሻረ አልያም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ በተመለከቱት ሌሎች ስርዓቶች ፍርዱን በሰጠው ፍ/ቤት ካልተነሳ በስተቀር ሊፈፀም የሚገባው በመሆኑም አመልካች አፈፃፀሙን በመቃወም ያቀረበው ከላይ የተጠቀሰው ክርክር በስርዓቱ ያልተደገፈ ሆኖ አግኝተነዋል::=//

በእርግጥ አመልካች በፍ/ብ/መ/ቁ 414/84 የተሰጠው ውሣኔ ይነሳልኝ ዘንድ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 358ን መሠረት አድርጌ አቤቱታ ያቀረብኩ ቢሆንም መዝገቡ በመጥፋቱ ምክንያት ጉዳዩ ውጤት ሳያገኝ ቀርቷል በማለት ለዚህ ችሎት በአቀረበው የመ/መልስ ላይ በመግለጽ ተከራክሯል::ይሁን እንጂ ይህ የአመልካች ክርክር ፍሬ ነገርን እንጂ ሕግን የማይመለከት ከመሆኑም ሌላ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በተሰጠው ትእዛዝ ላይ አመልካች ከዋናው ፍርድ በኋላ ውሳኔው እንዲለወጥለት አላመለከተም በመባሉ ክርክሩ አሳማኝነት እንደሌለው ተገንዝበናል::=//

ስለሆነም ይህ ችሎት መልስ ሰጭ በወረዳ 5 ቀበሌ 19 ክልል የሚገኘውን ቁጥር 738 የሆነ የሉካንዳ ድርጅት ሊረከብ ይገባል በማለት ወስኗል::በዚህም አቤቱታው የቀረበበትን ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/መሠረት አጽንቶታል:: ይፃፍ::

መዝገቡ ይመለስ ::=//

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ

ፊርማ 8.2.ያ

ዓ.ማ

የመለከሩ ውስኔ ፡ ስለሆነ ፡ ጉዳዩ ከመጀመሪ - ደረጃ የመጣለት ፡ ስንት ፡ ብለሃል መጠኑ ፡ 418 ነው ፡፡ ይህ ፡ እንደሆነ ጉዳዩ ፡ ሲጀመር ከመጀመሪያ የመጣለት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፡ የተሳሳተ ፡ ደረጃ ፡ ጉዳዩ ፡ የ403 ንዑስ ሆነ?

ይፃፍ

ወንጀል ችሎት - የሬጅስትራር ገንዘብ

ቁጥር 0494
No.

ህዳር 11 1994 ዓ.ም
Date

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት
In the Federal Democratic Republic of Ethiopia
The Supream Court of
The Amhara National Regional State

ክስ ለመመስረት

ፋኖች ተሻገር ገ/ስላሴ
ወርቅ ከሣን
የኔነህ ስመኝ

ይገባኝ ባይ ... አቶ ተሰፋዬ ገ/ ጊዮርጊስ ቀረበ

መልስ ሰጭ ... አቶ አበራ ተገኝ አልቀረበም

ይገባኝ ባይ በቸገር ምክንያት የመልስ መልስ አሳቀረብኩም ፤ ተሰዋጭ ቀጠሮ ይሰጠኝ ሲል መጋቢት 11ቀን 1994 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ጠይቋል ፡፡ ይሁን እንጂ ይህ ፍ/ቤት ጉዳዩ በይገባኝ ሴታይ የሚቸል ነው ሲል ከጠቀሰው ምክንያት አንፃር ለዚሁ ነጥብ መልስ ሰጭ ቢቀረቡት መልስ ያቀረቡት ክርክር ማቅረቡ አስፈላጊ ሆኖ ስላላገኘነው ጉዳዩን ተመልክተን ውሣኔ ሰጥተናል ፡፡

፡ ሣ ኔ

የይገባኝ መዝገቡ ሊቀርብ የቻለው የም/ገ/ችሎት መስ/ዘን ከፍተኛው ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ ይገባኝ ባይቀር ተሰኝቶ ቀሪታዎን ዝርዝር በማቅረቡ ነው ፡፡

ጉዳዩም ባጭሩ እንደሚከተለው ነው ፡፡ የአሁን ይገባኝ ባይአና 2ኛ ተከሣሽ የሆኑት ወ/ሮ አበርሃ ፅዋን ወ/ገሬማ በጋራ ለወሰዱት የብድር ገንዘብ አቶ ወርቅ ብር ሂን ዋስ በማድረግ ብር 28,000.00 /ሃያ ስምንት ሺህ ብር/ ከመልስ ሰጭ ተበድረው ወስደው አለመለሱልኝም በሚል ለብር 28,000.00/ ሃያ ስምንት ሺህ ብር/ የፋኖነት ገንዘብ በመክፈል የብር 25,600.00/ ሃያ አምስት ሺህ ስድስት መቶ ብር/ ከስ ጫስስተም ተከሣሾች ሳይ አቅርበዋል ፡፡

የአሁን ይገባኝ ባይ በገንባር ቀርቦ የተከራከረ ሲሆን ሁለቱ ተከሣሾች ጉዳያቸው በሌለበት እንዲታይ ተደርጓል ፡፡ ቀጠሮ ተሰጥቶ ለመሆኑ ማስታወቂያ

ይገባኝ ባይም ቀርቦ ብር 11,400.00/ አስራ አንድ ሺህ አራት መቶ ብር/ መከፈሉን ጠቅሶ ክርክር ሲያቀርብ መልስ ሰጭ ለመልስ መልሳቸው ሳይ ይህንኑ በማመናቸው የከፍተኛው ፍ/ቤት ስስተም ተከሣሾች የብር 14,200.00 / አስራ አራት ሺህ ሁለት መቶ ብር/ የእንድነት ባለዕዳ ናቸው ፡፡ ገንዘቡ ተከፍሎ አስከሊለቀ ድረስ ዘጠኝ በመቶ ወለድ ፤ የፋኖነት ገንዘብ በታሪፉ ልክ ይከፈሉ ፤ እንዲሁም የወጭ

ስልክ Tel. 08 20 09 15 ፖ.ሣ.ቁ. P.O. Box 991 ባ.28, ባህር ዳር—ኢትዮጵያ Bahir-Dar—Ethiopia

ዝርዝር በቀረበ ጊዜ ወጥና ኪሣራ ሊከፍሉ ይገባል ሲልውሣኔ ሰጥቷል ::

ይገባኝ ባይም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ቅሬታ አቀርቧል የቅሬታውም ይዘት በጥቂ እኔ ደርሻ ዕዳዎን የከፈልኩ ስለሆነ ልጠየቅ አይገባም :: መልስ ሰጥ ተቀብያለሁ በማለት ባመኑት ገንዘብ ሊተከፈለው የዳኝነት ገንዘብ በእኔ ሊታሰብ አይገባም የሚል ነው

መልስ ሰጭም ለቅሬታው መልስ አንዳሰጥበት ታዘ መጋቢት 10 ቀን 1994 ዓ.ም በተፃፈ ደብዳቤ የአንድነት አንደመሆኑ ለሁሉም ገንዘብ ይገባኝ ባይ ተጠያቂ ማድረግ የሚቻል መሆኑን በመጥቀስ መልስ ሰጥተዋል ::

እኛም ጉዳዩን አንደተመለከትነው 1ኛ ተከሣሽ እና 2ኛ ተከሣሽ ተበዳሪ ሆነው ሶስተኛ ተከሣሽ ደግሞ ዋስ በመሆን የገቡት የግዴታ ዓይነት የአንድነትና የነጠላ ስለመሆኑ የቀረበው ማስረጃ በማረጋገጡ በሶስቱም ተከሣሾች ላይ የማይከፋፈል የአንድነት ዕዳ ያለ መሆኑን ገለፅ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ማስረፋ በአግባቡ ሆኖ በመገኘቱ እና ጠበቆች በይገባኝ ባይ ንብረት ላይ መቀጠሉ የኃላፊነትን ዓይነት የተከተለ ሆኖ ስለ ገኘነው ይሽው ነጥብ የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም በዚሁም መሠረት ይሽው ፍ/ቤት ጥር 08 ቀን 1994 ዓ.ም በቀለው ችሎት ጉዳዩ መልስሰጭን ያስቀርባል ቢል ለተዕዛዝ ምክንያት አደርጎ ያስፈረው ይህንኑ አስመልክቶ ይገባኝ ባይ ያቀረበውን ቅሬታ መነሻ በማድረግ አይደለም :: ይልቁንም ከሣሽ በብድር ከሰጡት ብር 28,000.00/ ሃያ ስምንት ሺህ ብር/ ውስጥ ብር 2400.00/ ሁለት ሺህ አራት መቶ ብር/ አስደም የተከፈላቸው መሆኑን በከስ ማመልከቻቸው ላይ ገልፀውም አያለ ::

አንዳሁም ብር 11,400.00/ አስራ አንድ ሺህ አራት መቶ ብር/ አስቀደም የተከፈላቸው መሆኑን በመልስ መልሳቸው ላይ አምነው አስከቀረቡ ድረስ ለክሱ መነሻ የሆነው የብድር ገንዘብ ውል ብር 28,000.00/ ሃያ ስምንት ሺህ ብር/ ቢሆንም ክስ ማቅረብ የሚገባቸው ለብር 14,200.00/ አስራ አራት ሺህ ሁለት መቶ ብር/ መሆን ይገባዋል በዚህ አኳኋን ለዚህን ያህል ገንዘብ የዳኝነት ገንዘብ ከፍለው ክስ ማቅረብ ሲገባቸው ለብር 28,000.00/ የዳኝነት ገንዘብ ከፍለው መቅረባቸው በአራ ባቸው የተፈፀመ ስህተት በመሆኑ የአንድነት ባለዕዳዎች ለዚሁ በበለጠ ለተከፈለው የዳኝነት ገንዘብ ኃላፊነት ያለባቸው ሆኖ አላገኘነውም :: ፍ/ቤትም ጉዳዩ መልስ ሰጭን ያስቀርባል ያለበት ምክንያት ይህንኑ ነጥብ ብቻ በሚመለከት ነው ::

መልስ ሰጭም ይሽው ነጥብ በይገባኝ ባይ ቅሬታ ላይ ተገልፅ አያለ በመልሳቸው ላይ

አስተከብለው አልቀረቡም ፡፡

በመሆኑም የአገልጋዮች ባለዕቀፋዎች የፋፃኖች ገንዘብን በተመለከተ ሊከፍሉት የሚገባው ለብር/ 14,200.00 / አስራ አራት ሺህ ሁለት መቶ ብር/ ብቻ እንጂ በበለጠ ለብር/ 13,800.00/ አስራ ስስት ሺህ ስምንት መቶ ብር/ ለተከፈለው የፋፃኖች ገንዘብ ተጠያቂነት የለባቸውም በማለት አሻሽለን ወስነናል ፡፡

በዚሁ መሠረት ይፈፀም ዘንድ የዚህ ውሣኔ ገለባጭ ለከፍተኛው ፍ/ቤት ይተላለፍ ፡፡

ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ ፡፡

መዝገቡን ዘግተናለወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ፡፡

ያስቻሉት ፣ኖች ፊርማ አለበት

አገላለፅ 19(F)

Unfair business competition

በይግባኝ ከሣሽ – ብርሃኑ ኢይ ቤና

በይግባኝ ተከሣሽ – ገርማ ከበደ

ይህ ይግባኝ የቀረበው በከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ 731/80 ሰኔ 30/80 የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው ::

የስር ከሣሽ ያሁን መልስ ሰጪ ሲሆን የአሁን መልስ ሰጪ ሊይ የቀረበውም ክስ በቁጥር አ.አ – ቸ 71866/73 በተሰጠ የንግድ ፈቃድ ጄኔራል መርካንታይል በሚል የንግድ መጠሪያ ስም ብቻ ባለቤት በመሆኑ የፋብሪካ ውጤቶችንና የሕንፃ መሣሪያዎች የንግድ ምልክት አውጥቶ በመጠቀም ሊይ እንዳለሁ ይግባኝ ባይ ታህሣሥ 30/80 ታትሞ በወጣው አዲስ ዘመን ጋዜጣ ሊይ ብርሃን ጀነራል መርካንታይል በሚለው የንግድ ሥያሜ እንዲሰጣቸው ማስታወቂያ ስለወጣ ጀኔራል መርካንታይል በሚለው የንግድ ምልክት በኔ ንግድ ፈቃድ የታወቀና በስሙና በምልክቱም ብቻ ተጠቃሚ ስለሆንኩ ፍ/ቤቱ መልስ እንዲሰጥ አድርጉ መልስ ከሰጠ በኋላ የገራ ቀኙን የገራ ቀኙን ክርክር መርምሮ የገራ ቀኙ የንግድ ምልክቶና ተመሳሳይነት ስሌሊቸው በደንበኞች ሊይ መሳሳት አያስከትልም ሲል ክሱን ውድቅ አደረገው ::

ይግባኝ የቀረበው ለዚህ ውሳኔ ሊይ ሲሆን ቅሬታውም የከፍ/ፍ/ቤት ለአኔ የፈረደልኝ ሆኖ ሲሆ ወጪና ኪሣራ ተቻትሎ የተባለ ነው አሊግባብ ነው የሚል ሆኖ ይጎናል ::

እኛም መዝገቡን መርምረናል በገራ ቀኙ መካከል በበታት ፍ/ቤት የተካሄደው ክርክር የወስደው ጊዜ አነስተኛ ነው :: በመሠረቱ ፍ/ቤት ወጪና ኪሣራ ተቻትሎ የሚለው ክሣሽ የነበረው ወገን የተረታው አሊግባብ ክስ በማቅረቡ ሲይሆን በሕግ አታረጋገም ፍ/ቤቱ የመሰለውን አስተያየት በመውሰድ ክሱን ሊይ ቀበለው በመቅረቱና ተከሣሽም የፍርድ ባለመብት የሆነው በዚህ ም/ት ፍርድ ቤት የተረዳው እንደሆነ በመሆኑ በዚሁ ሁኔታ አንዱን ወገን መጥቀም ሌሊውን ወገን መጉዳት ርትዕ የማይፈቅድ መሆኑን ፍ/ቤቱ የተገነዘበ እንደሆነ ስለሆነ የይግባኝ ባይ ቅሬታ ተቀባይነት ስለሌለው በፍ/ሥ/ሥ/ሕቁ 332 መሠረት ይግባኙን አል ተቀበለ ነውም :: መዝገቡን ዘግተናል ::

የዳኞች ፊርማ

ክ517

ፍ/ቤት

ይገባኝ ባይ - ቀና. ተከ አገዳ

መለስ ሰጪ - የኢትዮጵያ መጠጥ ኮርፖሬሽን

ፍ/ቤቱ ባለ ሥልጣን ሰጥቶ ያጸደቀ

ውሳኔ

በዚህ መዝገብ ይገባኝ የቀረበው የከፍተኛው ፍርድ ቤት በፍ/ሰ/ብ/መ/ቁ 1628/78 በሆነው ጣያዚያ 26 ቀን 1981 ዓ/ም በዋለው ችሎት በሰጠው ውሳኔ ላይ ነው ::

ክርክሩ ኪሳራና ወጪን ይጨመራልከት ነው ::የይገባኝ ባይ ቅሬታ መለስ ሰጪ በብር 12,556.30 በከፍ/ፍ/ቤት ከስ አቅርቦበኝ ለሠስት ዓመት ከተከራከርን በኋላ ከከሱ በነፃ ተሰናብቻለሁ ሆኖም ለክርክሩ ምክንያት ለጠበቃ አበል ብር 2,000 /ሁለት ሺህ/ ለፍርድ ቤት ትዕዛዝ ለሂሣብ መርጫሪ የተከፈለ ብር 2,000 /2ሺ/ ለምስክር የትራንስፖርት ብር 100 /1መ ት/ ለፀሐፊ ብር 249 /ሁለት መ ት አርባ ዘጠኝ/ለፍ ት ኮፒ ብር 318 ለፍርድ ቤት ኪሳራ የተቀረጠብኝ ብር 350፣ ስለኪሣራውስት ኪሳራ ብር 500 በድምሩ 5517 ስለኪሳራና ወጪ ዝርዝር አቅርቦ ሲወሰነልኝ ሲገባ የወጪ ዝርዝር የማቅረብ መብት ሳይጠበቅ በቁጥጥ 200 ብር ብቻ እንዲከፈለኝ የተሰጠው ውሳኔ ሕጋዊ አይደለም በማለት ነው ::

ለመጐብኘት ግሩ ቀኝ ኤክሪክሪል::መልዕ ክ

ይህ ፍ/ቤት የይገባኝ ባይን ቅሬታ በመሠረቱ ተቀብሎ መለስ ሰጪውለ የከፍተኛው ፍ/ቤት ኪሣራና ወጪን በቁጥጥ ለመወሰን እንደሚችል በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 462 የተፈቀደ ሲሆን ይገባኝ ባይ አሁን ለዚህ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ሲለኪሣራና ወጪ የአቀረቡትን ዝርዝር በማስረጃ የተደገፈ ስሊለሆነ ይገባኙ ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም በማለት ተከራክ ሮአል ::

በበኩሏ የይገባኝ ባይን ቅሬታና የመለስ ሰጪን ክርክር ከሕጉ ጋር በማገናዘብ ተመልክቷል ::በፍ/ሕ/ሥ/ሥ ቁጥር 462 መሰረት በከስ ምክንያት ስለሚከፈለው ስለማን ናውም ወጪና ኪሣራ የሚከፈለውን ወገን የወጭውንና ኪሣራውን ለከ ፍ/ቤቱ ትክክለ መስሉ በሚገምተው ሁኔታ መወሰን ወይም ትዕዛዝ ሊሰጥ እንደሚችል በሕግ ተጸንግጋል :: ይሁን እንጂ ፍ/ቤቱ ትክክለ መስሉ በሚገምተው ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ለመስጠት የሚችለው በዚሁ ሕግ በቁጥር 463 በተደነገገው መሠረት መጀመሪያ ተረጋጭ ለረቂቁ ኪሣራና ወጪ

../2

እንዲከፈሉ ፍ/ቤቱ ሲያዝ ነው ። ኪሣራና ወጪ ተረቺው ለረቺው እንዲከፍሉ ፍ/ቤቱ ከወሰነ ወይም ትዕዛዝ ከሰጠ ደግሞ ወጪ ያወጣው ወገን የወጪውን ሰክ የሚያሳይ ዝርዝር አዘጋጅቶ ጣቀረብ እንዳለበት በፍ/ብ/ሥ/ሕ/ቁ 463 /1/ የመጨረሻ ፖራግራፍ ላይ በግለጽ ተደንግጓል ። በዚህ ሕግ ቁጥር 464 መሠረት ዝርዝሩ ከተመረመረ በኋላ ፍ/ቤቱ በፍብ/ሥ/ሥ ሕግ ቁጥር 462 እንደተመለከተው ትክክለ መሆኑ በሚገምተው ሁኔታ ውሳኔ ይሰጣል እንጂ እንደዚሁ በዘፈቀደ ፍርድ ቤት ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ይሰጣል የሚል ሕግ ድንጋጌ የለም ።

በአርገጥ በአሠራር ሰምድ ባለጉዳዩት እንዳይጓሉ የፍርድ ቤትም የሥራ ጊዜ እንዳይባክን በሌሉት ጉዳዩት የአጋጠሙትን ሁኔታዎትና ስለኪሣራና ወጪ የተሰጡ ውሳኔዎ ትንና ትዕዛዘትን ግንዛቤ ሰመውሰድ አንዳንድ ዳኖች ኪሣራና ወጪን በሚመለከት ጉዳዩት ቆለለ ብለው ሰሚቶዩ ጊዜ የወጪ ዝርዝር ሲይቀርብ በቀርጥ ውሳኔ እንደሚሰጡ ይቶወቃል ። ይህ ዓይነቱ አሠራር ግን በዝምታ የሚታለፈው ክርክር በማይጋብዝበት ጊዜ ብቻ እንጂ ይገባን ቀርበበት ክርክር ከተካሄደበት አሠራረ ሁሌጊዜ ሕጋዊነት አሰው ተብሎ ተቀባይነት እንደማያገኝ ሊቶወቅ ይገባል ።

በቀረበለንም ጉዳይ ቢሆን የከፍተኛው ፍ/ቤት መለስ ሰጪው ለይገባን ባይ ኪሣራና ወጪውን እንዲከፈሉ ከአዘዘ ይገባን ባይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 463 መሠረት ዝርዝሩን እንዲያቀርብ አድርጉ ዝርዝሩንም በዚህ ሕግ ቁጥር 464 መሠረት አጠር ቶ ለመጨረሻ የመሰለውን ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሠ ሕግ ቁጥር 462 መሠረት መወሰን ነበረበት ይስንን ባለማድረጉ የሕግ ግድፈት ፈጽሟል ። ስለሆነም ስለኪሣራና ወጪ የተሰጠውን ውሳኔ ሸረን በሕጉ መሠረት ይገባን ባይ ዝርዝሩን አቅርቦ ዝርዝሩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ ሕግ ቁጥር 464 መሠረት መርምሮ እንዲወሰን በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ ሕግ ቁጥር 341 /1/ መሠረት ጉዳዩ ወደ ከፍተኛው ፍ/ቤት ተመለሰ እንዲታይ ወሰነናል ። በዚህ ፍርድ ቤት ስለለው ወጪና ኪሣራ መለስ ሰጪ ዳኝነቱን ሂሳብ ብቻ ለይገባን ባይ እንዲተካ አዘን ሌሊውን የየራሳቸውን ይቻቻሉ ብለናል ።

የዳኞች ፊርማ

../3

Unreasonable expense – plane vs public ~~transport~~

Taxation of costs

የፍታብሔር መዝገብ ቁጥር 4020

ግንቦት 7 ቀን 1994ዓ.ም.

ዳኞች፣ - ሐጉስ ወልዱ

ዳኜ መላኩ

ጌታቸው ምሕረቱ

ፖሊ ሥ/22

ይግባኝ ባይ..... የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ግብርና ቢሮ

መልስ ሰጭ..... መኩንን አስፋው ሺበሺ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡

ት ዕ ዛ ዝ፣

መዝገቡ በውሣኔ ከተዘጋ በኋላ እንደገና የተንቀሳቀሰው ይግባኝ ባይ በተጠበቀለት መብት መሠረት የወጪና ኪሣራ ዝርዝር በማቅረቡ ነው፡፡ ባቀረበው ማመልከቻም በጠቅላላው ብር 9576.13/ዘጠኝ ሺህ አምስት መቶ ሰባ ስድስት ብር ከአሥራ ሶስት ሣንቲም/እንዲከፈለው እንዲታዘዝለት ጠይቆአል /ጥር 16 ቀን 94ዓ.ም. በጻፈው ማመልከቻ/፡፡

መልስ ሰጭውም መጋቢት 4 ቀን 94ዓ.ም. በጻፈው መልስ ባቀረበው የወጪና ኪሣራ ጥያቄ ላይ ያለውን አስተያየት አቅርቦአል፡፡

በበኩላችንም ከሁለቱ ወገኖች የቀረበውን መርምረናል፡፡ ይግባኝ ባዩ ነገረ ፈጁ ያቀረበው የወጪና ኪሣራ ዝርዝር እንዳየነው ወጪዎቹ የውሉ አበል/የነገረ ፈጁ/፣ የመጓጓዣ ወጪ፣ የመኪና ነዳጅ መግዢያና የጎማ መጠገኛ ወጪ እንዲሁም የሾፌር አበል ለጽሁፎች ዝግጅትና ለፎቶ ኮፒ የወጣ ገንዘብ እንዲሁም በፍ/ብ/ሥ/ሥሕግ ቁጥር 465/1/ መሠረት ተብሎ የተጠየቀ ኪሣራ በሚል የተቀመጡ ናቸው፡፡ መልስ ሰጭ ወጪው ያለአግባብ የተደረገና የተጋነነም ነው በማለት ተቃውሞውን አሰምቶአል፡፡

ይግባኝ ባዩ በዚህ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ረቺ በመሆኑ በክርክሩ ምክንያት ያወጣውን ወጪ እና የደረሰበት ኪሣራ ዝርዝሩን አቅርቦ እንዲያስወስን ተፈቅዶለታል ጥያቄውም ይህን ተከትሎ የቀረበ ነው፡፡ በወጪና ኪሣራ ስም የተጠየቀው ገንዘብ እንዳለ እንዲከፈል የሚታዘዝ ሳይሆን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ/ቁጥር 464 መሠረት በቅድሚያ ይመረምራል፡፡ እኛም በዚህ መሠረት የወጪውን ሂሣብ መርምረናል፡፡

የይግባኝ ባዩ ነገረ ፈጅ የሚመላለሰው ከባህር ዳር በመሆኑ ለመጓጓዣና በመንግሥት ሠራተኞች አስተዳደር ኮሚሽን ደንብና ሥርዓት መሠረት የሚከፈለውን ገንዘብ ወጪ ያደርጋል በዚህ ረገድ የሚወጣው ወጪ በመጠኑ ካልሆነ በስተቀር የይግባኝ ባይ ወጪ ስለመሆኑ የሚያከራክር አይደለም፡፡ በሌላ በኩል ግን ወጪው ትክክለኛና ተገቢም ሊሆን ይገባል፡፡ በአጭሩ ይግባኝ ባይ በውሉ አበልና በመጓጓዣ ስም አወጣሁት የሚለው ወጪ ለመውጣቱ በቂ የሆነ ምክንያት ሊኖረው ይገባል ማለት ነው፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ

285

የውሉ አበልን በተመለከተ ቀደም ብለን እንዳመለከትነው ደንብና መመሪያ ተከትሎ የሚከፈል በመሆኑ ብዙም የሚያስቸግር አይደለም፡፡ የይግባኝ ባይ ነገረ ፈጅ ከቀረበው ጥቅል /የብዙ ቀናት/ የክፍያ ማስረጃ ላይ መገንዘብ እንደቻልነው የነገረ ፈጁ የአንድ ቀን አበል ብር 32.80/ሠላሣ ሁለት ብር ከሰማንያ ሣንቲም/ ነው፡፡ ከባህር ዳር እስከ አዲስ አበባ ድረስ በሕዝብ ማመላለሻ ቢጓጓዝ ሁለት ቀን ስለሚፈጅበት ይህንንም ሆኔታ ለውሉ አበሉ አስላል እግምት ውስጥ ይገባል፡፡ በቀጠሮ ምክንያት አዲስ አበባ የሚቆይባቸው ቀናትም ይግባኝ ባይ እንደሚለው ሳይሆን ፍ/ቤቱ በቂ ነው ከሚለው ምክንያት የሚወሰኑ ናቸው፡፡ በዚህ መሠረትም ሶስት/3/ቀን ብቻ ተይዞአል፡፡ መዝገቡ እንዳየነው መዝገቡ ከተከፈተበት ቀን ጀምሮ ውሣኔ እስካገኘበት ቀን ድረስ የተሰጡት ቀጠሮዎች 13 /አሥራ ሶስት/ናቸው፡፡ በመሆኑም የነገረ ፈጁ አበልም ሆነ የመጓጓዣ ወጪ የሚሠላው ይህን መሠረት በማድረግ ነው፡፡

ከአዲስ አበባ ባህርዳር ድርሶ መልስ በሕዝብ ማመላለሻ መኪና አራት/4/ ቀን በመሆኑ ነገረ ፈጁ በቀጠሮው ተገኝቶ ጉዳዩን ለማስፈፀም የሚችልበት ጊዜ 3/ሶስት/ ቀን ስለሆነ በድምሩ 7/ሰባት ቀን/ ተይዞ የውሉ አበል ተሰልቶአል፡፡ በዚህ መሠረትም 32.80X7X13 = ብር 2974.80 የውሉ አበል ይታሰብለታል፡፡ የመጓጓዣ ወጪ ደግሞ ከአዲስ አበባ ባህርዳር ድረስ ብር 57.70 በመሆኑ 57.70X2X13 =ብር 1500.20 ይሆናል፡፡ ስለዚህ በውሉ አበል እና በመጓጓዣ ወጪ ስም ለይግባኝ ባይ ሊከፈል የሚገባው ብር4475.00/አራት ሺህ አራትመቶ ሰባ አምስት ብር/ ነው፡፡

ቀደም ብለን እንደገለጽነው ተረቺ ለረቺ የሚከፍለው ወጪና ኪሣራ አግባብነት ያለው እና በበቂ ምክንያት ወጪ የተደረገ ሊሆን ይገባል፡፡ በያዝነው ጉዳዩ እንደምናየው ይግባኝ ባዩ ለነገረ ፈጅ ማጓጓዣ ከፈልኩ የሚለው የአውሮፕላን ቲኬት/ደረሰኝ/ በማቅረብ እንዲሁም በመንግሥት መኪና መጠቀሙን በመግለጽ ነው በዚህ ምክነያት ነው ለመኪና ነዳጅና ለሾፌር አበል እንዲሁም ለጎማ ማሠሪያ በማለት በርካታ ገንዘብ የሚያቀርበው፡፡ ይህ አይነቱ ወጪ ተገቢ ነው ብለን አንቀበለውም፡፡ ነገረ ፈጁ እንደማንኛውም ሰው በሕዝብ ማመላለሻ አውቶቡስ መጠቀም እንዳለበት አድርገን ነው ወጪውን የተቀበልነው፡፡ ይህም ያደረግንበት ዋናው ምክንያት በተቻለ መጠን ወጪን ያላአግባብ ማናር ስለማይገባና በዚህ ሁኔታ በወጣ ወጪም ባለዕዳን ሊጎዳ ስለማይገባ ነው፡፡ ከዚህ የተነሣም የአውሮፕላን ቲኬት በማቅረብ የተጠየቀው የማጓጓዣ ወጪ፣ለመኪና ነዳጅ ለጎማ እንዲሁም ለሾፌር አበል ተብሎ የተጠየቀው ወጪ አልተቀበልነውም፡፡ ይግባኙን ለማቅረብ ለተለያዩ የጽሕፈት መሣሪያዎችና ለፎቶ ኮፒ ማሸን ወጣ የተባለው ብር150 ግን ተገቢነት ያለው በመሆኑ ተቀብለነዋል፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሕግ ቁጥር 465/3 መሠረት የጠየቀው ኪሣራ ሕጋዊ መሠረትስለሌለው አልተቀበልነውም፡፡

ሲጠቃለል መልስ ሰጭ በድምሩ ብር 4625.00/አራት ሺህ ስድስት መቶ ሃያ አምስት ብር/ለይግባኝ ባይ ይከፈል ብለናል፡፡

የማይነበብ የሶስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ቀን 4-9-94

ክፍ ሀ.23

ክፍ

ደንበኛ ስለ ገለጽ ስመሰረት
ወጪ ስጠ: ደን ወጪ:ወጪ23

ገጽ
2
4

ውሳኔ፡

ይገባኝ የቀረበው የከፍተኛው ፍ/ቤት በፍ/ብ/መ/ቁ 1527/80 ሚያዚያ 18/1980 በሰጠው ውሳኔ፡ ላይ ወጪንና የጠበቃ አበልን አስመልክቶ የወሰነው በማስከስል ነው የሚል የቅሬታ የተነሳ መሆኑን መዝገቡ ያስረዳል ::

የይገባኛ ባይ ጠበቃ ሰኔ 9 /81 በፃፉት የይገባኝ ጭመልከቻ ቅሬታቸውን ሲያብራሩ ክስ የቀረበበትና ፍርድም የተሰጠበት ገንዘብ ብር 32,832 ሲሆን አቁጥኛት ባደረጉት ውሳ አንድ አቁጥኛ ከፍያ አቋርጦ ከተከሰሰ ወጪውንና የጠበቃ አበልም በመተ አስር ፐምር እንደሚከፍል ስምምነት ተደርጓል ::

ነገር ግን እኛ ወጪ ያደረገነው ብር 260.50 ሲሆን ፍ/ቤቱ ግን ለወጭውና ለጠበቃው አበል በጥቅሉ ብር 750 ብቻ ይበቃል ብሉ ወስኗል :: በውሉ መሠረት ቢወሰንልን ኖሮ ለጠበቃ አበል ብቻ ብር 3280 ማግኘት በተገባን ነበር ይህ ፍ/ቤት ይኸንን ሁኔታ ተገንዝቦ የቀረብንን ብር 293ዐ እንደፍላጎ እንዲወስንልን እጠመለከታለን ብለዋል ::

የከፍተኛው ፍ/ቤት ለምን ጠበቃ አበሉን እንደቀነሰው ምክንያቱን ሲሰጥ የጠበቃለ አበልን በተመለከተ ስምምነት ቢኖርም ክርክሩ ብዙ ጊዜ ያለፈደና መጓሊት ያሊስከተለ በመሆኑ በቁጥር 350 የሳንነት ደረሰን በምስከሩ ወጪና ኪሣራ በቁጥር 400 ፐምረው ለከሣሽ ይከፍሊሉ በማለት አስሊፍል::

በኛ በኩል ክርክሩ ብዙ ጊዜ አሰፈደም መጓሊትም አሊስከተለም የተባለበትን ምክንያት ከመዝገቡ እንዳየነው ክሱ ሰኔ 1 ቀን 1980ዐ ተከፍቶ ቀርቦ ፍ/ቤቱ መልስ እንዲሰጥበት አዘ ለጠምሉ 4/80 ቀጠሮ ተይዞ ሲለ ከሣሽም ተከሣሽም ባለመቀረባቸው መዝገቡ ከተዘጋ በኋሊ እንደገና ጠምሉ 8/80 ዓ.ም የከሣሽ ጠበቃ

../7

በቀጠሮው ቀን የቀረበትን ምክንያት በማስረዳት አስደግፈው በማቅረብ የዝጋው መዝገብ እንዲከፈትላቸው አመልክተው በጠየቁት መሠረት መዝገቡ ተከፍቶላቸው መጥሪያ ለተከሣሾች አድርሰ ነበር :: ነገር ግን አልመጡም ለክሱ ጉዳይ መልስ ሰጪዋን በሌሉበት እንዲታይ በዚሁ ቀን ታዟል ::

ከዚህ በመቀጠል መዝገቡ ሲይወሰን የቆየው በፍ/ቤ/ም/ት እንጂ ሌላ የሚ-የሚጋ ነገር ተገኝቶ አለመሆኑን ተመልክተናል ::

በመሰረቱም ቢሆን ተረቺ የጠበቃ አበል እንዲከፍል ሲወሰን መጠኑ መታወቅ የሚናርበት የፈጀው የክርክር ጊዜ ያስከተለው መጓላትና የገንዘቡ ብዛት ሁሉ እንጂ በዚህ ዓይነት ሞቀብ ተናን ባጠቃላይ የዚህ ዓይነት ስምምነት አድርገዋል ብሎ መሆን አይናርብም ::

በዚህ ጉዳይም በመጀመሪያው ቀጠሮ ቀን ፍ/ቤቱ ሊወስነው ይገባ የነበረውን ጉዳይ በራሱ ምክንያት መጠነኛ ቀጠሮዎች ቢሰጥም ተከሣሽ ለቀጠሮዎች መለወጥ ምክንያት አለመሆናቸውን አስታውቆ በመ ተ አሠራ ይሰጠን ብሎ የቀረበውን ፣ አል ተቀበለውም ::

ስለዚህ የከፍ/ፍ/ቤት የወሰነውን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348 መሠረት አፅንተነዋል በዚህ ፍ/ቤት ለ ተደረገው ክርክር የየራሳቸውን ይቻሉ ::

ቅጽ ፡ 19(B)

ገጽ-

ይግባኝ ባይ፡— ይ/ር ነጋሽ አሞላሌ ተረቤ

መልስ ሰጭ፡— ወ/ት ከሪስቲና ተረፊ ተረበች

መዝገቡን መርምረን ተጥሎ ያለውን ውሳኔ ሰጥተናል ፡፡

ዉ ሳ ኔ

በዚህ መዝገብ ይግባኝ የተረበው የከፍተኛው ፍርዴ ቤት በፍትሐብሔር መዝገብ ቁጥር 1279/81 በሆነው ሚያዝያ 27 ቀን 1981 ዓ.ም. በተሰጠ ዉሳኔ ችሎት የሰጠውን ዉሳኔ ባመታወም ነዉ ፡፡

በከፍተኛው ፍርዴ ቤት በመጀመሪያ ክስ የመሰረተች የአሁን መልስ ሰጭ ወ/ት ክርስቲና ተፈራ ናት፤ የክሱም ፍሬ ሃሳብ ከመልስ ሰጭ ከይክተር ነጋሽ አሞላሌ ከጋብቻ ዉጭ በተደረገ የግብረ ሥጋ ግኑኝነት ህፃን ሄኖክ ነጋሽ የተባለ ልጅ የዉለድኩ በመሆኔ ተጠሪዉም የህፃን ሄኖክ ነጋሽ ወላጅ አባት መሆኑን አምኖ before ተለብ ቢሰጠዉ ቲይቶ አሁን ተለብ መክፈል በለአቅሙ ይክተር ነጋሽ አሞላሌ የህፃን ሄኖክ ነጋሽ አባት መሆኑ ታዉቆልኝ የልጅነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለንዲሰጠኝ ለንደዚሁም ተጠሪዉ ለልጁ ማሳደጊያ ተለብ በየወሩ ብር ፲፡፡ መቶ ለንዲከፍል ለንዲታዘዝልኝ የሚል ነዉ ፡፡

ተጠሪዉም ለተረበው አቤቱታ መልስ ለንዲሰጥ ከፍርዴ ቤት መጥሪያ ተልኮለተ ቀርቦ በሰጠዉ መልስ በመሠረቱ ህፃን ሄኖክ ነጋሽ የኔ ልጅ መሆኑን አልካዉም ፤ ተለብም አቅማ የሚፈቀደዉን በየወሩ ከብር /20—50/ ከሃያ ለስከ አምሳ ለየከፈልኩ ስለሆነ አመልካች ክስ የለ ተረበችው አለአግባብ ስለሆነ ፍርዴ ቤቱ ተገቢ ኪሣራ ቀርቦልኝ በነፃ ለንዲያሰናብተኝ በማለት ጠይቋል ፡፡

../.

የከፍተኛው ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ሰርምሮ ሚያዝያ 27 ቀን 1981 ዓ.ም. በየለው ችሎት ተጠሪው ህፃን ሄኖክ ነጋሽ ልጄ መሆኑን በሰጠው መልስ በጽሑፍ አረጋግጧ ከማሙኑም በላይ በችሎት በግንባር ቀርቦ ልጄ መሆኑን አምኖ የተቀበለው በለሆነ ህፃን ሄኖክ ነጋሽ የይክተር ነጋሽ አምላሌ ልጅ መሆኑን ፍርዱ ቤቱ አዉቆለታል፡፡ የምስክር ወረቀት ይሰጠዉ፤ የቀለብ ጥያቄዉን በመለከተ አመልካች ሌከፈል ይገባል የምተለዉን የገንዘብ መጠን ገልጻ ተገቢዉን ጻኝነት በመክፈል ክስ ለመጠየቅ ትችላለች፤ በዚህ በልጅነት ይታወቅልኝ አቤቱታ ጋር ተጣምሮ አንዲታይልኝ የአቀረበችው አለአግባብ ስለሆነ የቀሰቤን ጥያቄ ፍ/ቤቱ አልተቀበለቱም፤ ለጻኝነት የተከፈለ ብር 90.50 አና ኪሣራ ብር 100 /አንጹ መቶ/ በድምረ ብር አንጹ መቶ ዘጠና ከሃምሳ ሳንቲም /ብር 190.50/ ተጠሪ ለአመልካች ይከፈል በማለት ዉሳኔ ሰጥቷል፡፡ ይግባኝ የቀረበዉም ይህንን ዉሳኔ በመቃወም ነዉ ፡፡

90.50+100 =190.50

የይግባኝ ባይ መሠረታዊ ቅሬታ መልስ ሰጭ በከፍተኛው ፍርዱ ቤት አቤቱታ የአቀረበችዉ ለኔ የልጅ አባት መሆኑን ባልከዱ ተለብም ያለግቷረጥ ለየከፈልኩ ነዉ፡፡ ፍርዱ ቤትም ተርቤ ይህንኔ በመግለጽ ልጄ የኔ ልጅ መሆኑን ተጋሙዉንም ያልካዱኩትና የተቀበልኩት በመሆኔ ፍርዱ ቤቱ ይህንኔ መሠረት በማዴረግ የልጅነት ሰር ተፈኩት አንዲሰጥ ትዕዛዝና ዉሳኔ ሰጥ የአመልካችን የተለብ ጥያቄ ባለመቀበል ዉሳኔ ሰጥቷል፡፡ ይዉን አንጂ ለኔ ባልካዱኩት ልጅ አመልካች ያለአግባብ ፍ/ቤቱ አቤቱታ በማቀረቧ ጻኝነትና ኪሣራ አንጹከፍል የተወሰነብኝ አላአግባብ ነዉ በማለት ነዉ ፡፡

መልስ ሰጭ ለይግባኝ ባይ የይግባኝ ቅሬታ በሰጠችው መልስ የከፍተኛው ፍርዱ ቤት ስለኪሣራ የሰጠዉ ዉሳኔ ለኔ ከአቅሟቴት የአነሰ አንጂ ተጨማሪ አንኳ ባለመሆኔ ይግባኝ ሰሚዉ ፍ/ቤት ይህንን ተገንዝቦ የይግባኙን ቅሬታ ባለመቀበል በቴ ኪሣራ ቅርፊኖ መዝገቤን አንዲዘጋዉ በማሳሰብ አመልክታለች፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር የመሠረተዉ የከፍተኛው ፍርዱ ቤት ከዚህ ጉዳይ በሰጠዉ የኪሣራ ዉሳኔ ላይ ነዉ፡፡ ይግባኝ ባይ ኪሣራ የምከፍልበት ምክንያት የለም የሚል ሲሆን መልስ ሰጭ የተወሰነዉ ኪሣራ ለኔ ከአወጪዬት ወጭ የአነሰ

በለሆነና ይግባኝ ባይም ያወጣሁትን ወጭ የመተካት ኃላፊነት በለአለበት ይግባኝ ተቀባይነት ሊያገኝ አይገባውም የሚል ነው ::

በበኩላችንም በዚህ መዝገብ የተረበልንን ክርክር ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምረናል:: በሕግ አንቴ ሰዉ ቦሌ ሰዉ ኪሣራ ሊጠይቅበት ግዴታ የሚጣልበት ኪሣራ ጠያቂዉ በኪሣራ ተጠያቂዉ ጥፋት ኪሣራ የደረሰበት ሊንደሆነ ነዉ:: ይህም ማለት በተረበልን ጉዳይ መልስ ሰጭ ከይግባኝ ባይ ላይ ኪሣራ መጠየቅ የምትችለዉ በይግባኝ ባይ ጥፋት ኪሣራ የደረሰባት ሲሆን ነዉ:: ይሽም ማለት ይግባኝ ባይ ከመልስ ሰጭ የተወሰደዉን ልጅ የኔ ልጅ አይደለም በማለት ቢክዳትና በመካዱም ምክንያት ልጅነቴን ለማስረዳት ዳኝነት ከፍሎ ሌላም ወጭ አዉጥታ ልጅነቴን ብታረጋግጥ ይግባኝ ባይ ልጄን በመካዴ በኋላም በሕግ ሰለተረጋገጠበት መልስ ሰጭን አለአግባብ ኪሣራ ባይ ሰለጠየቃት ይህንኑ ኪሣራ ሊንዲተካ በተገደደ ነበር ::

በተረበልን ጉዳይ ግን ይግባኝ ባይ ልጄን አልካደም፤ መልስ ሰጭም በአቀረበችዉ የክስ አቤቱታ ይግባኝ ባይ ቀለብ ከለከለኝ ከጦትል በቀር የልጅን አባትነት ክይአል አላለችም:: በመሆኑም በፍርዱ ቤት የተረጋገጠዉ የልጄ አባትነት የመታወቅ ጉዳይ ቀደሙዉንም አባቴ ማለቴ ይግባኝ ባይ ያልካደዉንና አምኖ የተቀበለዉን አባትነት ከማረጋገጥ በቀር በፍርዱ ቤት የልጄ አባትነት መታወቅ ይግባኝ ባይ የነፈገዉና ታጥቶ የነበረ መብት አይደለም:: በመሆኑም ይግባኝ ባዩ በመልስ ሰጪነት ወይም በተከሣሽነትም ቢሆን በፍርዱ ቤት የተጣራ ቢሆንም ፍርዱ ቤት ቀርቦ ቀጨም ያልካደዉን የልጅን አባትነት የተቀበለዉና ያልካደዉ መሆኑን ከማስረዳት በቀር በተቃዉሞ ክርክር አቀርቦ በፍርዱ ኃይል አባትነቴን ሊንዲቀበል ምክንያት አልሆነም፤ ፍርዱ ቤቱ የልጄን አባትነት በማወቅ ዉሳኔ ሲሰጥም ይግባኝ ባዩ ከፍርዱ ቤት ዉሳኔ በፊት አባትነቴን አዉቆ በመቀበሉ ዉሳኔዉ የሚሰጠኝዉ አዲስ መብት የለም፤ መልስ ሰጭ በፍርዱ ቤት የልጄን አባትነት በማሳወቅ የሰጠኝችዉ አዲስ መብት የለም በይግባኝ ባይም ላይ በፍርዴ መሠረት ሊዲስ ግዴታን አልጣለችበትም::

ስለሆነም በተረበልን ጉዳይ ከላይ ለመግለጽ ሊንደሞከር ነዉ መልስ ሰጭ የዳኝነት በመክፈልና ሌላም ወጭ በማዉጣት በፍርዱ ቤት የልጄን አባትነት ብታስ ዉቀም ይህንን ወጭ የአወጣችዉ በይግባኝ ባይ ጥፋት ማለትም የልጄን አባትነት

ባለመክፈሉ ምክንያት ሆኖ በለአሳገኘሁ የከፍተኛው ፍርዱ ቤት ይግባኝ ባይ ለዳኝነት የተከፈለውንና በለሌላም ወጭ በጠቀላላ ብር 190.50 /አንድ መቶ ዘጠና ከሃምሳ ሳንቲም/ ለመልስ ሰጭ አንዲከፍል የሰጠውን ዉሳኔ ብቻ በመሻር ይግባኝ ባይ ኪሣራና መጭ የዳኝነቱንም ሊከፍል አይገባም በማለት በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 348/1/ መሠረት ወስነናል ፡፡ ፡፡

በዚህ ፍ/ቤት ለዳኝነት ይግባኝ ባይ የከፈለውን በደረሰኝ መሠረት መልስ ሰጭ ተከሳሽ በለሌላው ኪሣራና መጭ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻቻሉ ብለናል ፡፡ ይፃፍ ፡፡

የዳኞች ፊርማ

ከፍለ የሱስ ወልደሚካኤል

ወንጌላዊነህ ዳኘው

ተስፋዬ ኃይለማርያም

ቅጣት 19(ሀ)

/82

ዳኞች፡ ፍስሃ ጽጌ
አመልካች፡ ወ/ሮ፡ ሰላምጽ ተገኝ

ውሳኔ

ይግባኙ የቀረበው የምሥራቅ ሸዋ ከፍተኛው ፍ/ቤት ጥቅምት 14 ቀን 1982 ዓ.ም በሠጠው ውሳኔ ላይ ነው፡፡

ተከሳሽ አስፋው የተባለው የይግባኝ ባይ ልጅ በመሰለ ሰጥቶ ላይ ቦምብ ወርውሮ ዓይን በማጥፋቱ በወንጀል ከስ ተመስርቶበትና ጥፋተኛ ተብሎ በአሁኑ ወቅት ለእስር ላይ እንደሚገኝ የመዝገቡ ምርመራ ያስረዳል፡፡ የፍተሐብሔር ኃላፊነትን በተመለከተ መሰለ ሰጪቶ በይግባኝ ባይ ላይ ከስ አቅርቦ ልጁ ላደረሰው ጉዳት ብር 5000 እንዲከፍሊት ወይቃለት የረርና ከረዱ አውራጃ ፍ/ቤት ከሱን ተቀብሎ ይግባኝ ባይ ገንዘቡን እንዲከፍል የወሰነ ሲሆን የከፍተኛው ፍ/ቤት ግን ልጁ 18 ዓመት የሞላው በመሆኑ አባት የው የፍ/ሐብሔር ተጠያቂነት የለበትም በማለት ውሳኔውን ሽሮታል፡፡

አሁን ይግባኝ ባይ የሚጠይቀው በፍሬ ነገሩ ተወስኖልኝ ለወጣሁ ለወረዳኩበት ኩሣራ አለ ተቀረጠልኝም በማለት ነው፡፡ ቅ ነገሩን አከባቢ ሁነታ አ ደ ተመለከተ ነው ቀሪታው መሠረት ያለው ሆኖ አል ተገኘም፡፡ በአውራጃው ፍ/ቤት ከስ የመሠረ ትው የመለሰ ሰጪቶ ስ ሆን የ ጠሰሱት ይግባኝ በይና ጉዳት ያደረሰው ልጅ ነው፡፡ መዝገቡን እንደመረመር ነው ምንም እንኳ ዓይን ያጠፋው ልጅ ዕድሜው 18 ዓመት ሆኖል ቢባለም ነዋሪ ነቱ ከአባቱ ጋር ነው ይግባኝ ባይ ነዋሪ ነቱ ዳዝሬት ሲሆን በአውራጃውም ሆነ በከፍ/ፍ/ቤት ጉዳዩ ታይ ት የ ተወሰ ነው እዚያው ነው፡፡ ስለዚህ ለምን ኪሣራ አለ ተቀረጠልኝም ተብሎ እዚህ ድረስ ሊያስቀርብ የሚ ትል መውጣ መውረድ ይግባኝ ባይን አለገጠመውም ፡፡ መለሰ ሰጪቶም ብ ሆን ጉዳት የደረሰባ ት መሆኑ ውስጥ ሊገባ ይገባል፡፡

ስለዚህም ተጐጂቶን ሰው አ ደገና ኪሣራ ለምን አለከፈለ ትም ተብሎ የቀረበውን ቅሬታ ለይግባኝ የሚያበቃ ባለመሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ ቁጥር 337 መሠረት ይግባኙን ባለመቀበል መዝገቡን ዘግ ተን መለሰናል፡፡

226 - 228 መሠረዝ
ሥነ ሥርዓት ሕጋዊ ደንጋጌ
ተፈጽሞ ስለሚገኝ
Consult the
appropriate

ፍትሐ ብሔር

የ/ጠ/ፍ/የፍ/ይ/መ/ቁ 560/97
ሐምሌ 14 ቀን 1997 ዓ/ም

ዳኞች፡ ተሻገር ገ/ስላሴ
የኔነህ ስማኝ
ታደሰ ዳምጤ

ይ/ባዩች . . ዶ/ር ግርማ አዳል ጠበቃ አቶ አንድነት ሽመልስ ቀረቡ

መ/ሰጭ . አቶ ዓሊ ንጋቴ ጠበቃ አቶ መብራቱ ግዛው ቀረቡ ዋናው ባለጉዳይ ብቻ ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ በሚል ሲሆን መርምረን ወሣኔ ሰጥተናል፡፡

=.=.=.=..=.=.= <u>ው ሣ ኔ</u> =.=.=.=.=.=.=.=.

የይግባኝ ባይን አቤቱታ እና ለዚሁ አቤቱታ መልስ ሰጭ የሰጡትን መልስ ከሥር ፍ/ቤቱ የመዝገብ ግልባጭ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡

እንደተመለከትነውም ምንም እንኳ የክሱ አቀራረብ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 226 - 228 ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አግባብነት ባለው ድንጋጌ መሰረት ዳኝነት የተጠየቀበትን ጉዳይ በአግባቡ ገልፆ ክስ ተመስርቶ ቢሆን ኖሮ ጉዳዩን ተቀብሎ ለማስተናገድ የሚያስችል የሥረ ነገር ሥልጣን ይኖረው የነበረው ፍ/ቤት የወረዳው ፍ/ቤት እንደነበረ ከተሰጠው የመጨረሻ ወሣኔ መረዳት ይቻላል፡፡

ይህ ባለመሆኑ ጉዳዩ ከፍ ባለው ፍ/ቤት እንዲታይ ተደርጓል በጉዳዩም ላይ የመጨረሻ ወሳኔ ያገኘ በመሆኑ ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ይታይ በማለት ጉዳዩ ወሣኔ እንዳላገኘ የሚያሰቆጥር ሁኔታ አላገኘንበትም፡፡ ለምን ቢባል የሥረ ነገር ሥልጣን ከፍ/ፍ/ቤት አቅም ጋር የተያያዘ በመሆኑ አቅም በሌለው ፍ/ቤት ታይቶ የሚሰጥ ውሣኔ ፍትህን እንዳያጓድል ለማድረግ የታሰበ በመሆኑ ነው፡፡

አሁን በያዝነው ጉዳይ ከፍ ባለው ፍ/ቤት የታየ በመሆኑ ይሄው ስጋት የሚኖር አይደለም ምናልባትም የይግባኝ መብትን ያጣብባል ካልተባለ በስተቀር፡፡

ይህ ፍ/ቤትም በዚህ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ክርክሩ እንዲቀጥል ያደረገው ይህን ታሳቢ በማድረግ ነው፡፡

በመሆኑም ዋናው አከራካሪ ነጥብ ሆኖ የተገኘው በሥር ከፍተኛው ፍ/ቤት የተካሄደው ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ማን ምሽፈን አለበት ? የሚለው ነው፡፡

8/12 1997 04:27 FAX 251 3 114428 S.W HIGHER COURT 001

ከላይ እንደተገለጸው እና የመዝገቡ ግልባጭ እንደሚያስረዳው የአሁን መልስ ሰጭ ክስ የቀረበበት ጉዳይ በቤቱ ላይ እንደሆነ በማስመሰል በቤቱ ግምት መሰረት ክሱን ለከፍተኛው ፍ/ቤት ማቅረባቸው በዚሁ ግምት አንፃር የዳኝነት ገንዘብ እንደከፍሉ ታውቋል፡፡ይሄው በክስ አቀራረቡ ላይ የታየው ሥነ -ሥርዓታዊ ግድፈት ሊከፈል በሚገባው የዳኝነት ገንዘብ ላይ ብቻ ሳይሆን በአጠቃላይ የዲስሽን ምግባር /conduct/ ያመለከተ ነው፡፡

ምንም እንኳ በመርህ ደረጃ ተረቺ ሰረቺ ወጭና ኪሣራ መክፈል አለበት የሚባል ቢሆንም በክርክር አቀራረብ ረገድ በታየው የተከራካሪ ወገኖች ተግባር መልካም መሆንና አለመሆኑን የሚወስን ነው፡፡

ከዚህ አንፃር ሲታየ ምንም እንኳ የኪራይ ውሉ ተቋርጦ ተከራይ ቤቱን ከእነ ቀሪ የኪራይ ገንዘቡ ለአከራይ ያስረክባል በሚል ሙሳኔ የተሰጠ ቢሆንም ክርክሩ ስላስከተለው ወጭና ኪሣራ አላግባብ ተገምቶ በቀረበው ክስ ምክንያት መጠኑ ሊያድግ የቻለ መሆኑን ከግምት ውስጥ ሳስገባ ሁለቱም ተከራካሪ ወገኖች በክሱ ምክንያት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ በየግላቸው ከሚቻቻሉ በቀር ይግባኝ ባይ የመክፈል ግዴታ ያለባቸው ሆኖ ስላላገኘነው የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን የወጭና ኪሣራ ዳኝነት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሰረት ሽረን ግራ ቀኙ ሊቻቻሉ ይገባል ብለናል፡፡

በዚህ ፍ/ቤት ላደረጉት ክርክር ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ በማለት መዝገቡን ዘግተናል፡፡

ያስቻሉት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ገ. ዉ 07121

ግንቦት 26 ቀን 1997

ዳኞች - ክቡር ፍትህ ሙሉጌታ

- ክቡራት ሠናይ ወርቅ

- ክቡር ሀብታሙ ገ/ሚካኤል

ከሣሽ — ኮሎኔል ክፍሌ ገ/ሕይወት - መጋቢት ፡ ኮሎኔል ፡ ወ/ሮ ፡ ፍሬሕይወት ፡ ገ/ሚካኤል (ከሣሽ ጠበቃ ፡ ቀሲስ)

ተከሣሽ — ጄ/ር ዓሊ ሙሳ ፡ ኮሎኔል ፡ ተሾመ - መጋቢት ፡ ኮሎ ፡ ኮሎኔል ፡ ሸዋፈራሁ ፡ ሽመልስ - ቀሲስ

መመዝገቡ ፡ ቀመሌ ፡ ቁጥሩ ፡ ከተማ ፡ ክልሉ ፡ ክፍለ ፡ ከተማ ፡ ጎዳና ፡ ቤት ፡ መለያ

መመዝገቡን ፡ መሬት ፡ ፖሊስ ፡ ዋና ፡ ጽ/ቤት ፡ ሠራተኛ ፡ ነኝ ፡ ብሎ ፡ ክሱ ፡ ያቀረበ ፡ ሲሆን ፡ ክሱ ፡ ሲጠቃለል ፡ ከሣሽ ፡ ከ ዓ.ም 17 ፡ ከመጋቢት ፡ ቀጠና 95/3 ፡ ቤት ፡ ቦታ ፡ ከተሠጠ ፡ ከአቶ ፡ ሸዋፈራሁ ፡ ሽመልስ ፡ ጋር ፡ ከተፋቱ ፡ ከ ዓ.ም 93 ፡ ጀምሮ ፡ ይኖሩ ፡ ከነበሩ ፡ ከ3 ፡ ልጆች ፡ ጋር ፡ ስለ ፡ ኑሮ ፡ ብር 1300 (አንድ ፡ ሺ ፡ ሦስት ፡ መቶ ፡ ብር) ፡ ከየካቲት ፡ ከተከራከሩ ፡ ከ ዓ.ም ፡ ጀምሮ ፡ ከ3 ፡ ልጆች ፡ ጋር

የሠ/ቁ 200(1) መሠረት ወደ ፍ/ቤቱ ክርክሩ ከመቅረቡ በፊት ተከሳሽ ክሱ ከመመሥረቱ በፊት ክሱ ተቀባይነት ሊያገኝ ይገባል ብለው ስለሚከራከሩ ይህ ክርክር ከተቀመጠ ከ15 ቀን ጀምሮ ከ30 ቀን ውስጥ ክሱ ከመመሥረቱ

ክሕሰፃ፡ ፯ሕቀ፡ ቃሕጋለ፡ ገቃ፡ ፃኽዊ ፡፡

ዝርዝሩ፡ በእንተ፡ ቃሊ፡ ሕሊፃ፡ በዝሊ፡ ዝርዝር፡ መፃሕፍ፡ ኧልጠት ማግኘት፡ ፯ሕጠኑዊ፡ ክብጠ ።

1. ተከሣሽ፡ ክሣሽ፡ ፯ቃሊሑት፡ ከስ፡ ሀፃ፡ ፯ሕገፃዘበ፡ ገዊ፡ ከተከ፡ ወቃና፡ ዝሣሊ፡ ኧለዲሁ ቃ፡ ከመቃ፡ ኧበል፡ ቃበቃ ከሕወ ገ፡ ገፃዘበ፡ ማገኘት ከከወ ልኧል፡ ክሣሽ፡ በቂ፡ ገፃዘበ፡ ፯ሕጊ ፃዘ፡ ወቃቃ፡ ዋከ፡ ቃ ፯ሕት ፯ሕ ት፡ በኧግበ፡ ሃወ ኧቃዲሁ ቃ ?

2. ክሣሽ፡ ቃወሕ፡ ጋሄ፡ ዝ ፯ሕ ታ ቃ፡ ዝሣሽ፡ በዝ ቃ ታ፡ ከከ ፲ ት፡ ወሕ፡ ከ ል ተ ወ ሠ ፡ ጋሄ፡ ኧዲ ተ ሊ ዘ ወ ፡ ቃ ሕ ጠ ሊ ል ፣ ማ ከ ጠ ፡ ቃ ሄ ቃ ፡ ኧ ል ዲ ሊ ሠ ኑ ቃ ፡ ፯ ሕ ት ፡ ክ ቃ ት ፡ ኧ ከ ወ ፡ ቃ ከ ወ ቃ ?

3. ዝሣሽ፡ ከ ሀ ት ፡ ዝ ሊ ሀ ፡ ኧ ቀ ዝ ሊ ል ዝ ፡ ፯ ከ ሀ ት ፡ ከ ር 500 ከ ር ፡ ቃ ከ ሄ ከ ኑ ፡ ፯ ሕ ት ፡ ኧ ገ ከ ከ ሃ ት ፡ ኧ ከ ወ ወ ቃ ?

4. ኧ ሀ ፡ ወ ወ ሠ ፡ ፯ ከ ከ ት ፡ ቃ ዝ ኧ ፡ ሃ ወ ፡ ቃ ቀ ሊ ሕ ት ፡ ሃ ት ፡ ፡ ከ ሀ ሁ ፡ መ ሠ ሊ ት ፡ ወ ደ ፡ መ ደ መ ሊ ፯ ወ ፡ ቃ ከ ሃ ፡ ከ ከ ሣ ከ ሣ ሽ ፡ ከ ቂ ፡ ገ ፃ ዘ ከ ፡ መ ከ ሣ ሽ ፡ ወ ቃ ቃ ፡ ዋ ከ ፡ መ ሠ ሊ ት ፡ ቃ መ ከ ት ከ ኧ ዋ ል ፡ ወ ቃ ? ቃ ሠ ሊ ወ ፡ ኧ ሀ ፡ ከ መ ሠ ሊ ቱ ፡ ከ ቀ/ሠ/ሠ/ሠ/ሠ ቁ 200(ኀ) ኧ ዲ ተ ደ ሃ ገ ገ ወ ፡ ዝ ር ዝ ሃ ፡ ከ መ ሊ ቃ ኧ ል ከ ት ፡ ከ ማ ሃ ኧ ዋ ቃ ፡ ጋ ሄ ፡ ቀ ከ ቱ ፡ ከ ሊ ከ ፡ ኧ ከ ተ ፯ ደ ት ወ ቃ ቃ ከ ሣ ሽ ፡ ማ መ ል ከ ት ፡ ኧ ፯ ቃ ሊ ከ ከ ፡ ኧ ሊ ሊ ከ ሠ ከ ት ወ ቃ ቃ ፡ ኧ ዲ ሊ ሠ ኑ ት ፡ ከ ከ ከ

ከከሆነ፡ መሐ፡ ከለተወሠነ፡ ጊዜ፡ ክፍያ ተከፍሎ፡ ቃለመሐላ፡ ማስጠበቂያ ግን፡ አለዚያ
ሠፈጎ፡ ይመለከው፡ ይተመለስ፡ ብርብር፡ ተቀባዮች፡ ስለው፡ ወቃ?
ይመለከው፡ ሲሆን፡ በመወሠኑት፡ ተመሳስ፡ ክፍያዎች፡ ክፍያ፡ ከተወሠነ፡ ጊዜ፡
ያተጨረሰ፡ መሐ፡ ጊዜውስ፡ ሲጨርስ፡ ቃሬ፡ ይመለሱ፡ ሲሆን ግ፡ ከከፍለው፡ ወገን፡ በመ
ግት፡ ማከፈለው፡ ይገባል፡ መሐ፡ ከለተወሠነ፡ ጊዜ፡ ክፍያ ግ፡ በሠ
ር፡ ተጨማሪ፡ ማስከፈል፡ ግዴታ፡ ስለግት፡ ክለፈለውት፡ ሲሆን፡ ያተመሳሰ፡ ክበላለ
ተቀባዮች፡ ይሆናሉ፡ ገበር፡ መሐ ግ፡ ከፈርስ፡ ይመቻከው፡ ማስጠቀቂያ
ቂያ፡ በመስጠት፡ ይሆን፡ ገበር። ክሆነ፡ ወይንዝ ከው፡ ገንዘ፡ ስጎመ
ግን፡ ማሳለ፡ መሐ፡ ይቀጣል፡ ከከው፡ ይመሐ፡ ጊዜ፡ ክጎመ ስ ግ
ክክፍያ ግ፡ ይሠጎ ግ፡ ክክሐ፡ መሬት፡ ይቆጣል፡ ግመ ሲ ያ ግ፡ ይመሐ፡
ጊዜ፡ ማጠቂያ፡ ቀር 30 ቀን ዓ ቀ-ግ፡ ሠ፡ ክሠል፡ ይጠቂ ጊ ቀን ዓ ቀ ገ-ግ
ለተቀ ፡ ማመልከት፡ ክለ፡ ማቅረብ ስለግት፡ ያክክፍ ት፡ መሠ ት ፡
ለግለፅ፡ ያስፈልጋል፡፡

ከዚህ፡ ለተመከተ ግ፡ ግን ግ፡ ክክ ጋ፡ ለክሠል ና፡ ለተሠል፡ መክክ
ይተጨረሰ ው፡ መል፡ ከተወሠነ፡ ጊዜ፡ ክሠ ግ ና፡ ይመሐ፡ ጊዜ፡ ክ ጎ ቀ
መሐ፡ ቃሬ፡ ይመሠ ና፡ ማስጠቀቂ ቂያ፡ መስጠት፡ ክለ ፈ ሐ ጊ፡ ገ ይሠ ግ ግ ፡
ክሠል፡ ታህሣሥ 16 ቀን ዓ ም ይተቀ ፡ ማስጠቀቂያ፡ ተሠል፡ ጽ ጊ ት ፡ ሠ ለ ተ
ከሠ ት ፡ ማከ ሠ ክ ፡ ሠ ተ ቀ ለ ፡ ቃ ሀ ፡ ጊ ገ ግ ፡ ክለ ተ ክ ጊ ግ ፡ ቃ ሀ ፡ ክ ሠ ተ ና
ጊ ገ ግ ፡ ከ ተ ክ ሠ ክ ፡ ማ ስ ጠ ቀ ቂ ያ ፡ ክ ለ ፈ ሐ ጊ ፡ ቃ ለ ተ ፡ ክ ለ ፡ ክ ሠ ል ፡
ከ ጊ ር ፍ ት ፡ ሠ ለ ተ ና ፡ ሰ ኔ ል ፡ መ ከ ክ ት ፡ ቃ ተ ት ፡ ማ ስ ጠ ቀ ቂ ያ ሠ ን ፡ ለ ጊ ር
ፍ ት ፡ ከ ቃ ፡ መ ከ ክ ፍ ግ ፡ ለ ቂ ፡ ቃ ሠ ና ለ ፡ ክ መ ሠ ት ግ ፡ ተ ክ ሠ ክ ፡ ማ ስ ጠ ቀ
ቂ ያ ግ ፡ ክ ለ ፈ ሠ ፣ ግ ፡ ይ ተ ክ ት ግ ፡ ክ ቂ ፡ መ ከ ለ ከ ለ ያ ፡ ክ ክ ሠ ል ፡ ክ ቃ ጊ ክ ግ ፡ ማ ለ ክ
ን ተ ቂ ያ ው ፡ ክ ለ ፈ ሐ ጊ ፡ ገ ሠ ሠ ት ግ ፡ ጊ ር ሠ ሠ ት ፍ ቀ ለ ፡ ማ ከ ት ፡ ቃ ጊ ክ ለ ፡፡

ወ ጊ ፡ ሦ ስ ተ ኛ ው ፡ ጉ ብ ኝ ፡ ስ ለ መ ክ ፡ ጊ ገ ግ ፡ ማ ሠ ል ፡ ከ ስ ት ፡ ክ ለ ፡ ክ ለ ይ ፡ ክ ለ
ክ ፈ ለ ክ ፡ ያ ከ ሠ ት ፡ ክ ር ፡ 500 ብ ር ፡ ቃ ክ ፈ ሉ ፡ ያ ክ ት ፡ ተ ቀ ባ ዮ ች ፡ ያ ከ ው ፡ ክ ር ለ
ና ው ፡ ወ ቃ? ይመለከው፡ ሲሆን፡ በመወሠኑት፡ ማሠል ፡ ያ ለ ተ ከ ፈ ሉ ት ፡ ወ ጎ ና ፡ ተ ከ ሠ ል ፡
በ ስ ት ፡ ክ ለ ይ ተ ከ ፈ ሉ ት ፡ ከ ከ ው ፡ ክ ለ ፡ ክ ሠ ል ፡ ክ ለ ይ ከ ፈ ሉ ት ፡ ከ መ ቀ ጣ ለ ፡ ጊ
ተ ከ ሠ ል ግ ፡ ክ ለ ስ ት ፡ ክ ለ ይ ተ ከ ፈ ሉ ት ፡ ከ ከ ሉ ት ፡ ክ ለ ፡ ክ ሠ ል ፡ ክ ለ ፡ መ ሠ ሠ ት ፡ ጊ
ማ ሠ ል ፡ ይ መ ከ ለ ፡ ገ ዳ ታ ፡ ክ ለ ከ ከ ሉ ት ፡ ክ ለ ፡ ክ ሠ ል ፡ ክ ለ ፡ ክ ለ ስ ት ፡ ክ ለ ፡ ክ ለ ከ ከ ሉ ት ፡
መ ከ ለ ት ፡ ክ ለ ከ ከ ሉ ግ ፡ ተ ገ ሠ ግ ፡ ክ ለ ሠ ከ ግ ፡ ይ ገ ር ፍ ት ግ ፡ ስ ተ ከ ሉ ት ፡ ከ ተ ከ ሠ ል
ስ ተ ከ ክ ፡ ቀ ጋ ፡ ጊ ጊ ክ ለ ፍ ግ ፡ ክ ለ ከ ከ ሉ ት ፡ ከ ስ ገ ሪ ጊ ፡ ይ ገ ሠ ክ ፡ ስ ለ ፡ ተ ከ ሠ ል ተ ከ
ከ ስ ገ ር ፡ ክ ለ ፡ ክ ስ ገ ግ ፡ ስ ለ ከ ከ ግ ፡ ስ ለ ፡ ክ ለ ተ ክ ተ ገ ግ ፡ ይ ከ ከ ፡ ክ ለ ፡ ክ ሠ ል ፡ ክ ለ ፡ ክ ለ ከ

ክፍ፡ በቴን፡ ከመመለከተ፡ ነው፡ የተከሳሾችን፡ ወገኖች፡ በተከሳሽ፡
ምክንያት፡ ነው፡ የመጣው፡ ክሳዩ ቃለ-ጉባኤ፡ ተከሳሽ፡ በቴን፡ በወንጀል፡
ከመሳተፋ ጋር ግኑኝነት፡ ካለው፡ 2ኛ፡ በበት፡ ክሳቸተ ገከገኑ በት፡ ስለሆነ፡ ክሌላ
ክሳዩ ጭብጥ፡ ተመቃቅሎ፡ ስለሆነ ጉዳዩ፡ ተከሳሽ፡ በሆነ፡ በጠበ፡ ፡ ቅደመ ተከ
ተከተ፡ ተቃውሞ ቀለ፡ ስለሆነ ጉዳዩ፡ ከተከሳሾች፡ ስት ጉዳ፡ ክሌሎ፡
ቃለ ጉባኤ፡ ጠበቆ፡ ክሳዩ፡ ክክሳሳ፡ መስለፀ ጉ፡ ቃለ ጉባኤ ቀለ፡ ስለሆነ፡
ክሳዩ፡ ከሆነ፡ ፡ ፡

ፍ-ሰ 07121

ከሳሽ፡ መንግስት፡ ከጠበቆች፡ ያቀረቡት፡ ክስ፡ ተከሳሽ፡ ስለ ክሱ፡ ምንም፡ ሳይመልስ፡ ሰዎችን፡ ለማፈን፡ ሞክሯል፡ ብለዋል፡ ከሳሽ፡ ምስክሮችን፡ ሰምቶ፡ ማስረጃ፡ ተቀብሏል፡ ከሳሽ፡ ክሱ፡ ከ፲ ሰዎች፡ ጋር፡ ስለ ተፈጸመ፡ ስለ ተከሳሽ፡ ክስ፡ ነው፡ ።

how about the fault of the PSFF - 226-228 16(2), 226-22

ተከሳሽ፡ ክሱ፡ ሐሰት፡ ነው፡ ብለዋል፡ ።

1. ክሳቸው፡ ከ ዘ.ተ.ቁ 4100(አራት፡ ሺ፡ አንድ፡ መቶ) ብር ወስደ ሠርቶ፡ ስለ መመለሳቸው፡ ።

2. ከግንቦት 30 ቀን 97 ወደፊት፡ ያለማቋረጥ፡ ቀጥሎ፡ ከመቆየቱ፡ ስለመሆኑ፡ መመለሳቸው፡ ቀጥሎ፡ ከመሄዳ፡ ስለመሆኑ፡ ያለማቋረጥ፡ ስለ ቀጠለ፡ ስለ ሆነ፡ ።

3. ወንጀሉ፡ ሲፈጸሙ፡ ከሌላ፡ ከ ከ ከተማ፡ ስለመጡ፡ ስለ ሆነ፡ ያለ ክስ ስለ ሆነ፡ ስለ ሆነ፡ ከሳሽ፡ ክሱ፡ ሐሰት፡ ስለ ሆነ፡ ክሱ፡ ውድቅ፡ ይደረግ፡ ።

ፍርድ

መዝገቡ፡ ተዘግቶ፡ ውሳኔ፡ ለመስጠት፡ ለመልዕክ፡ ተቀጥሯል፡ ።

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት
In the Federal Democratic Republic of Ethiopia
The Supream Court of
The Amhara National Regional State

P. XI & XII

የፍ/ይ/መ/ ቁጥር No. 169/92

ህዳር 22 ቀን Date 1993 ዓ.ም

ጉዳዩ ... ቁ 14

ዳኞች ተሻገር ገ/ሥላሴ

ተስፋዬ ገ/ አየሁት

ወርቁ ከሣን

ይገባኝ ባይ ... የኢት/ያ ንግድ ባንክ አቶ አንዳክማው ጌትነት ቀረበ

መልስ ሰጭ ... 1. አቶ ቁሣ መስመድ ቀተዋል

2. ወ/ሮ ሥራ ገ/ መይሀን

3. አቶ ንጋቱ ርብሻ በአርሳቸውና በ2ኛ መልስ ሰጭ ሥም ተወክይ በመሆን ቀርበዋል ::

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ በሚል ነው ምርመራን ውሣኔ ሰጥተናል ::

ው ሣ ኔ

የይገባኙ መዝገብ ሊቀርብ የቻለው የም/ሥ/ ጎጃም መስ/ዘን ከፍተኛው ፍ/ቤት ታኅሣሥ 04 ቀን 1992 ዓ.ም በዋለው ችሎት ያሰጠውን ውሣኔ ይገባኝ ባይ ቅር ተሰኝቶ ጥር 22 ቀን 1992 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ቅሬታውን ዘርዝሮ በማቅረቡ ነው ::

የጉዳዩም አመጣጥ በጥሩ አንደሚከተለው ነው :: ይገባኝ ባይ የኢት/ያ ንግድ ባንክ ለአቶ ቁሣ መስመድ በሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት በፍርው ባለዕዳ በአቶ ቁሣ መስመድ እና የአንድነትና የነጠላ የዋስትና ግዴታ ባለባቸው በሁለተኛ እና ሰስተኛ መልስሰጭዎች ላይ ክስ አቅርቦ በሰስቱም ተከሣሾች ላይ አስወስኗል ::

በዚህም ውሣኔ መሠረት ይፈፀም ዘንድ ይገባኝ ባይ የኢት/ያ ንግድ ባንክ በሰስቱም ተከሣሾች ላይ የአፈፃፀም ክስ መሥርቷል :: ተከሣሾችም አንደ ውሣኔው ለመፈፀም የሚያስችሏቸው በቂ ምክንያት የሌላቸው መሆኑን የሥር ፍ/ቤት ካረጋገጠ በኋላ የንብረት ክርክር አንዲቀርብ በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ይገባኝ ባይ ዝርዝር ካቀረባቸው ንብረት መካከል የአንደኛው መልስ ሰጭ ንብረት የሆነውና በደብረኤሊያስ ከተማ 01 ቀበሌ የሚገኘው የዘይት መጭመቂያ ድርጅት አንዳ ነው ::

ይህም ንብረት ተሸጦ አንዲከፈል የንብረቱ ገምት ውጤት አንዲቀርብና የዚህንም ገምት ሥራ የበሌው በአካባቢው የሚገኙ ጨማገሌያዎችን ነጋዴዎችን በመያዝ ገምቶ

ውጤትን አንዲገለፅ ባዘዘው መሠረት ደርጅት ለብር 300,000/ሶስት መቶ ሺህ ብር/ ተገምቶ ቀርቧል ::

ይገባኝ ባይም ይህ የግምት ውጤት የተጋነነ መሆኑን በመቀበል አንደገና ተገምቶ አንዲቀርብ በጠየቀው መነሻ የግምት ሥራ በወረዳው ም/ቤት አማካኝነት ተከናውኖ ገብረት ለብር 293,700.00 ተገምቶ ውጤት ቀርቧል ::

አሁንም ቢሆን ደርጅት በተጋነነ ሁኔታ ተገምቶ የቀረበው ነው አንደገና ይገመትልን በማለት ይገባኝ ባይ ጥያቄ ቢያቀርብም ጥያቄውን ውድቅ በማድረግ ፍ/ቤት በዚሁ ግምት መነሻ የሰራጅ ሽያጭ አንዲደረግ አዝዟል ::

ይሁን አንጅ ገብረት በወረታ ያለመሸጡ ተገልፆ / በቀደሙው ትዕዛዝ መሠረት/ ገብረት በወረታ አንዲሸጥ በድጋሚ ታዟል ::

ይህ በአንዲህ አንዳለ የድጋሚ ወረታው ከመካሄዱ በፊት የፍርድ ባለመብት በወረታው ተወዳዳሪ መሆን አንዲቻል ፈቃድ ጠይቋ ል :: ይሁን አንጅ ፍ/ቤት ጥር 17 ቀን 1991 ዓ.ም በሚሰጠው ቸሎት ይህ ገብረት በወረታ ባይሸጥ ገብረትን የመ ረከብ መብት ያለው በመሆኑ በወረታው ገብቶ አለመሰተፉ በፍርድ ባለመብት ላይ የሚያ ስከትለው ጉዳት የለም ; በመሆኑም ጥያቄውን አለተቀበለነውም በማለት ብይን ሰጥተ ;

ከዚህ በኋላ የወረታ ማስታወቂያው ባለመለጠፉና የፍርድ ባለመብትም ባለመ ቀረቡ ምክንያት አንደ ትዕዛዙ ሁለተኛ ወረታው ያለተደረገ መሆኑ ሲታወቅ የፍርድ ባለመብት የአሁን ይገባኝ ባይ ገብረት በመጀመሪያ ወረታ ያለተሸጠው ግምት የተጋነነ በመሆኑ ነው :: በመሆኑም የወረታ መነሻ የጋው ከገምቶ በታች ሆኖ ሁለተኛ ወረታ በገብረት ላይ አንዳደረግ ይታዘዝልኝ በማለት ሲያመለክት የሥር ፍ/ቤት ይህ የይ ገባኝ ባይ አቤቱታ ከሥነ ሥርዓት ህጉ ጋር የሚያቀረገ ነው ምክንያቱም ገምቶ ስለ ተጋነነ ገብረት ሊሸጥ አለተቻለም የተባለው የወረታ ማስታወቂያ ቁደረገ አንጅ ገዥ አለቀረበም :: ገዥ ባለቀረበበት ሁኔታ ደግሞ ወረታ ተደርጓል ማለት አይቻልም :: በመጀመሪያው የወረታ ማስታወቂያ መሠረት ተወራቸ ስላለቀረበ ወረታ አለተካሄደም :: በመሆኑም ለሁለተኛ ጊዜ የወረታ ማስታወቂያ ተደርጎ በገምቶ መነሻነት ወረታ ሊደረግ ይገባል በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል :: ይሁን አንጅ የወረታ አስፈፃሚው የኤለያስ ወረዳ ፍ/ቤት የፍርድ ባለመብት ያለቀረበ እና ተወራቸም ያለቀረበ መሆኑን ጠቅሶ ውጤትን በማቀረቡ የከፍተኛው ፍ/ቤት የፍርድ ባለመብት ጉዳየን ሊከታተል አለቻለም በማለት መዝገቡን ዘግቷል ::

ገጽ.79

%

መዝገቡ ከተዘጋ በኋላ ስለተኛው መልስ ሰጥ ይከው ይሸጥ የተባለው የዘ ይት መጫቂያ ደርጅት በሕራጅ ከሸጥ ያለ ቻለ በመሆኑ ፍርድ ባለመብት ገብረተን አገዲረከብ ይደረገልኝ ሲል በቀረበው ጥያቄ መነሻ መዝገቡ እንዲገተከፈ ሆኖ የፍርዱ ባለመብቱ በጥያቄው ሳይ መልስ እንዲሰጥ ተደርግ የዚሁ ገብረት ገምት የተጋነነ መሆኑን ጠቅሶ አፈፃፀሙ በሌላ ገብረት ሳይ እገዲቀጥለለት ጠይቋል ፡፡ ይሁን እንጂ ፍ/ቤቱ ስዚህ ጉዳይ ሳይ ቀደም ሲል ብይን ያረፈበት በመሆኑ በቅጋሜ ሊታይ አይቸልም ፡፡ በሁለተኛው የዉረታ ማስታወቂያው መሠረትም ገዥ አለ ተረበም ፡፡ በመሆኑም በሁለተኛው የዉረታ ማስታወቂያ ሳይ በተወሰነው ቀን ተዉራቹ ቀለ ተረበ ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/ 2/ መሠረት በገምቱ ልክ በብር 290,000.0 / ሁለት መቶ ዘጠና ሽህ ብር/ የፍርዱ ባለመብቱ ይረከብ በግለት አዟል ፡፡

ይህ ትረታ የቀረበውም ይህንኑ ትዕዛዝ በመቃወም ነው ፡፡

የቅሬታውም ይዘት የገብረቱ የቀጋ ገምት የተጋነነ ነው አንደገና ይገመት ተለን በግለት ያቀረብነው ጥያቄ ተቀባይነት ያጣው ያለአግባብ ስለሆነ በቅጋሜ በሌላ ባለሙያ ተገምቶ አንዲቀርብ ይታዘዝልን እ በሁለተኛ ዉረታ አንቋገሳተና ብንጠይቅም ያለበቂ ምክንያት ፈቃቱ የተነፈገን ስለሆነ ወደ ፊት በሚደረገው ዉረታ ተሳታፊ አንቋገሆን ይፈቀድልን እ

ሁለተኛ ዉረታ ተደረገ የተባለው ባለመብት ባለተገኘበትና የዉረታ ማስታወቂያው ለህዝብ ባለተገለፀበት ሁኔታ በመሆኑ የዘይት መጫቂያው መነሻ ገምት ተነስቶ ባለ መብት ተሳታፊ በሆነበት የሁለተኛ ዉረታ አንዲደረግልን የሚል ነው ፡፡

በዚህም ቅሬታ መነሻ መልስ ሰጭም መልስ አንዲሰጥበት ታዘ ገኖ ባለፀፃ ከሚት ምክንያት ያለቀረቡ ሲሆን ሁለተኛ እና 3ኛ መልስ ሰጭም መልስ ሰጥተው በታል ፡፡ የመልሱ ጭብጥ ፍሬ ነገር የሥር ፍ/ቤት የፍርዱ ባለመብት የአሁን ይገኙ ባን ባይ አራሱ በወየቀው መሠረት ስለዕፃው ገብረቶን አገዲረከብ ሲል ትዕዛዝ መስ ጠት የሥነ ሥርዓት ህጉን የተከተለ እንጂ የሚነቀፍ አይደለም የሚል ነው ፡፡ ይገባኝ ባይም ለዚህ የመልስ መልስ አቅርቧል ፡፡ በይዘት ከቅሬታው የተለየ አይ ደለም ፡፡ ይሁን እንጂ ይህንኑ ገብረት በገምት ልክ አገረከብ ብሎ የወየቀ ስለ መሆኑ መዝገቡ አንደማያስረዳ ገልፃ ተከራክሯል ፡፡

አኖም ጉዳዩን መርምረናል ፡፡

ከርስር ያስነሳው ገብረት በቀበሌው አማካኝነት የአካባቢ ሽማግሌዎች እና ነጋ

ስለ ገ/ማ

ፈጣሪ ባለብት የገዮቱን ሥራ አከናውኖ አገዲያቀርብ በታዘዘው መሠረት ገበረት በብር 300,000.00 ተገምቶ ቀርቧል ፡፡ ይህም የተጋነነ ነውበመባሉ በወረዳው ጽ/ቤት በኩል ለሁለተኛ ጊዜ የገዮት ሥራ አገዲደረገ ታዘ አሁንም ለሁለተኛ ጊዜ በብር 293,700.00 ተገምቶ ቀርቧል ፡፡ በመሆኑም ገበረት ገለለተኛ በመሆኑት በተበለው እና በወረዳው ጽ/ቤት አማካኝነት እንዲገመት መደረጉና የገዮቱም ሥራ ለሁለት ጊዜ የተከናወነ መሆኑንና በሁለቱም የገዮት ሥራ ውጤቶች ተቀራራቢ መሆና ቸው ሁሉ ሲታይ ገምቶ የተጋነነ ነው በኤሳ ባለሙያ ለሶስተኛ ጊዜ ይገመትልን የሚለው ጥያቄ ተቀ ባይነት ያለው ሆኖ አላገኘነውም ፤ አልተቀበልነውም ፡፡

በሌላ በኩል በገበረት ዋጋ መነሻ የመጀመሪያ ወረታ ተደርጎ ተወራቸ ከለቀረበ የመጀመሪያ ወረታ ተደረገ ማለት አይቻልም ፡፡ ስለሆነም ወረታ እንዳልተደረገ ተቆጥሮ ደጋሚ ወረታ በዚያው ዋጋ መነሻ መደረግ አለበት የሚለ አባባል አግባብነት ዎን ያህል ነው ? የሚለው ተከታዩ ሲታይ የሚገባው ዐብይ ጥያቄ ነው ፡፡

ይኸን እንጂ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 423 መሠረት የሰራጁ ሽያጭ ማስታወቂያ ቢደረግ በዚሁ ማስታወቂያ ላይ የገበረት ገምት ዋጋ ለወረታው መነሻ ዋጋ ሆኖ ስለ ሚያገለግልና በዚህም ጥሬ መሠረት ተወዳዳሪ ቀርቧል ማለት የሚቻለው ቢያገስ በመነሻ ዋጋው ለመገዛት ጥያቄ የሚያቀርብ ተወራቸ መቅረቡ ሲረጋገጥ ነው ፡፡ ለምን ቢባል የወረታ አስፈፃሚው ወረታውን በከረተ ጊዜ የመነሻ ዋጋው በማስታወቂያው የተገለፀው እንጂ ከዚያ በታች ዝቅ ሲል አይችልም ፡፡ ስለሆነም ከተባለው ዋጋ በታች ለመገዛት የሚፈልግ ተወዳዳሪ ቢቀርብም ተወራቸ እንዲቀርብ የሚቀመር አይደለም ፡፡ ይህ ዓይ ነት ተፍራቸ ማስታወቂያውን ተመልክቶ በዋጋው መነሻ ለመወዳደር ከፈለገው እና ከበቃ ከተቀመጠው የሚለይ አይደለም ፡፡ ነገር ግን በወረታ ዋጋ መነሻው ለመወዳደር ፈልጎ ቢያገስ የመነሻ ዋጋውን ከቀረበ ደግሞ ሌላ የተሸለ ዋጋ የሚያቀርብ ተወራቸ አስከሌለ ይረከ አሸናፊው እርሱ እንደሆነ ይታወቃል ፡፡

በመሆኑም የመጀመሪያ ወረታ ማስታወቂያ ወጥቶ በመነሻ ዋጋው የሚወዳደር ገዥ ከለተገኘ ወይም ደግሞ ከነ አካቱው ተወዳዳሪ ከለተገኘ የመጀመሪያ ወረታ እንደተደረገ ቁጠር ገን ገዥ እንዳልቀረበ መቀመር አለበት ፡፡

አሰበሰዚያ ወረታ ማለት ውይይርን የሚያመለክት ነው ፡፡ በመሆኑም ተወዳዳሪ ከለቀረበ የመጀመሪያ ወረታ እንደተደረገ አይቀመርም የሚባል ከሆነ ተወዳዳሪ አስከ

ሚቀርብ ይረስ ስንት ጊዜ የዉረታ ማስታወቂያ ኪያወጣ ነው ? ማቀሚያውስ የት ነው ? ይህ አጠባለስ ከሥነ ሥርዓት ህጉ ዓላማም አንጻ ጉዳየኞን በተፋጠነ አኳኋን ከመ ቋጨት የሚያስችል ነው ከሚለው ጋርስ አንጻት ሊጣጣም ይችላል ? የሚሉትን ጥያቄዎች የሚያስነሳ ነው ፡፡

ስለሆነም የመጀመሪያ የዉረታ ማስታወቂያ ወጥቶ ገዥ አለመቀረቡ ሲታወቅ እንደ ፍ/ብ/ሥ/ሥሕ/ቁ. 428/1/ ይጋሚ ዉረታ እንደገለጣ ማይረገ ሲገጣው ዉረታ እንዲለተደረገ ቸ.ትዮር በዚያው የጋ መነሻ ለሁለተኛ ጊዜ የዉረታ ማስታወቂያ ሊወጣ ይገባል ሲል የከፍተኛው ፍ/ቤት ግዘዙ ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም ፡፡

እንዲሁም በመጀመሪያ ዉረታ ማስታወቂያ ለተገለፀው የጋ ገምት መነሻ ተዉ ራቸ ካለቀረበ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/1/ መሠረት ይጋሚ ማስታወቂያ በማውጣት ሁለተኛ ዉረታ ይደረጋል ፡፡ ገበረትም የሚሸጠው በሁለተኛ ዉረታ ማስታወቂያው ተጋ ብዘው ውይይር በማይረገ ከፍተኛ ዋጋ ሳቀረበው ተዉራቸ እንደሆነ ተደንግጋል ፡፡ ይህ ... ከፍተኛ ዋጋ ለሚያቀርብ ተዉራቸ ... የሚለው አባባልም የሚያመ ለክተው በመጀመሪያው ዉረታ ጊዜ በገምቱ መነሻ ተዉራቸ ያለቀረበ በመሆኑ የፍርይ ባለመብትም በፍርይ ያገኘው ውሣኔ አንፈፃምለት ፤ ባለዕዳውም ያለበትን ገዳታ እንዲወጣ ማይረገ ይቻል ዘንድ በሁለተኛ ዉረታ ጊዜ ፍ/ቤቱ ባዘጋጀ በገመተው ዋጋ መነሻ ሰይገደይ ከዚያም ዝቅ ባለ የዋጋ መነሻ ዉረታ ሊደረገ እንደሚችልና ገበረትም ሊሸጥ የሚችለው ከተወሳሳፊ ያለ ከፍተኛ ዋጋ ኪቀርበው መሆኑን የሚያመለክት ነው ፡፡ ይህም ሲሆን ይህ በውይይር ጊዜ የተገኘው ከፍተኛ የተባለው ዋጋም በመጀመሪያ ዉረታ ጊዜ ከተመለከተው የዋጋ መነሻም ዝቅ ሲል እንደሚችልም መታወቅ አለበት ፡፡

በመሆኑም ሁለተኛ ዉረታው ከላይ በዝርዝር በተመቀሰው አኳኋን መደረገ ሊፈርር ባት የሥር ፍ/ቤት በገምቱ የጋው መነሻ ይደረገ በማለት ግዘዙ ተገቢ ሆኖ አላገኘ ነውም ፡፡ ሽረነዋል ፡፡ የተሻረ መሆኑንም ተረዳተ ሁለተኛውን የዉረታ ሥራ በመ ጀመሪያ ዋጋ ሳይወሰን ከፍተኛ ዋጋ ሊቀርብ ተዉራቸ የሚሸጥ መሆኑን በመገለፅ ሁለ ተኛ ዉረታ እንዲያወጣ አዘናል፡፡

ይገባኝ ባይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 430/1/ መሠረት በጠራጅ ሽያጭ እንዳ ገወጣደር ይፈቀድልን በማለት የቀረበነው ጥያቄ ያለአገባብ ወድቅ ተደርጎብናል ሲል

ስለ. ጉዳ

ያቀረበው ፋኖነት በተመለከተ በዚህ ይገባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተዕዛዝ መሠረት ሁለተኛ ወረታ ሲደረግ ገብረቶ ባጠቀለቀለ ዋጋ ተሸጧ አንፋይገፃ ለማድረግና ግዛትን ለመጠበቅ ሲባል ሊቀርብ የሚችል ጥያቄ በመሆኑ በዚያው ጊዜ ሊያነሳው ስሚችል ነው በማለት በዚሁ አልፈነዋል ፡፡

በመሆኑም የሥር ፍ/ቤት ታህሣሥ 4 ቀን 1992 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ብይንም ሆነ ከዚያ በፊት ከሁለተኛ ወረታ አመጣጥ ሥርዓት ጋር በተያያዘ የሠጠው ትዕዛዝ የተሻረ መሆኑን ዐቂቦ በዚሁ ውሣኔ መሠረት እንዲያስፈፀም አዘናል፡

የውሣኔው ገለባጭ ለከፍተኛው ፍ/ቤት ይተላለፍለት ፡፡

በዚህ ፍ/ቤት ያደረገኑት ከርከር ካስከተለው ወጭ ገሬ ተኑ ይቻቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ይመለስ ፡፡

ጎ/ከ. ፲ዓ

ያስቻሉት ፋኖ ፊርማ አለበት

የፍ/አፈ/መ/ቁጥር 39/89

ታህሣሥ 4/1992 ዓ.ም

ዳኞች ታደሰ ጻምጤ

ይበልጣል ጉቤነህ

ንጉሴ መኮንን

አፈ/ከሣሽ ... የኢት ዩጵያ ንግድ ባንክ ነ/ፈጅ ታደለ አማኙ ቀረቡ

አፈ/ተከሣሽ ... 1. አቶ ሙሃ መሀመዴ

2. ወ/ሮ ሥራ ገ/መድህን አልቀረቡም

3. አቶ ንጋቱ ሮበሻ ቀረበ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር መርምረን የሚከተለውን ትእዛዝ ሠጥተናል

ት እ ዛ ዝ

መዝገቡን መርምረን እንደተረዳነው የአንደኛ አፈፃፀም ተከሣሽ የአቶ ሙሃ መ መድ ንብረት የሆነ የዘይት መጭመቂያ ሞተር በግምቱ መነሻነት በጨረታ እንዲሸጥ የ ረታውን ውጤት ለመጠባበቅ ለመጋቢት 27/1991 ዓ.ም በዋለው ቸሎት ትእዛዝ ተሰ ጥቷል ::

በዚህም መሠረት ጨረታውን እንዲያስፈፅም የተወከለው የኤሊያስ ወረዳ ፍ/ቤት በቁጥር 56/3/91 ዓ.ም መጋቢት 24 ቀን 1991 ዓ.ም በተፈፈ ደብዳቤ አፈፃ ፀም ከሣሽ ድርጅት ያለቀረበ እንዲሁም የጨረታ ማስታወቂያ እንዲወጣ ተደርጉ ተጭራ ያለቀረበ መሆኑን በሥር ፍ/ቤቱ የተወከለው ሃራጅ ባይ ገልፏል ::

የአንደኛ አፈፃፀም ተከሣሽ ንብረት የሆነ የዘይት መጭመቂያ የቀረበው ግምት መጠን እዳውን ይሸፍናል ተብሎ ስለታመነ በጨረታ እንዲሸጥ በተደጋጋሚ ቢታዘዝም አ ፈፃፀም ከሣሽ ድርጅት/ የፍርዱ ባለመብቱ / ለተወከለው የኤሊያስ ወረዳ ፍ/ቤት የጨ ረታ ማስታወቂያ እንዲደረግ የተሰጠውን ትእዛዝ ባለማድረስ ችግር ከመፍጠሩም በላይ የጨረታ ማስታወቂያ እንዲወጣ ተደርጉ ለሁለተኛ ጊዜ ተጭራቸ አልቀረበም ::

የጨረታው ውጤት እንዲቀርብ ቀጠሮ በተያዘበት ቀጠሮ መጋቢት 27 ቀን 199 ዓ.ም ግራ ቀኙ ባለመቅረባቸው ጉዳይ ተከታታይ በሌለበት መዝገቡ ሌንቀሳቀስ አይገ ባም ተብሎ መዝገቡ ተዘግቶ ነበር ::

ሆኖም 3ኛ የአፈፃፀም ተከሣሽ ቀርቦ በጨረታ እንዲሸጥ የታዘዘው ንብረት ገዥ ስለአልቀረበ የፍርዱ ባለ. አዳው በግምቱ መሠረት እንዲረከበው ትእዛዙ ይሰጥል በማለት ባመለከተው መሠረት የአፈፃፀም መዝገቡ ሌንቀሣቀስ ችሏል ::

የፍርዱ ባለመብቱ በ3ኛ የፍርዱ ባለመብት ባቀረበው አቤቱታ ላይ መልሶ
እንዲሰጥበት ተደርጉ በጠረታ እንዲሰጥ የታዘዘው የዘይት መጫመቂያ ምተር ገምቱ ዋ
ጋነነ በመሆኑ ድርጅቱን የሚጉዳ መሆኑን ገልፅ ሌላ ንብረት እንዲሸጥ አመልክቷል:
ገምቱን በተመለከተ ሆነ የአፈፃፀም ተከሣሾች ሌላ ንብረት በጠረታ እንዲሸጥ በቀ
ረበው አቤቱታ ላይ ቀደም ሲል ተገቢው ብይን ተሰጥቦት የታለፈ በመሆኑ በድጋሜ
የምንመለከተው ባለመሆኑ አልፈነዋል ::

በአጠቃላይ የአንደኛ አፈፃፀም ተከሣሽ ንብረት የሆነው የዘይት መጫመቂያ
ምተር በጠረታ እንዲሸጥ የጠረታ ማስታወቂያ ለሁለተኛ ጊዜ ተደርጉ ገዥ አልቀረበ
በሁለተኛው የጠረታ ማስታወቂያ ላይ በተወሰነው ቀን ተጫራች ያልቀረበ ስለሆነ በገ
ምቱ ብር 290,000.00/ ሁለት መቶ ዘጠና ሺህ ብር/ መሠረት የፍርዱ ባለገ
ዘቡ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ንብረቱን ይረከብ በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.428
መሠረት ትእዛዝ ሠጥተናል ::

የአፈ/ከሣሽ ድርጅት ነገረፈጅ የአፈፃፀም መዝገብ ከተከፈተ በኋላ ወለዱ
የጨመረ እና በአፈፃፀም ጊዜ ያወጣነው ወጭ ዘርዝረን እንድናቀርብ ይደረግልን በማ
ለት አመልክቷል ::

ት እ ዝ ዝ

አፈፃፀም ከሣሽ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በመለከተው መሠረት የአፈፃፀም
ክስ ከተመሠረተ በኋላ የጨመረውን ወለድ እና በአፈፃፀም ጊዜ የ ወጣውን ወጭ
ዘርዝሮ ያቅርብ ::

ቀጠሮ ለታህሣሥ 5 ቀን 1992 ዓ.ም ::

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት
In the Federal Democratic Republic of Ethiopia
The Supream Court of
The Amhara National Regional State

የፍ/ይ/መ/ ቁጥር No. 116/93

ህዳር 12 ቀን Date 1993 ዓ.ም

ዳኞች ተቀባ በላይነህ

ወርቁ ከማን

ካሣሁን ቦጋለ

ይግባኝ ባይ ... አቶ ጌትነት ኪዳኔ ቀረቡ

መልስ ሰጭ ... የኢትዮጵያ ልማት ባንክ አልተወከለም

መዝገቡ ለዛሬ የተቀጠረው ለምርመራ ነው በዚሁ መሠረት መዝገቡን መርምረን የሚተለውን ትዕዛዝ ሰጥተናል ::

ት እ ዛ ዝ

መዝገቡን እንደመረመርነው የዚህ ፍ/ቤት መልስ ሰጭ የስር ፍ/ቤት የፍርድ ባለመብት ለፍርዱ ማስፈጸሚያነት ዘርዝሮ ያቀረባቸውን የፍርድ ባለዕዳዎችን መኖሪያ ቤት እና ወፍጮ በሁከተኛ ወረታ ሌላ ተጨራቸ ሳይቀርብ ብቻውን ባለመብቱ ዋጋ ተምኖ በገዛበት ሁኔታ በህጉ መሠረት ወረታ ነበረ ለማለት ይቻላል ወይስ አይቻልም ? ወረታ ተካሂዷል ለማለት ቢያንስ ሁለት ተወዳዳሪዎች መሳተፋቸው መረጋገጥ ይኖርበታል ወይስ አይኖርበትም ? ወረታ ተካሂዷል እንኳን ቢባል የፍ/ባለመብት ለወረታ የቀረቡትን ተጠቃሾችን የባለዕዳዎችን ንብረቶች በመዝገቡ ላይ በሰፈረው ዋጋ ገዝቷቸዋል ተብሎ በዛ ዋጋ ንብረቶችን እንዲረከብ መደረጉ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ከወጣበት አጠቃላይ አላማም አንጻር ቢሆን ሲታይ ፍትሀዊ ነው ወይስ አይደለም ? የሚሉትንና ሌሎች ነጥቦች መጣራት የሚገባቸው ሆነው ስላገኘን ይግባኙ መልስ ሰጭን ያስቀርባል ብለናል ::

በዚሁ መሠረት የይግባኙ አቤቱታ ደርሶት መልሱን ይዞ በቀጠሮው ቀን አንዲቀርብ ፣ የማያቀርብ ቢሆን ግን ጉዳዩ በሌለበት ታይቶ ውሣኔ የሚያገኝ መሆኑ ተገልጾ መጥሪያ ለመልስ ሰጭ ይጻፍ :: ቀጠሮ ለጥር 7 ቀን 1993 ዓ.ም ተቀጥሯል ::

ሃሊ ገ/ማ

ስልክ Tel. 08 20 09 15 ፖ.ሣ.ቁ. P.O. Box 901 ባሕር-ዳር—ኢትዮጵያ Bahir-Dar—Ethiopia

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት
In the Federal Democratic Republic of Ethiopia
The Supream Court of
The Amhara National Regional State

ቁጥር ~~117/92~~ No.
ቀን ~~1993 ዓ.ም~~ Date
ጥቅምት 20

ፍ/ሰ/ሰ/ቁ/ሠ/ሠ/ ፍ/ሰ/ሰ/ ፍ/ሰ/ ፍ/ሰ/ ፍ

ስያጭ ግስታወቂያዎች ገዥ ባለመገኘት የፍርዱ ባለመብት በሁለቱም የሰራዩ ግስታወቂያ ምክ መሠረት ገዥ ያለቀረበ ስለሆነ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/2/ በሚያዘው መሠረ ገበረትን በዕቃው እንድገረከብ ይደረግለን ሲል ጠይቋል ፡፡

የሥር ፍ/ቤትም ህዳር 15 ቀን 1992 ዓ.ም በሚለው ቸሎት በ2ኛው ወረታ ጊዜ ገበረትን የሚገዛው ያለተገኘ ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/2/ መሠረት የፍርዱ ባለመብት በገዎት ልክ ገበረትን ሊረከብ ይገባል የገበረት ገዎት በባ ለዕቃው ከሚፈለገው ዕዳ/ ገንዘብ/ ስለሆነ የፍርዱ ባለመብት ተራፊውን ገንዘብ ለባለዕቃው ይመለስ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል ፡፡

ቀሪታ የቀረበውም ይህንኑ በመያዝም ነው ፡፡ ቀሪታውም ባለዕቃው ያለበትን ዕዳ መክፈል እንዲቻል የሥነ ሥርዓት ሕጉ በሚፈቅደው መሠረት ተገቢው ተፈፅሟል ፡፡ ይህ ሁሉ ሆኖ ገዥ ከሌተገኘ ገበረት ከሌተሸጠ ገን የመውረስ መብት ለከሣሽ መ/ቤት ሆኖ እያለ ከሥነ ሥርዓት ውጭ ተወስኖብናል የሚል ነው ፡፡

መልስ ሰጭም ቦኔ 23 ቀን 1992 ዓ.ም በተፃፈ መልስ የሚፈለገብኝ ዕዳ አነስተኛ ሆኖ እያለ ገዥ ባለመቀረቡ ምክንያት ከፍተኛ ገዎት ያለውን ገበረቴን ይገባኝ ባይ ልረከብ ማለቴ ሚዛኑን የጠበቀ ከርከር አይደለም የከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ ይፀናልኝ የሚል ነው ፡፡

እኛም የገሬ ቀኙን ከርከር አገባብነት ከሌቸው የህግ ይገጋጌዎች ጋር አገና ዝበን ተመልከተናል ፡፡

በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 386/3/ እንደተደነገገው ፍ/ቤት የቀረቡለት የአፈ ፀፀም ክስን ለማስፈፀም ተገቢ ነው የሚለውን ትዕዛዝ መስጠት የሚችል በመሆኑ የይገ ባኝ ባይን ውሣኔ ለማስፈፀም አፈፃፀሙ በገበረት ላይ እንዲፀናለ ማይረጉ የሚነቀፍ አይደለም ፡፡

ይሁን እንጂ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/2/ ጋር በተያያዘ ለሁን የተፈ ጠረው ዓይነት ችግር እንዳይከሰት በትይዝያ በአፈፃፀም እንዲሸጥ የሚከበረው ገበረት በተቻለ መጠን በዕዳ ከሚጠየቀው የገንዘብ መጠን ጋር ተመጣጣኝ መሆኑን አፈፃፀሙን የያዘው ፍ/ቤት ማረጋገጥ እንደሚገባው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 394 ተደንግጓል ፡፡ በዚሁ መሠረት የተፈፀመ ለመሆኑ የመዝገቡ ገለጣጥ አያስረዳም ፡፡

ይህም ብቻ አይደለም ለ ብር 6403.00 ለሆነ ዕዳ ገዎቱ ብር 12,208.94 የሆነው የቀናና ሰፊ መጋዘን መሸጥ አለበት ከተባለ እንኳ የሸያጭ ሥራ የሥነ ሥር ዓት ደንብ ከ ... ...

ዓት ህጉ በሚያዘው መሠረት መፈፀም ይገባዋል ፡፡

ገብረት በብር 12,208.94 ዋጋቱም ገምቶ መነሻ አንዲሸጥ የጨራጅ ማስታወቂያ ወጥቶ በተባለው ጊዜና በታ ገዥ አለመቀረቡ ከተረጋገጠ ሁለተኛ የጨራጅ ሽያጭ አንደሚደረግ በፍ/ብ /ሥ/ሕ/ቁ. 428/1/ ሥር ተመልክቷል ፡፡ ይሁን አንጂ በመጀመሪያው ሽያጭ ገዥ ከለተገኘ ገዥዉ ጋብዝ የፍርዱ ባለመብቶም ገንዘቡን አንዲያገኝ ባለዕዳውም ገዳታውን አንዲወጣ ማደረግ ይቻል ዘንድ በሁለተኛ የጨራጅ ሽያጭ ጊዜ የወረታ መነሻ ዋጋው የገብረቱ ገምቶ አንደማይሆን ነገር ግን ጠዚሁ ገብረቱ ገምቶ ሲይወሰን ገብረቱ በሁለተኛ ወረታ ጊዜ ከፍተኛ ዋጋ ሰጪያቀርብ ተወራቾ አንደሚሸጥ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/1/ ተደንግጓል ፡፡

በመሆኑም የከፍተኛዉ ፍ/ቤት የተባለው የቀዳና ሌላ መጋዘን በሁለተኛ ወረታ አንዲሸጥ ባዘዘበት ጊዜ የወረታ መነሻ ዋጋ የገብረቱ ገምቶ አለመሆኑን ነገር ግን ከተወራቾች ከፍተኛ ዋጋ ላቀረበ ገዥ አንደሚሸጥ ማዘዝ ይገባው ነበር ይህ አለተ ደረገም ፡፡

ከላይ የሆነው የመንግስት ከፍል የገቢር ገንዘብ ለማስከፈል በማሰብ በቀረበው ክስ አንደገና ከምትፈለገው የዕዳ ገንዘብ በላይ የሆነውን የገብረቱን ዋጋ ትከፍ ሳለህ ብሎ ባለዕዳ ማድረጉም ተገቢ አይደለም ፡፡

በመሆኑም ከላይ የተመለከቱት ሥርዓቶች አስቀድመው ሳይፈፀሙ የተሰጠው ትዕዛዝ አግባብነት የሌለው ሆኖ ስላገኘነው ፍ/ቤት ሕዳር 15 ቀን 1992 ዓ.ም በቀለው ችሎት የሰጠውን ውሣኔ ሽረናል ፡፡

በመሆኑም ለቀረበው የአፈፃፀም ክስ ዕልባት መስጠት አንዲቻል ያንኑ መዝገብ በግንቀሣቀስበቀጠሪያ የፍርዱ ባለመብት ከዕዳው ተመጣጣኝ የሆነ ገብረት ባለዕዳው ያለው መሆኑን አጣርቶ ውጤትን አንዲገለፅ በማድረግ ተመጣጣኝ ገብረት ከተገኘ አፈፃፀሙ በዚሁ ገብረት አንዲቀጥል ፣

በዚህ መሠረት የማይፈፀም ከሆነ ደግሞ የሁለተኛ ወረታ ሥራ ከላይ ከፍ ሲል በተመለከተው መሠረት መፈፀም ስለሚገባው በተገኘው ዋጋ ለሽያጥ የሚቻል መሆኑን በመገለፅ ገዥዎች አንዲጋበዙ በማድረግ አፈፃፀሙ በዚያው ገብረት ላይ አንዲቀጥል በማለት ወስነናል ፡፡

አንደ ውሣኔው አንዲፈፀም ግልባጭ ለዎሥ/ገ/ መስ/ዘገ ከፍተኛው ፍ/ቤት ይተላለፍ ብለናል ፡፡ ወጭና ኪሣራ ገራ ቀኙ ይታታሉ ፡፡ መዝገቡን ዘግተናል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ፡፡

/አተ ያስታሉት ፣ኖች ፊርማ አለበት

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት
In the Federal Democratic Republic of Ethiopia
The Supream Court of
The Amhara National Regional State

ቁጥር No. 75/90

ሀዳር 15 ቀን Date 1992 ዓ.ም

ዳኞች ታደሰ ጓምጤ

ሳቀ አሳምረው

ንጉሴ መስንን

የአፈ. ከሣሽ ... ገ/ መምሪያ ነገረፈጅ አቶ መስፍን ቀረበ

የአፈ/ተከሣሽ ... አቶ ውበቴ መኮሪያው ቀረቡ

በ2ኛው ጠረታ ገዥ አልቀረበም

ስለሆነም ከሣሽ ንብረቱን በግምቱ ልክና በዕጓው መጠን እንረከበው ዓሉ ፣

ት እ ዛ ዝ

1. በ2ኛው ጠረታ ጊዜ ንብረቱን የሚገዛው ያልተገኘ ስለሆነ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 428/2/ መሠረት የፍ/ባለመብቱ በግምት ልክ ንብረቱን ሊረከብ ይገባል ብለናል ፣ ከዚህም ሰር የንብረቱ ግምት ከባለዕጓው ከሚፈለገው ገንዘብ በላይ ስለሆነም የፍ/ባለመብት ተራፊውን ገንዘብ ለፍ/ባለዕጓው ይመልስ ብለናል ::

2. ይህንኑ ንብረት ለፍ/ባለመብት ያስረከብ ዘንድ ለሉማሜ ከተማ 01 ቀበሌ ጽ/ቤት ትዕዛዝ ይተላለፍ ::

ውጤቱን ለመጠባበቅ ቀጠሮ ለታህሣሥ 15/92 ዓ.ም ተቀጥሯል ::

ያስቻሉት ዳኞች ፊርማ አለበት ::

/አተ

ስልክ Tel. 08 20 09 15
ፖ.ሣ.ቁ. P.O. Box 901
ባሕር-ዳር—ኢትዮጵያ
Bahir-Dar—Ethiopia

የጠ/ፍ/ቤት የፍ/መ/ቁ 1782

መጋቢት 24 ቀን 1995

ችሎት 16

ዳኞች ፡- ተቀባ በሳይነህ

ወርቁ ከማን

ፀጋዬ ወርቅአየሁ

ከሣሽ ፡- አቶ ግርማ ሽፈራው / 2 /

ተከሣሽ ፡- የኮንስትራክሽን ና ቢዝነስ ባንክ } አልቀረቡም

ት እ ዛ ዝ

እንደመረመርነው ይህ መዝገብ የተከፈተው የዳኝነት ሳይከፈልበት በድህ ደንብ መሠረት ነው ፡፡ ፋይሉን በዚህ መንገድ ለማስከፈት በማስረጃነት የቀረበው የክፍሉ ቀበሌ የሰጠው የድህነት ማስረጃ ነው ፡፡ በዚህ መሠረት ቀበሌው ከሣሾች በአሁኑ ወቅት ገቢና ሥራ የላቸውም በማለት ገልጾአል ፡፡

በሌላ በኩል ከሣሾች ክሣችን ይደግፋል ብለው ያቀረቡት ማስረጃ ውስጥ ፡ 1ኛ ከሣሽ እስከ 1993 ዓ/ም ድረስ ውሀ አጣርቶና ማሸግ የማእድን ውሃ ማምረቻ የኢንቨስትመንት ፈቃድ ያላቸው መሆኑን የሚገልጸው አንዱ ነው ፡፡ የዚህ ድርጅት ካፒታሉም 9, 197, 300.00 / ዘጠኝ ሚሊዮን አንድ መቶ ዘጠና ሰባት ሽህ ሦስት መቶ ብር / መሆኑን ፈቃዱን ያመለክታል ፡፡ የንግድ ፈቃዱ እንደ ማስረጃ ሆኖ የቀረበው በራሣቸው በከሣሾች ነው ፡፡ ይህ ማስረጃም ከሣሾች ለዳኝነት የሚከፍሉት የሌላቸው ድህ ናቸው የሚለውን ማስረጃ ሙሉ በሙሉ የሚያስተባብል ነው ፡፡ በዚህ መሠረት ከሣሾች የዳኝነት የሚከፍሉት ገንዘብ የሌላቸው ናቸው ለማለት አያስደፍርም ፡፡ ስለሆነም ቀበሌው የሰጠውን ማስረጃ የሚታመን ባለመሆኑ ሰርዘን ከሣሾች የዳኝነት ገንዘብ የሚከፍል አቅም ያላቸው ናቸው ብለናል ፡፡ የዳኝነት ገንዘብ እስካልተከፈለ ድረስ ደግሞ ማንኛውም ክስ ተቀባይነት እንደማያገኝ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 215 ላይ ተደንግጓል ፡፡ ስለሆነም ከሣሾች የዳኝነት ገንዘቡን በታሪፉ ልክ በከፈሉ ጊዜ የማንቀሣቀስ መብታቸውን ጠብቀን ክሱ ተቀባይነት የለውም በማለት መዝገቡን ዘግተናል ፡፡

መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ፡፡

ያስቻሉት ዳኞች ፊርማ አለበት ፡፡

//አፈ

ክፍለ ከተማ ጽ/ቤት
ክፍ-ከ-ጽ
ቁጥር 2
ቅጽ 1

ፍርድ ፡ ደንብ

ቁጥር ፡ ፍ/ቤ/ይ/መ/ቁ.2138
ጥር 24 ቀን 1994ዓ/ም

ክስ ፡ ለማፍ ከሥ
467(2)

ፍስሀ ወርቅነህ
መቅደስ ተስፋዬ
ደስታ ገብሩ

- occupation
- income, its source
- moveable & immovable
- rent - how much
- marital status - ስንት of children

ይግባኝ ባይ፡- አቶ ግርማ አህመድ ቀረቡ፡

መልስ ሰጭዎች፡- 1. የአ/አ/መስተዳድር ጽ/ቤት
2. የወረዳ 11 ጽ/ቤት
3. የወረዳ 11 ቀበሌ 05 ጽ/ቤት } ወኪል አየለ ታደሰ ቀረቡ
4. አቶ ሙክታር ሽፋ፡ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ውሣኔ ሠጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

ይግባኙ የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ባዩ በመልስ ሰጭዎች ላይ ባቀረበው ክስ የዳኝነት ገንዘብ ለመክፈል የማይችል መሆኑን ገልፆ መዝገቡ በድሀ ደንብ በነፃ እንዲከፈትለት ያቀረበውን አቤቱታ ጨምሮ የሥር ከሣሽ/ይግባኝ ባይ የሚኖርበት ቤት የራሱ መሆኑን ስለአረጋገጠ የቆጠራቸውን ማስረጃዎች ማሰማት አያስፈልግም፣ ነፃ ድሀ ስለመሆኑ አቤቱታውን አለተቀበልነውም፣ የዳኝነቱን ገንዘብ በከፈለ ጊዜ መዝገቡ ማንቀሳቀስ ይችላል በማለት በመ/ቁጥር 60/90 ሚያዝያ 21/1990 በዋለው ችሎት በሰጠው ትዕዛዝ ላይ ነው፡፡

ይግባኝ ባይ ይህንኑ ትዕዛዝ ለማስለወጥ ሰኔ 18/1990 ጽፎ ባቀረበው የይግባኝ ቅሬታ መዝገቡ በነፃ እንዲከፈትልኝ ማመለክት መኖሪያ ቤት ያለኝ መሆኑን አይሸሽግም፣ ቤቱ 12 ቤተሰብ የሚኖርበት አንድ ደሣሣ ቤት ሲሆን ቢያስፈልግ ፍ/ቤቱ ከሥፍራው ድረስ ሄዶ መመልከት ይችላል፡፡ ይህ 12 ቤተሰብ የሚኖርበት ቤት ~~ተሸጦ ይከፈል ቢባል~~ ቤተሰብ ለውርጭና ለፀሐይ ስለሚጋለጥ ፍ/ቤቱ ይህን ከግምት አስገብቶ የሥር ፍ/ቤት ትዕዛዝ ከጠበቃ አበል ከኪሣራ ጋር ይሠረዝልኝ፣ መዝገቡ በነፃ ተከፍቶ እንዲታይ እንዲታዘዝልኝ በማለት አመልክቷል፡፡

የይግባኙ ቅሬታ ማመልከቻ ለመልስ ሰጭዎች ደርሶ ከ1-3 የተዘረዘሩት መልስ ሰጭዎች በወኪላቸው አማካይነት በ28/3/94 በቁጥር 2138/94 በተጻፈ መልስ እንዲሁም 4ኛ መልስ ሰጭ በ28/3/94 በተጻፈ መልስ ይግባኝ ባዩ መኖሪያ ቤት እያለው ደሀ ሲባል

ፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት

ስለማይችል መዝገቡ በደህ ደንብ ሊከፈት ስለማይችል የሥር ፍ/ቤት ትዕዛዝ ከበቂ ኪሣራና ወጭ ጋር ፀንቶ መዝገቡ ተዘግቶ እንሠናበት በማለት በተመሣሣይ ሁኔታ መልስ ሰጥተዋል፡፡

ይግባኝ ባዩ በ12/4/94 በተጻፈ የመልስ መልስ ቤቱን ልሸጥ እንኳ ብል በስሜ ያልተዛወረና በስሜ ያልተመዘገበ በመሆኑ ፍ/ቤቱ ይህን ክግምት አስገብቶ ውሣኔ እንዲሰጥልኝ ብሏል፡፡

በጭ ቸኩል የግራ ቀኙን ክ[redacted] እንዳየነው የሥር ፍ/ቤት የሥር ከሣሽ/ ይግባኝ ባይ/ መኖሪያ ቤት ስለአለው መዝገቡ በደህ ደንብ በነፃ ሊከፈትለት አይገባም በማለት ትዕዛዝ መስጠቱ በአግባቡ ነው? የሚለው ጭብጥ አግባብ ካላቸው ሀሣቦች ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡

በመሠረቱ ይግባኝ ባይ በሥር ፍ/ቤት መዝገቡ በደህ ደንብ በነፃ እንዲከፈትለት ባመለከተ ጊዜ የሚኖርበት ቤት የራሱ መሆኑን ኪራይም የማይከፍልበት መሆኑን ገልፆ ነገር ግን ለዳኝነት የሚከፍለው ገንዘብ የሌለው ደህ ለመሆኑ የሚያስረዱለትን ምስክሮችን ዘርዝሮ አቅርቧል፡፡

ይሁንና የሥር ፍ/ቤት ይግባኝ ባዩ መኖሪያ ቤት ስለአለው ምስክሮቹን መስማት አያስፈልግም ብሎ ከማለፉ ይልቅ የይግባኝ ባይ ምስክሮችንም ሰምቶና ስለቤቱም አስፈላጊውን ማጣሪያ አድርጐ ትዕዛዝ ሊሰጥ ይገባ ነበር፣ ምክንያቱም ይህ ፍ/ቤት የይግባኙ ቅሬታ ያስከትላል ብሎ የይግባኝ ባዩ ቤት ነው የተባለውን በወረዳ 11 ቀበሌ 05 ክልል በቁጥር 386 የተመዘገበው ቤት እንዳይሸጥ እንዳይለወጥ ተከብሮ እንዲቆይ በሰጠው ትዕዛዝ መነሻ የተከሣሹ ቤት በይግባኝ ባዩ ስም ተመዝግቦ ~~የይግባኝ ባይ~~ የመጀመሪያ ከሆነ በመሆኑ እንደ ትዕዛዙ ለመፈጸም ያለመቻሉን የሥራና ከተማ ልማት ቢሮ በቁጥር ቀ4/ቤ-478/26/94 በ29/1/94 የተጻፈ ማረጋገጫ በመላኩ ቤቱ በይግባኝ ባይ ስም ተመዝግቦ ~~የይግባኝ ባይ~~ የመጀመሪያ ከሆነ ደግሞ ቤቱን በዋስትና ለማስያዝ፣ ወይም ሽጦ የዳኝነቱን ለመክፈል የማይችል በመሆኑ ፍ/ቤቱ ይህን ሁሉ አጣርቶ ውጤቱን ሣያውቁ ቤት ስለአለው ደህ አይባልም የሚለው መደምደሚያ ላይ መድረሱ ያለአግባብ ነው፡፡

ስለሆነም የሥር ፍ/ቤት በመ/ቁ 60/90 ሚያዝያ 21/1990 በዋለው ችሎት የሰጠውን ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348/1/ መሠረት ሽረን የሥር ከሣሹ/ይግባኝ ባይ/ ያቀረባቸውን ማስረጃ ሰምቶ የመሰለውን እንዲወሰን ብለናል፡፡

እንደውሣኔ እንዲፈጸም የዚህ ውሣኔ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤት ይድረሰው፡፡

ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ መዝገቡ ተዘግቷል ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

አ.ገ/

ፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት

ፊርማ .....

ከሆነስ

ከሆነ?

አገሬ ሑ 17

የሰ/መ/ቁ. 23744

ሐምሌ 26 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አቶ አሰግድ ጋሻው

አቶ ተሻገር ገ/ሥላሴ

አቶ አብዱራሒም አህመድ

አቶ ታፈሰ ይርጋ

አቶ ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- አቶ በቀለ በድዬ

መልስ ሰጪ፡- 1ኛ/ የወጋገን ባንክ አዋሳ ቅርንጫፍ

2ኛ/ የቡሌ ሆራ ከተማ አስተዳደር

3ኛ/ አቶ ሁሴን ወልዴ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር ዳኝነት ሳይከፈልበት በነፃ ክስ ለማቅረብ እንዲፈቀድ ከሚቀርብ ጥያቄ ጋር በተያያዘ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ የተመለከተውን ድንጋጌ አተረጓጎም የሚመለከት ነው፡፡

ክሱ የቀረበለት የቦረና ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የአሁን አመልካች ዳኝነት ሳይከፍልበት በነፃ ክስ ለማቅረብ የሚችል ሆኖ አልተገኘም፡፡ ስለሆነም ተገቢውን የዳኝነት ገንዘብ መክፈሉ በተረጋገጠ ጊዜ መዝገቡን የማንቀሳቀስ መብት አለው በማለት አሰናብቶታል፡፡

በዚህ ትዕዛዝ ቅር በመሰኘት አመልካች የይግባኝ አቤቱታውን ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡

የጠ/ፍ/ቤትም በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ መሠረት የዳኝነት ክፍያ ክርክር ላይ ይግባኝ ሊቀርብ እንደማይችል ስለሚደነግግ ወይም

ጊዜያዊ አገልግሎት ያለውን ትዕዛዝ መስጠት በመሆኑ በእንደዚህ ዓይነት ጉዳይ ላይ የመጨረሻ ውሣኔ ከተሰጠ እንጂ በትዕዛዝ ላይ ይግባኝ መጠየቅ የሚቻል ባለመሆኑ የይግባኝ አቤቱታው የሕግ አካሄድን ጠብቆ የቀረበ አይደለም በማለት ጥያቄውን ውድቅ አድርጎታል፡፡

እኛም ጉዳዩን መርምረናል፡፡

እንደመረመርነውም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320/3/ የተመለከተው ድንጋጌ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ዓላማና አስፈላጊነት ጋር ተገናዝቦ ሊታይ ይገባዋል፡፡

አንድ ፍ/ቤት የቀረበለትን ጉዳይ ሙሉ የክርክር አካሄድን ተከትሎ የመጨረሻ ውሣኔ ለመስጠት በእያንዳንዱ የክርክር ደረጃ የሚሰጣቸው ትዕዛዞች ብይኖች ይኖራሉ፡፡ በዚህ አኳኋን በክርክር ሂደት መካከል በመስጠት ትዕዛዞችና ብይኖች ይግባኝ እንዲቀርብ ቢፈቀድ በአንድ ጉዳይ ምክንያት በተለያዩ ፍ/ቤት የተለያዩ ክርክር እንዲኖር የሚጋብዝ አሠራር ይሆናል፡፡ ይህ ደግሞ ክርክርን ፍትሃዊ በሆነ እና ሥርዓት ባለው መንገድ በመምራት በአፋጣኝ እና በአነስተኛ ወጭ መቋጨት ይገባል ለሚለው ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ገዥ ዓላማ ጋር የሚፃረር ነው፡፡

ለዚህም ነው ማናቸውም ፍ/ቤት ክርክሩን በሚሰማበት ጊዜ በጉዳዩ ላይ ጊዜአዊ አገልግሎት ያለው ትዕዛዝ ሲሰጥ ከሥረ ነገሩ ፍርድ በፊት ይግባኝ ለማለት አይቻልም በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ የተደነገገው፡፡

ጊዜያዊ አገልግሎት ያላቸው ትዕዛዞች የትኞቹ ናቸው? የሚለውን ለማመልከት ከተዘረዘሩት የትዕዛዝ ዓይነቶች ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ የሚቀርብ ጥያቄ አንዱ የትዕዛዝ ዓይነት እንደሆነ በዚሁ ድንጋጌ ሥር ተመልክቷል፡፡

ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ በቀረበ ጥያቄ ላይ ሊሰጥ የሚችለው ትዕዛዝ እንደነገሩ ሁኔታ ሁለት ዓይነት ነው፡፡ አንደኛው ከሣሽ የዳኝነት ገንዘብ ለመክፈል የሚያስችለው የገንዘብ አቅም የሌለው ስለሆነ እንደ ጥያቄው የዳኝነት ገንዘብ

ሳይከፍል በነፃ ፋይል ከፍቶ ክሱን ለማቅረብ ይችላል የሚለው ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ ከሣሹ ድሃ ያለመሆኑ ስለተረጋገጠ ተገቢውን የዳኝነት ገንዘብ ካልከፈለ በቀር በነፃ ፋይል ከፍቶ ክሱን ለማቅረብ አይችልም የሚለው ነው፡፡

በመጀመሪያው አኳኋን ትዕዛዝ በተሰጠ ጊዜ በዚህ ትዕዛዝ መሠረት ፋይሉ ተከፍቶ ክርክሩ የሚቀጥል ነው፡፡ የክርክሩ ውጤት የሚታወቀው ግራ ቀኙ በሚያቀርቡት የፍሬ ነገርና የሕግ ክርክር ማስረጃ መሠረት ነው፡፡ በመጨረሻው የክርክር ውጤት ተከሣሹ ባይስማማ ክርክሩ ከመጀመሩ በፊት ክሱ ዳኝነት ሳይከፈልበት በነፃ እንዲከፈት መደረጉ የሕግ ድጋፍ አልነበረውም የሚለውን እንደ አንድ የይግባኝ ምክንያት በማድረግ በውሣኔው ላይ ካለው ቆይታ ጋር አዳምሮ መቅረብ ይኖርበታል እንጂ ከሥረ-ነገሩ ፍርድ በፊት የይግባኝ አቤቱታ የማቅረብ መብት አይኖረውም፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 320/3/ የተመለከተው ድንጋጌም በዚህ አኳኋን በሚቀርበው የይግባኝ አቤቱታ ላይ ክልከላ ለማድረግ ነው፡፡

በሌላ በኩል ድሀ ያለመሆንህ ተረጋግጧል፡፡ የዳኝነት ገንዘብ ካልከፈልክ በቀር ፋይል አይከፈትም፡፡ ለተባለው ከሣሽ ግን ይህ ዓይነቱ ትዕዛዝ የመጨረሻ ነው ሌላ የሚጠበቅ የሥረ-ነገር ፍርድ የለውም፡፡ ስለሆነም የዳኝት ገንዘብ ለመክፈል አቅሞ ሳይኖረኝ ክርክሬና ማስረጃዬ በአግባቡ ሳይታይ አቅም እንዳለኝ ተቆጥሮ የዳኝነት ገንዘብ ክፈል መባሌ ተገቢ አይደለም የሚል ከሆነ የተሰጠው ትዕዛዝ የመጨረሻ እንደመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320/1/ መሠረት የይግባኝ አቤትታ የማቅረብ መብት አለው፡፡

ስለሆነም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 320/3/ ... ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ በሚቀርብ ጥያቄ ላይ በሚሰጠው ውሣኔ ወይም ትዕዛዝ የሚለውን አነጋገር ከላይ በተመለከተው መሠረት ከሁለት ማዕዘን አንፃር ሳይመለከት በደፈናው ጊዜያዊ አገልግሎት ያላቸው ትዕዛዞች ናቸው በሚለው ድንጋጌ ሠፍሮ የሚገኝ መሆኑን ብቻ በማየት አመልካች በጉዳዩ ላይ ይግባኝ የማቅረብ መብት

የለውም በማለት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የፈፀመ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ውሣኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች የዳኝነት ገንዘብ መክፈል አለበት ወይስ የለበትም? የሚለውን ነጥብ ለሥር ፍ/ቤት የመዝገብ ግልባጭ ጋር አገናዝቦ ጉዳዩን መርምሮ ሊወሰን ይገባል በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 341/1/ መሠረት መልሰናል፡፡
2. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 18993 በ30/5/98 የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

   መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ክፍል ሁለት
ክፍል 2
ቁጥር 1

የፍ.ሕ.ቁ.23 ን

1. 320(3) - ጋዜጣዊ ጋገለ መግለጫ ← magunitywute disseminating ሥራ.

ክስ ለመመሥረት ፍቃድ የሚሰጥበት
ሁኔታ ዝርዝር ምንድን ነው?

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.00387
9/9/1992 ዓ.ም.

ጋዜጣ ኢትዮጵያ ጋዜጣ
ተብሎ...

ዳኞች፡- ፍስሃ ወርቅነህ

ስንዱ ዓለሙ

ጌታቸው አካሳ

ይግባኝ ባይ፡- ወ/ሮ ሻሼ ጥሩነህ ተረበች፡፡

መልስ ሰጭዎች፡- 1. የወረዳ 1 ተበሉ 06 መስተዳደር ጽ/ቤ
2. ወ/ሮ ላቀች አለማየሁ
3. ወ/ሮ ያልጋነሽ ታመነ
4. አቶ ነጋሽ ገብረሥላሴ
5. አቶ ታደለ ገብረሥላሴ
6. ወ/ሮ ባንችአየሁ አሞኘ
7. አቶ ዘውዱ ብዙነህ
8. ወ/ሮ ሙሉሸዋ አለማየሁ

} አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ፣

ይግባኙ የቀረበው የክልል 1 መስተዳደር የዞን ፍርድ በፍ.ብ.መ.ቁ.833/85 ጥር 20/1988 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ ላይ ነው፤ የጉዳዩ ፍሬ ነገር የሚከተለው ነው፡፡

በሥር ፍርድ ቤት ይግባኝ ባዩ በመልስ ሰጭዎች ላይ ያቀረባቸው ክስ የዳኝነት ሳይከፈልበት በነፃ እንዲታይላት አቤቱታ አቅርባ፣ የሥር ፍርድ ቤት አቤቱታውን በሚመለከት የግራ ቀኙን ምስክሮች ከሰማ በኋላ፣ ሰኔ 5/1987 ዓ.ም. በዋለው ችሎት፣ ፍርድ ቤቱ በከሣሽ የተቆጠሩትን ምስክሮች ቃል መርምሮ እንደተረዳው ከሣሽ አልጋ እያከራዩ አረቄ ይሸጣሉ ቢባልም የሚያገኙት የገቢ መጠን የተረጋገጠ ሆኖ ስላላገኘነው

በሌላ በኩል ከሣሽ ፈጽሞ ድህ ናቸው ገቢ የላቸውም ለማለት ስለማይቻል ከሰኔ ወር 1987 ዓ.ም. ጀምሮ በወር ብር እየከፈሉ የዳኝነት የሚፈለግባቸውን ሂሣብ ለማጠናቀቅ ታሣቢል፤ በማለት አዞ ከቆየ በኋላ የይግባኝ የቀረበበትን ትዕዛዝ ሰጥቷል፣ ይግባኝ የቀረበበት ትዕዛዝ በተሰጠበት ዕለት፣ ፍርድ ቤቱ ስለዳኝነቱ አከፋፈል፣ ከሣሽ የዳኝነት ለመክፈል አልችልም ማለቷን፣ ተከሣሽ ደግሞ የዳኝነቱ በየወሩ መቶ ብር እንዲከፍል መባሉን መናገራቸ ከመዘገበ በኋላ፣ የዳኝነቱ ገንዘብ ክፍያ ሲፈጸም ጉዳዩ ከሚታይ በስተቀር አሁን ከሣሽ የዳኝነቱን ገንዘብ ለመክፈል አልቻለም ያሉትን አልተቀበልነውም፣ መዝገቡን ዘግተናል፤ ይመለስ፤ በማለት ይህ ይግባኝ የቀረበበትን ትዕዛዝ ሰጠ፡-

ይግባኝ ባዩ፣ የተከሣሾች ምስክሮች የመሰከሩት እውነት ከሆነ ለቀለብ እንኳን እንደማይበቃ ፍርድ ቤቱ ተረድቶልኝ፣ ክሴ በደሃ ደንብ እንዲታይ ይወሰንልኝ፣ በማለት ይግባኝዋን አቅርባለች፣ ይግባኝዋም በደሃ ደንብ በነፃ እንዲታይላት አመልክታ፣ ለማመልከትዋ መልስ ሰጪዎች መልስ እንዲያቀርቡ ከተደረገ በኋላ፣ ስለድህነት ምስክሮች አስመስክራ፣ ይህ ስለ ጉላሪ ጋገሣ ፍርድ ቤት ይግባኝ ባዩ ለዳኝነት የምትከፍለው የሌላት ደሃ መሆንዋን አረጋግጣ፣ ይግባኙ ፈጽሞ ማሊፈ የዳኝነት ሳይከፈልበት በነፃ እንዲታይ ካዘዘ በኋላ፣ መልስ ሰጪዎች ለይግባኙ መልስ እንዲያቀርብ አዞ፣ መልስ ሰጪዎች በከፊል ለይግባኙ መልስ አቅርበዋል፤ መልስ ያላቀረቡትን ደግሞ ይግባኝ ባዩ አልፈልጋቸውም፣ ብላለች፡፡

ይህ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ከህጉ ጋር በማግናዘብ መርምረዋል፤ ጉዳዩን የሚከተሉትን ጭብጦች ያስነሳል፡-

1. ጉዳዩ በነፃ ዳኝነት ሳይከፈልበት አይታወይም ሲባል ይግባኝ ለማቅረብ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 320/3/ ይከለክላል ወይስ አይለክልም?
2. አይክለክልም ከተባለ፣ ይግባኝ ባይ ይግባኝ ማለት የሚገባት ሰኔ 5/1987 ዓ.ም. በታዘዘው ነው ወይስ ጥር 20/1988 ዓ.ም. በታዘዘው ነው?
3. ጥር 20/1988 ዓ.ም. በታዘዘው ነው ከተባለ ፣ ይግባኝ ባይ ያቀረበችው ክስ የዳኝነት ሊከፈልበት ይገባል ወይስ አይገባም? ጭብጦችን ተራ በተራ እናያቸዋለን?

1. የመጀመሪያውን ጭብጥ በሚመለከት፣ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 320/3/ "ጊዜያዊ አገልግሎት ያለው ትዕዛዝ ቢሰጥ ዳኝነት ሳይከፈል በነፃ ለመከሰስ እንዲፈቀድ በሚቀርብ ጥያቄ በሚሰጠው ውሳኔ ይግባኝ ለማለት አይቻልም፤ ስለሆነም ለክርክሩ የመጨረሻ የፍርድ ውሣኔ ከተሰጠ በኋላ ከዚህ በላይ ስለተዘረዘሩት ምክንያቶች ያለውን ቅሬታ ጨምሮ ሥረ ነገሩ ጋር ይግባኝ ለማቅረብ ይቻላል" ይላል፤ ከዚህ የህጉ አጻጻፍ ለማረዳት የሚቻለው ጊዜያዊ አገልግሎት ትዕዛዝ ማለት፣ ለሥነ ነገሩ የመጨረሻ የፍርድ ውሳኔ ከመስጠቱ በፊት የሚሰጠ ትዕዛዝ ማለት ነው፤ በዚህ ጉዳይ ግን ይግባኝ የቀረበበት ትዕዛዝ ተሰጥቶ መዝገቡ ከተዘጋ በኋላ ለሥረ ነገሩ የሚሰጥ የፍርድ ውሳኔ አይኖርም፣ ለሥረ ነገሩ የሚሰጥ የፍርድ ውሣኔ ሊኖር ካልቻለ ለሥረ ነገሩ የፍርድ ውሳኔ ሲሰጥ በትዕዛዙ ላይ ይግባኝ ለማቅረብ ይቻላል፤ ለማለት አይቻልም፤ ስለዚህ ይግባኝ የቀረበበት ትዕዛዝ ጊዜያዊ አገልግሎት ያለው ትዕዛዝ አይደለም፤ በመሆኑም ትዕዛዙ እንደተሰጠ ይግባኝ ሊቀርብ ስለሚቻል ይግባኙ እንዳይቀርብ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 320/3/ አይከለክልም::

2. ይግባኙ በፍትሐብሄር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 320/3/ አይከለክልም ከተባለ፣ ይግባኝ ባይ ይግባኝ ማለት የሚገባት ሰኔ 5/1987 ዓ.ም. በታዘዘው ነው ወይስ ጥር 20/1988 ዓ.ም. በታዘዘው? የሚለው ቀጥሎ ሊታይ የሚገባው ጭብጥ ነው፤ ከላይ እንደተጠቀሰው ፣ ሰኔ 5/1987 ዓ.ም. በታዘዘው፣ ይግባኝ ባይ በነፃ መዝገብ ለማስከፈት ያቀረበችው አቤቱታ ተቀባይነት እንደሌለው ቢገለጽም፣ የዳኝነቱን በየወሩ ምን ያህል እንደምትከፍል የተለገጸ ነገር የለም፣ ይህን ያህል ትከፍያለሽ ካልተባለች ወይም መዝገቡ ካልተዘጋ መብቷ መነካቱን በማሳየት በይግባኝ የምትጠየቀው ዳኝነት አይኖርም፤ በይግባኝ የምትጠይቀው ዳኝነት ከሌለ ደግሞ ይግባኝ ለማቅረብ አትችልም፣ ስለዚህ ሰኔ 5/1987 ዓ.ም. በታዘዘው ይግባኝ ለማለት አትችልም፤ ጥር 20/1988 ዓ.ም. በታዘዘው ግን መዝገብዋ ስለተዘጋባት ይግባኝ ማቅረብዋ በአግባቡ ነው::

3. ይግባኝ ባይ ይግባኝ ማቅረብ የሚገባት ጥር 20/1988 ዓ.ም. በታዘዘው ነው ከተባለ፣ ይግባኝ ባይ ላቀረበችው ክስ የዳኝነት ሊከፈልበት ይገባል ወይስ አይገባም? ማለትም ይግባኝ

ባይ የዳኝነቱን ለመከፈል የሚያስችላት ከዕለት ኑሮዋ የሚተርፍ ሀብት ያላት መሆኑ በማስረጃ ተረጋግጧል ወይስ አልተረጋገጠም? ይህን ጭብጥ በሚመለከት በሥር ፍርድ ቤት የግራ ቀኙ ምስክሮች ተሰምተዋል፤ ከግራ ቀኙ ምስክሮች ምስክርነት ለመረዳት የሚቻለው፣ ይግባኝ ባይ ከዕለት ኑሮዋ የሚተርፍ ሀብት የሌላት መሆኑ ነው፣ ስለዚህ የሥር ፍርድ ቤት ይግባኝ ባይ የዳኝነቱን እንድትከፍል ያዘዘው ደንብ ስለሆነ ትዕዛዙ ተሽሯል፤ ይግባኝ ባይ በደሀ ደንብ በነፃ የክስ መዝገብዋ ተከፍቶ የክሱ መታየት ይቀጥል፤ ብለናል፤ ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻቻሉ፤ ይጻፍ፡፡

ውሣኔው የተሰጠው በድምፅ ብልጫ ነው፤ መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የሁለት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የ ሐ ሳ ብ ል ዩ ነ ት ፣

እኔ በሁለተኛው ተራ ስሜ የተጠቀሰው ዳኛ እንደሚከተለው በሐሳብ ተለይቻለሁ፡፡

የይግባኝ ባይ ቅሬታ በዚህ ፍ/ቤት ሊታይ የሚችል አይደለም በማለት መጋቢት 8/1991 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በሐሳብ ተለይቻለሁ፡፡ አሁንም የአብዛኛው ድምጽ ውሳኔ ፀነፃ ለመክሰስ እንዲፈቀድ በሚቀርብ አቤቱታ በሚሰጥ ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ ሊቀርብ አይችልም በሚል በግልጽ የተቀመጠውን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.320/3/ ድንጋጌ የሚቃረን በመሆኑ ምክንያት በውሳኔው በአለመስማማት በሐሳብ ተለይቻለሁ፡፡

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት፡፡

/ባ.አ

የክልል 14 መስተዳድር
ጠቅላይ ፍርድ ቤት
የፍትሐ ብሔር ችሎት

ይግባኝ ባይ፡– አብዱል ሐኪም ከማል

መልስ ሰጭዎች፡– 1. ዑመር ሀቢብ
2. ወ/ሮ ዘህሪያት በሽር

የፍ·ብ·ይ·መ·ቁ· 1342/85

ስለዳኝነት ገንዘብ አከፋፈል፡– በደሀ ደንብ በነፃ የተከፈተ ፋይል ውሳኔ ሲያገኝ ስለዳኝነት ገንዘብ አከፋፈል፡– በሽማግሌዎች ፊት በተደረገ ስምምነት ውሳኔ ያገኘን ጉዳይ ፍ/ቤት ሲያፀድቀው ስለሚከፈለው የዳኝነት ገንዘብ፡– የፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 215 እና 319።

ይግባኙ የቀረበው በይግባኝ ባይና በመልስ ሰጭ መካከል የነበረው ክርክር በሽምግልና እንደተጨረሰ እየታወቀ ፍ/ቤቱ ለዳኝነት መከፈል ያለበት የገንዘብ መጠን ክሱ በቀረበበት የገንዘብ መጠን ልክ ነው በማለት የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው።

ውሣኔ፡– የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ተሻሽሎአል።

ሪፖርተር፡– ነፃነት ደምሴ፣ ዋስሁን አስረስ።

ው ሳ ኔ

ዳኞች፡– ቃሲም መሐመድ፣ ሽመልስ ሞገስ፣ ያሲን እድሪስ።

መዝገቡን መርምረን እንዳየነው የአሁኖቹ መልስ ሰጭዎች በሥር ፍ/ቤት በብር 56,720·00 ይግባኝ ባይ ላይ ክስ አቅርበው መልስና የመልስ መልስ ከተሰጣጡ በኋላ ክርክራችንን በስምምነት ስለጨረስን ስምምነታችንን ተቀብሎ ፍ/ቤቱ መዝገቡን ይዝጋልን በማለት ስለአመለከቱ ፍ/ቤቱ የስምምነቱን ሰነድ ተቀብሎ ከመረመረና ለህግና ለሞራል ተቃራኒ አለመሆኑን ከአረጋገጠ በኋላ መዝገቡን ዘግቶ የአሁኑ ይግባኝ ባይ ክስ በቀረበበት ገንዘብ መጠን የዳኝነቱን ይክፈል በማለት ትእዛዝ ሰጥቶአል።

የአሁኑ ይግባኝ የቀረበው በዚህ ትእዛዝ ቅር በመሰኘት ሲሆን እኛ ጉዳያችንን በእርቅ የጨረስን ሲሆን የተስማማነውም ብር 5,000·00 ለመልስ ሰጭዎች ለመክፈል ነው፣ የዳኝነቱንም መክፈል ያለብኝ በዚሁ በብር 5,000·00 መሆን ሲገባው ለብር 56,720·00 ክፈል የተባልኩት አለአግባቡ ነውና ሊሻሻልልኝ ይገባል የሚል ነው።

መልስ ሰጭውም እኛ በዚህ ረገድ የምናቀርበው ክርክር ስለሌለን ፍ/ቤቱ የመሰለውን ይወስን በማለት መልስ ሰጥተዋል።

በዚህ ዓይነት አሁን ውሳኔ ሊያገኝ የሚገባው ነጥብ ይግባኝ ባይ ለዳኝነት መክፈል የአለበት ክስ በቀረበበት ገንዘብ መጠን ልክ ነው ወይስ በሽማግሌዎች በተወሰነው ገንዘብ መጠን ነው የሚለው ነው።

በመሠረቱ የዳኝነቱን መክፈል የአለበት ከሳሽ ሲሆን የሚከፍለውም በሚጠየቅ የገንዘብ ወይም መብት መጠን እንደሆነ የፍ/ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ያስገንዝባል። 226-228 ፍ.ሥ.ሥ.ሥ.ሕ

Is this correct see 476

አሁን በያዝነው ጉዳይ ግን ቀድሞ መዝገቡ የተከፈተው በደሀ ደንብ ነው። በዚህ ዓይነት መዝገብ ተከፍቶ ለከሳሹ በተፈረደ ጊዜ ከሳሹ የሚጠየቀውን ዳኝነት መክፈል እንደአለበት ሕጉ ይወስናል። በዚህ ዓይነት መፈፀም ሲገባው ብዙውን ጊዜ የዳኝነቱን ተከሳሹ ይክፈል እየተባለ ሲወስን ይታያል። ተከሳሹ ይክፈል ሲባልም የሚከፍለው በተወሰነበት ገንዘብ መጠን እንጂ ክስ በቀረበበት ገንዘብ መጠን አይደለም፣ ሌላውን የሚከፍልበት ምክንያትም አይኖርም።

Art 177/45 2(ሀ) = 10 ሺ each

አሁን ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ይግባኝ ባይ በፍ/ቤት ባይወሰንበትም በሽማግሌዎች ብር 5,000·00 ለመልስ ሰጭዎች እንዲከፍል ተወስኖበታል። ይህንን ውሳኔም የሥር ፍ/ቤት ተቀብሎ በማጽደቅ መዝገቡን ዘግቶታል። የሽማግሌዎቹን ውሳኔ ከተቀበለ በውሳኔው መሠረት የዳኝነቱን ክፈል ማለት ሲገባው ክስ በቀረበበት ገንዘብ መጠን ይግባኝ ባይን ክፈል የአለው አግባብ ሆኖ አላገኘነውም።

ስለዚህ የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ብሔር ሥ/ሥ/ሕግ ቁ· 348/1/ መሠረት አሻሽለን ይግባኝ ባይ በተወሰነበት ገንዘብ መጠን የዳኝነቱን ይክፈል ብለናል።

የዚህ ውሳኔ ግልባጭ በሸኚ ደብዳቤ ለከፍተኛው ፍ/ቤት ይተላለፍ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልስናል። ሐምሌ 5 ቀን 1986 ዓ·ም·።

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.565
ጥር 24 ቀን 1994ዓ/ም

ዳኞች፡- ፍስሀ ወርቅነህ
መቅደስ ተስፋዬ
ደስታ ገብሩ

ይግባኝ ባይ፡- አቶ ባዩ እሸቱ ወራሾችና ሞግዚት ወ/ሮ ፀሐይ አስፋው ቀረቡ፡
መልስ ሰጭዎች፡- 1. መባዕስላሴ ፈለቀ ቀረበ
2. ሜሮን ስዩም ሞግዚት ወ/ሮ ፀሐይ ወ/አማኑኤል አልቀረበችም፡
መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

ይግባኙ የቀረበው የዞን ፍ/ቤት በፍ/መ/ቁ.1640/82 ሐምሌ 5 ቀን 1987ዓ/ም በዋለው ችሎት በሰጠው ውሣኔ ላይ ሲሆን የክርክር አመጣጥ እንደሚከተለው ሠፍሯል፡፡

በሥር ፍ/ቤት የአሁን መልስ ሰጭዎች በይግባኝ ባይ ላይ ያቀረቡት ክስ የሥር ተከሣሹ አቶ ባዩ እሸቴ እና ሟች እናታችን ወ/ሮ እመቤት ይገዙ በ1976ዓ/ም ጋብቻ መስርተው ጥቂት ጊዜ እንደቆዩ ባለመስማማታቸው ተለያይተው እያሉ እናታችን ከዚህ ዓለም በሞት የተለየች ሲሆን ተከሣሹ/የአሁን ይግባኝ ባይ/ የእናታችን የግል ንብረት የሆነው በየካ አውራጃ ቀበሌ 04 በቤት ቁጥር 943 የተመዘገበውን ቤት እና ልዩ ልዩ ቁሳቁስ በእጁ አድርጐ ይጠቅማል ቤቱንም ያከራያል፣ ለቤቱ ማሰሪያ ከባንክ በብድር የተገኘውን ገንዘብ ተጠቅሞበታል፣ በማለት የተዘረዘሩትን ንብረቶች በመገመትና የቤቱን ኪራይ ገንዘብ በማሰላት ብር 226,000 /ሁለት መቶ ሃያ ስድስት ሺህ ብር/ ድርሻችን ስለሆነ ይክፈለን በማለት ክስ መስርተዋል፡፡

የሥር ተከሣሽ የአሁን ይግባኝ ባይም ቀርቦ ፍ/ቤቱ ይህን ጉዳይ የማየት ሥልጣን የለውምና ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት መቃወሚያ ካቀረበ በኋላ ቤቱ የጋራ ንብረት መሆኑን ገልፆ ስለተቀሩት ተካራዎች ስለቤት ኪራይና ስለባንክ ዕዳ እንዲሁም የንብረቶችን ግምት አስመልክቶ የራሱን ክርክር አቅርቧል፡፡

የሥር ፍ/ቤትም የሥር ተከሣሽ የአሁን ይግባኝ ባይን መቃወሚያ ውድቅ በማድረግ ፍሬ ጉዳዩን በተመለከተ የቀረበውን ክርክር መርምሮ ክርክር የተነሣበት ቤት የሥር ተከሣሽ /የአሁን ይግባኝ ባይ እና የሟች የወ/ሮ እመቤት የጋራ ንብረት መሆኑን፣ የቤት

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
ፊርማ ... ቀን 29.5.94

ቁሣቁሶችን በተመለከተ ተከሣሹ ስላላስተባበለ ቤቱ ተገምቶ በቀረበው መሠረት ተከሣሽ ለከሣሾች ድርሻቸውን ከፍሉ እንዲያስቀር፣ ይህን ካልቻለ ከሣሾች ድርሻውን ከፍለው እንዲያስቀሩ፣ ካልሆነ ቤቱ ተሸጦ እኩል እንዲከፋፈሉ፣ ከተከሣሽ የምትወለደው ልጅ ድርሻ እንዲጠበቅ የባንኩም ዕዳ በጋራ የሚመለከታቸው መሆኑን የቤት ቁሳቁስም የጋራ ንብረት ስለሆነ ተከሣሹ ግምቱን ከፍሉ እንዲያስቀር፣ ካልቻለ ከሣሾች የተከሣሹን ድርሻ ግምት ከፍለው ንብረቶቹን እንዲያስቀሩ ይህ ካልሆነ ንብረቶቹ በጨረታ ተሸጠው በየድርሻቸው እንዲከፋፈሉ፣ የቤቱን ኪራይ በተመለከተ ከሣሾች ያቀረቡትን ጥያቄ ባለመቀበል የዳኝነቱን ሂሣብ ክስ በቀረበበት መጠን በቅድሚያ ከሣሾች ከፍለው ተከሣሹ በተወሰነላቸው መጠን በታሪፍ መሠረት እንዲተካላቸው፣ የጠበቃ አበል ለከሣሾች በተወሰነው መጠን 10% ተከሣሹ እንዲከፍል ሌሎች ወጭዎችን በቁርጥ ብር 200 ተከሣሽ ለከሣሾች እንዲከፍል በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

የሥር ተከሣሹ የአሁን ይግባኝ ባይ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ነሐሴ 30/87 የተጻፈ የይግባኝ ቅሬታ ያቀረበ ሲሆን ይህ ፍ/ቤት ቅሬታውን መርምሮ ይግባኝ ባዩ በሥር ፍ/ቤት ረቺ ሆኜ ሣለሁ ንብረቱን እንድካፈል ሣይጠይቀኝ ወጭና ኪሣራ እንዲሁም የጠበቃ አበል ክፈል በማለት የተወሰነብኝ ያለአግባብ ነው በማለት ያቀረበውን ቅሬታ ብቻ ለመርመር ይግባኙ ያስቀርባል በማለት መልስ ሰጭዎች መልስ እንዲሰጡበት ሰኔ 27/93 በዋለው ችሎት ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡

መልስ ሰጭዎችም በትዕዛዙ መሠረት ጥቅምት 2/94 በተጻፈ መልስ ይግባኝ ባይ በሥር ፍ/ቤት ረቺ እንጂ ተረቺ አይደለሁ ለሚለው ቤቱ የጋራ ሊሆን ይገባል ቢባልም ይግባኝ ባዩ በእናታችን ቤት እንዳንደርስ ከልክሉ በግሉ ሲጠቀምበት ነበር፣ እንዲያካፍል የተደረገውም በፍርድ እንጂ በፈቃደኛነት አይደለም ስለዚህ ረቺ ሊባል አይችልም፡፡ ከሁሉም በላይ ደግሞ የሥር ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ ላይ ይግባኝ ቀርቦ ካለው ፍ/ቤት በመ/ቁ. 555/88 ውሣኔ የሰጠበት ስለሆነ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.5.1.2. አንጻር እንደገና ሊያነሣው ሰለማይችል ይግባኙ ተሠርዞ ኪሣራ ተከፍሉን እንሠናበት በማለት ተከራክረዋል፡፡

ይግባኝ ባይም ጥቅምት 30/94 በተጻፈ የመልስ መልስ ቅሬታውን አጠናክሯል፡፡

በኛም በኩል የግራ ቀኙን ክርክር እንደመረመርነው የሥር ፍ/ቤት ወጭና ኪሣራ እንዲሁም የጠበቃ አበልን አስመልክቶ የሰጠው ውሣኔ ምን ጉድለት አለው? የሚለው ነጥብ የፍ/ቤቱን ውሣኔ የሚሻ ጭብጥ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

በቅድሚያ መልስ ሰጭዎች የሥር ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ ላይ ለዚህ ፍ/ቤት ይግባኝ ቀርቦ በመ/ቁጥር 583/88 ውሣኔ ያገኘ ስለሆነ በድጋሚ ሊቀርብ አይችልም ለሚሉት የመ/ቁ.555/88 አስቀርበን እንዳየነው የአሁን መልስ ሰጭዎች የሥር ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ ላይ ይግባኝ አቅርበው በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.337 መሠረት መልስ ሰጭዎችን

ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ግልባጭ
ቀን 29.5.94

አያስቀርብም ተብሎ የተዘጋ መሆኑን የሚያሣይ ከመሆኑ በቀር ይግባኝ ባይ ይግባኝ አቅርቦ የተሰጠ ውሣኔ ባለመሆኑ ክርክራቸው ተቀባይነት ያለው አይደለም፡፡

ወደ ዋናው ጉዳይ ስንመለስ ይግባኝ ባዩ በሥር ፍ/ቤት እኔ ረቺ ሆኜ እያለሁ ወጭና ኪሣራ መክፈል የለብኝም ለሚለው ምንም እንኳ የሥር ከሣሾች የአሁን መልስ ሰጭዎች ክርክር የተነሣበት ንብረት የግል ነው ብለው ተከራክረው የጋራ ነው ተብሎ የተወሰነ ቢሆንም የሥር ተከሣሹ ክሣሾች በክስ ማመልከቻው የተጠየቁትን ንብረት በድርሻቸው እንዲከፈል ስለተወሰነበት ሙሉ ለሙሉ ረቺ ነው ለማለት አይቻልም ከዚህም በላይ ደግሞ ንብረቱን እንዲከፍል ሣይጠይቁኝ ለሚለው የመልስ ሰጭዎች የናታችን ንብረት ይገባናል ብለው ክስ ባቀረቡ ጊዜ ድርሻቸውን እንዳያገኙ የተለያዩ መቃወሚያዎችን በማቅረብ ሲከራከራቸው ቆይቶ በፍርድ ኃይል ንብረቱን እንዲያካፍል የተፈረደበት በመሆኑ ከመነሻውም ንብረቱን ለማካፈል ፈቃደኛ ነበር ሊባል የሚችል ባለመሆኑና የሥር ከሣሾችን ለወጭ ያደረጋቸው መሆኑ ስለሚያጠራጥር የሥር ፍ/ቤት ይህን ሁሉ በግንዛቤ በማስገባት መልስ ሰጭዎች በተወሰነላቸው መጠን ተከሣሽ/ይግባኝ ባዩ ወጭና ኪሣራ እንዲከፍል መወሰኑ በአግባቡ ነው፡፡ ይሁንና የጠበቃ አበልን በተመለከተ ግን መልስ ሰጭዎች በተፈረደላቸው መጠን 10% እንዲከፈላቸው የተወሰነው ሊሻሻል የሚገባው ሆኖ ስለተገኘ የጠበቃ አበሉን በተመለከተ የተሰጠውን ውሣኔ ብቻ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348/1/ መሠረት አሻሽለን ይግባኝ ባይ ለመልስ ሰጭዎች በተወሰነላቸው መጠን 5% የጠበቃ አበል ይክፈላቸው ብለናል፡፡

የሥር ፍ/ቤት በዚሁ መሠረት እንዲያስፈጽም የዚህ ውሣኔ ግልባጭ ይድረሰው፣ ግራ ቀኙ የዚህ ፍ/ቤት ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፣ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፣ የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ትክክል ግልባጭ
አ.ገ/
ቀን 29/5/2

የክልል 14 መስተዳድር
ጠቅላይ ፍርድ ቤት
የፍትሐ ብሔር ችሎት

አገሬ ገ/ሕ

ይግባኝ ባይ፡- ወ/ሮ ዘውዴ ገ/ማርያም

መልስ ሰጭ፡- ደገፉ ጅማ

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 1161/87

ስለ ፍ/ቤት ወጭና ኪሣራ ክፍያ፡- ረቺው ወገን ወጭና ኪሣራ ለማግኘት ስላለው መብት (Costs follow the event) የወጭ ዝርዝር እንዲቀርብ ስለማዘዝ፡- የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 463፡፡

ይግባኙ የቀረበው መልስ ሰጭ የዕቁቡ ፀሐፊ ሌሎች የዕቁቡ ዳኛ ሆነው ፀሐፊው በዳኛው ዳኛው በፀሐፊው እየተመካካኙ ችግር ስለፈጠሩብኝ በፍርድ ኃላፊው ተለይቶ እንዲወሰንልኝ በቅን ልቦና አጣምሬ በመክሰሴ ለወጭና ኪሣራ ኃላፊ ትሆኛለሽ ብሎ ከፍተኛው ፍ/ቤት የወጭ ዝርዝር እንዲቀርብ መፍቀዱ ከሕግና ሥነ ሥርዓት ውጭ ነው በማለት ነው፡፡

ውሣኔ፡- የከፍተኛው ፍ/ቤት ውሣኔ ፀንቷል፡፡

ሪፖርተር፡- ምዕራፍ አበራ

ት እ ዛ ዝ

ዳኞች፡- መኰንን አምቦ፣ ሽመልስ ሞገስ፣ ፈንታ አየለ፡፡

ይግባኝ የቀረበው ዞን ፍ/ቤት በፍ/መ/ቁ 708/85 ሚያዝያ 9/87 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአሁን መልስ ሰጭ ከክሱ በነፃ ይሰናበታል ካለ በኋላ ኪሣራና ወጭ ዝርዝር እንዲያቀርብ ሲል የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም ነው፡፡

የአሁኗ ይግባኝ ባይ በእቁብ ገንዘብ ክፍያ መነሻ በሥር ፍ/ቤት ከተራ ቁጥር 1 እስከ 6 በተመለከቱት ተከሳሾች ላይ ክስ መሰረተች፡፡ ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ እንዳበቃ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ አምስቱም ተከሣሾች እንዲከፍሉ ስወሰን የአሁን መልስ ሰጭ ማለትም 6ኛው ተከሳሽ የእቁቡ ፀሐፊ እንደ መሆኑ የእቁቡን ሰነድና ማኅደር ከመጠበቅ በስተቀር ከገንዘብ ጋር ምንም ዓይነት ግኑኝነት ስለሌለው ለክሱ ኃለፊ አይሆንም በማለት ሲወስን አለአግባብ ተከሶ ለተጉላላበት የወጭ ዝርዝር እንዲያቀርብ በማለት ወሰነ፡፡

ይግባኝ ባይ በዚሁ ውሳኔ ቅር ተሰኝቻለሁ ስትል ሰኔ 1/87 ዓ.ም የተጻፈ የይግባኝ ቅሬታ ማሰሚያ ማመልከቻ አቅርባለች፡፡

ቅሬታዋም ባጭሩ ሲታይ መልስ ሰጭ የእቁቡ ፀሐፊ ሌሎች የእቁብ ዳኛ ሆነው ፀሐፊው በዳኛው ዳኛው በእቁቡ ፀሐፊ እየተመካካኙ ችግር ስለፈጠሩብኝ በፍርድ ኃላፊው ተለይቶ እንዲወሰንልኝ በቅን ልቦና አጣምሬ በመክሰሴ ለወጭና ኪሣራ ኃላፊ ትሆኛለሽ ተብሎ የወጭ ዝርዝር መፈቀዱ ከሕግና ከሥነ ሥርዓት ውጭ ከመሆኑም በላይ ተገቢነት አለው ሊባል ስለማይገባው ለመልስ ሰጭ ወጭና ኪሣራ ኃላፊ ትሆኛለሽ ተብሎ የተሰጠው ትእዛዝ እንዲሰረዝልኝ የሚል ነው፡፡

የይግባኝ ባይዋ ቅሬታ ከላይ ባጭሩ እንደተጠቀሰው ሲሆን ይኸንኑን ከሥር መዝገቡ ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡ እንደተረዳነው የአሁንዋ ይግባኝ ባይ

what was her conduct

the general rule

በመልስ ሰጭና 5 ሌሎች ተከሣሾች ላይ ክስ መስርታ ለበርካታ ቀጠሮዎች መልስ ሰጭ ተመላልሶ ሲከራከር ከሰነበተ በኋላ ክስ ለቀረበበት ገንዘብ ኃላፊ አይደለም ተብሎ ተወስኖለታል፡፡ ይግባኝ ባይዋ ባቀረበችው የቅሬታ ማመልከቻ ለመልስ ሰጭ ወጭና ኪሣራ ኃላፊ መሆን አይገባኝም ከማለት በስተቀር መልስ ሰጭ ከክሱ በነፃ ይሰናበታል በመባሉ ቅሬታ እንደሌላት ነው፡፡ በዚህም መሠረት መልስ ሰጭ ከክሱ ነፃ ነው ተብሎ ከተወሰነና በዚሁ ውሳኔ ቅሬታ ያለው ወገን ከሌላ ይግባኝ ባይዋ አለአግባብ ክስ መስርታ ስላጉላላች በክሱ ምክንያት መልስ ሰጭ ያወጣውን ወጭና ኪሣራ የማትተካበት ምክንያት አይኖርም፡፡ በመሆኑም በሥር ፍ/ቤት በይግባኝ ባይዋና በመልስ ሰጭ መካከል በተካሄደው ንጥጥር መልስ ሰጭ ረቺ እንጂ ተረቺ አይደለም፡፡ ስለሆነም በፍ/ብሕ/ሥ/ሥ/ቀ. 463 መሠረት ተረቺ ለረቺ ኪሣራ ለመክፈል ይገደዳል፡፡

ስለሆነም ዞን ፍ/ቤት መልስ ሰጭ በተካሄደው ክርክር ያጋጠመው ወጭና ኪሣራ እንዳለው ዝርዝሩን እንዲያቀርብ ሲል የሰጠው ውሳኔ የሚነቀፍበት ምክንያት ስላላገኘን በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 337 መሠረት ይግባኙን ባለመቀበል መዝገቡን ዘግተን መልሰናል፡፡ ጥቅምት 5 ቀን 1988 ዓ.ም.

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.600/88

ጥር 5 ቀን 1991 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መስፍን ገብረሀይወት

ፈጠነ ዱሬሳ

መቅደስ ተስፋዬ

ይግባኝ ባይ፡- ኪራይ ቤቶች አስተዳደር ድርጅት አልቀረበም፡፡

መልስ ሰጭ፡- የኢትዮጵያ አየር መንገድ አልቀረበም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ ፣

በዚህ ጉዳይ ይግባኝ ባይ አድማስ አየር አገልግሎት የሚጠቀምበትን በወረዳ 21 ቀበሌ 01 ቁጥር 29/5 የሆነውን የከሣሽን ቤት ኪራይ ስላልከፈለው ውዝፉን ከነወለዱ ብር 15,761.30/እስራ አምስት ሺህ ሰባት መቶ ስድሳ አንድ ብር ከሰላሣ ሣንቲም/ መልስ ሰጭው እንዲከፈለው በዞን ፍርድ ቤት ክስ ይመሰርታል፡፡

መልስ ሰጭ ገንዘቡን ከነወለዱ በሙሉ የከፈልን ስለሆነ መዝገቡ እንዲዘጋ በማለት ይጠይቃል፡፡

ይግባኝ ባይ በበኩሉ ዋናው ገንዘብ ከነወለዱ ቢከፈለውም በክሱ ምክንያት የደረሰበት ወጪና ኪሣራ ያልተከፈለው ስለሆነ እንዲከፈለው ይጠይቃል፡፡

የሥር ፍርድ ቤት የከሣሽን የወጪና ኪሣራ ጥያቄ ባለመቀበል መዝገቡን ይዘጋዋል፡፡

ይግባኙ የቀረበው ይህን ትእዛዝ ለማስለወጥ ነው፡፡ የቅሬታ ፍሬ ነገሩም ወጪና ኪሣራው የደረሰው በመልስ ሰጭው ቸልተኝነት ስለሆነ ወጪና ኪሣራ ሊከፈል ይገባዋል የሚል ነው፡፡

መልስ ሰጪ በመልሱ ዕዳው ከነወለዱ ተከፍሏል፡፡ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ሊፀና ይገባዋል ከቴምብር ቀረጥ ውጪ ያደረገ ለመሆኑ፣ ፎቶ ኮፒ ለማስነሳቱና ወጪ ስለመደረጉ የቀረበ ማስረጃ የለም የጠበቃ አበል የተጠየቀው ገንዘብ ይግባኝ ባይ በነገረፈጅ የሚከራከር ስለሆነ ያወጣው ወጪ የለም፡፡ ጥያቄው ውድቅ ሊደረግ ይገባዋል በማለት ተከራክሯል፡፡

ፍ/ቤቱ መዝገቡን መርምሯል፡፡ የሥር ፍ/ቤት የከሣሽን ክስ አምኖበትና ወስኖለት ሳለ በክሱ ምክንያት ያወጣውን ወጪና ኪሣራ ለማለፍ የሚያበቃ ምክንያት አልሰጠም፡፡ ስለዚህ የከሣሽን ወጪና ኪሣራ ባለመቀበል የሰጠው ትእዛዝ ተሽሮአል፡፡ ለምን?

ይግባኝ ባይ የወጪና ኪሣራ ዝርዝሩን አቅርቦ የሥር ፍርድ ቤት አስፈላጊውን ካጣራ በኋላ ውሣኔ እንዲሰጥበት ተወስኗል፡፡

የውሣኔውን መሻር እንዲያውቀውና ይግባኝ ባዩ የሚያቀርበውን ዝርዝር መርምሮ ውሣኔ እንዲሰጥበት የዚህ ውሣኔ ግልባጭ ለሚመለከተው ፍርድ ቤት ይተላለፍ፡፡ ይጻፍ፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

/ባአ

ክፍል ሁለት

የክልል 14 መስተዳድር ጠቅላይ ፍርድ ቤት የፍትሐ ብሔር ችሎት

ይግባኝ ባይ፡— መሐመድ ሲራጅ ዓሊ

መልስ ሰጭ፡— ዘውገ ለማ

የፍ·ይ·መ·ቁ·1381/85

ክሶችን ስለማጣመር፡— ስለ ሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን፡— ፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ·9፡— ስለዳኝነት ገንዘብ አከፋፈል፡— የፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 215(1)226 (3) እና 230፡— በገንዘብ ግምት ሊወሰን ስለማይቻል ሀብት፡— የፍ·ብ·ሥ·ሥ·ቁ·18፡— የሁከት ይወገድልኝ ጥያቄ በፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 18 መሠረት ሊቀርብ ስለሚ ልበት ሁኔታ፡— ክስ የሚቀርብበትን የገንዘብ መጠን በተመለከተ መብትን ብቻ ለማረጋገጥ (ዲክላሬቶሪ ጀጅመንት) በሚቀርብ ክስና ይዞታን ለማስመለስ በሚቀርብ ክስ መካከል ስላለው ልዩነት። ስለጣልቃ ገብነት፡— ስለሚፈቀድበት ሁኔታ፡— የፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 41።

ከፍተኛው ፍ/ቤት መልስ ሰጭ በይግባኝ ያቀረበውን የሁከት ይወገድልኝ ጥያቄ በመቀበልና፡— መልስ ሰጭ ተገቢው ዳኝነት ሳይከፈልበት የቀረጠ ክስ ነው በማለት ያቀረበውን ተቃውሞና ክስ የቀረበበት ንብረት ሶስተኛ ወገን ያቀረበውን ጥያቄ ውድቅ በማድረግ ክርክር የተነሳበት መኪና ከሚገኝበት ቦታ ተይዞ ለመልስ ሰጭው ይመለስ በማለት የአውራጃውን ፍ/ቤት ውሣኔ ስለሻረው ይህንኑ በመቃወም የቀረበ ይግባኝ ነው።

ውሣኔ፡— የሁለቱም የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔዎች ተሽረዋል።

አንድ ክስ የመብት ማረጋገጥ ጥያቄ ብቻ (ማለትም ዳክላራቶራ ጀጅመንት) ለማግኘት የቀረበ ሳይሆን በይዞታዬ ሥርየነበረ ንብረት ይመለስልኝ በማለት የቀረበ ሲሆን ንብረቱ በመመለሱ ለከሳሽ የሚያስገኘው በገንዘብ ሊገመት የሚችል ጥቅም ሲኖር በሌላ በኩል ደግሞ ንብሽቱ ባለመመለሱ ከሳሽ የሚያጣው በገንዘብ ሊገመት የሚችል ጉዳት አለ። ስለሆነም የይዞታ ጥያቄ በአብዛኛው የንብረት መብት ወይም በንብረት ከመጠቀም መብት ጋር የተያያዘ በመሆኑ መብቱ ኢኖኖሚ ነክ ነው። ኢኮኖሚ ነክ መብት ደግሞ ራሱ ቃሉ እንደሚያመለክተው በገንዘብ ሊገመት የሚችል መብት በመሆኑ በፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 18 ሥር የሚወድቅ አይሆንም።

ሪፖርተር፡— ከድር መሐመድ

ው ሣ ኔ

ዳኞች፡— መኮንን አምቦ፣ ሽመልስ ሞገስ፣ ፀጋይ መብራህቱ።

ለዚህ ይግባኝ ምክንያት የሆነው የከፍተኛው ፍርድ ቤት ሚያዝያ 26 ቀን 1985 ዓ·ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሣኔ ሲሆን የጉዳዩ የስር አመጣጥ ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘረው ነው። የአሁኑ መልስ ሰጭ አቶ ዘውገ ለማ ሕዳር 2 ቀን 1984 ዓ·ም ለአውራጃው ፍርድ ቤት በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 18 መሠረት በአቀረቡት የሁከት ይወገድልኝ ክስ በእኔ ገንዘብ ከውጭ አገር ጓደኛዬ ገዝቶ አስቀድሞ በነበረው ችግር ለአላላክ እንዲያመች በተከሳሽ ስም የተላከችው መኪና በተከሳሽ ስም ስለገባች ብቻ መኪናዋ በእጅ እያለች ከቅን ልቦና ውጭ ያለአግባብ ለመበልጸግ አስቦ ሁከት በመፍጠር ንብረቱን የግል ለማድረግ በማቀዱ ተከሳሽ በጉልበት ነጥቆ ወስዷታል። ስለዚህ ተከሳሽ ከቅን ልቦና ውጭ ዓይነት ቁልፍ አዘጋጅቶ በሩን በመስበር ነሐሴ 11 ቀን 1983 ዓ·ም ከቀኑ 8 ሰዓት ከቆመችበት የቤንዚን ማደያ በሃይል ሰብሮ የወሰዳት ስለሆነ ሁከቱ ታወግዶ መኪናዋን እንዲመልስ እንዲወሰንልኝ በማለት ያመለክታሉ። ተከሳሹ አቶ መሐመድ ሲራጅ ታህሣሥ 13 ቀን 1984 ዓ·ም በፃፉት መልስ ሁከት ተፈጥሮበታል የተባለው መኪና በእጅ ለመዳሰስና በዓይንም

ለመታየት የሚችል ግዙፍ ንብረት ስለሆነ በገንዘብ ሊገመት የሚችል ነው። በመሆኑም በመኪናዋ ምክንያት የሚቀርበው ክስ በፍ·ሥ·ሕ·ቁ· 226/31 መሠረት ተገምቶና የገንዘቡ ልክ ተገልጾ በመቅረብ የዳኝነት ገንዘብ መከፈል አለበት። የዳኝነት ገንዘብ ካልተከፈለ በፍ·ብ·ሥ·ሕ·ቁ· 215/1 መሠረት አቤቱታው ተቀባይነት ለማግኘት ስለማይችል መዝገቡ ተዘግቶ እንድሰናበት፤ በሌላ በኩል ከሳሽ በመኪናዋ ላይ ምንም መብት ስለሌላቸው በፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 33/2 መሠረት ክስ ማቅረብ አይችሉም (ዝርዝሩን ከመዝገቡ ይመልከቱ) በማለት ተከራክሯል።

በሌላ በኩል ከሳሽና ተከሳሽ የሚከራከሩበትን መኪና በግዥ የተረከብኩት ስለሆነ በፍ·ብ·ሕ·ሥ·ሥ·ቁ·41 መሠረት ጣልቃ ገብቼ ለመከራከር ይፈቀድልኝ በማለት አቶ ጌታቸው ነጋሽ ያመለክታሉ። የአውራጃው ፍርድ ቤት የሁከት ይወገድልኝ ጥያቄን በሚመለከት የተፈጠረ ሁከት የለም በማለት መዝገቡን ዘግቶአል። በዚሁ ውሣኔ ቅር በመሰኘት የአሁኑ መልስ ሰጪ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርቧል። የይግባኝ ቅሬታው ፍሬ ሃሳብ መኪናው በመልስ ሰጪው ስም ከውጭ ቢገባም ይግባኝ ባይ ቀረጡን በባንክ በኩል ለጉምሩክ ከፍለው መኪናውን ተረክበው ላባጅ አስደርገው በይዞታቸው ስር ከቆመበት ቤንዚን ማደያ መልስ ሰጪ በሩን ሰብረው በዓይነት ቁልፍ መኪናውን በመውሰድ የይግባኝ ባይን ይዞታ በማሳጣታቸው ሁከት ፈጥሯል። ስለዚህ መልስ ሰጪ የፈጠሩት ሁከት እንዲወገድ እንዲወሰንልን የሚል ነው፡ ለዚህ ይግባኝ ቅሬታ መልስ ሰጪ ለአውራጃው ፍርድ ቤት ያቀረበውን ክርክር በማጠናከር ያቀረበ ስለሆነ መደጋገም ሳያስፈልግ አል ፈነዋል (ዝርዝሩን ከመዝገቡ ይመልከቱ)።

በሌላ በኩል አቶ ጌታቸው ነጋሽ በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 39·40·41 መሠረት ጣልቃ እንዲገባ እንዲፈቀድላቸው ጠይቀዋል። የማመልከቻቸው ፍሬ ሃሳብ፡ ይግባኝ ባይና መልስ ሰጪ የሚከራከሩበትን መኪና የገዛሁኝ ስለሆነ ጣል ቃ ለመግባት ይፈቀድልኝ የሚል ነው። ከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከመረመረ በኋላ የጣልቃ ገብነቱን ጥያቄ አልተቀበልነውም በማለት ሲወስን የአውራጃው ፍርድ ቤት ሁከት አልተፈጠረም በማለት የሰጠውን ውሣኔ በመሻር ክርክር የተነሳበት መኪና ከሚገኝበት ቦታ ተይዞ ለይግባኝ ባይ ይመለስ በማለት ወስኖአል።

በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት አቶ መሐመድ ሲራጅ በፍ/ይ/መ/ቁ·1318/85 የይግባኝ ቅሬታ ያቀረበ ሲሆን አቶ ጌታቸው ነጋሽ በመዝገብ ቁጥር 1319/85 የይግባኝ ቅሬታ አቅርቧል። በሁለቱም የይግባኝ ቅሬታ የተነሱት ጥያቄዎች በአንድ ዘንግ የሚመደብ ስለሆነ ሁለቱን መዛግብት ተጣምረው እንዲታዩ አዘናል። በዚሁ መሠረት አቶ መሐመድ ሲራጅ ያቀረበው የይግባኝ ቅሬታ ሲታይ መኪናዋ አገር ውስጥ ከገባች በኋላ በማንኛውም የመንግሥት መ/ቤቶች ሊከፈልየሚገባውን ክፍያና ሕጋዊ ሰነዶችን በስሜ በማስቆረጥ ባለቤትነትንና ይዞታን በሕጋዊ መንገድ በማረጋገጥ መኪናውን የተረከብኩ ስለሆነ ለመልስ ሰጪ በአደራ የሰጠሁበት ወይም የሸጥኩበት ማስረጃ አልቀረበም፡ በሌላ በኩል መልስ ሰጪ የዳኝነት ገንዘብ ሳይከፍሉ ክስ ማቅረብ እንደማይችሉ እየታወቀ የዞን ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ያለአግባብ ነው የሚል ነው። መልስ ሰጪ በሰጠው መልስ በመኪናው ግምት መጠን ዳኝነት መክፈል አለበት የተባለው በአውራጃ ፍርድ ቤት ቀርቦ ተቀባይነት ያጣና መስቀለኛ ይግባኝ ያልቀረበበት ስለሆነ ተቀባይነት የለውም። እንደዚሁም የይግባኝ ክርክር ያስነሳውን መኪና መልስ ሰጪ ላባጅ አስደርገው የቆሙትን መኪና ቁልፍ በመልስ ሰጪ እጅ እንዳለ በዓይነት ቁልፍ በሩን ሰብረው አስነስተው መውሰዳቸውን እስካል ካዱ ድረስ የፈጠሩት ሁከት ተወግዶ መኪናው ለመልስ ሰጪ ይመለስ መባሉ በአግባቡ ነው በማለት ተከራክሯል።

በሌላ በኩል አቶ ጌታቸው ነጋሽ በመዝገብ ቁጥር 1319/85 ያቀረቡትን የይግባኝ ቅሬታ ስንመለከት ይግባኝ ባይ ጣልቃ ልግባ ብዬ ያመለከትኩት ክርክር ታይቶ በክርክሩ ተካፋይ እንድሆን ሳይወሰንና ተቃውሞዬና የይዞታ መብት ጥያቄዬ

ሳይታይ በጭፍጫፊ የይዞታና የባለቤትነት መብቴን የሚያሳጣ ውሣኔ የሰጠው ያለአግባብ ነው በማለት ቅሬታቸውን አሰምተዋል። አንደኛው መልስ ሰጪ በሰጡት መልስ ይግባኝ ባይ መኪናዋን ገዝቻለሁ በማለት ያቀረቡት የሽያጭ ውል ቀኑና ዘመኑ የተደለዘ፣ ቀኑን ወደኋላ በማድረግ የተዘጋጀ መሆኑን ስለሚያመለክት በክርክሩ ውስጥ ገብተው ለመከራከር የሚያስችላቸው ስላልሆነ የስር ፍርድ ቤት ውሣኔ ይፀናል በማለት ተከራክሯል። ሁለተኛው መልስ ሰጭ በበኩሉ የይግባኝ ባይን ቅሬታ ከመደገፍ በቀር የማቀርበው ተቃውሞ የለኝም በማለት መልስ ሰጥቶአል።

እኛም መዝገቡን መርምረናል። እንዳየነው ክሱ የተመሠረተው በአውራጃ ፍርድ ቤት ሲሆን የቀረበውም በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 18 መሠረት ብር 25 የዳኝነት ገንዘብ ተከፍሎበት ነው። ይሁን እንጂ የአሁኑ ይግባኝ ባይ ማለትም አቶ መሐመድ ሲራጅ ባቀረበው ክርክር መኪናዋ በገንዘብ ልትገመት የምትችል ስለሆነች በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ.226(3) መሠረት ተገቢው ዳኝነት ሳይከፈልበት መዝገቡ ሊከፈት አይገባውም በማለት ተከራክሯል። እኛም እንደመረመርነው የፍትሐ ብሔር ሥነሥግዓት ሕግ ቁጥር 215(1) በሚደነግገው መሠረት በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 230 በተመለከተው የሚቀርቡት ክሶች ሁሉ ዳኝነት ካልተከፈለባቸው ተቀባይነት አያገኙም። ዳኝነቱ የሚከፈለው ደግሞ ክስ የቀረበው በተለይም በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 226/3 በተደነገገው መሠረት ተለይቶ የታወቀ ዕቃ ለማስመለስ የሆነ እንደሆነ ለክሱ መሠረት የሆነውን ነገር ትክክለኛ ዋጋ በማመልከቻው ላይ በመግለጽ ነው። ነገር ግን ከሳሽ ክሱን ባቀረበበት ጊዜ ሁከት በገንዘብ ሊተመን የሚችል ነገር አይደለም በማለት በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 18 መሠረት ብር 25 የዳኝነት ከፍሏል። ስለዚህ ወደ ሌላው ዝርዝር ጉዳይ ከመግባታችን በፊት ክሱ የቀረበው ሁከት የተፈጠረበት መኪና ትመለስልኝ የሚል ከሆነ የሁከት ይወገድልኝ ጥያቄ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 18 መሠረት በገንዘብ ግምት ሊወሰን የማይቻል ነው?

ወይስ አይደለም? የሚለውን ጥያቄ ማየቱ አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል። ለአውራጃው ፍርድ ቤት ከቀረበው ክስ መረዳት የሚቻለው ተከሳሽ በዓይነት ቁልፍ መኪናዋን በጉልበት ነጥቆ በመውሰዱ ሁከት ስለፈጠረብኝ ሁከቱ ተወግዶ መኪናዋ ትመለስልኝ በማለት ከሳሽ መጠየቃቸውን ነው። በሌላ አነጋገር የከሳሽ ጥያቄ በተጨባጭ ሲታይ መኪናዬ ትመለስልኝ ሲባል ደግሞ እንዲሁ ሳይሆን መኪናዋ በመመልስዋ ለከሳሽ በምታስገኘው በገንዘብ ሊገመት የሚችል ጥቅም ሲኖር በሌላ በኩል መኪናዋ ባለመመለስዋ ከሳሽ የሚያጡት በገንዘብ ሊገመት የሚችል ጉዳት አለ ጥያቄው የመብት ማረጋገጥ ጥያቄ ብቻ ማለትም ዲክላራተሪ ጃጅመንት ለማግኘት የቀረበ ሳይሆን ሁከቱ ተወግዶ መኪናዋ ትመልስልኝና በይዞታዬ ስር ትሁን የሚል ነው። የይዞታ ጥያቄ ደግሞ በአብዛኛው ንብረት መብት ወይም በንብረት ከመጠቀም መብት ጋር የተያያዘ በመሆኑ መብቱ ኢኮኖሚ ነክ ነው። ኢኮኖሚ ነክ መብት ደግሞ ራሱ ቃሉ እንደሚያመለክተው በገንዘብ ሊገመት የሚችል መብት በመሆኑ በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 18 ስር የሚወድቅ አይሆንም። በእርግጥ ላይ ላዩን ሲታይ የሁከት ይወገድልኝ ጥያቄ በገንዘብ የማይተመን ሊመስል ይችላል፣ የሁከት ይወገድልኝ ጥያቄ ሁከት የፈጠረው ሰው መኪናዋን ወደነበረችበት ወደ ይዞታዬ እንዲመልስ ይወሰንበት የሚል ጥያቄ ነው። በአጭሩ ከሳሹ የሚፈልገው "ሪሊፍ" መኪናዋ ወደ ነበረችበት ወደ ይዞታው እንትመለስለትና ከመኪናዋ ማግኘት የሚቻለውን ጥቅም (ኤንጆይመንት) ማግኘት እንዲችል የሚቀርብ ጥያቄ በመሆኑ ጥያቄው በገንዘብ የማይተመንበት ምክንያት የለም። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች ተገቢው የዳኝነት ገንዘብ ተከፍሎበት ሊከፈት የሚገባውን ክስ በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 18 መሠረት በአውራጃ ፍርድ ቤት በብር 25 የዳኝነት ገንዘብ ክፍያ ማስተናገጃቸው ሕጋዊ ሆኖ ሳላላገኘነው በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጠውን ውሣኔዎች ሙሉ በሙሉ ሽረናል።

በሌላ በኩል የጣልቃ ገብነቱን ጥያቄ በተመለከተ የቀረበው ይግባኝ ከሁከት ይወገድልኝ ጥያቄ ጋር የሚያገናኘው ነገር የለም። ጣልቃ ገቡ ሁከት ፈጥረሀል ተብሎ ክስ አልቀረበበትም። በሌላ በኩል ጣልቃ ገብ መኪናዋን ገዝቻለሁ የሚል

እንኳ ቢሆን የባለቤትነት ንጥጥር ክስ ቀርቦ ቢሆን ኖሮ ጣልቃ እንዲገባ መጠየቁ አግባብነት ይኖረው ነበር። ነገር ግን ሁከት ፈጥረሃል በሚል ክስ ቀርቦ ጣልቃ ገቡ መኪናዋ የግል ንብረቴ ስለሆነች የሠከት ክርክር ሊነሳበት አይገባምና ጣልቃ ልግባ ብሎ መከራከሩ አግባብነት አለው ብለን ስለማናምን ቅሬታው ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘነውም።

ለማጠቃለል ሁከት ተፈጥሮበታል በማለት ክርክር የሚካሄድበት መኪና በገንዘብ ሊገመት የሚችል በመሆኑ ከሳሽ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 2)251 (1) መሠረት ተገቢውን ዳኝነት ከፍሎ ከሚመሰርት በቀር በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 18 መሠረት ዳኝነት ከፍሎ ክስ መመስረቱ ሕጋዊ ባለመሆኑ ተገቢውን ዳኝነት ሳይከፍል መዝገቡ ሊከፈት አይገባም ተብሎ ሊዘጋ ሲገባው የስር ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን በአግባቡ ባለማጤን የሰጡት ውሣኔ ሕጉን ያላገናዘበ ስለሆነ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ.348/1 መሠረት ሽረናል። መልስ ሰጭ ማለትም አቶ ዘውገ ለማ ይግባኝ ባይ አቶ መሐመድ ሲራጅ ለደረሰበት መጉላላት በቁርጥ 500 ብር(/አምስት መቶ ብር) ይከፍላል ብለናል። የስር ፍርድ ቤቶች በየደረጃ የሰጡት ውሣኔ በዚህ ውሣኔ የተሻረ መሆኑን እንዲያውቁና በዚህ ውሣኔ መሠረት እንዲያስፈጽም የዚህ ውሣኔ ትክክለኛ ግልባጭ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት ይላክለት በማለት መዝገቡን ዘግተን ወደ መዝገብ ቤት መልሰናል።ይህ ፍርድ ዛሬ የካቲት 29 ቀን 1987 ዓ.ም. አ.አ ተሰጠ። የዚህ ውሣኔ ግልባጭ ከመዝገብ ቁጥር 1319/85 ጋር ይያያዝ።

የደንጋይ ገንዘብ 18 ቁጥር 226(2)

ጋሪ

በጠቅላይ ፍርድ ቤት
የፍትሐ ብሔር ውሣኔዎች

ይግባኝ ባይ፡– ይታክቱ መንግሥቱ

መልስ ሰጭ፡– የቀጫ ሰፈር ሴቶች እድር

የፍ.ይ.መ.ቁ.1078/80

የፍትሐ ብሔር ሥነ ሥር.ት፡– ስለሥረ ነገር የዳኝነት ሥልጣን፡– የፍ.ጥ.ሥ.ሥ.ቁ.9፡– ስለዳኝነት ገንዘብ አከፋፈል፡– የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ.215፡– በገንዘብ ግምት ሊወሰን ስለማይቻል ሀብት፡– የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 18፡– የአንድን ሀብት ግምቱን አለማወቅ ሊገመት የማይቻል የሚያሰኝ ስላለመሆኑ፡– በገንዘብ ሊገመት የሚችል ግን ልኩ የማይታወቅ ሀብት ጉዳይን በተመለከተ ስለክስ ሰነዶች አቀራረብ፡– የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 226(2)፡– ጥቅማቸው ገንዘብ ሳይሆን ማስረጃነታቸው ብቸ ስለሆኑ ሰነዶች፡– በገንዘብ ሊገመቱ የሚችሉ ሰነዶች፡– የማይገመት ጉዳይ ከዋናው ክስ ጋር በመዳበል በሚቀርብበት ጊዜ ስለክስ ሐቀራረብ፡– የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ.30።

ይግባኝ ባይ የዕድር ገንዘብና ንብረት ያዥ ሆና በምትሠራበት ጊዜ በእጇ የሚገኘውን ንብረትን ሂሳብ አስመርምራ እንድታስረክብ ብትጠየቅ ፈቃደኛ ስላልሆነች የዕድሩን ሂሳብ በሐዋቂ አስመርምራ በመተሳሰብ ገንዘቡን እንዲሁም በእጇ የሚገኘውንም የዕድሩን ንብረቶች፡ ሰነዶችና መዛግብት እንድታስረክብ እንዲፈረድባት ዕድሩ የአስተዳደር ፋይል (በገንዘብ ግምት ሊወሰን የማይችል) ረፍቶ በአውራዳው ፍ/ቤት ያቀረበባትን ርስ ፍ/ቤቱ ከመረመረ በኋላ ዕድሩ ቀደም ሲል የፈረሰ ስለሆነ ልትከሰስ አይገባም በማለት የሰጠውን ውሣኔ ከፍተኛ ፍ/ቤት በይግባኝ ስለሻረው ይህንኑ በመቃወም ቀረበ ይግባኝ ነው።

ውሣኔ፡– ክሱ ከመጀመሪያውኑ ግምት እንደሌለው ጉዳይ ተደርጎ የቀረበው በአግባቡ ስላልሆነ የሁለቱም የበታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ ተሽሯል።

ሪፖርተር፡– ነፃነት ደምሴ።

ፍ ር ድ፡

ዳኞች፡– ታምሩ ወንድም አገኘሁ፡ ዳንኤል ዘውዴ፡ እሸቴ ደምሴ።

በዚሁ ጉዳይ ክሱ የቀረበው በፍት.ሥ.ሥ.ሕግ ቁ. 18 መሠረት ነው። ፍሬ ጉዳዩም ባጭሩ የአሁኑ ይግባኝ ባይ የቀጫ ሰፈር የሴቶች ዕድር ገንዘብና ንብረት ያዥ ነበረች። ዕድሩ ሴትየዋን ሽሮ በምትኳ ሌላ ሰው መድቧል። በእጇ የሚገኘውን የዕድሩን ንብረትና ሂሣብ አስመርምራ እንድታስረክብ ብትጠየቅ ፈቃደኛ ሣትሆን ቀርታለች። ስለዚህ ከ1975 ጀምሮ ያለውን ሂሣብ በሂሣብ አዋቂ አስመርምራ በመተሳሰብ ገንዘቤን እንድታስረክብ፡ እንደዚሁም በእጇ የሚገኘውን የዕድሩን ንብረት እንድታስረክብ ወጭና ኪሣራ ጨምራ እንድትከፍል ይፈረድባት የሚል ነው።

የሥር ተከሣሽ የከሣሽ ጠበቃ በዕድርተኞቹ በሙሉ ያልተወከለ ነው፡ ዕድሩም ሊሆን የፈረሰ ስለሆነ ልከሰስ አይገባኝም በማለት ተከራክረች።

አውራጃው ፍመቤት የግራ ቀኙን ክርክር ተቀብሎና ማስረጃዎቹንም መርምሮ ዕድሩ አስቀድሞ የፈረሰ፡ ንብረቱን የተከፋፈለ ስለሆነ ክስ የቀረበው አላግባብ ነው ማለት መዝገቡን ዘግቶ ግራ ቀኙን አስናብቷል።

ይግባኙ ለከፍተኛ ፍ/ቤት ቀርቦ መዝገቡ ከታዩ በኋላ የካቲት 21/80 በዋለው ችሎት አውራጃው ፍ/ቤት አጣሪ በመሾም ጉዳዩን ቀጥሎ እንዲያይ በማለት ፍርድ ሰጥቷል። ይግባኙ የቀረበው ይህንን ውሣኔ በመቃወም ነው።

ጉዳዩ ቀርቦ ይግባኙ ሲመረመር ግራ ቀኙ ባሉበት የሚጣሩ ነጥቦች በማጋጠማቸው የይግባኙ ማመልከቻ ለመልስ ሰጭ ደርሶ መልስ እንዲሰጡበት ታዟል።

በሁለቱም በኩል የቀረቡት ክርክሮች በአውራጃውና በከፍተኛው ፍ/ቤቶች የቀረበውን የሚደግም ነው።

ነገሩ ሲታይ የተነሱት ጭብጦችም ሆኑ ክርክሮች ሁለት ናቸው። እነዚህም

1ኛ/ ጠበቃ አብዲሣ በላቸው በዚህ ጉዳይ መልስ ሰጭዎችን ወክሎ ለመከራከር የሚያበቃው ሥልጣን አለ ወይ?

2ኛ/ ይህ ጉዳይ መታየት ያለበት በቀረበበት ሥነ ሥርዓት ነው ወይ? የሚሉ ሆነው ተገኝተዋል።

የመጀመሪያው ዕድሩ ፈርሷል አልፈረሰም፣ አቶ አብዲሣ ውክልና ያገኘው በቀድሞው ህድርተኞች ነው አይደለም፣ ከሆነ ደግሞ በሁሉም ተወክሏል ወይም አይደለም የሚሉ ክርክሮችን ያስነሳ ነው።

ሁለተኛው ጭብጥ በግራ ቀኙ ክርክር አይነሳበት እንጂ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ጥያቄ ነው። ክሱ የቀረበው፣

1ኛ/ ሂሣብ ተደርጎ ገንዘቡ እንዲከፈል፣

2ኛ/ የዕድሩን ንብረት ተከሣሽ ታስረክብ ተብሎ ነው የተጠቀሰውም እንቀጽ 18 መሠረት ክስ ወይም አቤቱታ የሚቀርበው ጉዳዩ በገንዘብ ሊገመት የማይቻል ሲሆን ነው። ይህ ፍርድ ቤትም ሆነ የሥር ፍርድ ቤቶች ጉዳዩ ሲቀርብላቸው ይህን ነጥብ መመርመርና ተገቢውን ውሣኔ መስጠት መብታቸውም ሥልጣናቸውም ነው። ምክንያቱም ነጥቡ በጉዳዩ ላይ የሥረ ነገር ሥልጣን ያላቸው ወይም የሌላቸው መሆኑን ሊስን ስለሚችል ነው። ይህም በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 9 የተደገፈ ነው።

በዚህም የተነሣ ክርክሩ በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ· 18 መሠረት መቅረቡ ባግባቡ ነው ወይ? የሚለው ክርክር በጥሞና ሊታይ የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል።

እላይ እንደተገለጠው የተጠየቀው ዳኝነት ሂሣብ ተደርጎ ገንዘብ እንዲከፈል፣ የዕድር ንብረት የሆኑ ቁሳቁሶች ሠነዶች መዝገቦች ለዕድሩ እንዲመለሱ እንዲወሰን ነው።

እንግዲህ ጥያቄው እነዚህ ንብረቶች የፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ·18 በሚወስነው መሠረት ዕዳውን በገንዘብ ሊገመቱ የማይቻሉ ናቸውን? የሚለው ይሆናል።

ሠነዶችን በተመለከተ በሁለት ተከፍለው የሚታዩ ሊሆኑ ይችላሉ። ይዘታቸው ስላልቀረበ የምናምነው በግምት ነው። የተሠራባቸው ሠነዶች ሊኖሩ እንደሚችሉ እንገምታለን፣ ለነዚህ ጥቅማቸው ገንዘብ ሣይሆን ማስረጃነታቸው ነው። ከዚህ በኩል በገንዘብ የሚገመቱ ሊያገለግሉ የሚችሉ ሠነዶችም ሊኖሩ ይችላሉ። ከሌሎች ንብረቶች ባይዘረዘሩም ሊኖሩ ቢችሉም እንደማንኛቸውም ቁሳቁስ ሁሉ ገንዘብ ሊኖራቸው የሚችል ነው።

ሂሣብን በተመለከተ መነሻውም መድረሻውም ገንዘብ ነው። ስለዚህ ጥያቄው ገንዘብ አለማወቅ እንጂ ሊገመት የማይቻል መሆን አይደለም። ገንዘብ ዕዳ ነው፣ ህዳ ሊታወቅ ላይታወቅም ይችላል። ዋናው ጉዳይ ዕዳ አለ የለም ነው። ዕዳ ካለ የል

ኩ አለመታወቅ ዕዳውን በገንዘብ ሊገመት የማይቻል አያደርገውም። በገንዘብ ሊገመት የማይቻል ካልሆነ ደግሞ ክሱ በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 18 የማስተናገድ ሊሆን አይችልም ምክንያቱም ባንድ በኩል ሃብቱ ግምቱ ያልታወቀ እንጂ ግምት የሌለው ባለመሆኑ ሲሆን፣ ሀለተኛ ደግሞ ግምት ያለው ስለሆነ መጠኑ ተወስኖ የሥረ ነገር ሥልጣኑ ለሚፈቅድለት ፍርድ ቤት መቅረብ ስላለበት ነው። በተጨማሪም በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 215 መሠረት ተገቢው ዳኝነትም እንዲከፈልበት ነው።

ይህ ሁኔታም በፍት.ሕግ ሥነ ሥርዓት ቁጥር 226/2/ በግልጽ የተመለከተ ነው። ይህ ሕግ ዕዳ መኖሩ ሲታወቅ፣ ወይም ሲገመት ነገር ግን የዕዳው ወይም የገንዘቡ ልክ ተለይቶ ሳይታወቅ ሲቀር ገምቶ ክስ ማቅረብ እንደሚቻልና የዕዳው ል ልክ በክሱ ሂደት ውስጥ ፍርድ ቤት በሚወስነው ሁኔታ ሊጣራ እንደሚችል ይገል ጻል።

እንግዲህ በገብዘብ ሊገመት የማይቻል የክስ መነሻና በገንዘብ ሊገመት የሚችል ግን ልኩ የማይታወቅ ሃብት ጉዳይን በተመለከተ በክስ አቀራረብ ረገድ ያለው ልዩነት በፍት.ሥ.ሥ.ሕግ ቁጥር 18 እና በዚህ ሕግ በቁ. 226/2/ መካከል

ሁለቱ የተለያዩ ስለሆኑ እንደልዩነታቸው መስተናገድ አለባቸው። ባሁኑ ጉዳይ ክርክሩ የሚጠይቀውን ገንዘብ ልክ አለማወቅ እንጂ የክርክሩ አርእስት በገንዘብ ሊገመት አለመቻል ስላልሆነ አግባብ ያለው ሕግ ፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 18 ሳይሆን የዚሁ ሕግ ቁጥር 226/2/ ነበር። ምናልባት የማይገመት ጉዳይም አብሮ ቀርቦአል ቢባል እንኳ ነገሩ በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 30 መሠረት የሚታይ ነው።

በዚህም ምክንያት ክሱ ጥንቱኑ በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 226 መሠረት መቅረብ ሲገባው ግምት እንደሌለው ጉዳይ ተደርጎ በፍት/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 18 መሠረት መቅረቡ አግባብ ሆኖ አልተገኘም።

ስለዚህ፣ የመልስ ሰጭ ጠበቃ መከራከር ይችላል አይችልም፣ ወይም ዕድሩ ፈርሷል አልፈሰም ወደሚለው መግባት ሣያስፈልግ አስቀድሞውኑ ክሱ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 18 መሠረት የቀረበው ያላግባብ ነው ብለን መብት ያለው ወገን ከይግባኝ ባይ የሚጠይቀው ሃብት ቢኖር ሕጉ በሚፈቅድለት መሠረት ክስ የመጠየቅ መብቱን ሳንነካ መዝገቡን ዘግተን ግራ ቀኙን አሰናብተናል። ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ። ይህ ፍርድ ዛሬ ግንቦት 23 ቀን1981 ዓ.ም. አ.አበባ ተሰጠ።

አገልግሎት

የጠ/ፍ/የፍ/ይ/መ/ቁ 1070/99
መስከረም 27 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ውብሸት ሽፈራው
ዓለሙ ተደበበ
አልማው ወሌ

ይ/ባይ/ዬች፡-.. . . .ወ/ሮ ዘነበወርቅ ወልዴ ፀጋ ጠበቃ ጣሰው ገደፋው ቀረቡ
መ/ሰጭ፡. . . . . እነ እማሆይ ድብቅነሽ ግዛው አልተጠሩም

. . . . . ት ዕ ዛ ዝ . . . . . .

መዝገቡን መርምረናል፣ በዚህም መሰረት የስር ፍ/ቤት የአቤት ባይን ክስ የዘጋው በከፊል የግዛት ስልጣን የለኝም በሚል እንደሆነ ተረድተናል፣ ሆኖም በዚህ ረገድ በሚሰጥ ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ ማቅረብ እንደማይቻል በፍ/ህ/ስ/ስ/ቁ 10 ላይ ስለተደነገገ መዝገቡን ዘግተናል፣ ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

ያስቻሉት ዳኞች ፊርማ አለበት፤

የፍ/ብሔር መ/ቁ. 16355
የክሱ ዓይነት ስንክሮት
ቀን ጋ/ሰ/ሰ/ 9 9

ዳኞች:- 1ኛ/ ሌሊሳ ... ሐጎዱ ..
2ኛ/ ኀሊሠ ... ገብዓለ
3ኛ/ ፈለቀ ... ገርማዩ

ከሣሽ :- 1ኛ/ ሃሳባ ወ/ሚ ... ወ/ሪ ፀጋ ጠሳቃ ጠለ ... ...
2ኛ/
3ኛ/

ተከሣሽ :- 1ኛ/ ኢ/ሃ ... ...
2ኛ/ ... ...
3ኛ/

አመልካች ... ቀን 1999 ዓ.ም. የተፃፈ የክስ ማመልከቻ ከነማስረጃው 23 ገፅ አቅርበው ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል::

የዳኝነቱንም ገንዘብ በመ/ሂ/ቁ ... — በሆነ ደረሰኝ ብር ... ከፍለው ፋይሉ ተከፍቶ ለችሎት ቀረቧል::

ክሱ

ነሐሴ ... ...
ከሳሽ ... ...
ከሳሽ ... ...
... ...
... ...

ፍትሕ ፈ.ፍ

የሰ/መ/ቁጥር 20262

ጎዳር 05 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- 1. አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

2. አቶ ፍስሐ ወርቅነህ

3. አቶ መስፍን ዕቁበዮናስ

4. አቶ አብዱራሂም አህመድ

5. አቶ ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ - ነ/ፈጅ የምስራች

ተጠሪዎች፡- 1. የአቶ አሰፋ ባላንጎ ወራሾች አዲሱ አሰፋ

2. የአቶ ታፈሰ ሃሚስ ወራሾች - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው በግራ ቀኙ መካከል የነበረው የፍርድ አፈጻጸም ክርክር በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ብ/ክ/መንግሥት በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት ቀጥሎ ፍ/ቤቱ ግራ ቀኙን አከራክሮ ከፍርድ ባለዕዳዎች /ከተጠሪዎች/ የሚፈለገው ዕዳ ተከፍሏል በማለት የአፈፃፃም መዝገቡን በመዝጋቱ አመልካች የይግባኝ ቅሬታቸውን ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱም ጉዳዩን መርምሮ የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት አፈጻጸሙን የቀጠለው የክልል 14 ዞን ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 372 በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ስለሆነ የወረዳው ፍ/ቤት በሰጠው የአፈፃፀም ትዕዛዝ ይግባኝ ባይ ቅሬታ ካደረበት የይግባኝ አቤቱታውን ማቅረብ የሚገባው አፈጻጸሙ በወረዳው ፍ/ቤት እንዲቀጥል ውክልናውን ከሰጠው ከክልል 14 ዞን ፍ/ቤት በላይ ለሚገኝ ፍ/ቤት እንጂ ለሲዳማ ዞን ከ/ፍ/ቤት ይግባኝ ማቅረቡ ከፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 374 አኳያ በአግባቡ አይደለም በማለት ትዕዛዝ በመሰጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካች አቤቱታ በማቅረቡ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ የአሁን አመልካች በብድር የተወሰደ ገንዘብ እንዲከፈለው በዋናው ባለዕዳና በዋሶቹ ላይ በቀድሞው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ መስርቶ

ውሣኔ ከተሰጠና አፈፃፀሙም በኋላ በተቋቋመው የክልል 14 ዞን ፍ/ቤት ቀጥሎ እንዳለ የ1ኛው የፍርድ ባለዕዳ ንብረት ከፍ/ቤቱ የግዛት ሥልጣን ክልል ውጭ በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት የዳኝነት ሥልጣን ክልል እንደሚገኝ በመረጋገጡ አፈጻጸሙ በዚህ ወረዳ ፍ/ቤት እንዲቀጥል የፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 372 በሚፈቅደው መሠረት የዞኑ ፍ/ቤት ትዕዛዝ ሠጥቶ በዚሁ ትዕዛዝ መሠረት አፈፃፀሙ የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት ቀጥሎ በፍርድ ባለዕዳዎች ወራሾች የሚፈለገው ዕዳ መከፈሉ ተረጋግጧል በማለት ፍ/ቤቱ የአፈጻጸሙን መዝገብ በመዝጋቱ የይግባኝ አቤቱታ ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ቀርቦ ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት ሥልጣን የለኝም በማለት ይግባኙን ሳይቀበል ቀርቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ የሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ በጉዳዩ ላይ ይግባኝ ሊቀርብ የሚችለው ለየትኛው ፍ/ቤት ነው የሚለው ነጥብ ለሰበር ችሎት ቀርቦ ሊመረመር እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት አልችልም በማለት ይግባኙን ሳይቀበለው መቅረቱ አግባብነቱ ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

ፍርድን እንዲያስፈጽም የታዘዘ ፍ/ቤት የሚኖረው ሥልጣን በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 374/ለ/ ላይ የተመለከተ ሲሆን በዚሁ መሠረትም ፍርዱን እንዲያስፈጽም የታዘዘው ፍ/ቤት ስለ ፍርዱ አፈጻጸም የሚሰጠው ትዕዛዝና በትዕዛዙም ላይ ይግባኝ ስለሚባልበት ሁኔታ ያለው ሥልጣን ዋናውን ፍርድ ከወሰነው ፍ/ቤት ሥልጣን ጋር እኩል ሆኖ እንደሚቆጠር ተመልክቷል፡፡

ዋናውን ፍርድ የሰጠው ከላይ እንደተጠቀሰው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲሆን ይህንን ፍርድ እንዲያስፈጽም የታዘዘው ደግሞ የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት ነው፡፡ ትዕዛዙንም ያስተላለፈው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከፍተኛ ፍ/ቤትን የተካው የክልል 14 ዞን ፍ/ቤት ነው፡፡ ዋናውን ፍርድ የፈረደው ፍ/ቤት የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከፍተኛ ፍ/ቤት የነበረ ቢሆንም ይህ ፍ/ቤት በሌላ ፍ/ቤት ከተተካ በኋላ የመንግሥት ለውጥን ተከትሎ በክልል 14 ፍ/ቤት ከዚያም በፌዴራል ፍ/ቤት ተተክቷል፡፡

በወቅቱ ዋናውን ፍርድ የፈረደው የኢ.ህ.ዲ.ሪ. ከ/ፍ/ቤት ክስ ከቀረበበትም ሆነ ፍርድ ከተሰጠበት የገንዘብ መጠን አኳያ የነበረው የሥረ-ነገር ሥልጣን አሁን ካለው የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጋር እኩል ሲሆን ይህም ማለት አሁን ባለው የፍ/ቤቶች አወቃቀር ዋናውን ፍርድ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት እንደፈረደ ይቆጠራል ማለት ነው፡፡

የዳሌ ወረዳ ፍ/ቤትም ይህንኑ የአፈጻጸም ጉዳይ ሲመለከት ዋናውን ውሣኔ እንደሰጠ ከሚቆጠረው የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ጋር እኩል ሥልጣን እንደሚኖረው ከተጠቀሰው የሥነ-ሥርዓት ሕጉ ድንጋጌ መገንዘብ ይቻላል፡፡

ስለሆነም በዳሌ ወረዳ ፍ/ቤት የሚሰጠው የአፈፃፀም ትዕዛዝ በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ደረጃ እንደተሰጠ የሚቆጠር ከመሆኑም በላይ ክስ የቀረበበትም ሆነ ፍርድ ያረፈበት የገንዘብ መጠን በወረዳው ፍ/ቤት የሥረ-ነገር ሥልጣን ሥር የሚወድቅ ስለሆነ በዚህ ጉዳይ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም ሆነ የወረዳው ፍ/ቤት እኩል ሥልጣን እንዳላቸው መገንዘብ ስለሚቻል ይግባኙ መቅረብ ያለበት ከወረዳው ፍ/ቤት ቀጥሎ ለሚገኘው ለሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ስለሆነ የዞኑ ፍ/ቤት ይህን ጉዳይ በይግባኝ ለማየት አልችልም በማለት ሳይቀበለው መቅረቱ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

<u>ውሣኔ</u>

1. የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 3019 በ12/7/97 ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት አልችልም በማለት የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ስለተገኘ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን በይግባኝ ለማየት ሥልጣን ያለው ስለሆነ የቀረበውን ይግባኝ መርምሮ የበኩሉን ውሣኔ እንዲሰጥ ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

377

የፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 721/88

ጥቅምት 3 ቀን 1993 ዓ.ም.

አበራ ፈ 7

ዳኞች፡- አሰግድ ጋሻው

ሆሣዕና ነጋሽ

ጌታቸው ምህረቱ

ይግባኝ ባይ፡- አቶ መንክር ግዛው ቀረቡ፡፡

መልስ ሰጭ፡- 1ኛ አቶ መንግስቱ ገ/ትንሣኤ ጠበቃ ታደሰ ጉርሙ

2ኛ ወ/ሮ ለተኪዳን ሽዋዬ ቀረቡ፡፡

መዝገቡ መርምረን የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ፣

ይህ ይግባኝ የቀረበው በክልል 14 መስተዳድር የዞን ፍ/ቤት በፍ/ብ/መ/ቁ/ 711/87 ሰኔ 2 ቀን 1987 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በድምጽ ብልጫ የተሰጠውን ትዕዛዝ ለማስለወጥ ይግባኝ ባይ ሐምሌ 28 ቀን 1987 ዓ.ም. የተጻፈ የቅሬታ ማመልከቻ ስላቀረቡ ነው፡፡

ጉዳዩ የተጀመረው በዞን ፍ/ቤት ሲሆን ይግባኝ ባይ ተከሣሽ፣ መልስ ሰጭዎች ደግሞ ከሣሽ ነበሩ፡፡ የጉዳዩም ፍሬ ነገር እንደሚከተለው ነው፡፡

ተከሣሽ /ይግባኝ ባይ/ በፍ/መ/ቁ.1143/77 የፍርድ ባለመብት ሆነው ለዚህ ክስ መሰረት የሆነውን ቤት ከከሳሾች /መልስ ሰጭዎች/ ለመረከብና ለመውሰድ እንዲችሉ የክልል ፍ/ቤት ጥቅምት 28 ቀን 1987 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የዞን ፍ/ቤት የአፈጻጸም ችሎት የሰጠውን የአፈጻጸም ትዕዛዝ በማጽደቅ ወስኖላቸዋል፡፡

በዚሁ መሠረት ይግባኝ ባይ አፈጻጸሙን በማንቀሳቀስ ላይ እንዳሉ መልስ ሰጭዎች ለክርክሩ መሠረት የሆነውንና ግምቱ ብር 33,122.05/ሰላሣ ሦስት ሺህ አንድ መቶ ሃያ ሁለት ብር ከአምስት ሣንቲም/ የነበረው ቤት ላይ ከፍተኛ የማሻሻል ለውጥ

የአሁኑም ይግባኝ ሊቀርብ የቻለው ይግባኝ ባይ የስር ፍ/ቤት በሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ቅር በመሰኘታቸው ነው፡፡ በይግባኛቸውም ላይ "መልስ ሰጪዎች ክስ ያቀረቡት የንብረት ግምት ሊካፈለን ይገባል በማለት ገምተው ክስ አቀረቡ እንጂ ክስ የቀረበበት ንብረት ለእኛ ይገባል የሚል ክስ አላቀረበም፣ በመሆኑም የንብረት ግምት ይከፈለኝ ብሎ የጠየቁ ሰው ባይሆን ክስ የቀረበበት ንብረት ገንዘቡ እንዲከፈለን ቢወሰንልን ተከሣሽ ሸጦ፣ ለውጦ፣ የምከፍለው የለኝም እንዳይል፣ እንዳይሸጠው፣ እንዳይለውጠው ተከብሮ ይቆይ ብሎ ማመልከትና ማሳዘዝ ይችላል፣ ከዚህ ውጭ የበላይ አካል የሰጠውን ውሳኔ የውሳኔ ባለመብቱ እንዳይረከበው ብሎ የበታች ፍ/ቤት ውሳኔውን ማገድ አይችልም" በማለት ይግባኝ ባይ ምክንያት ካቀረቡ በኋላ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የዕገዳው ትዕዛዝ አይነሳም ተብሎ በስር ፍ/ቤት የተሰጠውን ትዕዛዝ እንዲሻር ፣እንዲሁም ደግሞ ይህንን ክርክር የያዘው የስር ፍ/ቤት ችሎት ቢቀጥል በዋናው ጉዳይ ላይ ትክክለኛ ፍትሕ ይሰጥበታል ብለው እንደማያምኑ በመግለጽ ችሎቱ ተዘዋውሮ በሌላ ችሎት እንዲታይ ተብሎ ትዕዛዝ እንዲሰጥበት አመልክተዋል፡፡

ይግባኙ መልስ ሰጪዎች ባሉበት እንዲጣራ ትዕዛዝ በመሰጠቱም መልስ ሰጪዎች ለቀረበው ይግባኝ የሚከተለውን መልስ ሰጥተዋል፡፡ በዚህ ጉዳይ ላይ የአፈጻጸም ክርክር የተጀመረው በአውራጃ ፍ/ቤት መሆኑንና የመጨረሻ ውሳኔ ያገኘው ደግሞ በሰበር ፍ/ቤት መሆኑን ገልጸው ሰበር ጉዳዩን ካየ በኋላ ቀደም ሲል የከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ በመደገፉ ሰርቪስ ቤቱን የአሁን ይግባኝ ባይ ሊረከብ ይገባል በማለት ለአፈጻጸም የቀረበውን ውሳኔ የሰጠው የከፍተኛ ፍ/ቤት እንጂ ሰበር ችሎት ባለመሆኑ በበላይ የተሰጠው ውሳኔ እንኳን ቢሆን የፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/377 ስለ ፍ/ቤቶች ልዩነት ያልደነገገ ስለሆነ በዚህ ነጥብ ላይ የቀረበው ይግባኝ ተቀባይነት የለውም ብለዋል፡፡ በመቀጠልም መልስ ሰጪዎች ቦታው ላይ የሰፈረው የማይንቀሳቀስ ሀብት እና የጋራዥ ድርጅት ሀብታቸው መሆኑን፣ ይህ ደግሞ በይግባኝ ባይ አለመካዱን፣ የበላይ ፍ/ቤትም ይህንን ሀብት ለሰርቪስ ቤት በተሰጠ ውሳኔ ይግባኝ ባይ እንዲረከቡ ውሳኔ አለመስጠቱን፣ ውሳኔ ያረፈበት የሰርቪስ ቤትም ቢሆን ብዙ ገንዘብ ወጪ ሆኖበት የተለወጠ ስለሆነ ከተደረገ ለውጥ ጋር ይግባኝ ባይ ይረከቡ አለመባሉን

ፍ/ቤቶች በማለት በግልጽ በተጠቀሰው ርዕስ ሥር ከቁጥር 371 እስከ 377 ተዘርዝሮ የሚገኝ ነው፡፡

ከዚህም መረዳት የሚቻለው በተጠቀሰው የህግ አንቀጽ ውስጥ "ፍ/ቤቱ" ሲል ፍርዱን የሚያስፈጽመውን ፍ/ቤት ማለት እንደሆነ ግልጽ ነው፡፡

በዚህም መሠረት የፍርድ ባለዕዳው በፍርድ ባለመብቱ ላይ ክስ የቀረበበት እንደሆነ አፈፃፀሙን የያዘው ፍ/ቤት የፍርድ ባለዕዳውን በቂ ዋስትና ወይም መያዣ እንዲሰጥ በማድረግ በፍ/ባለመብት ላይ የቀረበው ክስ ውሣኔ እስኪያገኝ ድረስ ፍርዱን ሳያስፈጽም አግዶ ለማቆየት እንዲችል ሥልጣኑ የተሰጠው ለዚያው ፍርዱን ለሚያስፈጽመው ፍ/ቤት መሆኑን የህጉ ድንጋጌ ያመለክታል፡፡

ይህ በእንዲህ እንዳለ ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ከላይ እንደተገለጸው በአፈፃፀም መዝገብ የአሁን ይግባኝ ባይ የፍርድ ባለመብት፣ የአሁን መልስ ሰጪ ደግሞ የፍርድ ባለዕዳ በመሆን አፈፃፀሙ ቀጥሎ ያለ ሲሆን፣ በሌላ በኩል ደግሞ የፍ/ባለዕዳ የሆኑት የአሁን መልስ ሰጪዎች የፍ/ባለመብት በሆኑት በአሁን ይግባኝ ባይ ላይ ክስ በመመስረት ክሱ ገና እየታየ ያለበት ነው፡፡

ለዚህ ይግባኝ ምክንያት የሆነው ጉዳይም የፍርድ ባለዕዳ በፍርድ ባለመብት ላይ ክስ ባቀረቡበት መዝገብ ላይ ክሱን ለያዘው ፍ/ቤት አፈፃፀሙ እንዲታገድልኝ ሲሉ ባቀረቡት አቤቱታ መነሻነት ክሱን የያዘው ፍ/ቤት አፈፃፀሙን በማገዱ ሲሆን ይግባኝ ባይ ፍ/ቤቱ አፈፃፀሙን ማገድ አይገባውም ሲሉ እግዱ እንዲነሳላቸው ቢጠይቁም ክሱን የያዘው ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/ 377 መሠረት የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ አግባብ በመሆኑ ዕግዱን አላነሳም በማለቱ ይግባኝ የቀረበበት ነው፡፡

ከላይ በተመለከትነው የህጉ ድንጋጌ መሠረት እንዳየነው አፈፃፀሙ ታግዶ እንዲቆይ ማድረግ የሚችለው አፈፃፀሙን የያዘው ፍ/ቤት እንጂ ክሱን የያዘው ፍ/ቤት እንዳልሆነ ግልጽ ነው፡፡

ክሱን የያዘው ፍ/ቤት ከፍርድ በፊት ለጊዜው የማገድ ትዕዛዝ ስለሚሰጥባቸው ሁኔታዎች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ በ3ኛው መፅሐፍ በምዕራፍ 1 ሥር የተዘረዘሩ ሲሆን ከዚህ

ትዕዛዝ የማቀረቡ መብት ሲኖራቸው ... ...

እስከሚወሰን ድረስ የተከሣሽ ንብረት ይከበርልኝ ወይም ይታገድልኝ ማለት የሚገባው ከሣሽ

ስለንብረት ክርክሩ ... - 26 ቀኖች ተከፍለዋል!

በመሆኑ ነው፡፡

ከተጠቀሱት በተጨማሪም የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/ 377 ዕግድ የሚሰጠው ፍ/ቤት እንደሆነ እንጂ ችሎት ብሎ ያላስቀመጠ በመሆኑ ምክንያት አፈፃፀሙን የያዘውና የፍርድ ባለዕዳዎች /መልስ ሰጭዎች/ በባለመብት/ይግባኝ ባይ/ ላይ ክስ የቀረበበት ፍ/ቤት አንድ ፍ/ቤት ናቸው ቢባልም የፍርድ ባለዕዳዎች ክስ በቀረበበት መዝገብ ላይ የዕግዱ ትዕዛዝ ሊሰጥበት ይገባል፡፡ በተጠቀሱት ምክንያት የዞኑ ፍ/ቤት ትዕዛዝ መጽናት ይገባዋል እንጂ ሊሻር አይገባውም በማለት በሐሣብ ተለይቻለሁ፡፡

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት፡፡

/ሐይ

ሰላሌ ፪

የስበር መ/ቁ. 24110

መጋቢት 27 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አሰግድ ጋሻው

መስፍን እቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ዘውዲቱ ጀማነህ አልቀረቡም፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ሀብቴ ገ/ማርያም ጠበቃ አቶ መሠለ ገ/ጊዮርጊስ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለአፈፃፀሙ ምክንያት የሆነው ፍርድ ከተፈረደ አስር /10/ ዓመት ያለፈው በመሆኑ የአፈፃፀም ክሱ በይርጋ ቀሪ ሆኖ እያለ የሥር ፍ/ቤቶች ይፈፀም ሲሉ የሰጡት ዳኝነት ሕጋዊ መሠረት የለውም በሚል አመልካች ሲከራከሩ፤

መልስ ሰጭ በበኩላቸለው ለይርጋ ጊዜው ስሌት መነሻ ሆኖ መያዝ ያለበት በመጀመሪያው ደረጃ የተሰጠው ፍርድ ጊዜ ሳይሆን በይግባኝ ታይቶ ውሣኔ የተሰጠበት ቀን ነው፡፡ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ የአፈፃፀም ክስ እስከቀረበበት ድረስ ያለው ጊዜ ሲሰላ አስር ዓመት አይሞላውም በማለት ተከራክረዋል፡፡

እኛም መዝገቡን እንደመረመርነው መልስ ሰጭ እንደሚሉት ይፈፀም የተባለው ፍርድ ይግባኝ ተጠይቆበት በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ክርክር ከተደረገበት በኋላ ሰኔ 03 ቀን 1990 ዓ.ም. በውሣኔ ፀንቷል፡፡ ሆኖም ይግባኝ ተጠይቆበት የነበረው የይግባኝ ክርክር ተሰምቶ የመጨረሻ ውሣኔ እስኪተሰጠው ድረስ ለጊዜው በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ታግዶ የነበረ ስለመሆኑ የመዝገቡ ግልባጭ አያስረዳም፡፡

በዚህ ሰበር ሰሚው ችሎትም በተደረገው ክርክር ይህ ስለመሆኑ አልተገለፀም፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ ሰኔ 03 ቀን 1990 ዓ.ም. በዋለው

ችሎት የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ እንዳሰ አፀናው እንጂ አሳሻሽለውም፡፡ የተለየ ፍርድ አልሰጠም፡፡ ተሻሽሎ ቢሆን ኖሮ ለይርጋ ጊዜው ስሌት መነሻ ይህ በይግባኝ ፍርድ የተሰጠበት ጊዜ ይሆን ነበር፡፡ በተሰጠው ፍርድ ላይ የይግባኝ አቤቱታ ማቅረብ ደግሞ በእራሱ በይግባኙ ምክንያት የሆነው ፍርድ እንዳይፈፀም ሊያግደው እንደማይችልም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 332 ተደንግጓል፡፡

አመልካች የይርጋን ክርክር ምክንያት በማድረግ በሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተከራከሩ ስለመሆኑ የመዝገቡ ግልባጭ ባያረጋግጥም ፍርድ እንዲፈፀም የሚቀርበው ማመልከቻ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 384 የተመለከተው የይርጋ ጊዜ ከማለቁ በፊት መቅረብ ያለበት መሆኑን ፍ/ቤቱ በእራሱ አነሳሽነት የማረጋገጥ ግዴታ ያለበት ስለመሆኑ ተከታይ በሆነው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 385 ተመልክቷል፡፡

ስለሆነም በጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ፍርድ ከተሰጠበት ለማያዚያ 26 ቀን 1985 ዓ.ም. ጀምሮ የአፈፃፀም ክስ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ያለው ጊዜ ሲታሰብ 10 ዓመት ያለፈው በመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 384 መሠረት ፍርድ እንዲፈፀም ለመጠየቅ የሚቻል ሆኖ አልተገኘም፡፡ በዚህ መሠረት የአፈፃፀም ክሱን ውድቅ አድርጎ መልስ ሰጭዎችን ማሰናበት ሲገባ ፍርዱ ይፈፀም በማለት መወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈፀሙን አረጋግጠናል፡፡

ውሣኔ

የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ. 62473 በ24/5/98 እና የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት በኮም/ቁ. 44756 በ8/6/98 የሰጡት ትዕዛዝ በ/ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘናቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

አገለ.ፈ.ፍ

የሰበር መ/ቁ. 21270

ሐምሌ 30 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ አሰግድ ጋሻው

ወ/ት ሒሩት መለሠ

አቶ ተሻገር ገ/ሥላሴ

አቶ ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ

መልስ ሰጪ፡- ወ/ሮ ወይንሸት አበራ በሌለችበት የሚታይ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታ የቀረበው የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት የዕግድ ይነሳልኝ ጉዳይ አስመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጭ በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከሣሽ ሆነው በወ/ሮ አስናቀች ቶለሣ ላይ ክስ አቅርበዋል፡፡ የዚህም ክስ ውጤት እስከታወቀ ድረስ የተከሳሽ የወ/ሮ አስናቀች ንብረት የሆነው በማናቸውም መንገድ ቢሆን ወደ ሦስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ ታግዶ ይቆይ ዘንድ ክሱ በቀረበለት የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 154 መሠረት የዕግድ ትዕዛዝ እንዲሰጥ አድርገዋል፡፡

አመልካችም የኢትዮጵያ ልማት ባንክ ለወ/ሮ አስናቀኝ ቶለሣ በሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት ይህንኑ የዕግድ ትዕዛዝ የተላለፈበትን ንብረት አስቀድሞ በመያዝ የያዘው መሆኑንና የብድር ገንዘቡ እንደ ውሉ ባለመመለሱ፤ ተበዳሪ ዕዳውን ለመክፈል ባለመቻሏ ምክያት በአዋጅ ቁጥር 97/90 በተሰጠው ሥልጣን መሠረት ይህንኑ በመያዣ የተያዘውን ንብረት ለማሸጥ እንቅስቃሴ ሲያደርግ ከላይ በተገለፀው አኳኋን በፍ/ቤት የዕግድ ትዕዛዝ የተሰጠበት መሆኑን በመረዳቱ አስቀድሞ በመያዣ የያዘው መሆኑን

በመግልጽ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 158 መሠረት የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ እንዲነሳለት ጠይቋል፡፡

የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤትም ጉዳዩን ተመልክቶ ንብረት በፍ/ቤት ትዕዛዝ ታገደ ማለት የዕግድ ትዕዛዝ የተሰጠበት ወገን በንብረቱ ላይ መብት አግኝቷል ማለት አይደለም፤

የቀረበውም የዕግድ ይነሳልኝ ጥያቄ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሠረት በአፈፃፀም ጊዜ ከቅድሚያ መብት ጋር ተያይዞ የሚታይ እንጂ በዚህ መዝገብ የሚስተናገድ አይደለም በማለት ውድቅ አድርጎ ወስኗል፡፡

የይግባኝ አቤቱታ የቀረበለት የከፍተኛው ፍ/ቤትም በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቶታል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ከላይ በአጭሩ በተመለተው አኳኋን በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች የተሰጠው ዳኝነት መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል ይታረምልን የሚልበትን ክርክር በማቅረቡ ነው፡፡

በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 158 መሠረት ሊነሳ አይገባም የመባሉን አግባብነት መልስ ሰጭ ባለበት ለማጣራት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና መልስ ሰጭም የበኩላቸውን ክርክር እንዲያቀርቡ ጥሪ ቢያደርግላቸውም በጥሪው መሠረት ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ ተደርጓል፡፡

እኛም ጉዳዩን አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡

ከሣሽ የሆነ ወገን ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ንብረትም ይሁን ወይም ደግሞ የባለመብቶችን ጥቅም ለመጉዳት ሲል ንብረቱን ለሌላ ሰው አሳልፎ ለመስጠት ያቀደ ወይም ያሰበ መሆኑን ያረጋገጠ እንደሆነ ይኸው ንብረት በማናቸውም መንገድ ቢሆን

ለሦስተኛ ወገን ሳይተላለፍ ታግዶ እንዲቆይ የማስደረግ መብት እንዳለው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 154/ሀ/ እና /ለ/ ተደንግጓል፡፡

ከዚህም ድንጋጌ የምንረዳው በዚህ አኳኋን የሚሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ንብረቱ ከመታገዱ በፊት ወደ ሌላ ሦስተኛ ወገን ያልተላለፈ ከሆነ ወይም ደግሞ በማናቸውም ምክንያት ሦስተኛ ወገኖች በንብረቱ ላይ መብት ከማግኘታቸው በፊት ሊሆን ይገባል፡፡

የዚሁ ድንጋጌ ዓላማም ከሳሽ ያቀረበው ክስ ወደ ፊት ውጤት ያገኘለት ከሆነ በአፈፃፀም ጊዜ ለማሸጥ ወይም በመረከብ እንደ ፍርዱ ይፈፀምለት ዘንድ የተሰጠው የሕግ ጥበቃ ነው፡፡ እንደ ሕጉ ሐሳብ የዕግድ ትዕዛዙ ውጤት ሊያገኝ የሚችለው ይኸው ንብረት በሌላ ዕዳ ምክንያት በሌላ ወገን ያልተያዘ መሆኑ ሲረጋገጥ ወይም ደግሞ በዚህ ንብረት ላይ መብት ያገኙ ሰዎች የሌሉ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡

በዚህ በተያዘው ጉዳይ በዚህ ንብረት ላይ የዕግድ ትዕዛዝ በፍ/ቤት ከመስጠቱ በፊት የአሁን አመልካች ቢሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት በመያዣ አስቀድሞ ይዞት የነበረ ስለመሆኑ የተካደ ጉዳይ አይደለም፡፡

ይህም ምክንያት በፍ/ቤት የተሰጠውን የዕግድ ትዕዛዝ ለማስነሳት በቂ ምክንያት ሆኖ ስለሚገኝ አመልካች ዕግዱን ለሰጠው ፍ/ቤት ቅሬታውን ማሰማቱ እንደታወቀ ከላይ በተገለፀው ዝርዝር ምክንያት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 158 መሠረት የሰጠውን ዕግድ ሊያነሳ ሲገባ ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 418ን በመጥቀስ ጥያቄው በአፈፃፀም ጊዜ ከቅድሚያ ክፍያ ጋር ተያይዞ የሚታይ እንጂ በዚህ መዝገብ የሚስተናገድ አይደለም፤ ንብረት አሳገደ ማለት በንብረቱ ላይ መብት አገኘ ማለት አይደለም በማለት የአመልካችን ጥያቄ ውድቅ ማድረጉ እና

እንዲሁም ባንክ በሰጠው የብድር ገንዘብ ምክንያት በመያዣ የያዘውን ንብረት ተበዳሪው ዕዳውን መክፈል በተሳነው ጊዜ በሐራጅ አሽጦ የብድሩን ገንዘብ የማስመለስ ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 97/90 የተሰጠው በመሆኑና ይህ ክርክር የተነሳበት ንብረት

በፍ/ቤት ትዕዛዝ ከመታገዱ በፊት ባንኩ በመያዣ ይዞት የነበረ መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ በሕግ በተሰጠው መብት መገልገል ይችል ዘንድም የሥር ፍ/ቤት ይህንኑ ተገንዝቦ የሰጠውን የዕግድ ትዕዛዝ ማንሳት ሲችል ያለ ሕጋዊ ምክንያት ጥያቄውን ውድቅ ማድረጉም መሠረታዊ የሕግ ስህተት የፈፀመ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በከፍተኛ 01 ቀበሌ 06 የቤት ቁጥር 029 በሆነውና በወ/ሮ አስናቀች ተሎሣ ስም ተመዝግቦ በሚገኘው ካፍቴሪያ ላይ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት መዝገብ ቁ. 2602 በ16/4/91 ዓ.ም. የሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡
2. የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 2602 በ28/4/95 የሰጠው ትዕዛዝ እንዲሁም የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 01359 ሰኔ 30 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ፖናል ችሎት

ይግባኝ ባይ ፡— የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ

መልስ ሰጭ ፡— የአገር ውስጥ ገቢ አስተዳደር

የፍ·ብ·ይ·መ·ቀ· 562/69

የፍርድ አፈፃፀም ፡— የክፍያ ቅድሚያ መብት፡— የሕ·ክ·ማ·ቁ· 297/47፡ 27፡ በፍርድ ቤት ወይም በመንግሥት መ/ቤት እጅ የሚገኝ ንብረት በአፈጻጸም ስለሚከበርበትና ለሚሸጥበት ሁኔታ የፍ·ብ·ሥ·ሥ·ሕ·ቁ· 413።

የአገር ውስጥ ገቢ አስተዳደር በፍርድ አፈፃፀም ቅድሚያ አለው ሲል የከፍተኛው ፍ/ቤት አምስተኛ ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በመቃወም የቀረበ ይግባኝ ነው።

<u>ውሣኔ</u> ፡— የከፍተኛ ፍርድ ቤት አምስተኛ ችሎት ውሳኔ ተሽሯል።

1· በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ በቁጥር 413 መረሠት በፍርድ አፈፃፀም ረገድ የክፍያ ቅድሚያን ጥያቄ ተቀብሎ መወሰን የሚገባው ንብረቱን በቅድሚያ አስከ ክሮ በሥልጣኑ ሥር ያደረገው ፍርድ ቤት ወይም ችሎት ነው።

2· በፍርድ አፈጻጸም ወቅት አንድ የመንግሥት መ/ቤት ወይም ድርጅት ከሌላ የመን ግሥት ፍርጅት የቅድሚያ መብት የሚኖረው ሳይሆን ሁለቱም በአንድ አንፃር የሚ ታዩ ናቸው። ሁለቱም ባንድ አንጻር የሚታዩ ቢሆንም አስቀድሞ አስፈርዶ ንብረቱን ተከታትሎ ይዞ ሲያስጠብቅ የቆየው ከሁለቱ አንዱ ድርጅት በቅድሚያ ሊከፍል ይገ ባል።

<u>ሪፖርተር</u> ፡— ካሣ ሃይማኖት

<u>ውሣኔ</u>

<u>ዳኞች</u> ፡— ተሾመ ኃይለማርያ፣ ማርቆስ ወልደሰንበት፣ ጌታቸው አፍራሳ፣ አገኘሁ ገብሬ።

ክርክሩ በፍርድ አፈጻጸም ነው። ይግባኝ ባይ ለዩኒቨርሳል ትሬዲንግ ኩባንያ ላበደረው ገንዘብ በከፍተኛው ፍ/ቤት ክስ አቅርቦ በአንደኛ ችሎት ከታያ በኋላ ተፈርዶለት በዩኒቨርሳል ትሬዲንግ ኩባንያ ንብረት ላይ ፍርድ እንዲፈጸምለት አሳዝዟል። ተከብሮ የነበረው ንብረት በመሸጥ ላይ እንዳለ መልስ ሰጭው በግብር ምክንያት በዩኒቨርሳል ትሬዲንግ ኩባንያ ላይ ክስ አቅርቦ ስለነበር ከማስፈረዱ በፊት ቅድሚያ ያለው መሆኑን በመግለጽ ባንክ ያስፈረደው ፍርድ ከመፈጸሙ ታግዶ እንዲቆይ ይታዘዝልኝ በማለት ለከፍተኛው ፍርድ ቤት አምስተኛ ችሎት በማመል ከቱ ፍርድ ቤቱ ስለአከፋፈሉ ሁኔታ አስፈላጊው ብይን እስከተሰጠ ድረስ የንብረቱ መሸጥ ቀጥሎ ገንዘቡ ግን ተይዞ ይቆይ በማለት አዟል። ያሁኑ ይግባኝ ባይም ይህንኑ በመቃወም ንብረቱ ተሸጦ በፍርድ አስፈጻሚ የተያዘው ገንዘብ በሙሉ እንዲከፈለው ጠይቋል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት ግን የአገር ውስጥ ገቢ አስተዳደር ቅድሚያ አለው በማለት ተቃውሞውን ውድቅ በማድረግ ወስኖበታል። ይግባኙ የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ነው።

ታ ሶር
ሰነ ፲.ሰይፈ
403

187/47 ሰኔ 27 ለወንጀለኛ ፍሬ ውሳኔ ሰጪ
ዘ ፍ
1952 - ጃኑሃ ሐይመሪያ
286/84 ቀገር ፍሬ ደምሪ
ኮሶሮሚያ ዋንዓ ይምሪ ያለመ
ዲሮታ

ፍ. ሰ ፲ ፲ ፲

አቅርበን ፍ/ቤቱም አቦልን እያለ የአሁን መልስ ሰጪ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ንብረቱን በመያዣነት የቅድሚያ መብት አለኝ ቢል የጣልያ ገበያት ጥያቄ አቀረበ፡፡=//

አመልካችም የግብር ባለመብት ከማንኛውም ዕዳ ጥያቄ የቅድሚያ መብት ያለው መሆኑን ገልጾ የባንኩ ጥያቄ ውድቅ እንዲሆን አመለከተ፡፡=//

የከፍተኛው ፍ/ቤት የአመልካችንና የመልስ ሰጪን መብት ከሕግ አንፃር ሳያነፃጽር በመልስ ሰጪ አንፃር ብቻ አይቶ መልስ ሰጪ የቅድሚያ መብት አለው ብሎ በመወሰኑ ለአሚሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበን ነበር፡፡ ይህ ፍ/ቤትም የበታች ፍ/ቤትን ውሳኔ ስላፀናው ለከፍሉ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት አቤቱታ ቀርቦ ውሳኔውን በማፅናቱ ይህን አቤቱታ ለማቅረብ ግድ ሆኖብን፡፡=//

በሕግ ክፍል ማስታወቂያ ቁጥር 197/47 የቅድሚያ መብት የግብር ሰብሳቢ መ/ቤት መሆኑን የሚገልጽ በመሆኑ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ይህንን ሕግ የሚቃረን በመሆኑ የሕግ ስህተት ያለበት ነው፡፡ተመሳሳይ ጉዳይ በመ/ቁ 6302 እና 6304 ስለሚህ ችሎት ቀርቦ የቅድሚያ መብት የአመልካች መሆኑን በመግለጽ የሥር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሻሩ የሚታወቅ ነው፡፡=//

ስለዚህ ሰበር ሰሚው ችሎት በአሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤቶች በየደረጃው የተሰጡትን ውሳኔዎች ተሽረው አመልካች የቅድሚ መብት ያለው መሆኑ እንዲወሰንልን እንዲሁም መልስ ሰጪ ወጪና ኪሣራ እንዲከፍለን ይወሰንልን በማለት ጠይቋል፡፡=//

የአመልካች አቤቱታ ግልባጩ ለመልስ ሰጪ እንዲደርስው ተደርጉ መልስ ሰጪው በነገረፈጁ አማካይነት መጋቢት 3 ቀን 1995 ዓ.ም በተፃፈ መልስ አመልካች የቅድሚያ መብት አለኝ በማለት አቤቱታ ያቀረበበትን ቤት አቶ ሙላት ተወልደና ወ/ሮ አቦነሽ ወ/ሰንበት ከኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ደብረዘይት ቀርንጫፍ እጉማ 1 ቀን 1985 ዓ.ም በተፈረመ የብድር ውል ብር 1,000.000.00 / አንድ ሚሊዮን ብር/ ብድር ሲፈፀም የቤት ቁጥር 146 እና 147 የሆነውን መያዣ በመስጠት ነው፡፡=//

የሕግ ክፍል ማስታወቂያ 197/47 ለአመልካች የቅድሚያ መብት እየሰጠን መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል ተብሎ ለቀረበው አቤቱታ የአሁኑ መልስ ሰጪ

ተበዳሪዎቹ ዕዳቸውን ባለመክፈላቸው ክስ መስርተን የፍርድ ባለመብት ሆነን የአፈፃፀም ክስ መሥርተን የቤት ቁጥር 146 በጨረታ መነሻ ዋጋ በመሐንዲስ ግምት ብር 76,841.85/ሰባ ስድስት ሺህ ስምንት መቶ አርባ አንድ ብር ከሰማኒያ አምስት ሣንቲም/ የቤት ቁጥር 147 በጨረታ መነሻ ዋጋ በመሐንዲስ ግምት ብር 460,470.00/ አራት መቶ ስልሳ ሺህ አራት መቶ ሰባ ብር/ አፈፃፀሙን በያዘው ፍ/ቤት ትዕዛዝ የመጀመሪያ እና ድጋሚ ጨረታ ተካሂዶ ገዢ ባለመገኘቱ ሁለቱንም ቤቶች በመሐንዲስ ግምት ብር 537,311.85/ አምስት መቶ ሰላሳ ሰባት ሺህ ሦስት መቶ አሥራ አንድ ብር/ ከሰማኒያ አምስት ሳንቲም/ እንድንረከብ ፍ/ቤቱ አዞ ቤቱን ሐምሌ 22 ቀን 1991 ዓ.ም ከአራት ዓመት በፊት የደብረዘይት ከተማ ማዘጋጃ ቤት አስረክበን ቤቱ በመልስ ሰጪ እጅ ገብቶ ክርክሩ አብቅቷል፡፡=//

የቀረው ክርክር ቢኖር ለቀሪው ዕዳ ብር 1.1/ አንድ ሞኖብ አንድ ሚሊዮን ብር/ የፍርድ ባለዕዳዎችን ተጨማሪ ንብረት አፈላልጉ ማስፈፀም ብቻ ነው፡፡ በዚህም ረገድ የክልል ፍ/ቤቶች የፈፀሙት የሕግ ስህተት የለም፡፡ ምክንያቱም አመልካች አፈፃፀም የጀመረው በ19/05/87 ዓ.ም ሲሆን መልስ ሰጪ ደግሞ አቤቱታ የቀረበበትን ንብረት መያዣው ተመዝግቦለት ብድር የሰጠው በ01/13/85 ዓ.ም በመሆኑ ፍ/ቤቶቹ ለመልስ ሰጪ የቅድሚያ የመያዣ መብት አለው ብለው የሰጡት ውሳኔ የሕግ ስህተት የለውም፡፡ የሕግ ማስታወቂያ ክፍል 197/47 የወጣው በ1947 ዓ.ም ሲሆን ለመልስ ሰጪ የመያዣ ቅድሚያ መብት የሚሰጠው የፍትሐብሔር ሕግ የወጣው በ1952 ዓ.ም በመሆኑ ኋላ የወጣው ሕግ በመጀመሪያው ላይ በአፈፃፀም የበላይነት አለው፡፡ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2957 እና 3059 ድንጋጌ መሠረት ከአመልካች ይልቅ መልስ ሰጪ የቀዳሚነት መብት አለው፡፡=//

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የገንዘብና ኢኮኖሚ ልማት ሚኒስቴር በ25/6/1994 ዓ.ም በቁጥር አመ3/16/28/774 ለፌዴራል ገቢዎች ሚኒስቴር ፣ ለፌዴራል ጉዳዮች ሚኒስቴር ለሁሉም ክልላዊ መንግሥታት ምክር ቤት ፣ ለጠቅላይ ሚኒስትር ጽ/ቤት ፣ ለኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ፣ ለኢትዮጵያ ባንኮች ማህበር በ1952 ዓ.ም በወጣው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2857 በተደነገገው መሠረት ባንኮች ለብድር

ዋስትና የያዙትን ንብረት ብድርን ለማስመለስ በሚሸጡበት ጊዜ እንዲከፍሉ ለሚጠየቁት የካፒታል ታክስ ወይም ሌሎችም የታክስ ክፍያዎች ወይም የመንግሥት ዕዳ ክፍያዎች እዳቸው ተሸፍኖ ቀሪ ገንዘብ ከሌለ በስተቀር እንዳይከፍሉ በሕግ ከተደነገገው በተጨማሪ ሴርኩላር ተሳልፎላቸዋል::=//

ስለዚህ አቤቱታ የቀረበበትን ንብረት ተረክበን ክርክሩ ያበቃ ስለሆነ የበታች ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በማፅናት በቂ ኪሣራ ቆርጦልን ያስናብተን በማለት መልሱን አቅርቧል::=//

አመልካች በ24/7/95 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የመልስ መልስ መልስ ሰጪ ለደንበኛው ያበደረው ጳጉሜ አንድ ቀን 1985 ዓ.ም ሲሆን አመልካች ከፍርድ ባለእዳው ላይ የሚጠይቀው የግብር፣ የታክስና የኤክሳይዝ ሽያጭ ከ1975 -1986 ዓ.ም ድረስ ያለውን ነው:: መልስ ሰጪ ገንዘቡን ሲያበድር የአመልካች የግብር ዕዳ በተበዳሪው /የፍርድ ባለእዳ/ ላይ አለበት ማለት ነው:: መልስ ሰጪ ለተበዳሪዋ ገንዘብ ሲያበድር ለሆቴል ሥራ መሆኑን ያውቃል:: የተበደረችውም አዲስ ሆቴል ለመገንባት ሳይሆን ቀደም ብሎ ሥራ ላይ የነበረውን ሆቴል ለማሳደስ ስለሆነ ብድሩን ከመፈፀሙ በፊት እዳ ያለባቸው ወይም የሌለባቸው መሆኑን ማጣራት ነበረበት :: ይህንን ባለማድረጉም ስህተት ከመሆኑም በላይ የአመልካች ዕዳ የቀደመ በመሆኑ የመያዝ ቅድሚያ የአመልካች ነው::=//

ፍ/ቤቱ በሆቴሉ ግምት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 428/2/ መሠረት ንብረቱን እንድንረከብ ትዕዛዝ ከሰጠ በኋላ ንብረቱን የተረከቡት ከትዕዛዙ በኋላ ሐምሌ 22 ቀን 1991 ዓ.ም መሆኑን ገልጿል::=//

ክርክሩ በአፈፃፀም በክርክር ሂደት ላይ እያለ የተረከበው በመሆኑ የቅድሚያ መብት ክርክርን መወሰን የሚያግድ አይደለም:: ስለንብረቱ ሁኔታ በሥር ክርክር ያነሱት ነገር የለም:: ቤቱን ስለመረከባቸውምየቀረበ ማስረጃ የለም:: በማለት ክርክሩን በማጠናከር የቅድሚያ መብት የአመልካች ነው ተብሎ እንዲወሰንለት ጠይቋል::=//

የግራቀኙ ክርክር ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን በዚህ ጉዳይ ላይ መወሰን የሚገባው ጭብጥ :-

መልስ ሰጪው ባንክ ንብረቱን በመያዣ ስለያዘ ከግብር አስገቢው መ/ቤት የቀደምትነት መብት አለው የተባለው በአግባቡ ነው? ወይንስ አይደለም? የሚለው ነው ::=//

በዚህ ጉዳይ አመልካች አበክሮ የሚከራከረው ግንቦት 20 ቀን 1947 ዓ.ም ተሻሽሎ የወጣው የፍርድ አፈፃፀም የሕግ ክፍል ማስታወቂያ ቁጥር 197/47 አንቀጽ 27 እና 28 ለማዘጋጀ ቤት የሚከፈል ቀረጥ ፣ ግብርና መቀጫ በቀደምትነት የሚከፈል በመሆኑ የሥር ፍ/ቤቶች ይህን በመሳት የፈፀሙት ስህተት እንዲታረምለት ጠይቋል:: መልስ ሰጭ በበኩሉ የሕግ ክፍል ማስታወቂያ ቁ 197/47 የወጣው በ1947 ዓ.ም ሲሆን ለተጠሪ የቅድሚያ መብት የሚሰጠው የፍትሐብሔር ሕግ የወጣው በ1952 ዓ.ም በመሆኑ ኋላ የወጣው ሕግ መጀመሪያ በወጣው ሕግ ላይ በአፈፃፀም የበላይነት አለው:: በተጨማሪ የፍትሐብሔር ሕግ ቁ 2857 እና 3059 ይህን የቅድሚያ መብት የሚያረጋግጡ በመሆናቸው የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲፀናለት ጠይቋል::=//

በበኩላችን ጉዳዩን መርምረናል:: ለተያዘውም ጉዳይ አግባብነት የሚኖረው ሕግ የገቢ ግብር አዋጅ ቁጥር 286/94 መሆኑን ፍ/ቤቱ አምኖበታል:: በገቢ ግብር አዋጅ ቁ 286/1994 አንቀጽ 78/1/ መሠረት በፍርድ ቤት ትዕዛዝ የተከበረ ወይም በአፈፃፀም ላይ ያለ ወይም በአንቀጽ 80 ላይ በተመለከተው መሠረት በዋስትና የተያዘ ካልሆነ በስተቀር ማናቸውንም በግብር ምክንያት የተያዘ ንብረት በእጁ የሚገኝ ወይም ለግብር ከፋዩ ማናቸውም ግዴታ ያለበት ሰው የግብር አስገቢው ባለሥልጣን ሲጠይቀው የያዘውን ሀብት የሚገስረክብ ወይም ያለበትን ግዴታ የመፈፀም ኃላፊነት ያለበት መሆኑን ይደነግጋል:: ይኸው አዋጅ በድጋሚ በአንቀጽ 80/1/ ላይ ዋስትና የተሠጣቸው የሌሎች አበዳሪዎች የቅድሚያ መብት እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ አዋጅ መሠረት ግብር ተከፋይ ከሆነበት ቀን አንስቶ ተከፍሎ እስካለቀ ጊዜ ድረስ ግብር የመክፈል ግዴታ ባለበት ሰው ሀብት ላይ ባለሥልጣኑ ከማናቸውም ሌሎች ዕዳዎች የቀደምትነት መብት ይኖረዋል በማለት ይደነግጋል::=//

ከተያዘው ጉዳይ ጋር በተያያዘ ሁኔታ ከፍ ብለው ከተገለፁት የአዋጁ ድንጋጌዎች በግልጽ መረዳት የሚቻለው ነገር ቢኖር በብዙ ባለገንዘቦች ወይም ባለመብቶች መካከል

በሀብት ላይ የሚቀርብ የቀደምትነት መብት በተነሳ ጊዜ ሁሉ ዋስትና ከተሰጣቸው አበዳሪዎች የትድሚያ መብት ውጭ የግብር አስገቢው ባለሥልጣን የቀደምትነት መብት ያለው መሆኑን ለመገንዘብ ይቻላል:: በሌላ አንጋር ዋስትና የተሰጣቸው የአበዳሪዎች መብት ከሌሎች አዳዎች ሁሉ በቀደምትነት እንዲስተናገዱ ሕጉ በግልጽ ደንግጓል ማለት ነው:: በዚህ ረገድ የአመልካች ድርጅት የሚያቀርበው ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም::=//

በመሆኑም ዋስትና የተሰጣቸው የአበዳሪዎች መብት / Secured Claims of Creditors/ በግብር ምክንያት ከሚጠየቅ ዕዳ ጭምር በሀብት ላይ በሚቀርብ ጥያቄ ላይ የቀደምትነት መብት ያለው በመሆኑ የሥር ፍርድ ቤቶች የአሁኑ መልስ ሰጭ / የኢት. ንግድ ባንክ/ ንብረቱን ሊይዝ ይገባል በማለት የሰጡትን ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሠረት አጽንተውዋል:: የዚህን ፍ/ቤት ወጭና ኪሣራ ግራቀኙ ይቻቻሉ ብለናል:: ይኸው ይጻፍ:: መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል::=//

ት ዕ ዛ ዝ

የምሥራቅ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔው የፀና መሆኑን አውቆ እንደውሳኔው እንዲያስፈጽም የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ይድረሰው ብለናል:: ይጻፍ::=//

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ዓ.ማ

አፃሪ ሐ ፡፡ (ሸ)

የስ/መ/ቁ.29269

ጥቅምት 15 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ ፍስሐ ወርቅነህ

አቶ መስፍን አቁበዮናስ

አቶ ተሻገር ገ/ስላሴ

አቶ አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አቶ ሳሙኤል ገዛኸኝ ቀረቡ

መልስ ሰጭዎች፡- 1ኛ. አቶ ዋለልኝ አያሌው ቀረቡ

2ኛ. ወ/ሮ ለመች ላቀው ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የአማራ ብሔራዊ ክልልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁጥር 07568 ታህሳስ 24 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ ሊታረምልኝ ይገባል በማለት ዝርዝር ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የአሁን 1ኛ መልስ ሰጭ የፍርድ ባለመብት 2ኛ መልስ ሰጭ ባለዕዳ ሆነው በምዕ/ጐጃ መስተዳደር ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት በአፈፃ/መ/ቁ. 8291 በሆነው መዝገብ ላይ የአፈፃፀም ክሱ እየታየ ባለበት ጊዜ የአሁኑ አመልካች የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.418 ን መሠረት በማድረግ ጠበቃ ገብቶ ተከራክሯል፡፡

ጠበቃ ለመግባት ያቀረበውም ምክንያት የፍርድ ባለመብት እንዲረከብ ትዕዛዝ የተሰጠበትን የባለዕዳዋን ንብረት አስቀድሜ ያስከበርኩት ስለሆነ ቤቱን ባለመብቱ

አንዲረከብና ስመ ንብረትነቱም እንዲዛወርለት የተሰጠው ትዕዛዝ ቀሪ አንዲሆንልን ይታዘዝልን የሚል ነው፡፡ በማስረጃነትም በዚሁ ንብረት ላይ የማስከበሪያ ትዕዛዝ ጥቅምት 28 ቀን 1995 ዓ.ም ያሰጠበት መሆኑንና ባለዕዳ በተባለችው በአሁን 2ኛ መልስ ሰጭ ላይ በዋስትና ግዴታ ምክንያት ከሶ ፍርድ ያሰጠበት መሆኑን የሚገልፅ የሰነድ ማስረጃ አቅርቧል፡፡

በዚሁ አቤቱታ ላይ መልስ የተሰጠበት መሆኑን የሥር ፍ/ቤት ከገለፀ በኋላ የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ ምንም እንኳን የአሁን አመልካች በዚሁ ንብረት ላይ የማክበሪያ ትዕዛዝ ያሰጠበት መሆኑ ቢረጋገጥም ማስከበር ብቻውን የቀዳሚነትን መብት የሚያሰጥ ሆኖ አላገኘሁትም ስለሆነም የቀረበው የአፈፃፀም ክስ ይቋረጥልኝ አቤቱታ ውድቅ ነው በማለት በይኗል፡፡

በዚህም ብይን የአሁን አመልካች ቅር ተሰኝቶ የይግባኝ አቤቱታ ለክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቧል፡፡

ፍ/ቤቱም በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን አከራክሮ ታህሳስ 24 ቀን 1999 ዓ.ም በዋለው ችሎት በግራ ቀኙ መካከል የተነሳው አከራካሪ ነጥብ ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ የቀዳሚነት መብት ያለው ወገን ማን ነው? የሚለው መሆኑን ለይቶ በጭብጥነት ከያዘ በኋላ ምንም እንኳ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በሁለተኛ መለስ ሰጭ ላይ አስቀድሞ ክስ ያቀረበ እና አስወስኖ የአፈፃፀም ክስ ያቀረበ መሆኑ ቢረጋገጥም 1ኛ መልስ ሰጭ አቶ ዋለልኝ አያሌው ለ2ኛዋ መልስ ሰጭ በወ/ሮ ለመች ላቀው ብር 80,000.00/ሰማንያ ሺህ ብር/ ብድር ሲሰጡ ይህ የብድር ገንዘብ በተባለው ጊዜ ውስጥ ባይመለስ የክርክሩ መንስኤ የሆነውን ቤት ለማስረከቡ የውል ግዴታ የገቡ መሆናቸውንና አንደ ግዴታቸው የገንዘብ መክፈያ ጊዜው የብድሩን ገንዘብ መመለስ አለመቻላቸው ተረጋግጦ በሥር ፍ/ቤት ጥቅምት 10 ቀን 1997 ዓ.ም በዋለው ችሎት ይኸው በሁለተኛ መልስ ሰጭ

ስም ተመዝግቦ በፍኖተ ሰላም ከተማ ቀበሌ 02 በቁጥር መ/1/1984 ተመዝግቦ የሚገኘውን ቤት እንዲረከቡ ተወስኗል፡፡ የአሁን አመልካች የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የአፈፃፀም ክስ የቀረበውም ከዚሁ ንብረቱን ይረከብ የሚለው ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በመሆኑ እና ንግድ ባንክ በቀጥታ ክሱ ጊዜ ይኸው ንብረት ታግዶ እንዲቆይ ማስደረጉም አበዳሪው የፍርድ ባለመብት በቤቱ ላይ ያገኘውን መብት የሚያሰጠው ሆኖ ባለመገኘቱ የአመልካች ቅሬታ ተቀባይነት ያለው አይደለም፡፡ እንዲሁም አንድ ንብረት በፍርድ ቤት ተከብሮ የመያዙ እውነታም ንብረቱ ከመያዙ በፊት ገንዘብ እንዲከፈላቸው በባለሀብቱ ላይ ያስፈረደ ወገን በቀረበ ጊዜ የተያዘውን ንብረት ለመውሰድ እንደማይከለክል የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ፍ/ቁ.403 ይደነግጋል፡፡ አመልካች የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ቤቱን በመያዣ የያዘው ባለመሆኑም ቀድሞ ክስ ማቅረቡ ብቻውን የ1ኛ መልስ ሰጭን የአቶ ዋለልኝ አያሌውን መብት የሚያስቀርብ አይደለም የሚሉትን ምክንያቶች በመንተራስ የሥር ፍ/ቤትን ውሳኔ አፅንቷል፡፡ የአመልካችም የሰበር አቤቱታ ፍሬ ቃል፡-

የስሥር ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ለውሳኔው የሰጠው ምክንያት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.403 የተመለከተውን ድንጋጌ ትክክለኛ ትርጉም የተከተለ አይደለም፡፡

ከ1ኛ መልስ ሰጭ ይልቅ ክርክር ባስነሳው ንብረት ላይ ቀድመን መብታችን ያስጠበቅን መሆኑ እየታወቀ እና በዚህም የተነሣ በሥነ ሥርአት ህጉ የተሰጠን ዋስትና እያለ ይህ ታልፎ የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት መሆኑን ያሳያል፡፡

ይህም እንኳ ቢታለፍ የፍርድ ባለመብት እንደመሆናችን መጠን የባለዕዳዋ ንብረት ተሽጦ እንደየድርሻችን መከፋፈል ሲገባን ለ1ኛ መልስ ሰጭ ብቻ እንዲሰጥ መደረጉ የህግ ድጋፍ ያለው ባለመሆኑ ይኸው ይታረምልን የሚል ነው፡፡

መልሰ ሰጭዎችም የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ዳኝነት ህግን መሠረት ያደረገ መሆኑን በመግለፅ ውሳኔው ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

እኛም ጉዳዩን መርምረናል፡፡ እንደመረመርነውም የአሁን 1ኛ መልስ ሰጭ የብድር ውልን መሠረት አድርጎ ክስ ከማቅረቡ እና ከማስወሰኑ በፊት የአሁን አመልካች በ2ኛዋ መልስ ሰጭ ላይ በቀረበው ክስ ምክንያት ጥቅምት 28 ቀን 1995 ዓ.ም ይኸው ክርክር ያስነሳው ንብረት በማናቸውም መንገድ ቢሆን ወደ ሦስተኛ ወገን እንዲተላለፍ ያሳገደው ለመሆኑ በግራ ቀኙ መካከል የተካደ ፍሬ ነገር አይደለም፡፡ ይህም መሆኑ ከተረጋገጠ በአመልካች በኩል የተፈፀመው ተግባር በ2ኛ መልስ ሰጭ ላይ የገንዘብ ክስ አቅርቢያለሁ፡፡ እንደ ክሱ ባስፈርድ ፍርዱ ውጤት ያገኝ ዘንድ የተከሳሿ ንብረት ወደ ሦስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ በማለት ተከብሮ ይቆይልኝ የሚል በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3044 እንደተመለከተው ይህ የማሳገድ ተግባር ከፍርድ የመነጨ የመያዣ መብት መሆኑን ያመለክታል፡፡ ይኸውም ፍርድ ቤቱ የሰጠው ፍርድ ተፈፃሚነት እንዲያገኝ ለማረጋገጥ አንዱ ወገን ለሌላው ወገን በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ ከሚያሰጠው የማስከበሪያ ትዕዛዝ አንዱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.154 መሠረት ግራ ቀኙ በክርክር ላይ እያሉ ከፍርድ በፊት በንብረት ላይ የሚሰጠው የማገጃ ትዕዛዝ ነው፡፡ ከላይ እንደተመለከተው አመልካች በዚሁ መሠረት የ2ኛዋ መልስ ሰጭ ንብረት በማናቸውም መንገድ ቢሆን ወደ ሦስተኛ ወገን እንዳይተላለፍ ተከብሮ እንዲቆይ ያስደረገ ለመሆኑ የተለየ ሆኖ ካልተገኘ አመልካች በዚሁ ክርክር ባስነሳው ንብረት ላይ የመያዣ መብት ያገኘ መሆኑን አረጋጋጭ ነው፡፡ እንደ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ትንተና የመያዣ መብት ሁል ጊዜ ከውል ብቻ እንደሚመነጭ ተደርጎ የተሰጠው ትርጉም ስህተት ነው፡፡ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 3041 እንደተደነገገው የመያዣ ከውል ብቻ ሳይሆን በቀጥታ ከህግ ወይም በፍርድ ሊቋቋም ይችላል፡፡ በዚህ መሠረት አመልካች ከፍርድ ቤት ትዕዛዝ የመነጨ

የመያዣ ውል ያለው መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ ይህ በመያዣ የተያዘውን ንብረት ገንዘብ ጠያቂዎች ያስያዙት እንደሆነ ከንብረቱ ዋጋ ላይ የሚጠየቀው ገንዘብ ከሌሎች ገንዘብ ጠያቂዎች በፊት ለእርሱ በቀዳሚነት እንዲከፈለው የመጠየቅ መብት ያለው ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.3059/1/ የተደነገገ በመሆኑ አመልካች የጠየቀው ዳኝነት ህጋዊ መሠረት ያለው ሆኖ እያለ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ህግ ከሚደነግገው ውጭ በሥር ፍ/ቤት መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት መፈፀሙን ያሳያል፡፡

አንድ ንብረት በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ተከብሮ የመያዙ እውነታ ንብረቱ ከመያዙ በፊት ገንዘብ እንዲከፈላቸው በንብረቱ ባለ ሀብት ላይ ያስፈረዱ ወገኖች በቀረቡ ጊዜ የተያዘውን ሀብት ለመውሠድ እንደማያግዳቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 403 ተደንግጓል፡፡ በሚል በሥር ፍ/ቤት የተሰጠውን ትንታኔም ተመልክተናል፡፡ በመሠረቱ የዚህ ድንጋጌ አግባብነት ከድንጋጌው ርዕስ እንደ ምንመለከተው የአንድ የፍርድ ባለዕዳ ንብረት በእርሱ ላይ የቀረቡትን ገንዘብ ጠያቂዎች ፍላጐት የሚያሟላ ሆኖ ከተገኘ ይኸው ንብረቱ በእነዚህ ገንዘብ ጠያቂዎች መካከል እንዴት እንደሚከፋፈል የሚደነግግ እንጂ እንደ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት አባባል አንደኛው ገንዘብ ጠያቂ ብቻውን ጠቅልሎ እንዲወስድ የሚያስችል አይደለም፡፡ የድንጋጌውም ተፈፃሚነት የፍርድ ባለዕዳው ንብረት በተራ ባለገንዘቦች መካከል ማከፋፈል በሚቻልበት ሁኔታ ላይ የተወሰነ እንጂ የቀዳሚ መብትነት የሚመለከት አይደለም፡፡ በዚህ ሁሉ ምክንያት የሥር ፍ/ቤቶች ከፍርድ የመነጨ የመያዣ ውል የመኖሩን እውነታ ወደ ጐን በመተው ንብረቱን በሚመለከት በንብረቱ ላይ ያስወሰነው 1ኛ መልስ ሰጭ ነው የሚለውን ብቻ መሠረት በማድረግ ለዚሁ 1ኛ መልስ ሰጭ በንብረቱ ላይ የቀዳሚነት መብት እንዲኖረው በማድረግ የሰጡት ዳኝነት በመሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ውሳኔ

1. የምዕ/ጐጃ መስ/ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በአፈፃ/መ/ቁ.8291 በ23/01/98 የሰጠው ትዕዛዝና የአማራ ብሔ/ክል/መ/ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 07568 ታህሳስ 24 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡

2. አመልካች ክርክር ባስነሳው ንብረት ላይ የቀዳሚነት መብት ያለው በመሆኑ ይኸው በፍኖተ ሰላም ከተማ ቀበሌ 02 በ2ኛዋ መልስ ሰጭ በወ/ሮ ለመች ላቀው ስም ተመዝግቦ በሚገኘው የሆቴል ቤት ድርጅት ተሸጦ ከሽያጩ ገንዘብ የአሁን አመልካች የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ለሚፈልገው ዕዳ በቅድሚያ ሊውል ይገባል ብለናል፡፡ ስለሆነም አፈፃፀሙን የያዘው ፍ/ቤት በዚሁ ውሳኔ መሠረት እንዲያስፈፅም አዘናል፡፡ ግልባጩ ይድረሰው፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

ክስ

ሪፍ ፡ ፡ ↑ መሠረታዊ የሆነ የሆነ ስህተት የሚፈፀሙበት፡ ፍ/ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ

ህዳር 24 ቀን 2000 ዓ/ም

ለፌደራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት

አዲስ አበባ

ጉጠሪያ (ክስ)

አመልካች . . . እኔ አቶ በለጠ ወ/ገብርኤል አድራሻዬ በመንዝ ላሎ ምድር ወረዳ 018 ቀበሌ

ተጠሪዎች. . .1ኛ. አቶ አበባው ሲናድ

2ኛ. አቶ ደምሰው ተገኔ አድራሻው ከላይ በተገለጸው ወረዳና ቀበሌ

ይህ የሰበር አቤቱታ በአዋጅ በቁጥር 20/1989 በአንቀጽ 30.4 መሰረት የቀረበ ነው፡፡

ሀ. እኔ የስር ወንጀል ተከሳሽ የአሁን የሰበር አመልካች በመንዝ ላሎ ምድር ወረዳ 018 ቀበሌ ልዩ ቦታው አጎንብሽኝ ከተባለው ስፍራ ወሰኑ ከምስራቅ የህዝብ የጋራ ስረጌ ከምእራብ የስር ከሳሾች የአሁን ይዞታ ከደቡብ ወንዝ ከሰሜን ከጣማ ጅረት መካከል ያለውን ከቀበሌው ህዝብ ጋር የምንጠቀምበትን የከብት ማሳማሪያ ሰረጌ ድልዳይ ኮሚቴ በ1989 ዓ/ም ባደረገው ይዞታ መሬት ድልደላ በህብረት ከተሰጠን መጠቀሚያ ውጭ የስር የወንጀል ከሳሾች የአሁን ተጠሪዎች ወደምእራብ በኩል በ1989 ዓ/ም በቀበሌው አመራር የተሰጣቸውን ይዞታ ሳልነካና በይዞታቸው ላይ ለከብት መንጋ ልቅቂ ሳላበላቸው ለምን ከህዝብ ጋር የከብት ማሰማሪያ ስረጌ ላይ ከብቶቹን አስገብቶ አበላ በማለት እና ምንም አይነት ወንጀል በእነሱ ይዞታ ላይ ከብቶቼን ልቀቂ ሳላበላ ከሐምሌ 7 ቀን 1998 ዓ/ም ጀምሮ ከብት በመልቀቅና የስረጌ መብት ነው በማለት የወንጀል ክስ እንዳቀረቡ የመዝገቡ ግልባጭ ያስረዳል፡፡

በመሆኑም በቀበሌው ማህበራዊ ፍ/ቤት በኩል አንደስር ከሶሾች እንደአሁን ተጠሪዎች የክስ አመሰራረት መሰረት በእነሱ የከብት ማገጃ ስረጌም ሆነ በእርሻ ማሳቸው ላይ ከብቶቼን ለቅቂ ለማብላቴ በአንድና በሁለት ምስክር እንኳን ሳይመሰከርብኝና ሳይነገርብኝ የስር ማህበራዊ ፍ/ቤት ጥቅምት 29 ቀን 1999 ዓ/ም በዋለው ችሎት የጥፋተኛነት ውሣኔ ሰጥቶ በብር 10 አስር ብር የቅጣት ውሳኔ እንድከፍል ውሳኔ እንደተሰጠ የውሣነው ግልባጭ ያስረዳል፡፡

ቦሌ ክ/ከ

በመሆኑም በተሰጠው ውሳኔ ቅር ተሰኝቼ ይግባኙን ለመንዝ ላሎ ምድር ወረዳ ፍ/ቤት አቅርቤ እንዳለ እና ፍ/ቤቱ ያቀረብኩትን ይግባኝ ከህግ አንፃር አጣርቶ ሳይመረምር ይግባኙ ተከፍቶ እንደቀረበለት የቀረበለትን ይግባኝ በወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 95.1 መሰረት ሊጠቀስ የማይገባውን ህግ በመጥቀስ የይግባኙን መዝገብ በደፈናው ሊዘጋብኝ ችሏል፡፡

ይሁን እንጂ የስር የላሎ ማማ ወረዳ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ አሁንም ባለመሰለቸትና የቅጣቱን ገንዘብ ማነስ የወጭውን ብዛት ሳላይ ትክክለኛ ፍትህን ለማግኘት ስል ከመንዝ ደ/ብርሃን ከደ/በርሃን መንዝ ደርሶ መልስ ከቀለብ ካልጋ ውጭ ብር 80 ሰማንያ ብር በመክፈልይግባኙን ጠይቄ ለሰ/ሸዋ/ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤትባቀርብለትይግባኙ የቀረበለት የከፍተኛው ፍርድ ቤት ከአንድ 3 ጊዜ መዝገቡ ተጓድሏል መንዝ ሄደህና አስተካክለህ አምጣ ሲልበተሰጠኝ ትዕዛዝ መሰረት ተጓደለውን መዝገብ አምጥቼ ፋይሉ ከተከፈተ በኋላ ጥቅምት 25 ቀን 2000 ዓ/ም በዋለው ችሎት የቀረበውን የሰበር ቅሬታ እንደተመለከትኩት የስር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ የሚያስለውጥ ነጥብ ስላላገኘን መዝገቡን ዘግተናል በማለት ውሣኔ እንደሰጠብኝ የመዝገቡ ግልባጭ ያስረዳል፡፡

እንግዲህ ከዚህ በላይ ያሉት ፍ/ቤቶች ማስረጃ ሳይሰማ በዘፈቀደ የሰጡትን ውሣኔ አሁንም ባለመሰለቸት ለዚህ የፌደራሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አሁንም ፍትህን ለማግኘት ለብር 10 የገንዘብ ቅጣት ውሣኔ ከብር 1000 አንድሺ ብር/ በላይ ወጭ አውጥቼ ይህንን የስር ፍ/ቤ ውሣኔ ለማስለወጥ ከችሎቱ ፊት ለመቅረብ መጥቻለሁ፡፡

ስለዚህ የህግ አተረጓጎም ዘዴና የበላይነት ያለው የፌደራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የውሳኔውን ግልባጭ የእኔን ቅሬታ መርምሮ በማገናዘብ በስር ፍ/ቤቶች ባልተፈጸመ ድርጊት ጥፋተኛ ተብዬ የብር 10 ቅጣት የተጣለብኝን ውሳኔ በወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 195.2.ለ.1 መሰረትበውሣኔሽሮና ለውጦ በአቀረብኩት የሰበር አቤቱታ በነፃ እንዲያሰናብተኝ አመለክታለሁ፡፡

ከሰላምታ ጋር

ከሉጣ

በለጠ ወ/ገብርኤል

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የሰበር መ/ቁ 34072

ሃምሌ 25 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፣ 1. አቶ መሠለጥ ንቅጠየኖስ
2. >> ተሾገር ገ/ሥላሴ
3. >> አብዱሬሂም አህመዱ

አመልካች፣ አቶ በለጠ መ/ገብርኤል

መልስ ሰጭ፣ ሪፍና አቶ አከጣው ኪናዱ (2 ሰዎች).

ለዚህ ችሎት ሠኔ ፡ ቀን 2000 ዓ.ም በተጻፈ አቤቱታ በ አማራ ክ/ሀገር ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 16766 በ ግንቦት 25 ቀን 2000 ዓ.ም የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለበት በማለት ጉዳዩ በሰበር እንዲታይ ማመልከቻ ቀርቧል:: አንድ መዝገብ ለሰበር ችሎት ሊቀርብ የሚችለው ቅሬታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተገኘበት እንደሆነ ብቻ መሆኑን ዓዋጅ ቁ.25/1988 አንቀጽ 22(1) ይደነግጋል:: በዚህ መሠረት ችሎቱ አቤቱታውን መነሻ በማድረግ የሕግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል የተባሉትን ውሣኔዎች አግባብ ካለው ሕግ እና በየፍርድ ቤቱ ከተደረገ ክርክሮች ጋር መርምሮአል::

ትዕዛዝ

በቀረበው ጉዳይ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተሰርቷል ለማለት አልተቻለም በመሆኑም መዝገቡ ለሰበር ችሎት አይቀርብም ብለናል::ይጻፍ::

የሰበር መ/ቁ 16766
ቀን 25-2-2000

ለሰ የከፍ/ፍ/ቤት ፕሬዚዳንት ደርሳኑ ታፈሰ
ስቤ ተታ አቅራቢ፡ ሄዋ ሰዒድ ወከባርኬ
2/
3/
4/
ተጠሪ 1/ ሄዋ ዲኖሀል ተገኝ
2/ ነጎ ሄጠወል ሰናይ
3/
4/

ይህ የሰበር አቤቱታ መዝገብ ተከፍቶ የቀረበው አመልካች አማራ በሴራ ክልል የቀበሌ ማ/ፍ/ቤቶችን ለማቋቋም በወጣው አዋጅ ቁጥር 20/1989 ክፍል 5 አንቀጽ 30 ንዑስ አንቀጽ 4 መሰረት የ 018 ቀ/ማ/ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ በአዋጅ አንቀጽ 30/1/3/ መሰረት የከፍተኛ ፍርድ ወረዳ ፍ/ቤት ይገባኝ አይቶ የመጨረሻ ውሳኔ ያሰማ ቢሆንም ውሳኔዎቹ የህግ ስህተት ስላለባቸው በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በሚል ጥቅምት 18/2000ዓ.ም የተጻፈ አቤቱታ ስለቀረቡና ለሰበር ችሎት አቤቱታውን መምራት ያለባቸው የከፍ/ፍ/ቤት ፕሬዚዳንት በመሆና ቸው ውሳኔ እንዲሰጠበት ፋይሉ በነፃ ተከፍቶ ቀርቧል ::

ትዕዛዝ

የሠበር አቤቱታው ሃሳር ፣ብቶች የመዝገብ ግልባጭ ጋ ከገጠመ ከመጽሐፍ፡ ከሕር ፣ብቶች ከሠሙ ከ ይ ከ ከ ከ

የወ/ይ/መ/ቁ 8/2000
ቀን 30/01/2000 ዓ.ም

ጓኛ አቦይ ነህ ከፍ ያለው

ይግባኝ ባይ በለጠ ወ/ገብረኤል

ይግባኝ ተከሳሽ 1ኛ አበባው ሙሉ

2ኛ ደምሶው ተገኝ

መዝገቡ ተከፍቶ ሌቀርብ የቻለው ከሳሽ በአቀረቡት ይግባኝ ላይ የጓኝነቱን በገቢ ደረሰኝ ቁጥር 03914ር ገቢ ደረሶኝ 5.00 ገቢ ሆኖ ፋይሉ ተከፍቶ ለችሎት ቀረበ::

<u>ትዕዛዝ</u>

ይህ የወንጀል ይግባኝ መዝገብ ሰመረመር በብር የሚያሶገባ ቦቂ ምክዚያት ኮሰለ ተገኝ ተ ይግባኝ ባይን ሳትናገበተ ይገባል በማለት በወ/መ/ህ/ቁ/95/1/ መዝገቡን ዘግቶ መለሳለሁ::

የማይ ነበብ ፊርማ አለ

አቦይ ነህ ከፍ ያለው

ጓኛ

7/02/2000

Amhara National Regional State Supreme Court North Shoa High Court

የማጣሪያ ምክር በከሣሽ በ ኩሳ

1ኛ. አቶ ጉበዜ ሀ/መ ቀለ ፈ/. አቶ ብስሉ ወለደፃዲቅ 3ኛ. አቶ ብካታይ ዘወለዴ 4ኛ.አቶ ወንዴ ሙ አጥሌ 5ኛ. አቶ ሽፈራው ሣህለ በ1989ዓ.ም የመሬት ደለዳይ ዳነበረት መሆና ቸውን ገለፀው በወ 18 ቀበሌ በወገሬ ጉጥ አጉንብሸኘ ከ ብባለው ስፍራ የቴስ መኩሪያ ተ/አብን የሣ/መሬት ጠጥን አስከ ሶ ፈፍ አንሰተን ለአበባው ሚናዩ ሠጥተናል በዚህ ወቅትና ከማሣ ካደም ሆነ ከቦር ከራሱ ለሚኒሣ መሬት ለ ዕጣ ያዘጋጓል አንጀ ለሠረጌ መቅረጥ አንደማይቻል አብራር ተው ባለ ተለያየ ዴምፅ መክረው የባለፈውን ሃ ህግ ምስክሮች ቃል ሙሉ በሙሉ አጠናከረ ቀለ::

የማጣሪያ ምስክር ከ ተከሣሽ በኩሳ

1ኛ. በ ቀለ ገ/ኪዳን 2ኛ. ከበደ መንግስቴ አነዚህ በ018 ቀበሌ በወሬ ጉጥ አጉንብሸኘ አካባቢ የ ቴስ መኩሪያ መብት ከገደል በታችም በሳይም ነው ከገደል በታች ያለውን ለአበባው ሚናዩ ሠጠን ከገደል በሳይ ለሠረጌ ሠጠን ሚሉ መሠከረ ::

2ኛ. አቶ ሀይሉ ኪዳኔ የተባለው ምስክር ደግሞ የቴስ መኩሪያ መሬት ከገደል በታች ብቻ ነው ከገደል ባሳይ አይወጣም ከገደል በታች ያለውን ለአበባው ሠጥተናል ሚል የተለየ ሀሣብ መስክረ ቀለ::

3ኛ. ወለደጊወርጊስ መታፈሪያ የተባለው የቴሥ መኩሪያ መብት ከገደል በሳይ ይጠጣ አይውጣ አላቅም ከገ ገደል በታች ያለውን ለአበባው መስጠታቸውን አቃለሁ ሚል የተለየ መሠከረ::

4ኛ. አቶ ይገረማቸው ዜና በዚሁ ቀበሌ እና ጉጥ ውስጥ ያለው የቀሥ መኩሪያ መብት ከገደል በታችለ በባው ሠጥተናል ከገደል በሳይ ሥረጌ አጅርገናል የሚለውን የበ ቀለ ገ/ኪዳን እና የከበደ መንግስቴ ሣ ብ ደግፈል ይህ ሀሣብ የተለያደ በመሆኑ የተነሣ የተከሣሽን ወንጀል አልፈቅምም የሚል ሆኖ አንቋለ ተከ ያሣያል

ውሣኔ: ከሣሽ አባቡ ሚናዩ አንደ ክስ አቀራራቡ በ018 ቀበሌ በወገሬ ጉጥ ልዩ ሥሙ አጉንብሸኘ ከ ተ ለው ሥፍራ በ1989 ዓ.ም ከ ቴስ መኩሪያ ተ/አብ ላይ በዋ ተ ከ ዳ ተነስ ተ በዕጣ የተሠጠውን መብት ተከሣ ሽ በለጠ ወለደገብርኤል ከህምሌ7 ቀን 1998ዓ.ም ጀምሮ ከብት በመልቀቅ የሥረጌ መብት ነው በማለት አበሉብን ሚል ባ ቀረበው መሠረት የህግ ምስክሮች በሁለት መንገዴ ጠር ተን አንደጠሪ ነው ተከሣሽ ጥፋ ተና ያሠኘ ቀለ ብለናል:: ይህንኑ ወንጀል ላለመፈጸም ደግሞ በመከላከያ ምስክር በሁለት መንገዴ ጠር ተን አን ዳጣራ ነው የተከላከሉ ሣይሆን ኦየተከሣሽን አለማጥፋት ያሳረጋገጠ ሀሣብ በመሆኑ ተገንዝበን አለ ተከላከሉም ገለናል ቅጣት ቅጣት ለሠዎች ማስ ተማሪያ እና የጥፋት መመለሻ መንገዴ በመሆኑ ግለሠቡ አቶ በለጠ ወ/ ገብርኤል የፈፀሙት ወንጀል ተመጣጣኝ ቢሆንም ካላ ቸው የአጅጣ ገደብ ሚታይ መካሪና ሽማግሌ ለኑን የሚ ችሉ አባት በመሆና ቸው በ10 ብር የገንዘብ ቅጣት ቀጥ ተን መዝገቡን ጨልሠና ይግባኝ ሲሉ ይግባኝ ተ ገልብጠ ይሠጥ ብለናል::

ለ ተከሣሽም የውሣኔ ቀልባጭ ይሠጥ ብለናል::

የግርጌ ሚ ተም ሥ

Amhara National Regional State Supreme Court North Shoa High Court

ሀ የገብሮ ለገሠ ምሥክር ታደሠ ተመኑ ፀታ ወ ዕድሜ 46 ሥራ ገብርና ቀበሌ 018 በደጉ ምሉ ሚመሠክር በ018 ቀበሌ በወረሬ ጉጥ አጉንብሸኘ ብሉ ከሚጠራው ሠፍራ ከምሥራቅ የ ጌታቸው አርሻ መሬት ከምዕራብ ወንዝ ከሠሜን የጠማ ጀረት ከደቡብ የጋራ ሥረጌ በለ ተመ ለ ያለው የደምሠው ወሠን ገደለ ወይም አፈፍ ነዉ

ገብሬለገሰ ሚያዘከር በ1989 ከገደለ በላይ ሰረጌ መሆኑን ታቃለህ አቃ አከለሁ አለ

ከሸቦ አበባው ሚናዱ ሚያዘከር፣ የቄሶ መኩሪያ ተ/አብ እነሁ በሙሉ ለእኔ መሠጠት ታቃለህ ሚለው አቃ አቃለሁአለ::

ደምሠው ተገኔ ሚያዘከር የበለጠ ወለደገብርዬለ ከጥግ እሶከ አፈፍ ተሠጥቶኝ ማብላቱን ታቃለህ ከገደለ በታች እየገዛ ያበላለ ዘዘሠ በላይ ግን ሥረጌ ነዉ ሚለ መሠከረ::

በሊቸው አርምይ ዕድሜ 43 ሥራ ገብርና ቀበሌ 018 በደገቡ ምሉ ሚመሠክር የመጣሁት ለመከላከያ ምስክር ነተ ነው እኔ የማውቀው በ018 ቀበሌ በወገሬ ጉጥ አጉንብሸኘ ከ ተባ ለው ሠፍራ የአበባው ሚናዱ እና የደምሠው ተገኔ የሣር ተመን ከምሥራቅ የማዉ ሣ/መሬት ከምዕራብ ጀረት ከሠሜን ጀረት ከደቡብ ገደለ በላይ ያለው የህዝዝ ሥረጌ ነው የሚጠቀሙ ትም 1ኛ እኔ አራሣ

2ኛ. ሸቀዩ አ/ፈ 3ኛ ማዉ ወ/ማር ያም ና ቸው::

ገብሬ ለገሠ ሚያዘከር፣ ከገደለ በላይ በ1999 ተቀርጠለ ን ሥረጌመሆኑን ታቃለህ ብሉ ተጠይቆ አቃ አቃለሊ ሚለ መሠከረ ::

ከሣሾች አበባው ሚናዱ ከገደለ በታች ነው የተሠጠችሁት ሚለ መለሠለት::

የህግ እና የመከላከያ ምሥክር ከ ተሠማ ሠለሆነ መዝገቡን መርምሮ ዉሣኔ ለመሠጠት ቀጠሮ ለ29/2/98 ዓ.ም ተቀጠረ::

ቀን 29/2/99 ዓ.ም

የ018 ቀበሌ ማ/ፍ/ቤት

1ኛ ገዛህኝ ታይሌ ሠብሣቢ

2ኛ አንገዳ ናደው ፀሀፊ

3ኛ ደረጃ ገ/ፀ,ይቅ አባል

ከሣ,ች 1ኛ ደምሠው ተገኔ 2ኛ አበባው ሚናዱ ቀርበዋል::

ተከሣሾች 1ኛ በለጠ ወለደገብርኤል 2ኛ ገብሬ ለገሠ ቀርበዋል::

ከሣሾ'ች ከ ተከ"ሾች ላይ የቀረቡት ገ/መይህን ከምዕራብ ሀይለናዉ ወ/ሀና ከሠሜን ጀረት ከደቡብ አሠካለ ገ/መይህን መካከል የሚገኘው

የግርጌ ማህ ተም አለ

ለጠቅላይ ፍ/ቤት

የአማራ/ ብ/ሮ/ክ ዞ/ መ/ፍ. ፍ/ቁ 40/91

ፋይል 05ተ 19929/ዞ

ተከሳሽ፡_ አሊ ሰለይማን

ሻንጉር ገ/ማሪያም

ግለሰብ ተደበበ

ይገባኝ ባይ ስም፡_ 1_ ሲሳን አስጋዜ ቀረቡ

2_ ስሬን ካሳ "

መለስ ስጥ፡_ ግዢቱ ሙሉን ነገሬ ከገዛሁ አስር ፣ አምስ በላይ ተቆሬ አለ

ተረስቶ፡፡

መዝገቡ የተከፈተው ለምርመራ ነበር ፤ መርምረን ትዕዛዝ ስጥ ተናለ፡፡

ት ዕ ዝ ዝ

ይገባኝ ባይ የደበበ ወሌ መ/ዝነ ስፍ ተኛ ፍ/ቤት ነሃር 18ቀን 1991 ዓ/ም በሚለው ቻሎት ከወሰነ ትዕዛዝ በመታመም ጥር 18ቀን 19919/ዞ በተሻሬ ግመለከታ የይገባኝ ;አቤቱታቸውን ዘርዝረው አትርበዋል፡፡

ንብሙ ስጥሬ አገደግስተለዉ ነው፡፡

መለስ ሰጥ ገር 60,000.00/ስልሳ ሺህ በር/ ከሰ በአሁን ይገባኝ ባይ ሳይ ከመሠረተ ስንቲ ክሱገና ፍ/ቤቱን መተፊያ ለይገባኝ ባይ ለማደረስ ተገቢውን ፍለጋ አደርጉ ሊያገኙ ቻለ ያለ መሆኑ በማለ መ ገ ኦረጋገቡ ለይገባኝ ባይ በጋዝ የተሬ ግስታወቂያ አገኔደረገሳ ው አስሰቧል፡፡ በዚህም አቤቱታ መ ሬተ ስሮ ፍ/ቤት ተከሣሽ ሚሆኑት የአሁን ይገባኝ ባይ የተፈለጉ ስለመሆ ከሰ ከሰ ከሰ አገኒሞሉ ግሬ በአቶ ዘመነ ጋዜ አገኒደረገ ያለ በዚሁ ግሬ መሠረተ ስለ መተረስ ስለ ስለ መለስ ሰጥ ከሰ ይገባኝ ባይ በሰሰጠተ አገኒያ በይገ ተከተ ል፡፡

ሶር ፍ/ቤት መለስ ስጥን ከሰ መለስ ስጥ ከተረከ ግስ ሬ ጋር ስ ግ ገናዘብ ከመሬሬ በጋዜ ወሶ 24ተ 19899/ዞ በ ግለ ሚ ሚ ከሰ የተረከ ስ ስ ስ

ይህ ሞላኔ ከተከሰሰ በኋላ ይገባኛ ባዩ መስከረም 13 ቀን 1991ዓ/ም በተ
ፈረ ግጭትን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 358 መሠረት በአልገበተ ታሪ የተከሰሰ ሞላኔ
ተነስቶ ክርክሩ ሳይ የከሳሾችን ስርስር አገልግሎት ይፈተልን በማለት ለስናቸ
ናው ፍ/ቤት አቤቱታ ያቀርባሉ፡፡

መልስ ስጭም ለዚሁ አቤቱታ ነሃር 18 ቀን 1991ዓ/ም በተጻፈ መልስን ያተ
ረበ ሲሆን ጭብጥ ፍሬ ነገ (1) ከፍ ተናው ፍ/ቤትን ሥነ_ሥርዓትን በአገባቡ ከተሉ,
ከሰሰ ሞላኔ በመሆኑ የሚነሳበት ምክንያት የለም፡፡ (2) ይገባኛ ባዩ የመከሳሽም
የሕገ ልብ ጋ ለክሩ አገባብነት የለም ማለ ነው፡፡

ፍ/ቤቱ መዝገቡ ከተዘጋ በኋላ አገደገና ፈገ ጣጣ ይገባ ጭ ወይስ አይገ
ባውን በሚለው ጭብጥ ሳይ ነሃር 18 ቀን 1991ዓ/ም በተሰጠ ትዕዛ ለይገባኛ ባዩ
ሥርዓትን የተከተለ መተፊያ ተደርጎ ሊቀርቡ ከሚገ ችሉ ክሶ ጋ ክ ክ በሌለበት ታሪ
ሞላኔ አግኝቷል፡፡ የተከሰሰ ፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 358 እና ከክ ታ ቱ ለ ገ ሳ ት
ደገ ሞ ተረጋ ጊ የሚሆኑት ሳይከሰሱ የተፈ ና በሞ ላ ኔ ሞ ተ ገ ሩ ወ ገ ኖ ች አ ስ ቴ ታ የ ሚ ያ ተ
ርበበት አገ ኒ መ ተ ፊ ያ ተ ደ ር ጎ ት ሊ ቀ ር ቡ ከ ሳ ሙ ያ ሳ ት ሞ በ ሌ ለ በ ት ሞ ላ ኔ የ ተ ከ ሰ ሰ ባ ት ሞ
ወ ገ ኖ ች ሳ ይ አ ይ ደ ለ ም ፡፡

ይ ገ ባ ኛ ባ ዩ ሞ ላ ኔ መ ሰ ል ቱ ን ከ ተ ረ ቱ ከ አ ገ ሩ ወ ር በ ሳ ይ አ ሚ ሰ ረ ው ተ ያ ቴ-
ሞ ን ያ ተ ረ ሱ መ ሆ ኑ ን ሰ ኔ 30 ቀ ን 1990ዓ/ም በ ተ ጻ ፈ ግ ጭ ት አ ሁ ን ስ ር ስ ር በ ተ
ረ ከ ቡ ት ሞ ላ ኔ ም ክ ን ያ ት በ አ ረ ጋ ገ ጡ መ ሆ ኑ ን ገ ል ጸ ው የ ሰ ጣ ት ከ ጎ ገ ኑ ስ ረ
ጋ ጽ ሙ ን እ ገ ኔ ያ ም ጋ ገ ኑ ከ ል የ ተ ከ ተ ት ግ ጭ ት ሙ ሉ ክ ት በ ለ ተ ያ ለ ከ ፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 78 ለ ስ ተ ና ገ ሩ የ ሚ ች ለ ም አ ቤ ቱ ታ አ ይ ደ ለ ም በ ማ ለ ት መ ዝ ገ ቡ ን ዘ ገ ቶ እ ስ ና ብ ቷ ል ፡፡

ይ ህ የ ይ ገ ባ ኛ ባ ዩ አ ቤ ቱ ታ የ ተ ረ ከ ለ ም ይ ህ ገ ት ት ዕ ዛ ዝ ስ ለ ሚ ታ ም ነ ው ፡፡ የ ሞ ሬ
ታ ም ፍ ሬ ነ ገ ል መ ሰ ል በ ሳ ት ከ ደ ራ ጊ ዎ ች ገ ሩ ሊ ያ ቀ ት ፈ ሰ ት ለ ገ ነ ጋ ን ገ ሩ ስ ለ ሚ ሰ ጥ ት
ለ ስ ር ር ት ሲ ገ ስ ራ ስ ር የ ሞ ላ ኔ ባ ለ ቤ ት ሌ ላ ገ ሙ ያ ለ ገ ሩ ፍ/ቤ ት ጠ ሙ ገ ገ ሙ ን ለ ሚ ያ ል ፡ ሲ ተ
ጠ ቀ ሙ ት ገ ሙ ለ ገ ሩ ከ ተ ያ ዘ ቀ ጋ ር ተ ገ ሚ ነ ት ያ ለ ው ስ ር ስ ር ከ ተ ያ ዘ ቀ ገ ሩ ስ ለ ሚ ሰ ጥ ት
ወ ገ ኖ ች ስ ለ ሚ ሆ ኑ ይ ገ ባ ኛ ባ ዩ ሰ ሚ ፍ/ቤ ት ት ዕ ዛ ዝ ገ ሩ ስ ር ሮ ለ ገ ያ ሳ ገ ባ ስ ስ ለ ሚ ሆ ኑ ሞ ላ ኔ
ለ ገ ኔ ነ ሳ ስ ር ማ ጽ ረ ን ያ ጋ ር ገ ለ ገ ለ ገ ሩ ስ ለ ሚ ጠ ቀ ሙ ገ ገ ሙ ን ስ ለ ሚ ከ ሳ ከ ሰ ስ ወ ስ ገ ሩ ስ ለ ሚ ገ ኝ ት ነ ው ፡፡

07/01 1998 02:58 FAX 251 3 114428 S.W HIGER COURT 002

Adversaly vs hierarchical supervision
= ብብሔሮች ጋለሞት፡ መተማመን፡ ሠራዊ
መሠረት
- accountability

እናም ይህንኑ ተሬታ ጽሑር ፍ/ቤት ውዘገብ ገለጫዊ ጋር ለገናዘበን ተመልክ ተናል፡፡

ይገባኝ ባዩ በሌለገበት የተከወፀ ውሣኔ ተነስቶ ከርከሬ እኖ ባለገበት አገ ፯ደረገ ተፅዚዝ ይሰጥለገ ሲሉ ለዚህ አቤቱታዊ መሠረት ያደረገኑት የሕገ ድንጋጌ ክ ፍተኛው ፍ/ቤት አገደ[illegible] ለተያዘው ንብረ አገባበነት ያለው ሆኖ አሳገኘነውም፡፡

የይገባኝ ባይ አቤቱታ ሰመረመር የሚኖለው በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 78 ድንጋጌ አገጻር ነው፡፡

ክሣሹ በሌለበት ታይቶ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 70/ሀ/ መሠረት ውሣኔ ከተሰጠ በኋላ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78 መሠረት አቤቱታ በተረበ ጊዜ ክሣሹ በሌለበት ታይቶ የተሰጠው ውሣኔ ተነስቶ ከርከር አገደገና አገሠራ ለማደረገ ይበቃ ድንጋጌ ይረተደል፡፡

ይሁን አገጂ ፍ/ቤቶች አገድ ክሣሹ በሌለበት የተረበከከበ አገሳጠግ ከመኖ ተገ ማ በፊት በክሣሹ ሊይ ክስ የተረበበት መሆኑን ተረድቶ ጭብ አገሳከሳከለ ማድ ረግ ይገባ ዘገድ የመተፊያ አስቧተ ሥርዓትና ቅደም ተከተል ተመከተ መተፊያው የተሳለፈ ለት መሆኑን ማረጋገጥ ይገባቸዋል፡፡

እሱን የተያዘውን ንብረ ስገመለከት መልስ ስጥ ክሱን ማመልከቻ ከፍ/ቤት መተ ፊያ ጋር ለይገባኝ ባዩ ለማድረስ ተገቢውን ፍለጋ አድርጉ ሊያገኙ ባለ ጋለ መሆኑን በጋለ መ ሣ በማረጋገጥ እና የፍ/ቤቱን መተፊያ በመመለስ በምተኩ ይገባኝ ባይ ያገ ኒውሮ ተፊው በጋዜጣ አገሄደረገለት ወይ ጋለ ይህገገም ማድረገ አገደሚጋለ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 103 ተደንግጋል፡፡ አገዚህ በሆነ ጊዜ ደግሞ ፍ/ቤት ይገባኝ ባዩ በጋ ዜጣ ማስታወቂያ አማካኝነት አገሄደረ ማድረገ አገደሚችል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 105/2/ ሥር የተመለከተ ነው፡፡

የከፍተኛው ፍ/ቤትም በዚህ መንገድ የተረበውን አቤቱታ ተቀብሎ ከስ ወይም መ ለስ ስጥ ንብረ ይገባኝ ባዩ በሌለበት ተ ቂታዊ ይገባል ሲል ብይን ሰጥቷል፡፡

ይሁን አገጂ ፍ/ቤት ሥነ_ሥርዓት ድንጋጌዎችን ተሳ ክተሎ የተረበውን ይህን መስል ጥያቄ ተቀብሎ በይን ከመስጠት በፊት አገደነገረ ሁኔታ ግለተዎ ገፊ ተኛነ ስ ገፍና ገው ንብረ ፣ ከተጠቀሰው የክሣሹ አይራሽ እና በመለስ ስጥ ከተደረገው ጥረት አገፀር በግተ ንብ ነ ት በትክረት ለመረምረው ይገባል፡፡ ይህ ታሳኖ በይን ከተተ በተገኘ ጊዜ ሌላው ከራስጋሬ ወገን ያለው ግከከሽ ከርከሬ በሌለበት ታይቶ የተሰጠው ውሣኔ ተነ ስቶ አገደገና ንብ ቱ አገኔታይ ይደረገለት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 78 ጥያቄ ግተረበ ነው፡፡

./.

the overriding objective ገዥ ሐሳብ..
(a) ensuring parties are on equal footing
(c) case management
(b) saving expense
on equal footing, it was said that the financial stronger & more experienced parties could exploit rules of courts to intimidate weaker parties by spinning out proceedings & escalating costs.
* therefore court supervision

ከላይ ባለው አግባብ ተከራካሪዎች ፍትሐ ብሔር ክርክራቸውን ለመፍታት ያለባቸውን ደረጃ ከግምት ስንወስድ ፍርድ ቤቶች አገልግሎት የሚሰጡ ተገቢ ትዕዛዝ በሚገባ ያለደረሰበት መሆኑን ከግምት በማስገባ መብቱ አገላለጋገለጽ ተገቢውን ፍለጋ አለማደረግም ይበት ነበርአለመሆኑንአገልግሎ ለፍ ሬዝደንት በሚገባ ከማወቁ አኳያ መተረጎ ትደም ከተከል ካይመከት መተረጎ ተሳስቷል የሚለትንና የመጎበለትን መከራከሪያ ነጥቦች በማገባት በለለበት የተከመውን ውሣኔ ማስነሳት ይችላል፡፡

ሆኖም በዚህ ልገጋጌ ሥር ይህን መሰል መከራከሪያዎች ለማቀረብ የሚቻለው ውሣኔ የተሰጠ መሆኑን በተረዳው በለገጽ ውስጥ ገዜ ውስጥ አገኚ ይህ ገዜ ካለፈ በ ኋላ አቤቱታው ዕውነት አዘል ቢሆንም በይርጋ አገደታገደ ይሆናል፡፡

የአሁኑ ይገባኛ ባይ ያመለከተ አቅርቦ በለለበት ታይቶ ሰኔ 24 ቀን 1989ዓ/ም ውሣኔ የተሰጠ መሆኑን ቢያውቅም በዚህ ውሣኔ ወሠረት የአፈጻጸም ስለ ማለ አፈፃ ጽሙ በገብረታቸው ሳይ ስለሌ ስኔ 30 ቀን 1990ዓ/ም በተፃፈ ማመልከቻ ፍ/ቤ ለማት ባነጋ ለአቅርቦ ጽሑፍ ከመ ስፈ ገደ ስለ ስለ ስለ

ይህንት አገኒያዎቱ ትከስሰሉኛ ገልጋይ ከመሸጥ ጋር ለከፍተኛ ፍ/ቤት

ይ ተሳልፍለት፡፡

መዝገቡን ዘግተ ፍሬ ይደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የተፈጥ ፊርማ ከለበት፡፡

07/01 1998 03:00 FAX 251 3 114428 S.W HIGER COURT 005

ፍትሐ ቁ. 1.1

የሠበር መ/ቁ. 16273

ጥቅምት 22/98 ዓ.ም

ዳኞች፡- አቶ መንበረፀሐይ ታደሰ

አቶ ፍስሐ ወርቅነህ

ወ/ሮ ስንዱ ዓለሙ

ወ/ሮ ደስታ ገብሩ

አቶ አሰግድ ጋሻው

አመልካች፡- የኢት/ቴሌኮሙኒኬሽን ኮርፖሬሽን

ተጠሪ፡- አቶ ገንታ ገምአ ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ወስነናል፡፡

ፍ ር ድ

አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ውሣኔ ቦርድ ሚያዚያ 21/96 ዓ.ም. በመ/ቁ. 303/02/94 በሰጠው ውሣኔ እና የፌዴ/ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔውን በማፅናት በመ/ቁ. 30835 ሰኔ 16/96 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ ላይ ነው፡፡

ለአቤቱታው መነሻ ምክንያት የሆነው የአሁን ተጠሪ በአሁን አመልካች ላይ ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሣኝ ቦርድ ያቀረበው ክስ ሲሆን፣ የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- በድርጅቱ ውስጥ በጥበቃ ሥራ ተቀጥሬ በመሥራት ላይ የምገኝ ስለሆነና ሥራውም ዘላቂነት ያለው ሆኖ ሣለ የቋሚ ሠራተኛነት መብቴ ሊጠበቅልኝ ባለመቻሉ በአዋጅ ቁጥር 42/85 አንቀጽ 9 መሠረት ቋሚ ሠራተኛ እንድሆን፤ ለቋሚ ሠራተኞችም የሚሰጠው ጥቅማጥቅም ክሱን ካቀረብኩበት ጊዜ ጀምሮ እንዲሰጠኝ እንዲወሰንልኝ የሚል ነው፡፡

የአሁን አመልካችም ለቀረበበት ክስ በሰጠው መልስ፡- ተጠሪው የሻምበል ባሻ የውትድርና ማዕረግ ያለው በጡረታ ላይ የሚገኝ እንደሆነ ጠቅሶ በወቅቱ ለተፈጠረ የፀጥታ ችግር ምክንያት ችግሩ እስኪወገድ ድረስ ጥበቃውን ለማጠናከር የቀድሞ ወታደሮችን ቀጥሮ ለመመደብ እንዲችል ኮርፖሬሽኑ ለበላይ አካል ጥያቄ አቅርቦ በተፈቀደለት መሠረት ለተወሰነ ጊዜ የተቀጠረ እንጂ በቋሚነት በሥራ ላይ ሊቀጥል የሚያስችለው አለመሆኑን፤ የጥቅማጥቅም ጥያቄውም በህብረት ስምምነቱ ለተወሰነ ጊዜ ለተቀጠረ ሠራተኛ ተፈፃሚ የሚሆን አይደለም በማለት ተከራክሯል፡፡

ቦርዱም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ ከሣሽ በአዋጅ ቁጥር 42/85 አንቀጽ 10 መሠረት የተቀጠረ ለመሆኑ ተከሳሽ በተጨባጭ በማስረጃ አስደግፎ ያላስረዳ በመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 42/85 አንቀጽ 9 መሠረት ከሣሽ ላልተወሰነ ጊዜ የተቀጠረ ነው፡፡ ጥቅማጥቅምን በተመለከተም በህብረት ስምምነቱ መሠረት ውሣኔው ከተሰጠበት ጊዜ ጀምሮ ወደፊት እየታሰበ ሊሰጠው ይገባል ሲል ወስኗል፡፡

የአሁን አመልካች ውሣኔውን በመቃወም ለከፍተኛው ፍ/ቤት ይግባኝ ቢያቀርብም ይግባኙ ተቀባይነት ባለማግኘቱ ይህ አቤቱታ ሊቀርብ ችሏል፡፡

በዚሁ መሠረት ቦርዱም ሆነ የከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ሲል ውሣኔው እንዲታረምለት አመልካች አቤቱታውን ለዚህ ችሎት ያቀረበ ሲሆን፣ ተጠሪውም ቀርቦ መልሱን በመስጠት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ ስህተት ስለሌለበት ውሣኔውን ፀንቶ ልሰናበት በማለት ተከራክሯል፡፡

ይህም ችሎት ከክርክሩ በመነሳት ጉዳዩ ምን የክስ ምክንያት / cause of action/ አለው? ቦርዱስ ይህን ጉዳይ ለማየት የሚያስችለው ሕጋዊ ሥልጣን አለው ወይ? የሚሉትን ጭብጦች በመያዝ ከሥር ውሣኔውና አግባብ ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምሮታል፡፡

የክስ ምክንያት / cause of action/ አለ ወይም የለም የሚለውን ከማየታችን በፊት የዚህን ቃል ፅንሰ ሃሳብ ማየቱና መረዳቱ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ስለ ክስ ምክንያት / cause of action/ ፅንሰ ሀሳብ በ1958 ዓ.ም. በወጣው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ውስጥ መካተቱን ከሕጉ አንቀጽ 29፣80/2/፣ 224/2/፣ 23/1//ሀ/..... ወዘተ መረዳት የሚቻል ሲሆን ለቃሉ የሰጠው ትርጉም ግን የለም፡፡

በመሠረቱ ማንም ሰው በህግ ችሎታ ኖሮት በሌላ ሰው ላይ ማናቸውንም ክስ ለማቅረብ እንዲችል አስቀድሞ ለክሱ መነሻ በሆነው ነገር ወይም ክሱ በተመሠረተበት ነገር ላይ ጥቅም ወይም መብት ያለው መሆኑ መረጋገጥ እንደሚገባው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.33 ይደነግጋል፡፡ በዚህም ከሣሽ ከተከሣሽ ላይ ሊፈፀም የሚችል መብት አለኝ ብሎ ለማለት አስቀድሞ ለመብቱ መገኘት መነሻ የሆነውን ነገር በማረጋገጥ የተጠየቀውን ዳኝነት ለማግኘት ከሣሹ በሕግ መብት ያለው መሆን ይኖርበታል፡፡

ከሕጉ አንቀፅ 80(2) ላይም መረዳት የሚቻለው የክስ ምክንያት ሲባል አንድ ሰው አንድን ነገር ከአንድ ሰው ላይ ለማግኘት ፍ/ቤቱ እንዲወስንለት ክስ ለማቅረብ የሚያስችለው የፍሬ ነገር ሁኔታ ሲሆን፣ ይህም ፍሬ ነገር ዳኝነት ለማግኘት የሚያስችል መሆን ያለበት መሆኑን ነው፡፡

ሮበርት አለን ሴድለር "Ethiopian civil procedure" በሚል ርዕስ ባዘጋጁት መጽሀፍ ላይ "የክስ ምክንያት" አለ ብሎ ለመወሰን የሚቻለው በክሱ ላይ የቀረበው ነገር ቢረጋገጥ ከሣሹ የጠየቀውን ዳኝነት ለማግኘት ሕግ ይፈቅድለታል ወይ? ለሚለው ጥያቄ አዎንታዊ ምላሽ መስጠት ሲችል እንደሆነ ገልፀዋል፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም በግራ ቀኙ መካከል በቅጥር ላይ የተመሠረተ የሥራ ውል ግንኙነት መኖሩ አልተካደም፡፡ ተጠሪው በሥር ያቀረበው ክስ በአዋጅ ቁጥር 42/85 አንቀፅ 9 መሠረት ላልተወሰነ ጊዜ እንደተቀጠርኩ ልቆጠር ይገባል በማለት ሲሆን ፣ ከዚሁ የቋሚ ልሁን ጥያቄው ጋር በተጓዳኝ ያቀረበው ለሌሎች ቋሚ ሠራተኞች የተሰጠው ጥቅማጥቅም ለእኔም ይሰጠኝ የሚል ነው፡፡ የአሁኑ ተጠሪ ለቦርዱ ያቀረበው ላይ የክስ

ምክንያት ያለው መሆን አለመሆኑን ለመመርመር እነዚህን ጥያቄዎቹን ለያይቶ ማየት ያስፈልጋል፡፡ ተጠሪው ቋሚ ልሁን ሲል ያቀረበው ዋነኛው ጥያቄ ከአመልካች ጋር አድርጎት የነበረው ውል ባሕርይ እንዲተረጎምለት የጠየቀበት ሲሆን፣ ለሌሎች ሰራተኞች የተሰጠው ጥቅማ ጥቅም ለኔም ይስጠኝ የሚለው ጥያቄው ደግሞ በውሉ መሠረት ሊያገኝ የሚገባ ነገር ግን ቀረብኝ ያለውን ጥቅም በማስከበር የቀረበ ጥያቄ ነው፡፡ የመጀመሪያው የውሉ ባሕርይ እንዲገለጽለት ከመጠየቅ የዘለለ ጥቅም የሌለው ሲሆን ሁለተኛው ግን ውሉ አልተከበረምና ውሉን የጣሰው ወገን የውሉን ቃል እንዲያከብር እንዲደረግለት የሚጠይቅ ነው፡፡

በመካከላቸው የሥራ ውል የተፈፀመ ስለመሆኑ ግራ ቀኙ የተቀበሉት ጉዳይ ነው፡፡ የሥራ ውል የራሱ ልዩ ባሕሪያት ያሉት ቢሆንም ከአጠቃላይ ውሎች ጋር የሚጋራቸው በርካታ ባሕሪያት እንዳሉትም መገንዘብ አስፈላጊ ነው፡፡ ከእነዚህ አንዱና ዋነኛው ውል ከተፈፀመ በኋላ ይኸው ውል በተዋዋዮች መካከል የአስገዳጅነት ባሕርይ ያለው መሆኑ ነው፡፡ ተዋዋዮቹ በውሉ የሚገደዱት በመርህ ደረጃ ሁለቱም መካከል ስምምነት ላይ ከደረሱበት ጊዜ ጀምሮ ነው፡፡ በመሆኑም ተዋዋይ ወገኖች ከውል የሚመነጭ መብት ለማግኘት የፍርድ ቤት ውሣኔ የግድ አያስፈልጋቸውም፡፡ ውሎች የፍርድ ቤቶች ይሁንታ ሳያስፈልጋቸው በአንዱ ወይም በሌላው ተዋዋይ ወገን መብትና ግዴታ የሚጥሉ በመሆናቸው ተዋዋዮች ወደ ፍርድ ቤቶች ሊመጡ የሚገባው በውሉ መሠረት አልተፈፀመም የሚሉት ነገር ካለ ብቻ ወይም ውሉ ሕጉ ለይቶ ባስቀመጣቸው ምክንያቶች እንዲፈርስላቸው የፈለጉ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡ ከዚህ ውጪ በተዋዋዮቹ መካከል ያለው የውል ዓይነት እንዲነገር ወይም ውሉ እንዲፀድቅ ለፍርድ ቤቶች ጥያቄ ሊቀርብ አይገባውም፡፡

ይህ አጠቃላይ የውሎች መሠረተ ሃሣብ በሥራ ውልም ላይ ተፈፃሚነት አለው፡፡ በዓዋጅ 42/85 አንቀጽ 9 የሰፈረው መሠረተ ሃሣብ በመርህ ደረጃ አንድ ሰራተኛ

ላልተወሰነ ጊዜ እንደተቀጠረ የሚገመት መሆኑን የሚያስገነዝብ ነው፡፡ የአዲሱ ዓዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 9 ድንጋጌም ተመሣሣይ ይዘት ያለው ነው፡፡ ማንኛውም በአዋጁ የሚሸፈን ሠራተኛ የዚህ የህግ ግምት ተጠቃሚ ነው፡፡ ይህ የሕግ ግምት የሕግ ውጤት እንደመሆኑ የፍርድ ቤት ችሮታ ሳያስፈልገው ውሉ ከተፈፀመበት ጊዜ ጀምሮ የሚሰራ የሕግ ግምት ነው፡፡ በመሆኑም አንድ ሠራተኛ ከውሉና ከዚህ ሕግ ግምት አንፃር ጎደለብኝ የሚለው ነገር ካለ ከሚጠይቅ በቀር ቋሚ ነህ ልባል የሚል ጥያቄ ሊያቀርብ አይገባውም፡፡ በአሰሪውና ሠራተኛው መካከል የተፈፀመው ውል በሕጉ ግምት የሚሸፈን ሳይሆን ዓዋጁ በአንቀጽ 10 /በአዲምሱም ዓዋጅ አንቀጽ 10/ የሚሸፈን ነው የሚል ክርክር ሊነሳ እንደሚችል ግልጽ ነው፡፡ ሆኖም ይህም ቢሆን ሊነሣ የሚችለው ሠራተኛው ቀረብኝ የሚለው ጥቅም ወይም በአሰሪው ከሕጉና ከውሉ ውጪ ፈፀመ የሚለው በደል ማሳየት ሲችል ነው፡፡ በመሆኑም በኔና በአሰሪዬ መካከል ያለው የሥራ ውል ጊዜያዊ ሳይሆን ቋሚ ነው ተብሎ ይተርጎምልኝ የሚለው ክስ የክስ ምክንያት ያለው ባለመሆኑ በቦርድም ይሁን በመደበኛ ፍርድ ቤቶች ሊስተናገድ የሚገበው አይደለም፡፡ ከዚህም በተጨማሪ ቋሚ ልሁን የሚለው ጥያቄ የአንድን ሠራተኛ የውል ግንኙነት እንጂ አጠቃላይ የሥራ ሁኔታውን የሚመለከት ባለመሆኑ የግል የሥራ ክርክር እንጂ የወል የሥራ ክርክር አይደለም በመሆኑም ጉዳዩ የክስ ምክንያት የሌለው ከመሆኑ በተጨማሪ ለአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ የሚቀርብም ጉዳይ አይደለም፡፡ ቦርዱ ሥልጣን ያለው የወል የሥራ ክርክሮችን ለመመልከት እንጂ የግል የሥራ ክርክር ለመዳኘት አይደለም፡፡ በመሆኑም በሁለቱም ተደራራቢ ምክንያቶች ቦርዱ የቀረበለትን ይህን የመጀመሪያ ጥያቄ ማስተናገዱ አግባብ አይደለም፡፡

ከላይ እንደተመለከትነው ሠራተኛው ለሌሎች ሠራተኞች የተሰጠው ጥቅም ለኔም ይጠበቅልኝ የሚል ጥያቄ አያይዞ ያቀረበ በመሆኑ ቦርዱ ጉዳዩን ማስተናገዱ የሚያመጣው ለውጥ መኖር አለመኖሩ ቀጥሎ የምንመለከተው ጉዳይ ነው፡፡ ከላይ

እንደተመለከተው ይህ ጥያቄ አስፈሪው የውሉን ወይም የሕጉን ወይም የሁለቱን ድንጋጌ በመፃረር መብቴን ተጋፍቷል የሚል እንደምታ ያለው በመሆኑ የክስ ምክንያት የለውም ሊባል የሚችል አይደለም፡፡ ውሉ የተጣሰበት ወገን መፍትሄ ፍለጋ ወደሚመለከተው አካል ከሶ መቅረቡ ተገቢ ነው፡፡ ውል ወይም ሕግ ተጥሶ የአንድ ወገን መብት የተጓደለ ከሆነ መብቱን ለማስጠበቅ ክስ ማቅረብ ትክክለኛ አሠራር ነው፡፡ ጥቅም ተጓደለብኝ የሚል ሰራተኛ በሕጉ አንቀጽ 9 መሠረት ቋሚ ነው የሚል የህግ ግምት ተጠቃሚ ስለሆነ ቋሚ መሆኑን ማስረዳት አያስፈልገውም፡፡ ሠራተኛ መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ እስካቀረበ ድረስ ጉዳዩን የሚያየው አካል ቋሚ እንደሆነ ግምት መውሰድ ይገባዋል፣ ቋሚ እንዳልሆነ ማስረዳት የሌላኛው ወገን ሃላፊነት ነው፡፡

ነገር ግን ይህ ጥቅም ቀረብኝ የሚል ሠራተኛ የሚያቀርበው ክስ የዛን ሠራተኛ ጉዳይ ብቻ የሚመለከት በመሆኑ በሕጉ አንቀጽ 138 መሠረት እንደግል የሥራ ክርክር የሚቆጠር እንጂ የወል የሥራ ክርክር አይደለም፡፡ ስለዚህ በዚህ ጥያቄ የሚቀርበው ክስ የክስ ምክንያት የለውም ባይባልም ለቦርዱ ቀርቦ የሚስተናገድ ነጥብ ግን አይደለም፡፡ የወል የሥራ ክርክር ከግል የሥራ ክርክር የሚለየው በምንድነው የሚለው የሕግ ነጥብ ላይ ይህ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ. 18180 በሐምሌ 29 ቀን1997 ዓ.ም ውሣኔ የሰጠበት በመሆኑ አሁን በዝርዝር መድገሙ አስፈላጊ አይደለም፡፡ ዋናው ነጥብ አንድ ሠራተኛ እሱን ብቻ የሚመለከትና የሌሎችን ሠራተኛ የሥራ ሁኔታ የማይመለከት ክስ ያቀረበ እንደሆነ ጉዳዩ የግሉ የሥራ ክርክር እንጂ የወል የሥራ ክርክር ሆኖ ሊታይ አይገባውም፡፡ የወል የሥራ ክርክር ካልሆነ ደግሞ ለቦርዱ ቀርቦ ውሣኔ ሊሰጥበት የሚገባ አይሆንም፡፡ በአዋጅ ቁ. 42/85 /አንቀጽ 138/ መሠረት በአዲሱም አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 138/ የግል ሥራ ክርክር የማየት ሥልጣን ያለው መደበኛ ፍርድ ቤት ነው፡፡ በመሆኑም በዚህም ረገድ ቦርድ የሄደበት አቅጣጫ ሕጉ ካስቀመጠው ሥርዓት ውጪ ነው፡፡ በመሆኑም ለሌሎች ሠራተኞች የተሰጠ ጥቅማ ጥቅም ለኔ

አልተጠበቀልኝም የሚለውን አጠቃላይ ክስ ቦርዱ የተመለከተው ከስልጣኑ ውጪ በመሆኑ ሊሻር የሚገባው ነው፡፡

ለማጠቃለል ቋሚ ሠራተኛ እንደሆንኩ ይወሰንልኝ የሚለው ክስ የክስ ምክንያት የሌለው በመሆኑና የግል ጉዳይም በመሆኑ፣ የጥቅማ ጥቅም ጥያቄውም የግል ክርክር በመሆኑ በአሰራርና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ቀርበው መታየታቸው የጉዳዩ አመራር የሕጉን ሥርዓት ያልተከተለ በመሆኑ የትክክለኛውን የሕግ ትርጉም ተከትሎ እንዲሄድ ማድረግ አስፈላጊ ነው፡፡

ውሣኔ

1. የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ሚያዝያ 21/96 ዓ.ም በቁጥር 303/02/94 የሰጠው ውሣኔና የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 30835 ሰኔ 16/96 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት በድምጽ ብልጫ ተሽሯል፡፡
2. ውሣኔው የተሻረ መሆኑን እንዲያውቁት የፍርዱና የውሣኔው ቅጂ ይተላለፍላቸው፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ በየራሳቸው ይቻቻሉ

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሐሳብ ልዩነት

አብዛኛው ድምጽ በተጠሪ የቀረበው አንድም የስራ ውሌ ያልተወሰነ ጊዜ የስራ ውል መሆኑ ተረጋግጦ ይወሰንልኝ ሌላም የሚገባኝን ጥቅማ ጥቅም እንዳገኝ ውሳኔ ይሰጥልኝ የሚለው የክስ ነጥብ የውል የስራ ክርክር ሊሰኝ የሚችል ስለአልሆነ ጉዳዩን የመዳኘት ሥልጣን የአሰሪ እና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ አይደለም ሲል በሰጠው

የውሣኔ ክፍል እኔም የምስማማበት ነው፡፡ ይሁን እንጂ የሥራ ቅጥር ውሌ ላልተወሰነ ጊዜ እንደሆነ ይወሰንልኝ በሚል አይነት የቀረበው የተጠሪ አቤቱታ « የክስ ምክንያት » የለውምና በፍርደ ቤት ጭምር ሊስተናገድ የሚገባው አይደለም በሚል ዋነኛ ምክንያት ውድቅ በመደረጉ ባለመስማማት እንደሚከተለው በሐሳብ ተለይቻለሁ፡፡

አንድ ከሣሽ ክስ በመሰረተበት ነገር ላይ ጥቅም ወይም መብት ያለው መሆኑን በማሳየት በሕግ አግባብ ዳኝነት ይሰጥለት ዘንድ መጠየቅ ይችላል፡፡ ይህን ከላይ በአብዛኛው ድምፅ በተሰጠው ውሣኔ ውስጥ ከተጠቀሱት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ ድንጋጌዎች ላይ ጭምር መረዳት ይቻላል፡፡ ክሱ ጥቅም ወይም መብት የተጠየቀበት መሆኑን ለማሳየት የቻለ እስከሆነ ድረስ ደግሞ ጉዳዩ የክስ ምክንያት ያለው ነው ለመሰኘት ይበቃል፡፡

በስራ ክርክር ጉዳይ በሚቀርቡ ክሶች እንዲጠየቅ የሚፈለገው ዳኝነትም ከዚህ አጠቃላይ መርህ በተለየ ሁኔታ እንዲታይ የሚያስገድድ ሕግ የለም፡፡ ስለሆነም አንድ የሥራ ክርክርን የሚመለከት ክስ ደመወዝ፣ የደመወዝ ጭማሪ፣ የትርፍ ሰዓት ሥራ ክፍያ የሥራ ስንብት ክፍያ ወዘተ ... ሊከፈለኝ ይገባል በሚል አይነት የጥቅም ጥያቄን መሠረት አድርጐ ሊቀርብ ይችላል፡፡ አለዚያም እድገት ይሰጠኝ፣ ዝውውር ላገኝ ይገባል፣ የተወሰደብኝ የዲሲፒሊን እርምጃ ተገቢ አይደለም ወዘተ... የሚሉ የመብት ጥያቄዎችን ብቻ መሠረት አድርጎ ሊቀርብ ይችላል፡፡ እነዚህ ከብዙ በጥቂቱ የተጠቀሱት የክፍያ ወይም የመብት ይረጋገጥልኝ ጥያቄዎች ለሥራ ክርክር ጉዳይ በተናጥልም ሆነ በጥምር የክስ ምክንያቶች ሊሆኑ እንደሚችሉ ከአዋጅ ቁ. 42/85 አንቀጽ 138፣ 142፣ 162 ወዘተ... መንፈስም መገንዘብ ይቻላል፡፡

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ የሥራ ቅጥሩ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ተረጋግጦ እንዲወሰንለት በአቀረበው ክስ ጠይቋል፡፡ በተጨማሪም ይገባኛል የሚላቸው ጥቅሞች መኖራቸውን እና አመልካቹ ጥቅሞቹን የከለከለውም ቅጥሩ ያልተወሰነ ጊዜ

የሥራ ውል መሆኑን ስለአልተቀበለለት መሆኑን በክሱ አመላክቷል፡፡ የክሱም አቀራረብ የሥራ ውሉ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል ነው ቢሰኝ ያጣቸው ጥቅሞች ያለ ሌላ ተጨማሪ ቅድመ ሁኔታ እንደሚከበሩለት ያስገነዝባል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አመልካቹ የተጠሪ የሥራ ውል የተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑን እና ጥቅሞቹ ያልተሰጡትም ቅጥሩ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል ባለመሆኑ ምክንያት መሆኑን ገልጾ ተከራክሯል፡፡

ይህ የክርክራቸው ይዘት አመልካች እና ተጠሪ በመካከላቸው የነበረውን የሥራ ውል በየራሳቸው እንደሚጠቅማቸው የተረጎሙት መሆኑን ያረጋግጣል፡፡ ይህም ግራ ቀኙ በተጠሪ የሥራ ውል ሁኔታ ላይ ማለትም የተጠሪ የሥራ ውል የተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል ነው? ወይስ አይደለም? በሚለው ፍሬ ነገር ላይ ልዩነት እንዲኖራቸው አድርጓል፡፡ ይህ ልዩነታቸው ሊፈታ የሚችለው በፍርድ እንደመሆኑም ጉዳዩ ዳኝነት ይሰጥበት ዘንድ ሥልጣን ለተሰጠው አካል ሊቀርብ እና የሥራ ውሉ በአዋጅ ቁ.42/85 አንቀጽ 10 ወይም 9 የሚሸፈን መሆኑ አለመሆኑ ተጣርቶ ዳኝነት ሊሰጥበት ይገባል፡፡ በእርግጥ በዚህ አይነት የሚቀርቡና የሥራ ውላችን ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ይረጋገጥልን በሚል መልኩ የሚመሰረቱ ክሶች በቀጥታ የጥቅም ጥያቄን የያዙ ክሶች አለመሆናቸው ግልጽ ነው፡፡ ነገር ግን የሥራ ቅጥር ውሌ በአሰሪው ከሕግ ውጭ የተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል እንደሆነ ተወስዶብኛልና ሊታረምልኝ ይገባል የሚል ይዘት ያላቸው እንደመሆናቸው መሠረታቸው የመብት ጥያቄ መሆኑ አከራካሪ ሊሆን የማይገባው ነው፡፡ በዚህም ምክንያት ይህን መሰሉ ጥያቄ በአንድ ክስ ውስጥ ለብቻው ቀርቦ ዳኝነት ቢጠየቅበት እንኳን ክሱ የክስ ምክንያት የለውም የሚሰኝበት በሕግ የተደገፈ ምክንያት አይኖርም፡፡ ጉዳዩ የእራሱ የሆነ የክስ ምክንያት ያለው በመሆኑም ጭብጥ ሆኖና ከአዋጅ ቁ. 42/85 አንቀጽ 9 እና 10 ጋር ተገናዝቦ ውሣኔ ሊሰጥበት ይገባል፡፡ ይህ ይሆን ዘንድ ክሱ ከሳሹ ቀረብኝ የሚባልን ጥቅም በሚጠይቅ መልኩ የቀረበ እንዲሆን አያስፈልግም፡፡ ይልቁንም የቀረበው ክስ ቀረብኝ የሚባልን ጥቅም ብቻ

ጠቅሶ የቀረበ ቢሆን እንኳን የጥቅም ይገባኛል ጥያቄው ውሣኔ ከማግኘቱ አስቀድሞ ቅጥሩ የተወሰነ ወይም ያልተወሰነ ጊዜ የመሆኑ ነገር ከሕጉ አግባብ ታይቶ ምላሽ ያገኝ ዘንድ አስፈላጊ የሚሆንበት ጊዜ ይኖራል፡፡ ይህ ሁኔታ ሊያጋጥም እና የሥራ ውሉ የሚሸፈነው በአዋጅ ቁ. 42/85 አንቀጽ 9 ነው? ወይስ 10? የሚል ክርክር ሊነሳ እንደሚችልም በአብዛኛው ድምፅ ጭምር መታመኑን ከውሣኔው መገንዘብ ይቻላል፡፡ እንዲህ ከሆነ ደግሞ የሥራ ውሌ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ይረጋገጥልኝ በሚል አይነት የሚቀርብ ክስ የክስ ምክንያት የለውም የሚል መደምደሚያ ላይ ሊደረስ የሚገባ አይሆንም፡፡ ምክንያቱም የክስ ምክንያት የላቸውም የሚባሉ ክሶች በይዘታቸው ተከሣሹ ክሱ በተመሰረተበት ጉዳይ ላይ የውልም ሆነ የሕግ ኃላፊነት እንደአለበት የሚያመለክቱ አይደሉም፡፡ እንዲህ ያሉ ክሶች ከመሰረቱም ክሱ ተከሣሹ ላይ ሊመሰረት የቻለበትን ሕጋዊ ምክንያት ለማሳየት የሚበቁም አይደሉም፡፡ ጉዳዩ ተከሣሹን የማይመለከተው መሆኑ ግልፅ ከመሆኑ የተነሳም ወደ ክርክሩ ፍሬ ነገር መግባቱ አስፈላጊ አይሆንም፡፡ የሥራ ውሌ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ተረጋግጦ ውሣኔ ይሰጥልኝ የሚል ምክንያትን ይዘው የሚመሰረቱ ክሶች ግን አሰሪ የሆነው ተከሣሽ ቅጥሩ የተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑን እስከአላስረዳ ድረስ የሥራ ውሉን ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል ያደረገው ዘንድ የሕግ ኃላፊነት እንዳለበት የሚያመላክቱ ናቸው በተጨማሪም በዚህ መዝገብ የተያዘውን ክርክር ጨምሮ በሌሎች በርካታ መሰል ሙግቶችም ውስጥ ተከታይ ጥቅሞችን ያለክርክር ለማስገኘት የሚበቃን የመብት ጥያቄ መሰረት አድርገው የሚመሰረቱ ናቸው፡፡ ስለሆነም የክስ ምክንያት የላቸውም የሚባሉ አይሆኑም፡፡

ከፍ ሲል እንደተመለከተው የዚህ መዝገብ ተከራካሪዎች ልዩነት የቅጥሩን የቆይታ ጊዜ ብቻ የሚመለከት ነው፡፡ በጥቅሞቹ አከፋፈል ጉዳይ ላይ ስምምነት እንጂ ልዩነት እንደሌላቸው ግልፅ ነው፡፡ የተጠሪ የሥራ ውል በሕግ አግባብ ተመዝኖ

ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ቢረጋገጥ ተጠሪው ጥቅሞቹን ሊያገኛቸው እንደሚችል በአመልካቹ ጭምር የታመነ መሆኑን ከክርክሩ መገንዘብ የሚቻል ነው፡፡ ይህ ደግሞ የተጠሪ የሥራ ውል የተወሰነ ወይም ያልተወሰነ ጊዜ ውል መሆኑ በፍርድ ሳይረጋገጥ ተጠሪው ጥቅሞቹን ያገኛል ወይም አያገኝም የሚል መደምደሚያ ላይ ሊደረስ እንደማይችል የሚያረጋግጥ ነው፡፡ አከራካሪ ሆኖ የተገኘው የሥራ ቅጥሩ ሁኔታ አስቀድሞ ሳይፈታ የጥቅም ጥያቄው ጉዳይ ምላሽ ሊያገኝ እንደማይችል እየታወቀም የክሱ ዋና ክፍል የሆነው የሥራ ውሌ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ተረጋግጦ ይወሰንልኝ የሚለው የተጠሪ አቤቱታ የክስ ምክንያት የለውም መባሉ ሕጋዊ አሳማኝነት የሌለው ነው፡፡

በእኔ እምነት የሥራ ውሌ ያልተወሰነ ጊዜ የሥራ ውል መሆኑ ይወሰንልኝ በሚል አይነት የሚቀርቡ ክሶች ምንም እንኳን የወል የሥራ ክርክር ባለመሆናቸው ምክንያት በአሰሪ እና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ሊታዩ የማይችሉ ቢሆኑም የግል የሥራ ክርክር አይነቶች በመሆናቸው በፍርድ ቤት ሊዳኙ የሚገባቸው ናቸው፡፡ ስለሆነም እነዚህ ጥያቄዎች የክስ ምክንያት የላቸውምና የትኛውም የዳኝነት አካል ዘንድ ሊቀርቡ አይችሉም በሚል በአብዛኛው ድምፅ በተሰጠው የውሣኔ ምክንያት ባለመስማማት ስሜ በሦስተኛ ተራ የተጠቀሰው ዳኛ በሐሳብ ተለይቻለሁ፡፡

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የመንግስት ሰገሬ ጨ(ሠ)

የፍ/ይ/መ/ቁ/82/92

21/10/92 ዓ/ም

ዳኞች_.....አበበ አሸቴ

ታደሰ መኮንን

ተሾመ መኮንን

ከሣሽ..... የአቃ ጠ/ና አጠራጅ ሰራተኞች ጽርጽት ተወካይ አቶ ታሪኩ አያሌው ቀረበ::

ተከሣሺ.....ዋሊያ አገር አቋራጭ አውቶብስ አገልግሎት ጽርጽት አልቀረቡም መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል::

ው ሣ ኔ

ከሣሽ ጽርጽት በወበቃው አማካይነት መስከረም 7 ቀን 1988 ዓ/ም በተፃፈ ክስ ማመልከቻ ከሣሺ ጽርጽት በንጓምክፍል ባለው ጣቢያ ሁሉ በማመሳለሻ መኪናዎች ላይ በንልበቱ አቃ ጠ/ና አጠራጅ ሲሆን የጨኪመን ዋጋም የማመሳለሻው ጽርጽት ሂሣቡን ይዞ አጠራቅም ተከፋዩን ገንዘብ በማጣራት ሲከፍል ቆይቷል::ይህ በዚህ አንዳለ በተለያዩ ጊዜያቶች ማለትም ከ1978 ዓ/ም በፊት ያለተከፈለን ሂሣብ ብር 66,788.68/ስልሣ ስዴስት ሺህ ሰባት መቶ ሰማንያ ስምንት ብር ከስልሣ ስምንት ሣንቲም/ከሰኞሌ 01 ቀን 1984 ዓ/ም ጀምሮ እስከ ጥር ወር 1985 ዓ/ም ጽረስ ያለተከፈለ የንልበት ዋጋ 35,673.95 /ሰሊሣ አምስት ሺህ ስዴስት መቶ ሰባ ሶስት ብር ከዘጠና አምስት ሣንቲም/ጠቅሊሊ ጽምር ብር 103,462.63/አንዴመቶ ሶስት ሺህ አራት መቶ ስልሣ ሁለት ብር ከስልሣ ሶስት ሣንቲም/በተከሣሹ ላይ ሰሊለበት እንዲከፍለንበፍርዴ እንዲወሰንልን የቀረበ ጥያቄ ነው::ተከሣሹ ጽርጽት ይህንን ክስ የቀረበበትን ገንዘብ እንዲከፍለን በየጊዜው ጥያቄ አቅርበንሶት ነበር:: ነገር ግን አልከፈለም ተከሣሺ ጽርጽት የመጠረሻ ማስጠንቀቂያ የሰጠነው ቢሆንም በዝምታ አልፎታል::ስለዚህ የተከሣሺ ጽርጽት አባሎች ሊባቸውን አፍስሰው የደከመበትን የንልበት ዋጋቸውን ያገኙ ዘንዴ የተከበረው ፍ/ቤት ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ዋናውን ከነወለዱ እንዲከፍሉ ይወሰንልን ወጪና ኪሣራ የመጠየቅ መብታችንም ይጠበቅልን በማለት ክስ አቅርቧል::

ከሣሺ ጽርጽት ክሱን ለማስረዳት ፣

1. የኢትዮጵያ የሸግግር መንግስት በሕዝብ ማመሊለሻ ኮርፖሬሽን የሰጣን ም0/ቁጠና ጽ/ቤት ግንቦት 10 ቀን 1986 ዓ/ም በቁጥር 26492/86 ገንዘቡ እንዲከፈል ለሕዝብ ማመሊለሻ ኮርፖሬሽን የፃፈው ደብዳቤ፣

ከክ. ተ

ወ/ተ

2. አሁንም የሰማን ምዕራብ ቀጠና ጽ/ቤት ገንዘቡ በ ከሣሽ ይርጌት አካውንት ገቢ እንዲሆን ለፋይናንስ መምሪያው በቁጥር 2653/86 የፃፈው ደብዳቤ፣

3. የቀለያ አገር አቋራጭ አውቶብስ አገልግሎት ይርጌት የባ/ዳር ቅርንጫፍ ጽ/ቤት የከሣሽ ይርጌት እንዲከፈለው የጠየቀው ብር 103,462.63 ስለሚከፈለበት ሁኔታ አስፈሊጊው ውሣኔ እንዲሰጥበት በሕግ ለፈረሰው ሕዝብ ማመሊለሻ ኮርፖሬሽን አስተባባሪ ኮሚቴ በቁጥር 170/87 መስከረም 11 ቀን 1987 ዓ/ም የፃፈው ደብዳቤ፣

4. የተከሣሽ ይርጌት ሂሣብ አደረጃጀት የተባለው ወረቀት ፣

5. ከሣሽ ይርጌት ገንዘቡ በይርጌት አካውንት ገቢ እንዲያደርግለት የፃፈውን ደብዳቤ አቅርበው ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል፡፡

ተከሣሽ የከሣሽ የክስ ማመልከቻ ከፍ/ቤቱ መጥሪያ ጋር እንዲደርሰው ሆኖ በጠበቃው አማካይነት ኅዳር 20 ቀን 1988 ዓ/ም በሰጠው ምላሽ ፣

1. ከሣሽ ያቀረበው ክስ ከ1978 ዓ/ም በፊት ያለ ተከፈለ ገንዘብ እና እንዲሁም ከሐምሌ 1 ቀን 1984ዓ/ም እስከ ጥር ወር1985 ዓ/ም ያለ ተከፈለን የንልበት ዋጋ ተከሣሽ ሊከፍለን ይገባል የሚል ሲሆን ቀለያ አገር አቋራጭ አውቶብሶች አገልግሎት ይርጌት የተቋቋመበት ከሐምሌ 1 ቀን 1986 ዓ/ም ይሣሮ በአዋጅ ቁጥር 186/86 በመሆኑ ክሱ አይመለከተውም ፣ ምክንያቱም ክሱ የቀረበው ይርጌት ከመቋቋሙ በፊት ያለ ተከፈለ ክፍያን በማስመለከት ነው ፤

2. የእቃ ቁና አውራጅ ሠራተኞች ይርጌት ለመከሰስም ሆነ ለመከሰስ የሕግ ሰውነት የለውም ፡፡ለመከሰስ ይችሊሉ ቢባል እንኳን የሠራተኞች ይርጌት ባይሆን አስተዳደራቸው መሆን አለበት፡፡ የሠራተኞች ይርጌት ሲል የየትኛው ሠራተኞች የእነ ማን ሠራተኞች ይርጌት እንደሆነ ክሱ አያስረዳም፡፡

3. በሌሊ በኩል ክሱ በሥራ ዉል ሊይ በተመሰረተ ግንኙነት የመነጨ የሥራ ከርከር ባለመሆ ከሣሽ የቀረጥ ተምብርና የመንግስት ዳኝነት መክፈል አለበት፣

4. ከ1978 ዓ/ም በፊት ያለ ተከፈለ ገንዘብ ሲል ክሱ በግልጽና በዝርዝር የቀረበ አለመሆኑን ያስረዳል ፡፡ከመቼ እስከ መቼ ይረስ ያለ ተከፈለ ስለመሆኑ የይርጋና ሌሎች ክርክሮችን ሊለማንሣት የታሰበ በመሆኑ ክሱ በመጀመሪያ መቃወሚያ ውይይት ይሆናል፣

5. በአጠቃሊይ ከሣሽ በዝርዝር ባቀረብኳቸው መቃወሚያዎች መሠረት የተከበረው ፍ/ቤት አሊ ግባብ ከሕግ ውጭ የቀረበውን ክስ ውይይት አይርጉ መዝገቡን ዘግቶ ያሰናበተን የሚል የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርበዋል፡፡

የከሣሽ ይርጌት ጠበቃ በበኩሊቸው ተከሣሽ ይርጌት ከአንበሣ አውቶብስ

ፍርጃት የተገኘ እና ጠብቆም ሆነ መሠረቱ ይኸው ፍርጃት በመሆኑ ክሱ ይመለከተዋል፡፡ ተከሣሿ በሠሣቡ ላይ ያነሣቸው ክርክር ስለሌለ ያቀረበውን መቃወሚያ ውድቅ በማድረግ አንዳመነ ተቀጥሮ ውሣኔ ይሰጥልን በማለት የመጨረሻ መልስ ሰጥተዋል፡፡

ከፍ ሲል የገለጽነው የግራ ቀኙ ክርክርና ማስረጃ ሲሆን፤ እኛም መዝገቡን አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡ አንደመረመርነው ተከሣሿ ፍርጃት የሚከራከረው ከሣሿ የሕግ ሰውነት የለውም፡፡ ክሱ በግልጽና በዝርዝር አልቀረበም፣ ተከሣሿ ፍርጃት የተቋቋመው ለክሱ ምክንያት የሆነው ነገር ከተፈጠረ በኋላ በመሆኑከመቋቋሙ በፊት ያለ ተከፈለ ክፍያን በተመለከተ ኃላፊነት አይኖርበትም/ክሱ አይመለከተውም፤ ከሣሽ ከሱን ሲያቀርብ የዳኝነት እና የቴምብር ቀረጥ ያልከፈለ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም ይባልልንበማለት ነው፡፡በመሆኑም እነዚህን ነጥቦች በቅደም ተከተል እንመረምራለን፡፡

የመክሰስ ችሎታን በተመለከተ ተከሣሿ ከሣሿ ሕጋዊ ሰውነት የሌለው በመሆኑ በፍርጃቱ ስም ክስ ለማቅረብ አይችልም በማለት ተከራክሯል፡፡በመሠረቱ ከሣሽ ፍርጃት የአባሎቹን የገንዘብ ጥቅም ለመከላከል የተቋቋመ ነው፡፡ከሣሽ ከቀረቧቸው ማስረጃዎች ፍርጃቱ በሕጋዊ መንገዱ የተቋቋመ እና የራሱ የባንክ ሂሣብ ያለው ከተከሣሿም ሆነ ቀጣሮት ከነበረው ፍርጃት ጋር በመተባበር ለረጅም ጊዜያት ሲሰራ የቆየ መሆኑን በጽሁፍ አምነዋል ፡፡ጽሑፍ ክፍ/ቤት ውጭ የተደረገ ቢሆንም ራስን በሚችዳ ኦኪኋን የተሰጠ የአምነት ቃል /seethamming athtement/ በማስረጃነት በፍ/ቤት ሊቀርብ እንደሚችል ከማስረጃ ሕግ መራህያን ግንዛቤያቸን የምናውቀው በመሆኑ በማስረጃነት ተቀብለነዋል፡፡ከሣሾ በፍትሐብሔር ሕጉ ስለ ማኅበሮች በተደነገጉት ድንጋጌዎች የጫገዚ መሆኑን ከዓላማው ለመ ገንዘብ ይቻሏል ተከሣሽ ባመነው መሠረት ከሣሽ በሕጋዊ መንገዱ የተቋቋመ ከሆነ ማኅበሮች በራሣቸው ስም በጠያቂነት ወይም በተከሳሽነት በዳኝነት አካል ፊት ለመቅም የሚችሉ በመሆኑ ከሣሽ በስሙ ለመክሰስም ሆነ ለመከሰስ አይችልም የሚለው ክርክር ተቀባይነት የሚኖረው አይሆንም፡፡ከተከሣሹም ሆነተከሣሹን ቀጣሮት ከነበረው የሕዝብ ማመሊለሻ ኮርፖ ሬሽን ጋር በመተባበር ሲሰራ ቆይቷል፡፡በዚህም ለከሣሽ እውቅና ሰጥቶ በተግባርምሕልውና አንዲኖረው አፍርጋል ስለሆነም ተከሣሿ ከሣሽ ሕጋዊ ሰውነት የሌለው በመሆኑ ለማቅረብ ችሎታ የለውም በማለት ያቀረበውን ክርክር አልተቀበለነውም፡፡

ሌላ ተኛው የክርክር ነጥብ የክሱን ግልጽነት የሚመለከት ነው፡፡ ተከሣሿ ከሣሽ ባቀረበው ክስ ከ1978 ዓ/ም በፊት ያለ ተከፈለ ክፍያን የሚጠይቅ ቢሆንም ከመጃ እስከ መጃ አንዳለ ተከፈለው ክሱ የማይገልጽ በመሆኑ የክሱ አቀራረብ ግልጽነት ይጉደለዋል በማለት ተከራክሯል ፡፡ከሣሽ ክሱን ለማስረዳት ያቀረበው ማስረጃ ተከሣሹ ፍርጃት ለከሣሽ ፍርጃት ከ1978 ዓ/ም በፊት ሊከፈለው የሚገባ ገንዘብ እንዳለ በማመን ክፍያ እንዲፈፀምለት በጊዜው ተቋቋሞ ለነበረው አስተባባሪ ኮሚቴ ጥያቄ ማቅረቡን ያረጋግጣል፡፡

ይህም አጻጭን አንጻመነ የሚያስቀጥረዉ ነዉ::አጻጭን ከመነ ደግሞ የይርጋዉ ጊዜ የሚቋረጥ በመሆኑይህገን ከርከር መሠረት በማቋረገ ክሱ ገለጽነት ይጐጐሰዋል ለማለት አይቻለዉም የፍ/ሕ/ቁ/1851/1 ይገጋገገ ያንቧል::ከዚህም በሊይ ከሣሽ ያቀረበዉ ክስ ከተገቢዉ መገገዉ ተበራርቆ የቀረበ በመሆኑ ገለጽነት ይጐጐሰዋል:ተበሉ የቀረበዉ ከርከር አሣማኝ ባለመሆኑ በአኖ በኩል የምገቀበለዉ አለሆነም::

ሶስተኛዉ የከርከር ነጥብ ኃሊፊነትን የሚመለከት ነዉ::ተከሣሿ ከሣሽ አንደከፈለዉ የሚጠይቀዉ የጐለበት ዋጋ ተከሣሿ ይርጃት ከመቋቋሙ በፊት የነበረ እጻን የሚመለከት በመሆኑ ክሱ አይመለከትንም በማለት የተከራከረ ሲሆን ፤ ከሣሽ ደግሞ ተከሣሿ ይርጃት ቀደም ሲል ከነበረዉ ይርጃት የተገኘ እና ጠብቆም የተሊለፈለት ከዚያዉ ይርጃት በመሆኑ ለክሱ ኃሊፊነዉ በማለት ተከራክሯል::ስለሆነም ቀዯም በነበረዉ ይርጃት የሕዝብ ማመሊለሻ ኮርፖሬሽንና በተከሣሽ ይርጃት መካከል የመብትና ግ.ዴታ ግንኙነት ስለመኖሩ መመርመር በዚህ ደረጃ ተገቢ ይሆናል::

ወደ ሕጉ ስንመለስ የሕዝብ ማመሊለሻ ኮርፖሬሽን ተቋቁሞ የነበረዉ በደንብ ቁጥር 105/1975 አንደሆነ ይታወሣል::ይኸዉ ኮርፖሬሽን ለመንግስት የሰማት ይርጃቶች የአስ ተዳደር ነፃነት ለማጐናፀፍ ሴባል በሚኒስተሮች ም/ቤት ደንብ ቁጥር 186/1986 መሠ ረት አንዲፈርስ ተደርጓል::ኮርፖሬሽኑ ሲፈርስ መብትና ግዴታዎቹ በሕግ ለሌሎች ይርጃቶች ተሊሊፏል ::በሕግ የፈረሰዉ የዚህ ኮርፖሬሽን መብትና ግዴታ ከተሊለፈሊቸዉ ይርጃቶች ዉስጥ አንዱ በደንብ ቁጥር 188/1986 የተቋቋመዉ ተከሣሹ ይርጃት አንደሆነ ከፍ ሲል በጠቀስነዉ ደንብ ቁጥር 186/86 አንቀጽ 3/2/ለ ሞገለጽ ተደንግጓል ::በሕግ የፈ ረሰዉ ኮርፖሬሽን መብትና ግዴታ በሕግ ለተከሣሿ ይርጃት የተሊለፈ በመሆኑ የኮርፖሬሽኑ መፍረስ የግዴታዉን መቋረጥ አያስከትለም::በኮርፖሬሽኑ ሊይ መብት ያሊቸዉ ገንዘብ ጠያ ቂዎች ሕጋዊ ወራሿ ከሆነዉ ተከሣሿ ይርጃት የሚጠይቁበት ሕጋዊ ሌኔታ ተመቻቸቷል::ስለሆነም ተከሣሹ ይርጃት የፈረሰዉ ኮርፖሬሽን ግዴታ የተሊለፈለት አንደመሆኑ ለክሱ ተጠያቂ የማይ ሆንበት ምክንያት የለም::በመሆኑም ተከሣሿ በዚህ ረገዴ ያቀረበዉ ከርከር ሕጋዊ ይጋፍ የሌለዉ በመሆኑ ዉይይቅ አይርገነዋል::

አራተኛዉ የከርከር ነጥብ ደግሞ የጻኝነት እና የቴምብር ክፍያ አስመልክቶ የተነሣዉ ነዉ::ይሌን አንጂ ከሣሿ ይርጃት ክሱ የመሰረተዉ የጻኝነት ከፍሌና ተገቢዉን የቴምብር ቀረጥ ከፍያ አሟሊቶ በመሆኑ ተከሣሿ በዚህ ረገዴ ያቀረበዉ ከርከር በጻሰሳ የቀ ረበ በመሆኑ አሊተቀበሊነዉም::

ተከሣሿ ይርጃት የቀረበበትን ክስ አስመልክቶ ከፍ ሲሌ አንደተመለከትነዉ በርካታ የክስ መቃወሚያ ምክንያቶችን በማንሣት ተከራክሯል::ይሌን አንጂ በፍሬ ነገሩ ሊይ

ምንም መልስ አልሰጠም::ወደ ሕጉ ስንመለስ ማንኛውም ተከሣሽ የቀረበበትን ክስ በተመ ለከተ በዝርዝርና በግልጽ ማስተባበል አለበት::በፍ/ስ/ስ/ሕ/ቁ/ 234 እንደተነ ገረው በመከሳከያ መልሱ ላይ ተከሣሹ ከሚያስተባብሏቸውነገሮች ይጋፍ የሚሆኑትን ምክን ያቶች የመዘርዘር ግዴታ አለበት ::ይህም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ምክንያቶችንና በፍሬ ነገሩ ላይ ያለውን መቃወሚያ የሚጨምር ነው::የመከራከሪያ ምክንያቶቹ በአንድነት ተጠቃልለ(ሉ)ው መቅረብ ያለባቸው መሆኑን የሠነ ሥርዓት ሕጉ /ሕጉ/ የሚደነግግ በመሆኑ በያዝነው ጉዳይ ተከሣሹ ለፍሬ ነገሩ በማስተባበል መልስ ያልሰጠ በመሆኑ ክሱንአንዳመነ የሚያስቆጥረው ሆኖ አግኝተነዋል ::በሌላ በኩል ከሣሹ ባቀረበው ማስረጃ ተከሣሹ በክሱ ላይ የተጠቀሰው ገንዘብ ለከሣሹ አንጸስፈለው መብየቁ እራስን በሚጉዳ አኳኋን የተሰጠ የአምነት ቃል በመሆኑ ከሣሹ ያቀረበውን ክስ በማስረጃ ሊጋገጥ ለማለት የሚያስችል ሆኖ አግኝተነዋል::ስለሆነም ክፍ ሲል በገለጽና ቸው ምክንያቶች ተከሣሹ ይርጅት ለክሱ ኃላፊና ተጠያቂ ነው ብለናል::በዚህ መሠረት ተከሣሹ ክሱ የቀረበበትን ገንዘብ ዋናውን ብር 103,462.63 /አንድ መቶ ሰባት ሺህ አራት መቶ ስልሣ ሁለት ብር ከስልሣ ሰባት ሣንቲም/ ፣ክሱ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ የሚታሰብ ወለድ 9% ዘጠኝ በመቶ፣የጠበቃ አበል 10% /አስር በመቶ/ እንዲሁም ወጭና ኪሣራ በመክፈል ለከሣሹ ይከፍሊል በማለት ወስነናል::ወጪና ኪሣራ ዝርዝር በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/ 463 እና 464 መሠረት በቀረበ ጊዜ ይታያል ብለናል:: ይህ ውሣኔ ዛሬ ሰኔ 22 ቀን 1992 ዓ/ም በቀለው ችሎት በአዳሪ ተሰርቶ በጹሑፍ ይፋጽ ተሰጠ::መዝገቡን ዘግተናል::ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ::

ስለ.ጉ.ግ

የዳኞች ፊርማ አለበት

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት
In the Federal Democratic Republic of Ethiopia
The Supream Court of
The Amhara National Regional State

የፍ/ይ/መ/ ቁጥር No. ~~82/92~~

ጠምሌ 03 ቀን Date 1994 ዓ.ም

የፍሬ ጉዳዩ ፈጣሪ ውሳኔ
ያለማስፈጸሙ ጋር ተያይዞ
ጋዜጣ ቁጥር 1.

ፋኖች ተሻገር ገ/ስላሴ

የኔነህ ስመኝ

ወበሽት ሸፈራው

ይገባኝ ባይ ... የግሌን አገር አቋራጭ አውቶቡስ ድርጅት

አገለገሉት ድርጅት አልቀረበም

መለስ ሰጥ ... የዕቃ ዉኖና አውራጅ ሠራተኞች ድርጅት አተ ታሪኩ አያሌው

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል ::

ው ሣ ኔ

ይህ ይገባኝ የቀረበው የምዕ/ ጉጃም መስ/ዘን ከፍ/ፍ/ቤት በፍ/መ/ቁ/ 6/88 በ21/10/92 በ የሰው ትሎት በሰጠው ውሣኔ ቅር በመሰኘት ነው ::

ጉዳዩ አመጣው እንደሚከተለው ነው ::

የአሁን መልስ ሰጥ በስር/ፍ/ቤት በ7/1/78 ዓ.ም ባቀረበው የከሰ ክስ ትታ የከሣሽ ድርጅት በጉጃም ክፍል ሲሰራ ቆይቶ በማመሳለሻ መኪና ያቸ ሰይ በጉልበት አቃ ዉኖና አውራጃ ሲሆን የደንበኞን ዋጋ የማመሳለሻው ድርጅት ሂሳቡን ይዞ አመራቅቃ ተከፋ ዋን ሂሳብ በማጣራት ሲከፍል መቀየቱን ገልጾ በዚህ መልኩ ለከሣሽ ሊከፈል ይገባው ከነበረው ውስጥ ከ1978 በፊት ያለተከፈለ ሂሣብ ብር 66,388.68 /ስልሳ ስድስት ሺህ ሰባት መቶ ሰማንያ ስምንት ብር ከሰልሳ ስምንት ሣንቲም / እን ዲሁም ከጠምሌ 1/84 አስከ ጥር ወር 1985 ዓ.ም ድረስ የተከፈለ የጉልበት ዋጋ ብር 35,673.95/ ሰላሳ አምስት ሺህ ስድስት መቶ ሰባ ሰስት ብር ከዘወና አምስት ሣንቲም/ በደምሩ ብር 103,462.63/ አገደ መቶ ሰስት ሺህ አራት መቶ ከሰሳ ሁለት ብር ከስልሳ ሰስት ሣንቲም/ ሲል ከለየ ለየ ወጪና ከወለቱ ጋር ሊከፍ ለን ይገባል በማለት ክስ መስርተዋል :: ለክሱ በማስረጃነት ለየ ለየ የሰነዶ ማስረጃዎችን አቅይዘው አቅርበዋል ::

የአሁን ይገባኝ ባይ ለዚህ ክስ በስር ባቀረበው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ድርጅቱ ይገባኝ ባይ የተቋቋመው ከጠምሌ 1/86 በኋላ በመሆኑ ክሱ አይመለከተውም ፣ ከሣሽ/መለስስ/ለመክሰስ ያህል ሠመነት የለውም :: የፋኖነትና/የቀረጥ/ ቲምበር

ስልክ Tel. 08 20 09 15 ፖ.ሣ.ቁ. P.O. Box ፃሬ • ባሕር-ዳር—ኢ.ትዮ.ጵያ Bahir-Dar—Ethiopia

አልተከፈለም ፣ ከ1978 በፊት ተብሎ ከሱ መመስረት የይርጋን እና ሌሎች ክርክሮችን ሳለማንሳት ነው ። በለዚህ ወገ ተከሳሾን ከሱ ውጭ ይደረገልን በማለት ተከራክሯል ::

በሰር ከሣሽ በዚህ መልስ ለሰጠው የመልስ መልስ ተከሣሹ ይገባኝ ባይ ከአ ገበሳ አውስትራሊያ ድርጅት የተገኘ ነው ፣ ከሣሾች በአገይነት በንብረታቸው ሰር ተው የሚኖሩ በመሆና ቸው የሚፈለገው የማህበር ጥቅም አይደለም ፣ ከሣሽ ሳይደራጅ አስተ ዳደር አይኖርም ተሟሎ የቀረበ ነው ፣ እ ፍ ያ ው ይገባኝ ባይ መ/ቤት ስ ዲ ተር ተመርቶ በነገ በዛሬ የሚቆዩ አገጅ ምሉ የተከሣሽ አይደለም በማለት ከሱን አወ ናክር ተከራክሯል ::

Ruling of lower court

ገሬ ቀኙ በዚህ መልኩ ከርክራቸውን ከአጠናቀቀ በኋላ የሰር ፍ/ቤት ሰኔ 21/ 94 በሚለው ችሎት ተከሣሽ ድርጅት በመሆኑ ተከሣሽ ራሱ በተፈፀሩ ቸው ደብዳቤዎች ያረጋገጠ በመሆኑ ግጠኛው መሠረት የመከሰስ መብት አለው ፣ የይርጋው ክርክር በተመለከተም ተከሣሽ ክፍያው እንዲፈፀም በጊዜው ተቋቁሞ ለነበረው ድርጅት የገለፅን በመሆኑ በፍ/ሀ/ቁ.1851 መሠረት ይቋረጣል ፣ ይገባኝ ባይ ድርጅት በ1986 የተቋቋመ ቢሆንም መብትና ግዴታውን በ1975 የተቋቋመው የሕዝብ ግመሳለሽ ኮርፖሬሽን ተረክቧል ፣ በማለት የአሁን ይገባኝ ባይ ያቀረበውን ክርክር ውድቅ ከአደረገው በኋላ በፍሬ ጉ ዳዩ ላይ ይገባኝ ባይ በስነ ስርዓት ህጉ መሠረት ክርክሩን አጠቃሎ ማቅ ረብ ሲገባው አለማቅረቡ በክሱ አንዳመነበት ይቆጠራል በማለት ከተቸ በኋላ ይገባኝ ባይ ከሱ የተመሰረተበትን ገንዘብ ከ9% ወለድ 20% የመበቃ አበል ጋር ሊከፍል ይገባል በማለት ወስኗል ::

ይገባኝ የቀረበው በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን ይገባኝ ባይ ነሐሴ 16/ 1992 ዓ.ም ፅ/ቤ ባቀረበው ይገባኝ ማመልከቻ _

_ መልስ ሰጥ የማንንት ማረጋገጫ ማስረጃ አላቀረበም ፣

_ ከ1978 በፊት ተቀመጠ የሚባለው ገንዘብ ከመ ቼ አገስቶ እኛ በምን የውል ግንኙነት እና ስ ላማ አንደተቀመጠ ተቀመጠ በ የትኛው የገቢ የደረሰኝ አንደገባ መስረጃ አልቀረበም _

_ ከፍ/ስ/ስ/ሕ/ቁ. 33/1/ መሠረት የሚቀርብ የመብት ጥያቄ አልነበረም ፣

_ የይርጋው ክርክር ሳይታይ መታለፉ አልነበረበትም ?

_ በክርክር ያልተካሰሱበን የመብት መተላለፍ ወስኖ ውሣኔ መስጠት ያላገባብ ነው ::

ክሊ ትክክለኛ ግልባጭ

_ ደብዳቤ ፃፍተ የተከሉት የመ/ሰጥ ድርጅት ጋር የጥቅም ተጋፋይ መሆና ችዉ አየታወቀ ተወስኗል ፣ ለዚህም ይገባኝ ባይ መ/ቤቱ በጉዳተ ሳይ አምኖበታል ሲባል ፈፅሞ አይጠበቅም ፣

_ በስር ያነሳና ችዉ የመጃመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ክርክሮች ያለገባበ መቃለፋ ችዉ ስህተት ነዉ ፣

_ በፃ/ፍ/ቤትበመሰረት አ የዝረዝረ ቀሬታዉን ካቀረበ በኋላ የስር/ፍ/ቤት ዉሣኔ ተሸር ተገቢዉ ኪሣራ ተከፍሉን አንሰናበት በማለት ጠይቋል ::

ይገባኙ የሚጠራ ነጥብ ያለዉ በመሆኑ መ/ሰጥ መልስ አንዲሰጥበት ትዕዛዝ ዘዉ መሠረት ፣

_ ይ/ባይ በስር የሰጠዉ መልስ ቀጥርይቀቀስ አገጀ በሙሉ የሰጡት/መልስ የፍሬ ነገር / ክርክር ነዉ ፣

_ የስር ፍ/ቤት ክርክረን በተገቢዉ መገገጅ ተቸቶ ዉሣኔ ሰጥቷል ::

_ የስር የጠየቀ ነዉ የሠልጠት ይጉማችገን ነዉ ፣ ገንዘቡ ከባለዕዳዉ የተገኘ ገቢ ሆኖ ይ/ባይ በአደራ ያስቀመጠዉ ነዉ ፣ የፍ/ህጉ ይ/ባይ የአርሱ ያልሆነዉን አንዲወስዱ የሚከለከል ነዉ ፣

_ ገንዙነት ቢወሰይሁን በ ምን አይታወቅም ስተባለዉ ዋጋ ገዛ ሆኖበርድ ሰመዉ ችዉ የነበረዉ መገገስት ሲሆን ይ/ባይ የሰጡትን ማስረጃ መመልከት በቂ ነዉ ?

_ የበታቹ ፈረዉ በሚሉት ገንዘብ ገቢ ሁኗል ይከፈሳ ችዉ ማለት ተገቢ አስተ ዳደር ነዉ ?

_ ይ/ባይ ይተከል ሚለዉ ብይን ሲገኝ በማለት ለመጠየቅ የሚያስችል ሁኔታ የለ ችም ::

_ ይ/ባይ ገንዘቡ ቀለስ ተ ምበማለት ያለ ተከራከረ ሲሆን ባለበታቷ ምክንያት የሚከራከረ በመሆኑ መብታቸን ተጠብቆ ይገባኙ ፀንቶ መዝገቡ ተዘግቶ አንሰናበት በማ ለት ተከራከረዋል ::

ይ/ባይ ክርክረን አጠናክሮ የመ/ለስ ሰጥቷል ::

ጉዳዩ አመጣጡ ከፍ ሲል በጥቅሉ የተመለከተዉ ሲሆን እኛም ጉዳዩን በአገባቡ መርምረናል ::

ከፍ ሲል እንደተመለከተዉ ከሣሪ የመሰረተዉ ክስ ይገባናል ባለዉ ገንዘብ ሳይነዉ :: ገንዘቡ ይገባኛል የሚለዉም የጉልበት ስራ አታ ዉን አውቀዋለሁ በማለት

Ruling of appellet court

ነው ፡፡ ይህ ሁኔታ ደግሞ በገራ ቀኙ መካከል ያለው ግንኙነት ይናራል የሚል ግምት የሚያሳድር ከመሆኑ በቀር የከሱ ምስንያቱ በግልፅ ተቀምጧል የቀረበ አይደለም ፡፡

በሌላ በኩልም የአሁን ይ/ባይ በስር በቀረበው ክርክር መ/ሰኟ ህጋዊ ሰው ነት የለውም በማለት በስፋት ተከራክረዋል ፡፡ መ/ሰጭም በዚህ ክርክር በሰጠው የመ/መልስ ለገለጠበ ስብሰባ ደረጃ የቀረበ አንቀጽ በማህበር ስም በደርጅት ስም ከስ ያለ ቀረበ በሚመስል መልኩ ተከሽፏል ፡፡ ክርክሩ ይህ ከሆነ ደግሞ በደርጅት ስም ወይም በማህበር ስም ከስ በመመስረት አገባብ ያለው ማስረጃ ወይ ቅርብ ነበረበት የጥቅም ግንኙነት ያሳዩ ብቻ ሰዎች የመስረቱት ከስ ነው የሚባል ቢሆንም በፍ/ስ/ስርዓት ህጉ መሠረት ክርክሩ በአገባቡ መቀጠል ነበረበት ፡፡ ይህ በሰፊ አል ሆነም ፡፡

በሌላ በኩል የስር 66,783.68 ጥያቄ የቀረበው ከ1978 በፊት ሉከፈል ይገባ የነበረ ብሎ ነው ፡፡ ይህም በ1988 በተመሠረተው ከስ የይርጋን እና መሰል ክርክሮች ለማጐሳቆል አንዲያስችለው ይ/ባይ በመገለፅ ተከሽፏል ፡፡ የስር/ ፍ/ቤትም ይ/ባይ የተፀፀፉትን ደብዳቤዎች መሰረት በማድረግ የይርጋው ጊዜ መቆጠር ይቋረጣል በማለት የይ/ባይ ክርክር ውድቅ አድርጓል ፡፡ ይ/ባ/ በዚህ መልኩ አ/አ ከሚገኘው ዋና መ/ቤት ጋርም ሆነ ከሚመለከታቸው ከፍሎች ጋር ተፃፃፊባቸው የተባሉትንና በስር የቀረቡትን ማስረጃዎች ተመለከተናቸዋል ፡፡ ደብዳቤዎቹ በመሉ በ1986 ፀ.ም እና በ1987 ዓ.ም የተፃፈ ናቸው ፡፡ አነዚህ ደብዳቤዎች የይርጋ ጊዜን በፍ/ሁጉ መሠረት ያቋረጣሉ ቢባል አንኳን ከ1976 እና 1977 አንስቶ በሚቀጠር ጊዜ ሉቀርቡ የሚችሉ ክሶችን ነው ሉያቋረጡ የሚችሉት ይህም የክርክሩ መሠረት ውል ወይም ሌላ የተለየ የይርጋ ጊዜ የሌለው ጉዳይ ከሆነ ነው ፡፡ ከ10 ዓመት በፊት ያለን ጉዳይ ከ10 ዓመት በኋላ የተፃፈ ደብዳቤ አያቋርጠውም ይርጋ ሉቋረጥ የሚችለው በመሀል አንድ ጊዜው አለቆ በሌላ አይደለም ፡፡ በዚህ ነጥብ ላይ ፡፡ ለመስጠት ደግሞ ይርጋውን ሊያቋርጥ የሚችል ደብዳቤ መፃፍ ብቻ ሳይሆን የተናገ ጊዜ ላይ የተመለከተን ከስ ሊያቋርጥ አንደሚችል መመርመር አለበት ፡፡ በ1986 የተፃፈ ደብዳቤ በ1970 የነበረን የውል ጉዳይ የይርጋ ጥያቄ ያቋር ጣል አይሰጥም ፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ከሱ መቀረብ ያለበት ወሰን በሌለው መልኩ ከ1978 በፊት ተብሎ አይደለም ፡፡ የሚፈለገው ገንዘብ መቼ ሉከፈል ይገባ የነ በረ መሆኑ በግለፅ እና በዝርዝር መቅመጥ ይገባዋል ፡፡ ይህ ባለተባለበት ወቅት የይርጋው ጊዜ ይቋረጣል ተብሎ በስር መወሰኑ በአገባቡ ሆኖ አላገኘነውም ፡፡

ከፍ ትክክለኛ ግልባጭ

ለሰው ይ/ባይ በስር ያቀረበው ክርክር ቁ.ፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ. 33/2/ እና የመ ጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የሚመለከት ብቻ ነው :: ሙሉ የመከሳከያ መለሱን አላቀረበም:: ይህን ሙሉ የመከለከያ መለሱን ባለማቅረቡም በክሱ ጉዳይ ላይ አንዳመነበት ~~ይቆጠራል~~ ስለሚል ውሣኔ ተሰጥቷል :: በኛ አምነት ይህ መሆኑ ከተያዘው ጉዳይ አንፃር ትክክ ለኛ ፍትህ የመ/ሰጥ መሰለ አልተረዳም :: ይ/ባይ በስር ሙሉ ~~ክሱ~~ ያለ ቀረበ በሆነም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያው ውድቅ የሚደረግለት ተ ~~ከሳሽን~~ ለመ/ሰጥ ~~ስ~~ ስበር ከሣሽ / የሚገባውን ኪሣራ ከፍሎ ሙሉ ክርክር / መለስ/ አቅርቦ ውሣኔ ~~ቢሰጥ~~ ፡፡ ተገቢ አንደነበር ~~አይተዳም~~ :: ይ/ባይ በስር ለመ/ሰጥ ከስራ ከፍሉ ሙሉ መለሱን ወይም የተሻሻለ መለሱን አንዲያቀርብ እና አንዲከራከር ቢደረግ ትክክለኛ ፍትህ ሳይ ለመድረስ ይችላል :: ይህ አለመፈፀሙ ተገቢ ~~ሆኖ አላገኘነውም~~ :: ~~ስለዚህ~~

በአጠቃላይ በአነዚህ ሁሉ ምክንያቶች የስር ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ በፍ/ስ/ ስ/ህ/ቁ. 349/1/ መሠረት ሽረን የአሁን መ/ሰጥ በስር /ከሣሽ / ለተያዘው ክስ የክስ ምክንያቶን በግለፅ ሲጠቀስ አንዲሁም ሊከፈለኝ ይገባል የሚለው ገንዘብ መቼ ሊከፈለው ይገባ አንደነበር በክሱ ላይ በግለፅና በዝርዝር ገለጻ ሲያቀርብ የስር ፍ/ቤት ክሱን ተቀብሎና ገራ ተኙን ከሳይ በገለፅነው መሰረት አስራሪ በንቀት ላይ የመሰለውን ውሣኔ ይሰጥበት ብለናል ::

ት ዕ ዝ ዝ

የውሣኔው ገለባጭ በስር ፍ/ቤት ይተላለፍ

የደረሰ ኪሣራና ወጪ ገራ ተኙ የየራሳቸውን ይቻቻሉ ::

መዝገቡ ተዘግቷል መ/ቤት ይመለስ ::

ያስቻሉት ፣ኖች ፊርማ አለበት

ስለ ትክክለኛ ግልባጭ

ከ/ተ

የሰሜን ሸገር ክፍለ ከተማ (1)

የስበር መ/ቁ 34694

የካቲት 11 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች:-1. አቶ አብዱልቃድር መሐመድ

2. አቶ ተሻገር ገ/ስላሴ

3. አቶ ታፈሰ ይርጋ

አመልካቾች:- እነ ቢንያም ወንድሙ ካሣ(2 ሰዎች) -2ኛ አመልካች ቀረበ፡፡

መልስ ሰጭ:- እቴነሽ ጌታቸው አልተጠራችም

ለዚህ ችሎት ታህሳስ 24 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ አቤቱታ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ፍ/ብሔር ችሎት በመ/ቁ. 03234 በህዳር 03 ቀን 2000 ዓ.ም የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ጉዳዩ በሰበር እንዲታይ ማመልከቻ ቀርቧል፡፡ አንድ መዝገብ ለሰበር ችሎት ሊቀርብ የሚችለው ቅሬታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተገኘበት እንደሆነ ብቻ መሆኑን ዓዋጅ ቁ.25/1988 አንቀጽ 22(1) ይደነግጋል፡፡ በዚህ መሠረት ችሎቱ አቤቱታውን መነሻ በማድረግ የሕግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል የተባሉትን ውሣኔዎች አግባብ ካለው ሕግ እና በየፍርድ ቤቱ ከተደረጉ ክርክሮች ጋር መርምሮአል፡፡

ት ዕ ዛ ዝ

በቀረበው ጉዳይ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተሰርቷል ለማለት አልተቻለም በመሆኑም መዝገቡ ለሰበር ችሎት አይቀርብም ብለናል፡፡ ይፃፍ፡፡

የማይነበብ የሦስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ን

ፌዴራል ጠቅ/ፍ/ቤት
ችሎት
ፊርማ— ቀን 14/6/2000

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ
የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት

ቁጥር 03234
ቀን 3-3-2000

ዳኛ- ሃሊድ ከሪን

ይግባኝ ባይ እነ ሊኒያሉ ወንደሰው (ጠበቃ ጣቃ)
መልስ ሰጭ አቶ ገታቸው ፡፡

መዝገቡ ለዛሬ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን በዚሁ መሠረት ፍ/ቤቱ መዝገቡን መርምሮታል፡፡ የይግባኝ ባይን የቃል ክርክር ከሰማ በኋላም ተከታዩን ትእዛዝ ሰጥቷል፡፡

ት ዕ ዛ ዝ

ፍርድ ቤቱ የይግባኙን ማመልከቻ እና የይግባኝ ባይን/ዎችን/ የቃል ክርክር መሠረት በማድረግ ለይግባኙ መሠረት የሆነውን የስር ፍ/ቤት በፍ/ብ/መ/ቁ ዐ/ሸ/ቅ/24 በ 18/11 ቀን 199-9 ዓም የሰጠውን ብይን መርምሮ ጉድለት የሌለበት መሆኑን ያረጋገጠ ስለሆነ መልስ ሰጭን መጥራት ሳያስፈልገው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሠረት ይግባኙን ሰርዞታል፡፡ ይግባኙ የተሰረዘ በመሆኑም መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መዝገብ ቤት እንዲመለስ ታዟል፡፡ ፀሐፊ ፍ/ቤት

ዳ/ዐቃቤ ሕግ ናቸው ፡፡

ፍ/ቤት ቁጥር 4 ሀ.ዝ.ሠ.ፍ/ቤት

የ_____ ቁ. 05824

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት
የ _____ ችሎት

መስከረም 18/1990 ዓ.ም

ከሳሽ ሙስጠፋ መሐመድ
ከሳሽ ጠበቃ ጋዜጣ ፈትፍት ፡ ቀርቧል
የተከሳሽ ዓብዱልከሪም ሙሐመዲ ጎሳዬ
ከሳሾች 1ኛ ሙሐዲን መሐመድ ፡ ቀርቧል
2ኛ ኢብራሂን መሐመድ ፡ ቀርቧል
መስከረም ከመጋቢት ፍትሐ ብሔር ክርክር ክስ

ፍርድ

ከሳሽ መጋቢት 18/1950 ዓ.ም ተከሳሽ የተከፈለ ዕዳ ጠይቆ የተከሳሽ ዓብዱልከሪም ሙሐመዲ ጎሳዬ ከሆነ ከሳሾ ከአባቴ ጋር ከፍ ከፍ ከሚል ግንኙነት ውስጥ ገብተ ስለነበር ለሚሰጠኝ ማስረጃ ሙሉ ክፍያ ሰጥቶ ስለነበ 122/92 ሰኔ 5/1930 ዓ.ም ጠይቀኝ ነበር

ተከሳሽ ለፍ/ቤት ያቀረበ ክርክር ከሳሽ ክስ ስለ ክስ ስለ ክስ ስለ

የ_____ ቁ. 05824

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት
የ _____ ችሎት

ክስ ሚያስከትለዉት ወንጀ 30/95 ተ.ቁ 90 ሲሆን ቁጥር ቲ/130 ሂሳብ
ገ.ር 252,120 (ሁለት መቶ ሃምሳ ሺህ አንድ መቶ ሃያ ብር) ከነ-
ስቃቸዉና ወለዳቸዉ ከሚገኙ ሁለት ልጆች ጋር ስለ ሚኖሩ
ሚገኙ ወላጆቻቸዉ ያለ ምንም ገቢ ስለ ሚኖሩ ከ ሚስታቸዉ
ጋር ወላጆቻቸዉ ያለ ምንም ገቢ ስለ ሚኖሩ ከ ሚስታቸዉ
ልጆቻቸዉ ያለ ምንም ገቢ ስለ ሚኖሩ ከ ሚስታቸዉ ጋር

ሚያዝያ ቀን ከ ገጠሬ ከ ገጠሬ ከ ሚስታቸዉ ጋር ወንጀ
15/98 ተ.ቁ ስለ ሌሊት ከ ሚስታቸዉ ጋር ወንጀ
ሚያዝያ ከ ቀጠሮ ከ ሚስታቸዉ ከ ሚስታቸዉ ጋር ወንጀ
ሚያዝያ ከ ቀጠሮ ከ ሚስታቸዉ ከ ሚስታቸዉ ጋር ወንጀ
ከ ሚስታቸዉ ጋር ወንጀ

የ_____ ቁ. 05824

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት
የ _____ ችሎት

ስም 120 ሚሊ 140 ከተለጠ ገንዘብ ከፍለ ገደ ወስ ላይ ከ ከ ከ

የ_____ ቁ. ~~ዐ/ክ 824~~

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት
የ _____ ችሎት

አመልካች ከሳሽ ከሆኑ ወ/ሮ ገነት ሙሉጌታ ከተከሳሽ ከአቶ ገብሩ ገብረ ሥላሴ ጋር ስለተፈጠረ ክርክር ተከሳሽ ለከሳሽ ለመክፈል ስምምነት ያደረጉት ገንዘብ ለመመለስ ክስ ስለመሠረቱ ከሳሽ ከ01/04/2001 ዓ.ም ጀምሮ ለ3 ተከታታይ ዓመታት በየዓመቱ ብር 130 ሺህ ብር ለከሳሽ ለመክፈል ስምምነት ተፈጽሞ ነበር ከዚህ ስምምነት ውስጥ 1ኛ ተከሳሽ ከ01/04/2001 ዓ.ም ጀምሮ ለ3 ተከታታይ ዓመታት በየዓመቱ ብር 80,000 (ሰማንያ ሺህ ብር) ለከሳሽ ለመክፈል ተስማምተዋል

ክሱን ከመሠረተ በኋላ ከ3-01/2002 ዓ.ም ጀምሮ ለ3 ተከታታይ ዓመታት በየዓመቱ ብር 130 ሺህ ብር ለከሳሽ ለመክፈል ስምምነት ከ1ኛ ተከሳሽ ጋር ተፈጽሞ ከ1ኛ ተከሳሽ ከ3ኛ ተከሳሽ ጋር ስለ ገንዘብ ተመላሽ ስለ ተፈጠረ ክርክር ከ3ኛ ተከሳሽ ከ1ኛ ተከሳሽ ጋር ስለ ገንዘብ ተመላሽ ስለ ተፈጠረ ክርክር